

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS

BILETENS

NR.18 / 2019 APRĪLIS

TIESLIETU
PADOMES
INFORMĀCIJAAUGSTĀKĀ TIESAS
PUBLISKAIS
PĀRSKATS
PAR 2018.GADULATVIJAS
SENĀTAM
100JUDIKATŪRA
UN TIESU
DIALOGS

AUGSTĀKĀ TIESA ATGŪST SENĀTA VĀRDU

Atklājot Senāta nosaukumu, gaismu, kas to izgaismos, ieslēdza Civillietu departamenta senatore Mārīte Zāgere, kura ir vienīgā, kas joprojām strādā no pirmā atjaunotā Senāta senatoru sastāva 1995.gadā.

Latvijas valsts proklamēšanas simtgades pasākums 16.novembrī Augstākajā tiesā sākās ar ilgi gaidītu notikumu – vēsturiskā Senāta nosaukuma atklāšanu virs ieejas tiesā. Ar Saeimas 2018.gada 25.oktobra lēmumu kasācijas instancei atgriezts Senāta nosaukums, un Valsts prezidents likumu izsludināja īsi pirms valsts svētkiem. Kā uzsvēra Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs – brīdis ir nozīmīgs, jo Senāta nosaukums turpmāk būs līdzvērtīgs Augstākās tiesas nosaukumam.

Ar aplausiem Augstākās tiesas kolektīvs uzgavilēja vēsturiskajam notikumam

Latvijas tiesu sistēmā Senāts bija kasācijas instance 1918.–1940.gadā, līdz padomju okupācija to likvidēja. Atjaunotajā Latvijas Republikā Senātu atjaunoja Augstākās tiesas sastāvā, un tāds nosaukums kasācijas instancei bija līdz 2013.gada 31.decembrim, kad līdz ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu” Senāta vārds no nosaukuma tika dzēsts.

SKOLĒNI AUGSTĀKAJĀ TIESĀ

Sabiedrības tiesiskā izglītošana ir viens no Augstākās tiesas darbības stratēģiskajiem mērķiem. Skaidrojošais darbs jāsāk jau no skolas sola, tādēļ Augstākā tiesa piedāvā skolēniem un visas Latvijas apmeklēt tiesu vai aicināt senatorus uz skolu. Augstākā tiesa ir atvērta sadarbībai ar skolotājiem un skolēniem.

SENATORU STUNDAS. Divās dienās, 27. un 28.februārī, uz Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas Veronikas Krūmiņas vadītajām tiesību zinību stundām ieradās četras grupas – kopā 130 skolēni no Rīgas Ziemeļvalsts ģimnāzijas, Viļakas Valsts ģimnāzijas, Rekavas vidusskolas, Aizupes pamatskolas un Rīgas Celtniecības koledžas. 2018.gadā tiesību pamatu stundas Augstākajā tiesā apmeklēja 9 skolas, ar skolēniem tikās arī Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs un tiesnese Marika Senkāne.

Veronika Krūmiņa ar Viļakas valsts ģimnāzijas un Rekavas vidusskolas skolēniem

ĒNU DIENA. 13.februārī, Ēnu dienā, Augstākās tiesas senatoru, tiesnešu palīgu un zinātniski analītisko padomnieku darbu iepazīna 17 skolēni no Cēsīm, Vecpiebalgas, Liepājas, Dagdas, Rēzeknes, Jelgavas, Ogres, Babītes, Valmieras, Daugmales un Rīgas.

„Ēnām” bija iespēja piedalīties tiesas sēdēs. Senatore Dace Mīta pēc tiesas sēdes atbild uz skolēnu jautājumiem

Skolēni sarunā ar saviem „ēnojamajiem” senatoriem Intaru Bisteru, Mariku Senkāni un Anītu Poļakovu

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs savai un zinātniski analītiskās padomnieces Noras Magones „ēnai” izrāda arī Augstākās tiesas dāvanu skapi

ATPAKAĻ UZ SKOLU. Latvijas simtgades gādā Augstākās tiesas tiesneši tika aicināti doties uz savām dzimtajām skolām, lai runātu ar skolēniem par valsti, tiesas vietu un tiesneša lomu valsts dzīvē. Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa tikās ar Rīgas Valsts 2.ģimnāzijas 12.klašu jauniešiem, kā arī ar skolēniem Aknīstes vidusskolā (attēlā).

BILETENS **Nr.18** **2019. gada aprīlis**

ISSN 1691-810X

Izdevējs
LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA
Brīvības bulvāris 36, Rīgā, LV-1511

Sagatavoja
Augstākās tiesas Administrācija
Redaktore Rasma Zvejniece

Foto: Augstākā tiesa
(G.Ārgale, B.Kataja,
tiesnešu un darbinieku personīgie arhīvi);
Tieslietu ministrija;
Valsts prezidenta kanceleja;
Rīgas apgabaltiesa;
Zvērinātu notāru padome; P.Birzniņš.
Senāta simtgades pasākuma foto:
Raimonds Birkenfelds

Iespiests
SIA "Dardedze hologrāfija"
Metiens 300 eks. Rīga, 2019

SATURS

I	AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA	2
	Augstākās tiesas plēnuma lēmums	2
	Aktualitātes	2
II	PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2018.GADĀ	6
III	TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA	31
	Tieslietu padomes lēmumi tiesu sistēmai konceptuālos jautājumos	34
	Tiesnešu konferences lēmumi	39
IV	DISCIPLINĀRTIESAS LĒMUMI	40
V	PIEREDZE: KOMANDĒJUMU INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS	52
	Informē Dzintra AMERIKA, Anita KOVALEVSKA, Zane PĒTERSONE, Līvija SLICA, Ieva VIŠĶERE, Rudite VĪDUŠA, Silvija KUŠKINA, Ilze LEJA, Ieva LIEPIŅA, Aleksandrs POTAIČUKS, Dārta ŪDRE	52
	Projektu aktivitātes – pieredzes apmaiņai	61
	Pieredzes apmaiņas vizītes	66
	Latvijas pārstāvība Eiropas Padomes tieslietu organizācijās	67
VI	TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS	69
	Ivars BIČKOVIČS. Tiesneša neatkarība, nodrošinot pamattiesību aizsardzību	69
	Ivars BIČKOVIČS. Notariāta stiprā puse ir jaunas idejas attīstībai	71
	Veronika KRŪMIŅA. Pilsoniska, izlēmīga un drosmīga iestāšanās par valstiskuma vērtībām ir mūsu pienākums	72
	Aigars STRUPIŠS. Iesniegums Tieslietu padomei par jaunatklātiem apstākļiem	73
	Gvido ZEMRĪBO. Likuma „Par tiesu varu” nozīme Civilprocesa likuma izstrādāšanā	74
	Jānis BAUMANIS. Kriminālsoda mērķa nozīme soda noteikšanā	79
	Nora MAGONE, Līga AŠITOKA. Atsevišķu ar sodu noteikšanu saistītu aspektu izvērtējums	81
	Zinaida INDRŪNA. Civiltiesību iztulkošana Latvijas Senāta Apvienotajā sapulcē	88
	Dace ŠULMANE. Tiesu vara dzimumu perspektīvā	94
	Solvita HARBACEVIČA. Valsts atbalsta institūta iedzīvināšana	97
	Latvijas tiesību sistēmā – terminoloģiskie aspekti	
VII	TIESĪBU PRAKSE	101
	Senāta departamentu priekšsēdētāju sežu lēmumi	101
	Tiesu prakses apkopojumi	106
	Tiesu dialogs	108
	Pārskats par Augstākās tiesas un Satversmes tiesas dialogu 2018.gadā	108
	Pārskats par Latvijas prejudiciālo nolēmumu lietām 2018.gadā	111
	Krimināllietu departamenta padomnieki apgabaltiesu sanāksmēs analizē nolēmumu atcelšanas iemeslus	114
	Judikatūra – 2018	115
	Judikatūras klasifikatoros publicētie departamentu nolēmumi pēc lietu kategorijām	115
	Judikatūras maiņa	132
	Nozīmīgākās lietas Senāta departamentos 2018.gada otrajā pusē	133
	Juridiskās literatūras jaunumi	141
VIII	LATVIJAS SENĀTAM 100	142
	Latvijas Senāts sāk otro gadu simtu	142
	Senatoru atziņas. 101 un vairāk	150

I AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS NR.1

2019.gada 8.aprili

Par Centrālās vēlēšanu komisijas locekļa ievēlēšanu

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 2. pantu un uz likuma „Par tiesu varu” 49. panta sesto daļu, nolēma:

ievēlēt Mariku Senkāni par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli.

Priekšsēdētājs I.Bičkovičs
Plēnuma sekretāre M.Senkāne

VIETNĒ „LIKUMI.LV” ATSAUCES UZ AUGSTĀKĀS TIESAS UN SATVERSMES TIESAS ATZIŅĀM

Vietnē Likumi.lv kopš marta tiesību akti ir papildināti ar atsaucēm uz Augstākās tiesas nolēmumiem, kuros tiesas paustās atziņas var būt noderīgas citu lietu izlemšanā un tiesību normu interpretācijā. Vietnē pieejamas atlasītas tēzes par konkrētu tiesību normu piemērošanu 2016.gada un vēlākos Augstākās tiesas nolēmumos. Pie tiesību aktu pantiem ir atspoguļota arī informācija par Satversmes tiesas spriedumiem.

Projektu oficiālais izdevējs „Latvijas Vēstnesis” realizēja sadarbībā ar Satversmes tiesu un Augstāko tiesu. Arī turpmāk Augstākās tiesas nolēmumos pausto atziņu atlasī pievienošanai vietnē Likumi.lv veiks Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa.

„Ir liels skaits likumu un normatīvo aktu, kuros ikdienā cilvēkam ir grūti orientēties. Faktiski ar šo risinājumu mēs padarām cilvēkam saprotamāku tiesību normu, savā ziņā Senāta nolēmumu veidā dodam skaidrojumu sausajam

Likumi.lv jaunā projekta preses konferencē (no kreisās) Tieslietu ministrijas valsts sekretārs Raivis Kronbergs, Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs un „Latvijas Vēstneša” valdes priekšsēdētāja Daina Ābele

likuma pantam. Iepazīstoties ar iespējamo pareizo atbildi, varbūt izpaliks vajadzība vērsties tiesā,” preses konferencē, atverot jauninājumu, sacīja Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs.

VĒSTNIECE AICINA IZMANTOT STARPTAUTISKO INSTITŪCIJU SNIEGTĀS IESPĒJAS

Latvijai ir plašas iespējas tikt pārstāvētai starptautiskajās institūcijās Hāgā – 27.februārī viesojoties Augstākajā tiesā, sacīja Latvijas vēstniece Nīderlandē Ilze Rūse. Iesaistoties šo institūciju darbībā, Latvija prezentē sevi kā atbildīgu starptautisko tiesību sistēmas pārstāvi.

Hāgā ir vairākas starptautiskās tieslietu institūcijas – ANO Starptautiskā tiesa, Starptautiskā krimināltiesā, Pastāvīgā Arbitrāžas tiesa, Hāgas Starptautiskā Privāttiesību konference un Kosovas specializētā palāta.

Latvijas iespējas šajās institūcijās – kandidātu izvirzīšana tiesnešu amatam un citiem amatiem, pieredzes iegūšana tiesu administrēšanas jautājumos, prakses un darba iespējas juristiem, kursi jauniešiem profesionāļiem. Latvijas vēstniece aicināja izmantot šīs iespējas un solīja vēstniecības atbalstu organizatoriskos jautājumos.

Uz tikšanos ar Latvijas vēstnieci Nīderlandē Augstākā tiesa bija uzaicinājusi arī Ģenerālprokuratūras, Tieslietu ministrijas un Tiesu administrācijas pārstāvjus.

AUGSTĀKĀ TIESA PIEVIENOJAS EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS AUGSTĀKO NACIONĀLO TIESU TĪKĻAM

Augstākā tiesa ir pievienojusies Eiropas Cilvēktiesību tiesas organizētajam Augstāko nacionālo tiesu tīklam. Šobrīd tīklā ir 73 tiesas no 36 valstīm. 2015.gadā izveidotā Augstāko nacionālo tiesu tīkla mērķis ir veicināt operatīvas un kvalitatīvas informācijas apmaiņu starp nacionālajām augstākajām tiesām un Eiropas Cilvēktiesību tiesu jautājumos, kas saistīti ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošanu.

TIESNEŠU SASTĀVA IZMAIŅAS DEPARTAMENTOS

Ar Tieslietu padomes 10.decembra lēmumu Augstākās tiesas tiesneša amatā iecelta Administratīvās apgabaltiesas tiesnese Anita Kovaļevska.

Divi Administratīvās apgabaltiesas tiesneši – Ieva Višķere un Valters Poķis – ar Tieslietu padomes lēmumu aizstāj Augstākās tiesas tiesnešus to pagaidu prombūtnes laikā. Ieva Višķere kopš 2017.gada jau aizstāja Administratīvo lietu departamenta tiesnesi un pēc Tieslietu padomes lēmuma turpina pildīt šos pienākumus. Valters Poķis tiesneša pienākumus Administratīvo lietu departamentā sāka pildīt 2019.gada 7.janvārī.

Savukārt Rīgas apgabaltiesas tiesnese Dzintra Balta, sākot no aprīļa, aizstāj Civillietu departamenta tiesnesi.

Lai efektīvizētu Augstākās tiesas darbu, izmantojot iekšējos resursus, Tieslietu padome uz laiku izmainīja tiesnešu skaitu departamentos. Civillietu departamentā būs 16 tiesneši, Administratīvo lietu departamentā – 11, Krimināllietu departamentā 8 tiesneši. No 4.februāra līdz 26.augustam Civillietu departamenta senators Normunds Salenieks tiesneša pienākumus pilda Administratīvo lietu departamentā.

APVIENOTA KANCELEJA UN DOKUMENTU PĀRVALDĪBAS NODAĻA

Lai uzlabotu tiesas darba organizāciju un efektivitāti, ar 2019.gada 1.janvāri reorganizēta Augstākās tiesas Administrācija, Dokumentu pārvaldības nodaļu pievienojot Kancelejai. Tagad visu dokumentu apriti – gan tiesu lietu, gan citas korespondences – nodrošina viena struktūrvienība – Kanceleja. Augstākās tiesas Kanceleju turpina vadīt Elina Majore.

TEMĪDAS BALVAS – 2018

No kreisās: Edīte Vernuša ar Īpašo Temīdas balvu, Rudīte Vīduša ar Profesionālo Temīdas balvu un Komunikācijas nodaļa (Baiba Kataja, Rasma Zvejniece un Iveta Jaundzema) ar Radošo Temīdas balvu

Profesionālo Temīdas balvu 2018.gadā saņēma Administratīvo lietu departamenta tiesnese Rudīte Vīduša, Radošo Temīdas balvu Komunikācijas nodaļa, Īpašo Temīdas balvu – Civillietu departamenta tiesnese Edīte Vernuša.

Tiesnese savā domāšanā un būtībā – tā raksturota **Rudīte Vīduša**. Atzīmēts gan tas, ka viņa ir starp tiesnešiem, kas izskatījuši visvairāk lietu, gan viņas asa prāts un spēja risināt sarežģītus tiesību jautājumus. Tiesnesi raksturo atbildība un precizitāte, augsta nolēmumu rakstu kultūra un valodas kvalitāte, kā arī spēja izklāstīt sarežģītus jautājumus viegli uztveramā veidā. Pateicoties savām argumentācijas prasmēm un plašajai erudīcijai tiesību jautājumos, iemantojusi autoritāti juristu lokā. Novērtēts arī tas, ka tiesnese aktīvi pauž savu viedokli par tiesību jautājumiem, arī sociālajos tīklos radoši komunicē par profesionālām lietām.

Komunikācijas nodaļai 2018.gads bijis darbīgs un radošs saistībā ar Latvijas Senāta simtgadi. Daudz ideju un darba ieguldīts, organizējot pasākumus – gan tiesā, gan tiesu sistēmai kopīgus, gan starptautiskus, gan Latvijas novados.

Edītei Vernušai Īpašā Temīdas balva piešķirta par enerģiju, godaprātu un profesionalitāti Civillietu departamenta vadišanā. Novērtēts, ka viņa izveidoja departamentā tādu darba organizāciju, kas orientēta uz galveno – lietu ātru un kvalitatīvu izskatīšanu. Departamenta priekšsēdētāja spēja tiesnešus un darbiniekus virzīt uz šo rezultātu, un lietu uzkrājums būtiski samazinājās. Ir autoritāte, vienmēr piedalās tiesas kopējo mērķu sasniegšanā, nebaidās paust savu viedokli, palīdz atrast risinājumu dažādām situācijām. Novērtēts Civillietu departamenta ieguldījums maksātspējas tiesvedību izpētē.

AUGSTĀKAJĀ TIESĀ VIESOJAS RĪGAS STRADIŅA UNIVERSITĀTES JURIDISKĀS FAKULTĀTES PASNIEDZĒJI

Valsts svētku priekšvakarā Augstākajā tiesā viesojās Rīgas Stradiņa Universitātes Juridiskās fakultātes pasniedzēji. Sveicot viesus Valsts svētkos, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs atzīmēja, ka viņu apmeklējums notiek nozīmīgā dienā, kad izsludināti grozījumi likumā „Par tiesu varu”, ar kuriem kasācijas instancei atgriezts vēsturiskais Senāta nosaukums. Pārdomas par juristu pašizlīdzību valsts veidošanā un tieslietu lomu valsts dzīvē raisīja filma „Senatori”, ko viesi

noskatījās, kā arī ekskursija pa Tiesu pili un Augstākās tiesas muzeja apmeklējums.

Universitātes pasniedzēju vizītes mērķis bija ne tikai vēstures izzināšana, bet arī gūt informāciju, kas noderīga mācību darbā ar studentiem. Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane sarunā akcentēja Augstākās tiesas atziņu kā juristu izglītības resursa nozīmi.

EDĪTE VERNUŠA SAŅEM TRIJU 'ZVAIGŽŅU ORDENI

Par sevišķiem nopelniem Latvijas valsts labā Civillietu departamenta tiesnesei Edītei Vernušai Latvijas valsts simtgades priekšvakarā piešķirts augstākais apbalvojums – Triju zvaigžņu ordenis. Ordeņa kapituls tiesnesei piešķīris ordeņa IV šķiru.

Edīte Vernuša Latvijas tiesu sistēmā strādā 28

gadus. Bijusi tiesnese Rīgas Centra rajona tiesā, Rīgas apgabaltiesā, 1999.gadā apstiprināta par Augstākās tiesas tiesnesi. Bijusi senatore pirmajā Administratīvo lietu departamenta sastāvā, pēc tam Civillietu departamentā. 2015.–2018.gadā Civillietu departamenta priekšsēdētāja.

ATVĒRTO DURVJU DIENĀ AUGSTĀKO TIESU APMEKLĒ TIESU DARBINIEKI

Vairāk nekā 80 apgabaltiesu un rajona tiesu darbinieki 29.oktobrī apmeklēja Augstāko tiesu un Tiesu administrāciju, lai iepazītos ar šo iestāžu darbu. Tieši tiesu darbiniekiem organizēta Atvērto durvju diena Augstākajā tiesā notika pirmo reizi, un tās mērķis, kā norādīja tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, ir gan iepazīstināt ar kasācijas instances tiesas darbu, gan ļaut ikvienam tiesas darbiniekam apzināties sava darba nozīmīgumu kopējā tiesu sistēmā.

Pēc tikšanās ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju un Administrācijas vadītāju viesi izvēlējās, kura Augstākās

tiesas darbinieka darbu vēlas iepazīt tuvāk, un tikās ar šiem darbiniekiem viņu darba kabinetos vai apspriežu istabās. Lielākā interese bija par tiesneša palīga amatu, kā arī zinātniski analītiskās nodaļas darbu. Bija arī interesenti, kas iepazīnās ar Kancelejas, Dokumentu pārvaldības nodaļas, Personāla nodaļas un Komunikācijas nodaļas darbinieku darbu. Atvērto durvju dienas dalībnieki arī apmeklēja Augstākās tiesas muzeju, izstaigāja Tiesu pili un noskatījās dokumentālo filmu „Senatori”.

Dienas otrajā pusē tiesu darbinieki iepazīnās ar Tiesu administrācijas darbu.

II

PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2018. GADĀ

IVARS BIČKOVIČS: AUGSTĀKĀS TIESAS DARBA PRIORITĀTE – LIETU IZSKATĪŠANAS TERMIŅU SAMAZINĀŠANA	7
Valsts prezidenta Raimonda Vējoņa apsveikums Augstākās tiesas plēnumam	8
AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, STRUKTŪRA, FUNKCIJAS, STRATĒGIJA	9
Institūcijas, kuru darbību nodrošina Augstākā tiesa	10
AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA UN PLĒNUMS	10
AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI	12
Tiesnešu sastāva izmaiņas 2018.gadā	12
Augstākās tiesas tiesneši pašpārvaldes institūcijās	12
Tiesnešu papildu pienākumi un aktivitātes	12
STRUKTŪRVIENĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS	13
Civillietu departaments	15
Krimināllietu departaments	18
Administratīvo lietu departaments	21
Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa	25
Administrācija	27
DISCIPLINĀRTIESA	30

IEVADS

Augstākās tiesas statistika 2018.gadā rāda stabili pozitīvu situāciju civillietu izskatīšanā. Civillietu departamentā jau trešo gadu pēc kārtas vērojama atlikumā esošo lietu uzkrājuma samazināšanās, kā arī lietu izskatīšanas vidējā ilguma samazināšanās. Būtiski, ka vidēji trīs mēnešos pēc civillietas saņemšanas Augstākajā tiesā ir izlemts jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu. Administratīvo lietu un krimināllietu uzkrājums palielinājies.

Kopā pērn Augstākajā tiesā saņemtas 2920 lietas, kas ir par 7% mazāk nekā gadu iepriekš. Izskatītas 2817 lietas. Kopējais lietu atlikums uz gada beigām – 1811 lietas, kas ir par 103 lietām vairāk nekā iepriekšējā gadā.

2018.gada statistiskos rādītājus ietekmēja nepieciešamība mainīt lietu izskatīšanas kārtību Krimināllietu departamentā, lai atbilstoši Satversmes tiesas spriedumam nodrošinātu koleģiālu lēmumu pieņemšanu. Tāpat rezultātus ietekmēja tiesnešu ilgstošās prombūtnes. Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētāji min arī citus apstākļus, kas radījuši senatoriem papildu slodzi un mazinājuši laiku tiešajiem darba pienākumiem. Tā piemēram, Civillietu departamenta divi senatori kā eksperti Tieslietu padomes izveidotajā darba grupā septiņus mēnešus papildus saviem tiešajiem darba pienākumiem

veica apjomīgu izpēti maksātnespējas lietās. Krimināllietu departamentā vidēji 60 darba dienas gadā katrs tiesnesis pilda pienākumus, kas izriet no speciālajiem likumiem.

Departamentu priekšsēdētāji norāda arī uz būtiskām problēmām – nekvalitatīviem zemāku instanču tiesu nolēmumiem un nekvalitatīvām kasācijas sūdzībām, kas ietekmē kasācijas instances darbu.

Augstākās tiesas gada pārskata plēnums notika 22.februārī. Pārskatu par aizvadīto gadu sniedza struktūrvienību vadītāji – Civillietu departamenta priekšsēdētājs Aigars Strupiņš, Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Administrācijas vadītāja Sandra Lapiņa, Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane, kā arī Disciplinārtiesas priekšsēdētāja Ināra Garda.

Plēnuma viesi bija ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers un tieslietu ministrs Jānis Bordāns.

Publiskajā pārskatā apkopota informācija no Augstākās tiesas priekšsēdētāja un struktūrvienību vadītāju ziņojumiem plēnumā, statistikas dati un cita Augstākās tiesas informācija. Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā www.at.gov.lv.

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBA PRIORITĀTE – LIETU IZSKATĪŠANAS TERMIŅU SAMAZINĀŠANA

2018.gadu Augstākā tiesa dzīvoja Latvijas Senāta simtgades zīmē. Pasākumi novados, konferences, kurās tikāmies ar citu valstu kolēģiem, vēsturisko materiālu izpēti un izmantošana – tas viss devis pozitīvu lādiņu turpmākam darbam, kā arī vairojis sabiedrības izpratni par kasācijas instanci. Gads bijis nozīmīgs arī ar vēsturiskā Senāta nosaukuma atgriešanu Augstākajai tiesai un Senāta departamentu tiesnešu sapulces lomas palielināšanu jaunu senatoru izraudzīšanā.

Par Augstākās tiesas 2019.gada darba prioritāti jāklūst lietu izskatīšanas termiņu samazināšanai, izmantojot iekšējos resursus un efektīvu darba organizāciju departamentos. Taču tas nenozīmē vēl intensīvāku senatora darbu, bet gan iekšējo procesu pārskatīšanu, senatoru atbalsta personāla efektīvu izmantošanu, kā arī elastīgu cilvēkresursu pārdali tiesas ietvaros. Šajā ziņā mums ir pozitīva Civillietu departamenta pieredze, kad, pārskatot iekšējo darba organizāciju, panākts, ka lieta rīcības sēdē tiek izskatīta trīs mēnešu laikā kopš saņemšanas un dalībniekam ir skaidrs, vai viņa lieta kasācijas instancē tiks skatīta.

Uzmanība jāpievērš lietām, kas jau ilgstoši – vairāk nekā trīs gadus – atrodas Augstākās tiesas tiesvedībā. Tādas ir deviņas lietas, un to pabeigšanai jābūt departamentu prioritātei. Ir jāanalizē lietu aprites problēmas un jānosaka lietu izskatīšanas maksimālais termiņš Augstākajā tiesā.

Senatoru amata vietu pārdale starp departamentiem ir viens no risinājumiem lietu aprites efektīvizēšanai. Tādā nolūkā šobrīd viena tiesneša amata vieta uz laiku no Civillietu departamenta pārcelta uz Administratīvo lietu departamentu. Šogad vairāki senatori beigs pildīt tiesneša

amata pienākumus, arī tad būs iespēja lemt par vakanču pārdali starp departamentiem.

Pirmajā un otrajā tiesu instancē lietu izskatīšanas termiņi samazinās. Samazināties arī Augstākajā tiesā pagājušajā gadā saņemto lietu skaits. Tas dod pamatu cerībai, ka arī Augstākajā tiesā, maksimāli efektīvizējot darbu, lietu izskatīšanas termiņi samazināsies.

Augstākās tiesas plēnumā departamentu priekšsēdētāji kā problēmu norādīja nekvalitatīvus zemāko instanču tiesu nolēmumus. Tas rada lielāku darba slodzi kasācijas instancei gan tiesas spriešanā, gan atbildot uz sūdzībām par zemāku instanču tiesu darbu. Arī kasācijas sūdzību kvalitāte ir saistīta ar tiesas spriedumu kvalitāti. Augstākā tiesa šīs problēmas risināšanā var palīdzēt ar savu nolēmumu skaidrošanu un Senāta judikatūras atziņu popularizēšanu, kā arī piedaloties zemāku instanču tiesnešu apmācībā. Ja departamenti, skatot kasācijas sūdzības, protestus un

blakus sūdzības, saskaras ar tiesas procesa dalībnieku nekorektu rīcību vai sistēmas problēmām, par to jāinformē Zvērinātu advokātu padomi, prokuratūru, Tieslietu ministriju vai Tieslietu padomi.

Runājot par Augstākās tiesas budžetu 2019.gadam, jāatgādina, ka mūsu pieteiktā prioritāte bija tiesu darbinieku atalgojuma paaugstināšana. Diemžēl izpildvara to nav atzinusi par pietiekami svarīgu, un valsts budžetā tam

nav paredzēts finansējums. Tiesnešu atalgojums atbilstoši Satversmes tiesas spriedumam 2019.gadā ir palielināts.

Esmu pārliecināts, ka ikviens senators izprot savu lomu tiesiskuma stiprināšanā Latvijā un atbildību par to, lai Senāta vārds tiktu godāts un augtu sabiedrības ticība tiesas taisnīgumam un profesionalitātei.

Ivars BIČKOVIČS,

Augstākās tiesas priekšsēdētājs

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTA APSVEIKUMS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMAM

Augstākās tiesas plēnuma sekretāre Marika Senkāne nolasa Valsts prezidenta Raimonda Vējoņa apsveikumu Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulcei

Augsti godātais Augstākās tiesas priekšsēdētāja kungs! Senatori!

Sveicu jūs ikgadējā plēnumā, kad jūs pulcējaties kopā, lai apspriestu aizvadītā gada darba rezultātus un iezīmētu darbus jaunajam gadam. Mēs esam aizvadījuši gadu, kad svinējām ne vien Latvijas valsts simtgadi, bet arī Latvijas tiesu sistēmas un tās augstākās tiesu instances – Senāta – simtgadi. Svētku gadā Augstākā tiesa apzināja savu vēsturisko mantojumu un atgādināja tiesu sistēmai un visai sabiedrībai par Senāta augstajiem standartiem taisnīgas tiesas spriešanā.

Esmu pārliecināts, ka tas ļāva ne tikai atskatīties vēsturē, bet arī raisīja pārdomas par iespējamiem pilnveidojumiem tiesu sistēmā un iedvesmoja turpmākam darbam Latvijas labā. Sabiedrība gaida pārmaiņas tiesu sistēmā un nepārprotamu apliecinājumu, ka tiesiskums un taisnīga tiesa Latvijā nav tikai tukši vārdi vai lozungi. Mums ir jāstrādā, lai tiesu sistēma vienmēr spētu aizsargāt taisnīgumu. Tiesu vara ir vistuvāk cilvēkam grūtā brīdī, kad nepieciešama likuma aizsardzība. Tieši tiesu varas darbs vairo iedzīvotāju uzticēšanos valstij, kad viņš pārliecinās,

ka taisnīgumu iespējams panākt un viens likums, viena taisnība patiešām ir visiem.

Beidzamajos gados tiesu sistēmā ir paveikts daudz. Būtiskas iniciatīvas, kas stiprinājušas tiesiskumu, ir nākušas no Augstākās tiesas. Augstākās tiesas tiesneši iesaistījušies tiesas darba skaidrošanā un nav vairājušies paust savu nostāju pret negodprātību un krāpšanos ar tiesiskumu.

Darāmā vēl ir daudz. Nepieciešams raudzīties iespējas, lai turpinātu samazināt lietu izskatīšanas ilgumu. Iedzīvotājiem ir svarīgi, lai taisnīgs un pareizs lēmums tiktu panākts pēc iespējas ātrāk. Esmu jau uzsvēris nepieciešamību uzlabot pirmās instances un apelācijas instances tiesas darba kvalitāti, lai samazinātos pamatotu pārsūdzību skaits un taisnīgumu atjaunotu jau pats pirmais tiesu varas nolēmums lietā. Mums ir nepieciešams meklēt efektīvus risinājumus, kā virzīties uz šā mērķa sasniegšanu.

Vēlu jums sekmīgu darbu! Lai jūsu darbs stiprina tiesiskumu un Latviju!

Patiesā cieņā

Raimonds Vējonis

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, FUNKCIJAS, STRUKTŪRA, STRATĒGIJA

Latvijas trīspakāpju tiesu sistēmā Augstākā tiesa ir augstākās instances tiesa, kas izskata lietas kasācijas kārtībā. Augstākās tiesas darbības pamats ir noteikts Latvijas Republikas Satversmē. Augstākās tiesas izveidošanu, struktūru un kompetenci nosaka likums „Par tiesu varu”. Procesuālie likumi – Civilprocesa likums, Kriminālprocesa likums un Administratīvā procesa likums – nosaka lietu izskatīšanas procesu kasācijas kārtībā.

Likumos noteiktās Augstākās tiesas funkcijas ir:

- tiesas spriešana kasācijas instancē;
- vienotas tiesu prakses veidošana un juridiskās domas attīstība;
- lietu izskatīšana Disciplinārtiesā;
- sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu un kredītiestāžu rīcībā esošo ziņu pieprasījumu akceptēšana.

Augstākās tiesas struktūru veido:

- trīs departamenti, kuros kasācijas kārtībā izskata civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas;
- Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa, kas apkopo un pēta tiesu praksi;
- Administrācija, kas nodrošina tiesas darbību;
- Slepības režīma nodrošināšanas nodaļa;
- Tieslietu padomes sekretariāts, kas nodrošina Tieslietu padomes darbību.

KASĀCIJAS INSTANCES NOSAUKUMS

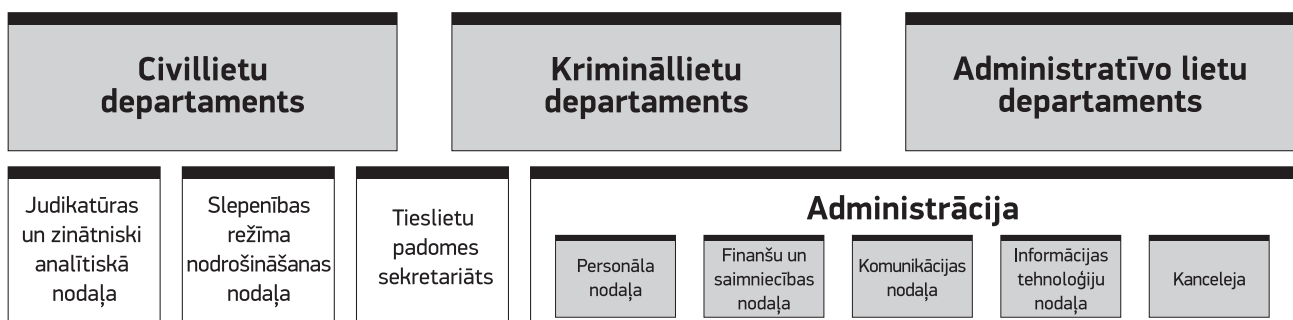
Ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu”, kas stājās spēkā 2018.gada 28.novembrī, Latvijas augstākajai tiesu instancei atgriezts tās vēsturiskais Senāta nosaukums, bet tiesnešiem – senatora vārds. Grozījumi likumā pieļauj abu nosaukumu – gan Augstākās tiesas, gan Senāta – izmantošanu kā sinonīmus, tādēļ nav zudis arī Augstākās tiesas nosaukums. Tiesas spriešanā un kasācijas instances nolēmumos tiek lietots Senāta vārds, taču joprojām ir Augstākās tiesas Administrācija, Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa un Slepības režīma nodrošināšanas nodaļa, kā arī Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

** 1918.gadā, veidojot Latvijas tiesu sistēmu, kā augstākā jeb kasācijas instance tika izveidots Latvijas Senāts, kas darbojās līdz 1940.gada novembrim, kad padomju okupācijas vara to likvidēja. Atjaunotajā Latvijas Republikā Senāts tika atjaunots Augstākās tiesas struktūrā, un tāds nosaukums kasācijas instancei bija līdz 2013.gada 31.decembrim, kad līdz ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu” Senāta vārds kasācijas instancei tika atņemts. 2018.gada 25.oktobrī Saeima pieņēma grozījumus likumā, kas noteic, ka Augstākā tiesa turpmāk var tikt saukta arī par Senātu.*

● AUGSTĀKĀS TIESAS STRUKTŪRA NO 2019.GADA 1.JANVĀRA

AUGSTĀKĀ TIESA SENĀTS

PRIEKŠSĒDĒTĀJS

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS STRATĒGIJA

Stratēģijā 2017.–2019.gadam noteiktas divas prioritāras darbības jomas:

- efektīva un kvalitatīva tiesas spriešana;
- Augstākās tiesas autoritātes stiprināšana.

Katrai no šīm jomām izvirzīti mērķi un uzdevumi to sasniegšanai. Efektīva un kvalitatīva tiesas spriešana: tiesas spriešana augstā kvalitātē; pamattiesību ievērošana tiesas spriešanā; tiesu prakses apkopošana un pieejamība; tiesnešu un darbinieku tālākizglītība; cilvēkresursu vadības

sistēmas attīstība; informācijas tehnoloģiju attīstība; ātrāka un efektīvāka elektronisko dokumentu aprīte.

Augstākās tiesas autoritātes stiprināšana: kasācijas instances lomas stiprināšana; atklātības nodrošināšana tiesas darbā; sabiedrības tiesiskā izglītošana; Augstākās tiesas vēstures izpēte un saglabāšana.

Augstākā tiesa 2018.gadā darbu organizējusi atbilstoši likumos noteiktajai kompetencei un tiesas darbības stratēģijai.

INSTITŪCIJAS, KURU DARBĪBU NODROŠINA AUGSTĀKĀ TIESA

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89.⁷ pantu Augstākās tiesas priekšsēdētājs vada **Tieslietu padomes** darbu. Tieslietu padomes darbu nodrošina Tieslietu padomes sekretariāts, kas ir Augstākās tiesas struktūrvienība.

Tieslietu padome ir tiesu varas koleģiāla institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. 2018. gadā notikušas 26 Tieslietu padomes sēdes (no tām 18 rakstveida procesā), pieņemti 370 lēmumi. Tieslietu padome arī sasauca Latvijas tiesnešu konferenci un nosaka tās darba kārtību. 2018.gada konference bija veltīta Latvijas tiesu sistēmas simtgadei, ar skatu perspektīvā, un tās viesi bija Augstāko tiesu pārstāvji no valstīm, kas

arī atzīmē simtgadi. Konferenci organizēja Augstākā tiesa sadarbībā ar Tiesu administrāciju. Notika arī trīs tiesnešu neklātienes konferences, kurās elektroniskajās vēlēšanās vēlēti tiesnešu pārstāvji pašpārvaldes institūcijās.

Augstākā tiesa nodrošina **Disciplinārtiesas** darbu. Disciplinārtiesā Augstākajā tiesā tiek sasaukta pārsūdzēto Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas negatīvo atzinumu un ģenerālprokurora lēmumu par disciplinārsodu piemērošanu tiesiskuma izvērtēšanai. Disciplinārtiesā var pārsūdzēt arī Tieslietu padomes lēmumus par tiesisko attiecību nodibināšanu, grozīšanu un izbeigšanu. Disciplinārtiesas sastāvā ir seši departamentu senatori.

AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA UN PLĒNUMS

Augstākās tiesas vadība:
(no kreisās) Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe,
Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa,
Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs,
Civillietu departamenta priekšsēdētājs Aigars Strupiņš

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru no tiesnešu vidus amatā pēc plēnuma ieteikuma apstiprinājusi Saeima. Augstākās tiesas priekšsēdētāju apstiprina uz 5 gadiem, viena persona amatā var būt ne ilgāk kā divus termiņus.

2015.gada 28.maijā Saeima par Augstākās tiesas priekšsēdētāju uz otru termiņu apstiprināja Ivaru Bičkoviču.

Augstākās tiesas priekšsēdētāja kompetence noteikta likuma „Par tiesu varu” 50. un 50.¹ pantā. Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir arī Tieslietu padomes priekšsēdētājs.

Arī citos speciālajos likumos noteiktas Augstākās tiesas priekšsēdētāja kā tiesu sistēmas augstākās amatpersonas funkcijas, piemēram, pieņemt advokātu, notāru un tiesu izpildītāju zvērestu, viņiem stājoties amatā. 2018.gadā Augstākās tiesas priekšsēdētājs pieņēmis 20 zvērinātu advokātu un 2 notāru zvērestu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājam nav vietnieku, pagaidu prombūtnes laikā priekšsēdētāju pēc viņa rīkojuma aizstāj viens no departamentu priekšsēdētājiem.

DEPARTAMENTU PRIEKŠSĒDĒTĀJI

Augstākās tiesas departamentu darbu vada priekšsēdētāji, kurus uz piecu gadu termiņu ievēl Augstākās tiesas plēnums.

2018.gadā mainījās Civillietu departamenta priekšsēdētājs: līdz 10.septembrim departamenta darbu vadīja Edīte Vernuša, 10.septembrī par departamenta priekšsēdētāju ievēlēts Aigars Strupišs. Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs ir Pēteris Dzalbe, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa.

ADMINISTRĀCIJA

Administratīvo darbu Augstākajā tiesā veic Administrācija. Tā ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā „Par tiesu varu” noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi.

Administrācija darbojas tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā, tās darbu vada Administrācijas vadītājs, kuru ieceļ priekšsēdētājs. Augstākās tiesas Administrācijas vadītāja ir Sandra Lapiņa.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

Likumā „Par tiesu varu” noteikto un citu aktuālu jautājumu izlemšanai tiek sasaukts Augstākās tiesas plēnums jeb visu tiesnešu kopsapulce. 2018.gadā notika divas plēnuma sēdes.

23.februārī plēnums izvērtēja iepriekšējā gada Augstākās tiesas darbības pārskatu.

10.septembra plēnumā no Civillietu departamenta priekšsēdētājas amata pēc pašas lūguma atbrīvoja Edīti Vernušu un par departamenta priekšsēdētāju ievēlēja Aigaru Strupišu.

Tā kā tiesnesei Inārai Gardai beidzās pilnvaru termiņš Tieslietu padomes locekļa amatā, plēnums par Tieslietu padomes locekli no Augstākās tiesas tiesnešu vidus ievēlēja Civillietu departamenta priekšsēdētāju Aigaru Strupišu. Sakarā ar Aigaru Strupiša ievēlšanu Tieslietu padomes sastāvā, plēnums viņu atbrīvoja no Disciplinārtiesas priekšsēdētāja amata.

Par Disciplinārtiesas locekli no Civillietu departamenta plēnums ievēlēja tiesnesi Ināru Gardu. Viņa tika apstiprināta arī Disciplinārtiesas priekšsēdētāja amatā.

Par Augstākās tiesas plēnuma sekretāri turpmākajiem trīs gadiem ievēlēja Civillietu departamenta tiesnesi Mariku Senkāni

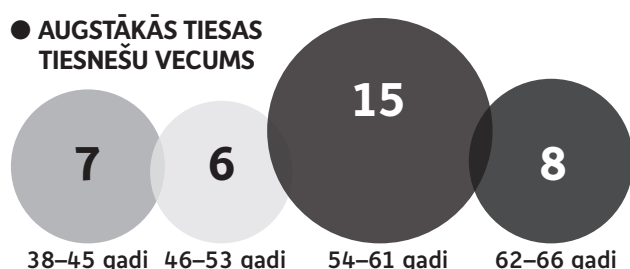
10.septembra plēnumā amatos ievēlēti: Civillietu departamenta priekšsēdētājs un Tieslietu padomes loceklis Aigars Strupišs, Disciplinārtiesas priekšsēdētāja Ināra Garda, Plēnuma sekretāre Marika Senkāne

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI

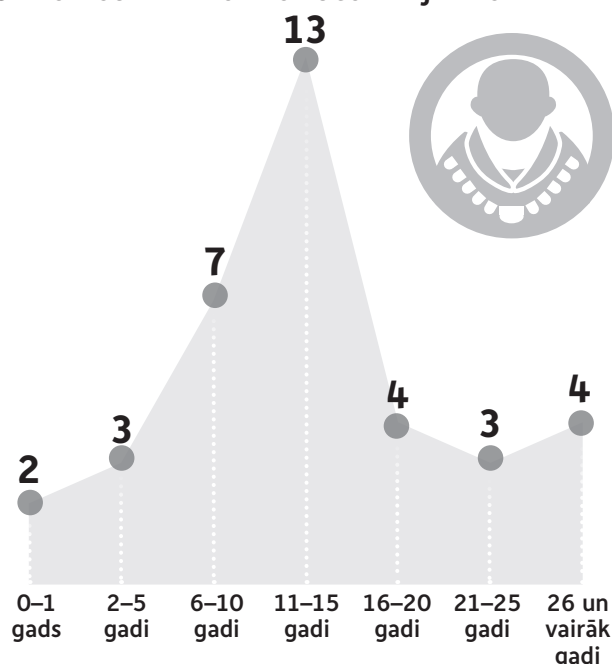
Augstākās tiesas pamatfunkciju – profesionālu un taisnīgu tiesas spriešanu, izskatot konkrētas civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas augstākajā instancē, nodrošina Augstākās tiesas tiesneši, kas ir neatkarīgi un pakļauti vienīgi likumam.

Augstākās tiesas tiesnešu kopskaitu nosaka Saeima pēc Tieslietu padomes priekšlikuma. Tiesnešu skaitu departamentos nosaka Tieslietu padome. Saeimas apstiprinātais tiesnešu skaits Augstākajā tiesā no 2017. gada 1.janvāra ir 36. Ar Tieslietu padomes lēmumu noteikts, ka Civillietu departamentā ir 17 tiesneši, Krimināllietu departamentā – 8, Administratīvo lietu departamentā – 10.

● AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠU VECUMS

● TIESNEŠU DARBA STĀŽS AUGSTĀKĀJĀ TIESĀ

TIESNEŠU SASTĀVA IZMAIŅAS 2018.GADĀ

Sakarā ar vakanci un divu tiesnešu ilgstošu prombūtni Administratīvo lietu departamentā tiesnešu pienākumus departamentā uz laiku pildīja Administratīvās apgabaltiesas tiesneses Ieva Višķere un Anita Kovaļevska. Uz vakanto tiesneša amata vietu Administratīvo lietu departamentā tika izsludināts konkurss, un 10.decembrī Tieslietu padome Augstākās tiesas tiesneša amatā iecēla Anitu Kovaļevsku.

Anita Kovaļevska

Savukārt ilgstošā prombūtnē esošo tiesnešu aizvietošanu uz laiku Tieslietu padome uzdeva Administratīvās apgabaltiesas tiesnešiem Ievai Višķerei un Valteram Poķim.

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI PAŠPĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

TIESLIETU PADOME – Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs (Tieslietu padomes priekšsēdētājs), līdz 10.septembrim Civillietu departamenta tiesnese Ināra Garda (Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietniece), no 10.septembra Civillietu departamenta priekšsēdētājs Aigars Strupišs.

TIESNEŠU DISCIPLINĀRKOLĒGIJA

Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe (disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs), Civillietu departamenta tiesneši Valerijs Maksimovs, Valerijans Jonikāns (līdz 18.septembrim), Inta Lauka (no 18.septembra), Krimināllietu departamenta tiesnesis Pēteris Opincāns, Administratīvo lietu departamenta tiesnese Līvija Slica.

TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒGIJA

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa (līdz 18.septembrim), tiesnese Rudite Viduša (no 18.septembra), Civillietu departamenta tiesnesis Aivars Keišs, Krimināllietu departamenta tiesnesis Artūrs Freibergs.

TIESNEŠU ĒTIKAS KOMISIJA

– Civillietu departamenta tiesnesis Normunds Salenieks un Administratīvo lietu departamenta tiesnese Dzintra Amerika, Administratīvo lietu departamenta tiesneša pienākumu izpildītāja Anita Kovaļevska (līdz 11.septembrim).

TIESNEŠU PAPILDU PIENĀKUMI

Papildus tiešajam darbam lietu izskatīšanā un tiesnešu pašpārvaldē tiesneši veic arī citus pienākumus.

- Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe bija Augstākās tiesas plēnuma ievēlēts tiesnešu pārstāvis Centrālajā vēlēšanu komisijā.
- Dzintra Amerika, Aija Branta, Pēteris Dzalbe, Artūrs Freibergs, Valerijans Jonikāns, Anita Kovaļevska, Veronika Krūmiņa, Zane Pētersone, Marika Senkāne, Aigars Strupišs, Ieva Višķere 2018.gadā bija lektori Latvijas Tiesnešu mācību

centrā, Marika Senkāne arī kursa direktore, Veronika Krūmiņa – mācību programmu darba grupas locekle. Veronika Krūmiņa un Ieva Višķere lasīja lekcijas arī Valsts administrācijas skolā, Anita Kovaļevska Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

- Tiesneši piedalās darba grupās likumprojektu izstrādāšanai. Edite Vernuša Tieslietu ministrijas pastāvīgajā darba grupā Civilprocesa likuma grozījumu izstrādei, Aigars Strupiņš – Komerclikuma grozījumu izstrādes darba grupā un Maksātspējas likuma regulējuma pilnveidošanas darba grupā. Zane Pētersone piedalās Komerccioslūpuma likuma un ar to saistīto grozījumu Civilprocesa likumā izstrādē, Kultūras ministrijas darba grupā Autortiesību likuma izvērtēšanai un nepieciešamo grozījumu izstrādei, kā arī darba grupā Preču zīmju direktīvas ieviešanai un ekspertu grupā intelektuālā īpašuma tiesību jomā.
- Aigars Strupiņš darbojas Uzņēmumu reģistra konsultatīvajā padomē.

- Anda Briede, Inguna Radzeviča un Veronika Krūmiņa ir zvērinātu advokātu eksaminācijas komisijas locekles, Zane Pētersone Mediatoru sertifikācijas un atestācijas komisijas locekle.
- Aigars Strupiņš ir maksātspējas administratoru disciplinārās atbildības komisijas loceklis, Edite Vernuša zvērinātu tiesu izpildītāju Disciplinārlietu komisijas locekle.
- Zane Pētersone ir Eiropas tiesnešu asociācijas mediācijai (*GEMME*) valdē un Latvijas pārstāve *Eurojust* Apvienotajā uzraudzības iestādē. Aija Branta – Latvijas pārstāve Tieslietu sistēmu efektivizācijas komisijā (*CEPEJ*), Eiropas tiesnešu konsultatīvajā padomē (*CCJE*), Eiropas Komisijas tieslietu sistēmu kontaktpersona no Latvijas (*Scoreboard*).
- Veronika Krūmiņa, Anita Kovaļevska un Aija Branta bija istermiņa ekspertes Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumenta finansētajā *Twinning* projektā „Ukrainas Augstākās tiesas institucionālās kapacitātes stiprināšana cilvēktiesību aizsardzības jomā nacionālā līmenī”.

SRUKTŪRVIENTĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS

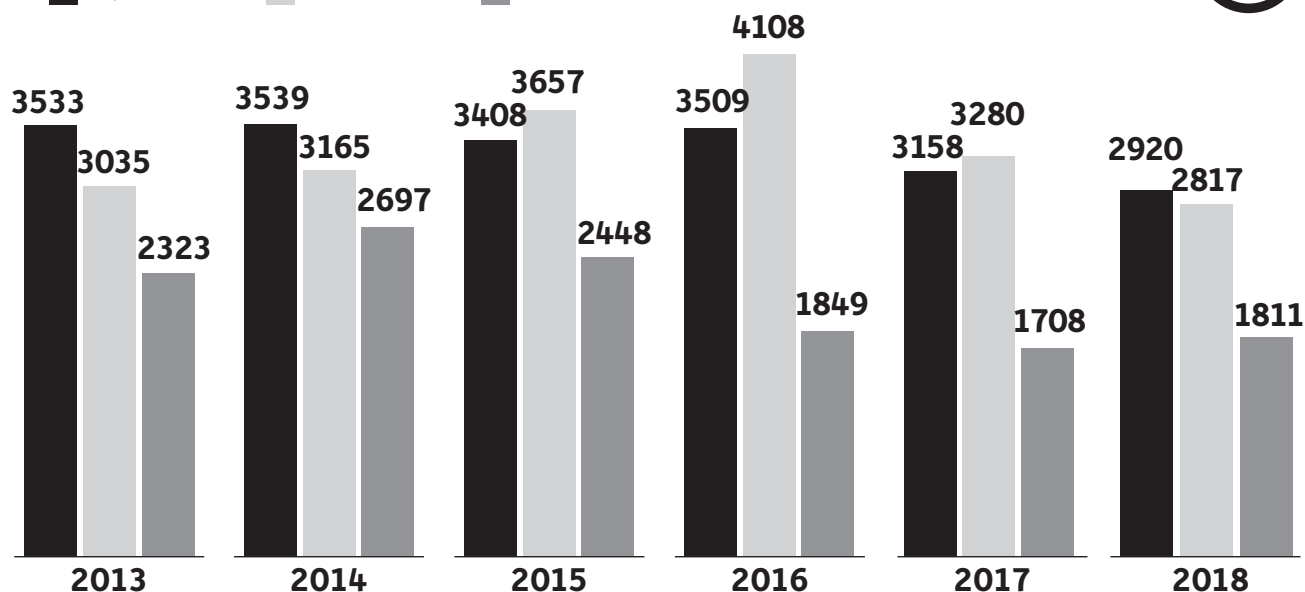
● LIETU SKAITS DEPARTAMENTOS UN AUGSTĀKAJĀ TIESĀ 2018.GADĀ

	NEIZSKATĪTO LIETU ATLIKUMS GADA SĀKUMĀ	SAŅEMTO LIETU SKAITS	PABEIGTO LIETU SKAITS	NEIZSKATĪTO LIETU ATLIKUMS GADA BEIGĀS	KOEFICIENTS PROCENTOS*
Administratīvo lietu departaments	869	850	761	958	90%
Civillietu departaments	745	1336	1388	693	104%
Krimināllietu departaments	94	734	668	160	91%
KOPĀ Augstākajā tiesā	1708	2920	2817	1811	96%

* Izskatīšanas koeficients ir attiecīgajā periodā izskatīto lietu skaita attiecība pret saņemto lietu skaitu

● **AUGSTĀKĀS TIESAS DEPARTAMENTOS SAŅEMTO, IZSKATĪTO UN ATLIKUMĀ ESOŠO LIETU SKAITS 2013.–2018.GADĀ**

■ SAŅEMTAS LIETAS ■ IZSKATĪTAS LIETAS ■ ATLIKUMS

● **IZSKATĪTO LIETU SKAITS MUTVĀRDU PROCESĀ**

	IZSKATĪTAS LIETAS	MUTVĀRDU PROCESĀ	PROCENTI NO IZSKATĪTAJĀM
Administratīvo lietu departaments	761	12	2
Civillietu departaments	1388	5	0,4
Krimināllietu departaments	668	20	3
KOPĀ Augstākajā tiesā	2817	37	1,3

● **KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU SKAITS UN IZSKATĪŠANAS REZULTĀTS**

	SKAITS	ATTEIKTS IEROSINĀT KASĀCIJAS TIESVEDĪBU/ PĀRBAUDĪT NOLĒMUMA TIESISKUMU	SPRIEDUMS ATSTĀTS NEGROZĪTS	SPRIEDUMS ATCELTS PILNĪBĀ/ DAĻĀ VAI GROZĪTS	CITS
Administratīvo lietu departaments	524	271 (52%)	95	122	26
Civillietu departaments	1025	705 (69%)	82	230	8
Krimināllietu departaments	558	254 (46%)	177	98	29

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

**Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edīte VERNUŠA (līdz 10.09.),
Aigars STRUPIŠS (no 10.09.)**

Civillietu departamenta tiesneši 2018.gada novembrī: pirmajā rindā no kreisās Marika SENKĀNE, Ļubova KUŠNIRE, Anda BRIEDE, Aigars STRUPIŠS, Ināra GARDA, Edīte VERNUŠA, Vanda CĪRULE, Zane PĒTERSONE; 2.rindā Normunds SALENIEKS, Inta LAUKA, Intars BISTERS, Valerijans JONIKĀNS, Anita ČERŅAVSKA, Aivars KEIŠS, Mārīte ZĀGERE, Valerijs MAKSIMOVŠ. Klāt nav tiesnese Anda VĪTOLA

Statistika. Civillietu departamenta tiesvedībā 2018. gadā bija 2081 lieta, tai skaitā 1336 šajā gadā saņemtās lietas un atlikums no 2017. gada 745 lietas.

2018. gadā saņemtas 1336 lietas – par 50 lietām mazāk nekā 2017. gadā.

Izskatītas 1388 lietas: kasācijas tesvedībā – 1025, blakus sūdzības kārtībā – 344, protesta kārtībā – 18, viens pieteikums sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Izskatītas arī 62 piekritības noteikšanas lietas. Salīdzinoši – 2017. gadā izskatītas 1579 lietas. Tātad 2018. gadā izskatīts par 191 lietu mazāk.

Salīdzinājumā ar 2017. gadu kasācijas kārtībā pabeigto lietu skaits ir samazinājies par 2014 lietām, savukārt blakus sūdzības kārtībā izskatīto lietu skaits palielinājies par 29 lietām. Tātad netiek veidots uzkrājums, un lietu izskatīšanas koeficients ir pozitīvs, proti, neizskatīto

2018. gadā tiesvedībā 2081 lieta

(atlikums no iepriekšējā gada plus saņemto lietu skaits)

Izskatītas 1388 lietas

Izskatīšanas koeficients – 104%

(izskatīto lietu skaits pret saņemto lietu skaitu)

- Lietu izskatīšanas vidējais ilgums: **222 dienas**
- Izskatītas lietas uz vienu tiesnesi: **84**

lietu atlikums samazinās. Atlikums 2018. gada 1. janvārī bija 745 lietas, bet 2019. gada 1. janvārī – 693 lietas.

Lietu izskatīšanas vidējais ilgums departamentā ir 222 dienas. Salīdzinot ar 2017. gadu, kad tas bija 280 dienas,

lietu izskatīšanas vidējais ilgums ir samazinājies par 58 dienām.

Izskatīto lietu samazināšanās ir saistīta ar vairākiem objektīviem iemesliem.

Pirmkārt, departaments 2018.gadā faktiski strādāja nepilnā senatoru sastāvā. Viens senators, kas pirms tam skatīja vidēji vairāk nekā 100 lietas gadā, atradās ilgstošā darbnespējā ar smagu slimību un izskatīja vien 20 lietas. Vēl divi senatori darbnespējas dēļ bijuši prombūtnē kopumā vairāk nekā trīs mēnešus.

Otrkārt, saskaņā ar Tieslietu padomes 2018. gada 5.februāra lēmumu Augstākā tiesa tika aicināta, piesaistot tieslietu jomas ekspertus, apkopot un izanalizēt maksātnespējas procesa un tiesiskās aizsardzības procesa lietas, kurās apmierināti protesti laikā no 2008.gada līdz 2014.gadam. Divi departamenta senatori kā eksperti no februāra līdz augustam papildus saviem tiešajiem darba pienākumiem veica apjomīgu izpēti maksātnespējas lietās, izpētot 44 lietas un 118 nolēmumus. Kopā tās ir 162 lietas. 44 lietu materiāli tika izprasīti no arhīva un pētīti padziļināti. Arī tas atņēma būtiskus resursus (aptuveni pusotru senatora slodzi) no lietu izskatīšanas.

Treškārt, nepastāv iepriekšējos gados izskatīto lietu daudzumu veicinošie apstākļi. Līdz 2017.gadam Civillietu departamentā tika skatīts liels skaits vienveidīgu salīdzinoši vienkāršu lietu par parādu piedziņu, kas bija tiešas 2008.gada krīzes sekas. 2016. un 2017.gadā jau bija nostiprinājusies stabila judikatūra šīs kategorijas lietās, kas sekmēja to ātrāku izskatīšanu.

Ceturtkārt, mainījusies izskatāmo lietu struktūra. Ņemot vērā, ka saņemts mazāk lietu, tās mazāk tiek izlemtas rīcības sēdēs, bet vairāk tiek skatītas lietas, kas jau ir ierosinātas, un lietu skatīšana rakstveida procesā ir laikietilpīgāka par lietu izskatīšanu rīcības sēdēs.

TIESNEŠU SLODZE

2018.gadā viens departamenta tiesnesis vidēji izskatījis 84 lietas, 2017.gadā – 93.

Saņemtās lietas kļūst sarežģītākas, ko apliecina arī tas, ka 2017.gadā izskatīšanai paplašinātā sastāvā tika nodotas 8 lietas, bet 2018.gadā jau 11 lietas, no tām izskatītas 6 lietas. Paplašinātā sastāvā izskatītas lietas par civilprocesuāliem jautājumiem, dzīvojamās ēkas īpašnieka tiesībām, daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas pārvaldnieku kā atbildētāju zemes piespiedu nomas tiesisko attiecību strīdā, valdes locekļu atbildību. Tika mainīta judikatūra jautājumā par Darba likuma 122. pantā noteiktā prekluzīvā termiņa pārkāpuma sekām.

Pārējās lietas, kas nodotas izskatīšanai paplašinātā sastāvā, ir par parādu par būvniecības līguma izpildi, parādu piedziņu par apsaimniekošanu un komunālajiem pakalpojumiem, par nomas attiecību konstatēšanu un parāda piedziņu, valdes locekļa atbildību un mežam nodarītā zaudējuma piedziņu par labu valstij.

TIESNEŠU SASTĀVS UN PERSPEKTĪVAS

Departamentā šobrīd ir 17 tiesneši. Tās ir 17 vakances, divas no kurām ir pagaidu vakances no Krimināllietu departamenta.

Viens tiesnesis ir ilgstošā prombūtnē, un ir izsludināts konkurss uz aizvietošanu.

Šobrīd viena vakance uz laiku (sešiem mēnešiem) ir

pārcelta Administratīvo lietu departamentam ar mērķi samazināt Administratīvo lietu departamenta lietu uzkrājumu.

2019.gadā viens tiesnesis pensionēsies un viena vakance tiks nodota Krimināllietu departamentam.

DARBINIEKI

Departamentā ir 21 senatora palīgs, divi zinātniski analitiskie padomnieki un konsultante. Šobrīd četriem tiesnešiem ir divi palīgi un diviem tiesnešiem divi palīgi uz laiku.

LIETU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI

2018.gadā atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību 69% no saņemtajām kasācijas sūdzībām. Salīdzinoši 2017. gadā šis rādītājs bija 68%.

No ierosinātajām lietām, skatot tās kasācijas kārtībā, 26% lietu pārsūdzētie spriedumi ir atstāti negrozīti, savukārt blakus sūdzību gadījumā tie ir 1,5%. 2017.gadā šie rādītāji bija 26% kasācijas sūdzībām un 2% blakus sūdzībām.

NORMATĪVAIS REGULĒJUMS

2018.gadā nav mainījies normatīvais regulējums, kas būtiski ietekmētu departamenta darbu. Vienīgi var minēt grozījumus Civilprocesa likumā, ar kuriem tika ieviests advokāta process divās lietu kategorijās jau no pirmās instances, proti, prasībās par kapitālsabiedrību dalībnieku lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem un prasībās, kuru summa pārsniedz 150 000 euro. Teorētiski iespējams, ka šajās prasībās tiks labāk sagatavoti prasības pieteikumi, kas uzlabos tiesvedības kvalitāti visās instancēs, tā samazinot slodzi arī Civillietu departamentā.

PROBLĒMAS

Sūdzības. Departamentā 2018.gadā ir izskatītas 108 sūdzības, kuras iesniegtas ārpus civilprocesa (sūdzības par tiesu darbu, tiesnešiem u.tml.). No tām trīs sūdzības atzītas par pamatotām un ir ierosinātas trīs disciplinārlietas. Pārējās sūdzības lielākoties vai nu satur lūgumu vēlreiz pārskatīt lietu, kas saskaņā ar likumu nav pieļaujams, vai arī satur sūdzības par tiesneša rīcību, nenorādot nevienu pārkāpumu, kas varētu būt par pamatu disciplinārbildībai. Daudzas sūdzības regulāri iesniedz vienas un tās pašas personas, kuras nevar samierināties ar kādreiz tiesā zaudētu lietu.

Sūdzību izskatīšana ir departamenta priekšsēdētāja ziņā. Lai gan sūdzību izskatīšanai ir paredzēta viena konsultanta vieta, uz to tiek patērēti nesamērīgi lieli resursi (vairāk nekā 100 sūdzības gadā, kas faktiski ir viena senatora slodze), jo īpaši situācijā, kad sūdzību izskatīšanas lietderības koeficients ir tikai 2,8%. Nākotnē jādomā par šīs slodzes mazināšanu un iespējami nodalīšanu no tiesas tiešo funkciju veikšanas.

Kasācijas tiesai netipisku funkciju izpilde. Pārmērīgi liels skaits apelācijas tiesas nolēmumu nonāk kasācijas instancē ar nekvalitatīvi izvērtētiem lietās apstākļiem. Ar to saistīti vismaz trešdaļa atcelto spriedumu. Tas kavē departamentu pievērsties savai primārajai funkcijai – tiesību normu iztulkošanas jautājumu risināšanai ar mērķi uzturēt vienotu tiesu praksi. Tas norāda uz kvalitātes problēmām zemāku

instanču tiesu darbībā, kuru cēlonis var būt vai nu nolaidība, vai kvalifikācijas problēmas. Lai gan ir daudz profesionālu un izcilu nolēmumu, trešā daļa nolēmumu, kas atcelti sakarā ar apstākļu neadekvātu izvērtējumu, nav normāls rādītājs.

Par to esmu runājis, tiekoties ar Rīgas tiesu apgabala tiesnešiem, Tiesnešu biedrības kopsapulcē un lekcijās Tiesnešu mācību centrā.

Par to ir ierosinātas divas disciplinārlietas. Vienā gadījumā tiesnesei izteikta piezīme, otrā gadījumā Tiesnešu disciplinārkolēģija disciplinārlietu izbeidza, jo „tas, vai lietā vērtēti visi pierādījumi un vai pierādījumi un pušu argumenti ir pietiekami analizēti, nevar būt disciplinārlietas pārbaudes priekšmets”. Lieta gan bija ierosināta par to, ka pierādījumi netika vērtēti vispār. Jebkurā gadījumā, pat ja tas nav pamats disciplinārbildībai, tas ir pamats kvalifikācijas ārpuskārtas pārbaudei, ko likums kopš pagājušā gada ļauj veikt.

Tāpēc aicinu senatorus un citus tiesnešus, kuri darbojas Tiesnešu disciplinārkolēģijā, nepieiet šo jautājumu skatīšanai formāli un caur subjektīvo prizmu („ar mani arī tā var gadīties”), bet, izrādot primāri lojalitāti pret tiesu varu, prognozēt, kādas sekas tāds vai citāds lēmums atstāj uz tiesu varas neatkarību, no vienas puses, un kvalitāti, no otras. Savukārt tiesnešus aicinu attiekties pret katru savu parakstīto spriedumu kā galīgu un nepārsūdzamu un attiecīgā cilvēka – lietas dalībnieka – dzīvi neatgriezeniski ietekmējošu. Tas, ka virs jums ir nākamā instance, nedod tiesības paļauties uz to, ka jūsu kļūdas tiks izlabotas. Jo īpaši, ja runa nav par interpretācijas kļūdām, kuras, manā skatījumā, par kļūdām var saukt tikai izņēmuma gadījumos.

Kasācijas sūdzību kvalitāte. Lai gan jau vairākus gadus kasācijas instancē darbojas advokātu process, tas nav sasniedzis mērķi, proti, nav būtiski uzlabojusies kasācijas sūdzību kvalitāte. Nav šaubu, ir daudz profesionāli uzrakstītu kasācijas sūdzību, bet:

- pārāk liela daļa sūdzību satur lūgumu pārvērtēt faktiskos apstākļus, kas nemaz nav kasācijas tiesas kompetencē;

- pārāk daudz kasācijas sūdzību ar nekvalitatīviem, līdz galam neizstrādātiem juridiskajiem argumentiem;
- pārāk daudz kasācijas sūdzību, kurās ir acīmredzama judikatūras nepārziņošana; salīdzinoši maz atsauces uz judikatūru.

Kopā ar Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju tikāties ar Advokātu padomes pārstāvjiem un runājām par šo problēmu. Vienojāmies, ka šādus nekvalitatīvi sastādītus procesuālus dokumentus nosūtīsim Advokātu padomei.

Tomēr, ņemot vērā problēmas apmērus, kā arī to, ka visaptveroša advokātu kvalifikācijas uzlabošana šajos jautājumos saprātīgos termiņos nav iespējama, paralēli jāsāk domāt par Augstākās tiesas advokātu sistēmas ieviešanas lietderību, līdzīgi kā tas ir vairākās Rietumeiropas valstīs. Tiesvedība kasācijas instancē pietiekami būtiski atšķiras no tiesvedības, kurā lieta tiek skatīta pēc būtības, un tai nepieciešama īpaša kvalifikācija.

Sistēmiskas pieejas nepieciešamība. Man nav ne mazāko šaubu, ka ne Senāts, ne Civillietu departaments viens pats nevar atrisināt ne iepriekš uzskaitītās problēmas, ne paaugstināt sabiedrības uzticēšanos tiesu varai. Tas prasa kompleksu risinājumu ar aktīvu iesaistīšanos no visām pusēm – Senāts, apgabaltiesas, pirmās instances tiesas, advokatūra kā tiesu sistēmas sastāvdaļa – katra iesaistītā puse savas kompetences ietvaros.

Noslēgumā akcentēšu pozitīvo: tiesu varai uzticas 40% sabiedrības. Jā, tas nav daudz. Jā, vajag panākt, lai uzticas vairāk. Bet nevajag aizmirst, ka uz kopējā fona tā ir divreiz lielāka uzticēšanās nekā pārējiem valsts varas atzariem. Uz kopējā pesimisma fona tas nav maz. Darīsim katrs un visi kopā, lai uzticība augtu, un mums izdosies.

Aigars STRUPIŠS,
Civillietu departamenta priekšsēdētājs

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris DZALBE

Krimināllietu departamenta tiesneši 2018.gada novembrī: pirmajā rindā no kreisās Aija BRANTA, Anīta NUSBERGA, Pēteris DZALBE, Inguna RADZEVIČA; otrajā rindā Voldemārs ČIŽEVSKIS, Artūrs FREIBERGS, Pēteris OPINCĀNS, Anīta POĻAKOVA

2018.gadu Krimināllietu departamentā raksturo šādi galvenie statistikas rādītāji: saņemtas 737 lietas, izskatītas – 672, neizskatītas – 160 lietas.

254 lietās pieņemti lēmumi atteikt pārbaudīt nolēmumu tiesiskumu kasācijas kārtībā. No kasācijas kārtībā izskatītajām lietām 58,5% nolemts atstāt negrozītu zemākās instances tiesas nolēmumu.

Augstākās tiesas mājaslapas Judikatūras nolēmumu arhīvam pievienoti 65 lēmumi.

Izskatītas 63 lietas sakarā ar pieteikumiem un protestiem par spēkā esošiem tiesu nolēmumiem, tostarp 51 lieta sakarā ar ģenerālprokurora vai Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokurora protestu, un lielākā daļa no tiem ir apmierināti. Tas liecina, ka tiesneši un prokurori pavisā seko izmaiņām likumos, neņem vērā dubultās sodīšanas nepieļaujamību, neizmanto Kriminālprocesa likumā

2018. gadā tiesvedībā 828 lietas

(atlikums no iepriekšējā gada plus saņemto lietu skaits)

Izskatītas 668 lietas

Izskatīšanas koeficients – 91%

(izskatīto lietu skaits pret saņemto lietu skaitu)

• Lietu izskatīšanas vidējais ilgums:
73 dienas

• Izskatītas lietas uz vienu tiesnesi: 84

paredzēto procesuālo kontroli pārsūdzēšanas kārtībā par tiesas nolēmumiem. Savukārt tiesneši neiedziļinās likumu pārejas noteikumos, turklāt daudzas krimināllietas pret vienu personu tiek sadalītas vairākās krimināllietās, kas, acīmredzot, uzlabo statistikas rādītājus.

Kārtējo reizi jāuzsver, ka Krimināllietu departamenta tiesnesim ir plašs blakus pienākumu loks, kas izriet no speciālajiem likumiem. Aprēķini rāda, ka tiem tiek patērētas 60 darba dienas, tas ir, trīs mēneši katram tiesnesim, nemaz nerunājot par to, ka katrs tiesnesis ir iesaistīts arī tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, komisijās, padomēs. Līdz ar to tiešajam darbam – tiesas spriešanai – ir salīdzinoši neliels laiks. Ir nepieciešama reāla rīcība, lai sadalītu kompetenci blakus pienākumu veikšanai. Lielu organizatorisko darbu šo jautājumu kārtošā ir veikusi Slepības režīma nodrošināšanas nodaļa, bet ir nepieciešama likumdošanas iniciatīva un politiskā izšķiršanās.

2016.gada nogalē un 2017.gadā Eiropas Cilvēktiesību tiesā un Satversmes tiesā tika izvērtēts Kriminālprocesa likums jautājumā par kasācijas tiesvedības ierosināšanu.

Jāatgādina, ka Kriminālprocesa likuma 573.panta pirmā daļa noteica, ka nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā pārbauda gadījumā, ja kasācijas sūdzībā izteiktā prasība pamatota ar Krimināllikuma pārkāpumu vai Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu. Savukārt šā panta otrā daļa noteica, ka jautājumu par nolēmuma pārbaudi kasācijas kārtībā izlemj Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja norīkots tiesnesis, bet likuma panta trešā daļa – ka lēmumu uzraksta rezolūcijas veidā un tas nav pārsūdzams.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2016.gada 13.oktobra spriedumā „Talmane pret Latviju”, pieteikums Nr.47938/07, bija atzinusi, ka Senāts bija pienācīgi izvērtējis pieteikuma iesniedzējas kasācijas sūdzības pamatojumu un ka kasācijas instances tiesa šajā gadījumā bija pietiekama, proti, sniedza vērtējumu par iespējamu pieteikuma iesniedzējas pamattiesību pārkāpumu konkrētās lietas apstākļos.

Kā atzina Satversmes tiesa, Eiropas Cilvēktiesību tiesa vērtēja Augstākās tiesas Senāta rīcību pēc pieteikuma iesniedzējas kasācijas sūdzības saņemšanas, nevis kasācijas sūdzības izskatīšanas tiesisko regulējumu. Satversmes tiesa secināja, ka koleģialitāte ir viens no principiem, kas garantē taisnīgu tiesas procesu. Tāpat atzina, ka kasācijas instances tiesas funkcijas kriminālprocesā ietver ne vien personas tiesību, bet arī publiski tiesisko interešu aizsardzību. Tiesnesim vienpersoniski lemjot par kasācijas tiesvedības ierosināšanu kriminālprocesā, neveidojas dialogs par tiesvedību normu vienveidīgu piemērošanu un tiesību attīstību, turklāt sabiedrībā var rasties šaubas par tiesību normu piemērošanas pareizību. Satversmes tiesa uzskatīja: lai nodrošinātu objektivitātes principa ievērošanu kasācijas instances tiesā, kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā kriminālprocesā ir jāievēro Satversmes 92.panta pirmajā teikumā ietvertais koleģialitātes princips. Tas, ka jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu kasācijas instances tiesā kriminālprocesā tiek izlemts vienpersoniski, nenodrošina tiesības uz taisnīgu tiesu. Tādējādi Kriminālprocesa likuma 573.panta otrā daļa neatbilst Satversmes 92.panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesa uzsvēra kasācijas instances īpašo nozīmi kriminālprocesā un uzskatīja, ka demokrātiskas tiesiskas valsts principa ievērošana ir nodrošināta tikai tādā gadījumā, ja personai tiek darīti zināmi tiesas motīvi attiecībā uz kasācijas sūdzībā norādītajiem apsvērumiem.

Tas, cik detalizēta būs nolēmuma motīvu daļa, ir atkarīgs no izskatāmajā lietā paustajiem būtiskajiem argumentiem, tomēr norādītajiem motīviem vajadzētu būt pietiekamiem, lai persona varētu saprast, kādēļ kasācijas tiesvedība pēc sūdzībā norādīto argumentu izvērtēšanas netika ierosināta. Tādējādi Kriminālprocesa likuma 573.panta trešā daļa, ciktāl tā neparedz, ka lēmumā par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību norādāmi tā motīvi, neatbilst Satversmes 92.panta pirmajam teikumam.

Kriminālprocesa likuma pilnveidošanas darba grupa, izpildot Satversmes tiesas spriedumu, dažu mēnešu laikā izstrādāja grozījumus Kriminālprocesa likumā, un Saeima tos pieņēma. Arī Krimināllietu departaments aktīvi piedalījās grozījumu izstrādāšanā un iesniedza savus priekšlikumus.

Jāatzīst, ka jaunais process par kasācijas tiesvedības ierosināšanu ir smagnējāks, laikietilpīgāks, tajā iesaistīti trīs tiesneši, un tas prasīja departamenta darba pārorganizēšanu. Atbilstoši jaunajam regulējumam jautājumu par nolēmuma pārbaudi kasācijas kārtībā izlemj tiesa triju tiesnešu sastāvā. Personai, kura iesniegusi sūdzību vai protestu, kā arī personai, kuras tiesības vai intereses aizskar sūdzība vai protests, jāpaziņo tiesas sastāvs un tas, kad tiks lemts par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, izskaidrojot tiesības septiņu dienu laikā pieteikt noraidījumu.

Kasācijas tiesvedību atsaka ierosināt, pieņemot vienbalsīgu lēmumu rezolūcijas veidā, kurā norāda atteikuma motīvus. Ja tiesnešu viedoklis par kasācijas tiesvedības ierosināšanu atšķiras vai arī visi tiesneši uzskata, ka lieta izskatāma kasācijas kārtībā, pieņem lēmumu rezolūcijas veidā par kasācijas tiesvedības ierosināšanu.

Nemot par paraugu Administratīvā procesa likumu un Civilprocesa likumu, uz kuriem atsaucas arī Satversmes tiesa savā spriedumā, tika paplašināti pamati atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību. Tiesa var atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību arī šādos gadījumos: 1) kasācijas sūdzībā vai protestā norādītajos tiesību normu piemērošanas jautājumos ir izveidojusies Augstākās tiesas judikatūra un pārsūdzētais nolēmums tai atbilst; 2) izvērtējot kasācijas sūdzībā vai protestā minētos argumentus, nerodas šaubas par pārsūdzētā nolēmuma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav būtiskas nozīmes judikatūras veidošanā.

Darba pārorganizēšana departamentā atstāja iespaidu uz neizskatīto lietu daudzumu un neapšaubāmi palielinās lietu izskatīšanas ilgumu.

Vēlreiz jāatgādina, ka neskaidrības likumu piemērošanā izraisa prakse, kad grozījumi un papildinājumi likumos tiek ieviesti Saeimā trešajā lasījumā bez paskaidrojumiem un anotācijās.

Aktīvi iesaistoties Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma pilnveidošanā, darba grupās piedalās departamenta zinātniski analītiskie padomnieki, turklāt departaments ir nosūtījis darba grupām jautājumus, kurus mūsbrāt vajadzētu aktualizēt. Viens no galvenajiem jautājumiem ir apgabaltiesu kā apelācijas instances lomas stiprināšana un Augstākās tiesas kā kasācijas instances tiesas atbrīvošana no tai neraksturīgu funkciju veikšanas. Vienkāršotie

procesi – vienošanās par vainas atzīšanu un sodu, lietas, kurās nenotiek pierādījumu pārbaudīšana tiesas izmeklēšanā – būtu pārsūdzami tikai apelācijas instances tiesā, jo tā izskata gan faktiskos, gan juridiskos jautājumus. Tāpat apsverams jautājums, vai spēkā stājušos tiesas nolēmumus var izskatīt no jauna tikai pēc ģenerālprokurora vai Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokurora protesta.

Esam nosūtījuši priekšlikumu tieslietu ministram par iespējamu sadarbības formu starp ieinteresētajām institūcijām vienotas izpratnes veidošanai par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, kaitējuma kompensāciju nodokļu lietās, par nepieciešamību Krimināllikumā ietvert atsevišķu noziedzīgu nodarījumu – nodokļu krāpšana u.c.

Daudz tiek diskutēts par Moneyvell ziņojumu, taču tas nebija tulkots latviešu valodā, un katrs tulkoja un lasīja, kā prata. Neapšaubāmi, tulkošana nav vienkārša, bet nevajadzētu kādu teikumu skatīt atsevišķi no visa teksta, kā rezultātā galvenais uzsvars tika veiksmīgi pāvērst uz tiesām, kaut, manuprāt, problēma saskatāma citās jomās.

Tāpat uzskatu, ka ārvalstu ekspertu uzaicināšana uz konferencēm, diskusijām paplašina mūsu redzesloku, bet nav jāabsolutizē viņu teiktais, jo viņi ir universāli speciālisti, kas dod padomus daudzās pasaules valstīs. Latvijai kā jaunai Eiropas Savienības valstij bija, ir un būs pastiprināta uzmanība. Latviju regulāri apmeklē daudzas komisijas un katra no tām ir ļoti svarīga, un katrai ir rekomendācijas, lai tās misija būtu sekmīga. Mums pašiem jāizvērtē, kuri jautājumi mūsu valsti ir prioritāri, un attiecīgi jārikojas.

Krimināllietu departaments ir saistīts ar ļoti plašu tiesisku jautājumu risināšanas loku. Likvidējot Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātu, kas bija apelācijas instances tiesa, departamentam tika uzlikti tādi pienākumi, kā, piemēram, personu izdošana

starptautiskās sadarbības jomā. Domāju, ir laiks labot kļūdu un nodot šo lietu izlemšanu apelācijas instances tiesām – apgabaltiesām. Ir iespējami varianti – Eiropas Savienības valsts vai cita valsts. Tas ir diskusijas jautājums, un par to savu viedokli ir izteicis Krimināllietu departaments.

Mūs sagaida jauni izaicinājumi, kas saistīti ar globālo noziedzību, par ko mums nav pietiekošu zināšanu un prakses. Līdz ar to tiesnešiem ir pastāvīgi jāpilnveidojas un jābūt gataviem šo jautājumu risināšanai. Bet tas ir saistīts arī ar valsts apsūdzības uzturētāju kvalitāti un apsūdzības formulējumu.

Nenoliedzami, ka tiesu prakses veidošanā nozīmīga loma ir pirmās instances un apelācijas instances tiesām. Kasācijas instancē nonāk salīdzinoši neliels skaits no izskatītajām lietām. Taču atbilde par tiesu prakses pareizību tiek uzlikta Augstākajai tiesai. Augstākā tiesa tiesu praksi var ietekmēt tikai procesuālajā kārtībā vai apkopojot tiesu praksi. Tiesu prakses apkopošana ir novēlota tiesu prakses konstatēšana. Procesuālajā kārtībā nereti ir gadījumi, kad Augstākās tiesas norādījumi netiek pienācīgi ņemti vērā. Augstākā tiesa, izskatot lietas, ņem vērā ne tikai Krimināllikuma vai Kriminālprocesa likuma pārkāpumus, bet arī iespējamās sekas, ja persona vēršas Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Tāpēc gan pirmās instances tiesai, gan apelācijas instances tiesai vajadzētu vispusīgi apsvērt jautājumu par Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma piemērošanu.

2019.gads departamentā būs pārmaiņu gads, jo darbu pabeigs vairāki tiesneši un ir apsolīts, ka tiks palielināts tiesnešu skaits. Jācer, ka jaunpienācēji tiesneši ieviesīs jaunas vēsmas, jaunu progresīvu pienesumu departamenta darbā.

Pēteris DZALBE,

Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika KRŪMIŅA

**Administratīvo lietu departamenta tiesneši un tiesnešu pienākumu izpildītāji 2018.gada novembrī:
(no kreisās) Dace MITA, Vēsma KAKSTE, Dzintra AMERIKA, Līvija SLICA, Veronika KRŪMIŅA, Andris GUĻĀNS,
Anita KOVAĻEVSKA, Ieva VIŠĶERE, Rudīte VĪDUŠA**

Līdz ar Latvijas Republikas proklamēšanu 1918.gadā tika pieņemti normatīvie akti, kuri bija pamats Latvijas tiesu sistēmas izveidei.¹ Latvijas valstiskuma pamatā ir tiesiskais valsts koncepts, kura īstenošana ir Senāta kā kasācijas instances uzdevums. Analizējot pagājušajā gadā pieņemtos nolēmumus, varu apliecināt, ka Administratīvo lietu departaments ir sekmējis tiesību normu vienveidīgu interpretāciju un piemērošanu, tādējādi dodot ieguldījumu Latvijas kā tiesiskais valsts stiprināšanā.

VISPĀRĒJAIS PĀRSKATA PERIODA RAKSTUROJUMS

Pārskata periodā Administratīvo lietu departamenta lietvedībā kopumā bija 1719 lietas. Šajā periodā reāli strādāja 8,5 tiesneši.

Salīdzinot ar 2017.gadu, 2018.gadā departamentā samazinājās saņemto lietu skaits par 14%. Salīdzinot

¹ Tautas padomes 1918. gada 6. decembra Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārtību.

2018. gadā tiesvedībā 1719 lietas (atlikums no iepriekšējā gada plus saņemto lietu skaits) Izskatīta 761 lieta

Izskatīšanas koeficients – 90%

(izskatīto lietu skaits pret saņemto lietu skaitu)

- Lietu izskatīšanas vidējais ilgums:
348 dienas
- Izskatītas lietas uz vienu tiesnesi: **90**

pēdējos gados saņemto lietu skaitu zemākajās instancēs, var prognozēt, ka šāda tendence varētu saglabāties.

2018.gadā departaments izskatīja 761 lietu (tas ir, 44% no lietvedībā esošajām lietām). Vidēji tās ir 90 lietas uz katru faktiski strādājošu tiesnesi. Lai gan tiesneša profesijai ir raksturīga paaugstināta emocionālā slodze,

konfliktu risināšana un citi stresa pilni apstākļi², tomēr jānorāda, ka departamenta senatoru un darbinieku slodze pagājušā gadā vērtējama kā ļoti intensīva.

Attiecībā uz departamentā izskatītajām lietām to iestāžu trijnieks, kuru lietas izskatītas visvairāk, joprojām ir nemainīgs, proti, lietas, kas ierosinātas, pārsūdzot Valsts ieņēmumu dienesta, pašvaldību un ministriju lēmumus.

Septiņas lietas pārskata periodā nodotas izskatīšanai departamenta kopsēdē. Divās no tām departaments precizēja un arī pārskatīja iepriekš izteiktās judikatūras atziņas.

Departaments turpināja meklēt risinājumus, lai samazinātu neizskatīto lietu uzkrājumu un saīsinātu vidējo lietu izskatīšanas termiņus. Ir rasti vairāki risinājumi, taču to efektivitāti varēs novērtēt tikai jaunajā pārskata periodā.

LIETU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI

No kasācijas kārtībā pārsūdzētajām lietām kasācijas tiesvedību atteikts ierosināt 52% lietu (262 lietās). Šis rādītājs ir palicis iepriekšējā gada līmenī.

No ierosinātajām lietām, kas ir 43% no pabeigtajām lietām, zemākas instances tiesas spriedums atstāts negrozīts 42%.

Savukārt spriedums pilnībā vai daļēji atcelts 54% gadījumos, kas atbilst 23,3% no kopējā pabeigto lietu skaita. 2017.gadā tie bija 20,7%, 2016.gadā – 18%. Tādējādi, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, daļēji vai pilnībā atcelto spriedumu attiecība pret pabeigto lietu kopskaitu ir pieaugusi par 2,6%.

No lietām, kas pārskata periodā pārsūdzētas blakus sūdzības kārtībā, izskatīti 70% lietu. Zemāko instanču tiesas lēmumi atstāti negrozīti nedaudz vairāk kā 52% gadījumu.

Savukārt pārsūdzētais lēmums pilnībā vai daļēji atcelts nepilnos 33% gadījumos (2017.gadā – 25%, 2016.gadā – 25%). Salīdzinot ar iepriekšējiem diviem gadiem, atcelto lēmumu attiecība pret pabeigto blakus sūdzības lietu kopskaitu ir pieaugusi apmēram par 8%.

Jāatzīmē, ka pārskata periodā būtiski palielinājies atcelto nolēmumu skaits. Kasācijas kārtībā izskatītajās lietās jau otro gadu pēc kārtas pilnībā vai daļēji atcelto spriedumu skaits palielinājies apmēram par 3%. Savukārt attiecībā par blakus sūdzības kārtībā izskatītajām lietām, savā praksē neatminos tik strauju 8% atcelto lēmumu pieaugumu.

Kādi ir iemesli šādam atcelto nolēmumu pieaugumam? Vērojams, ka palielinājies to lietu skaits, kurās pierādījumi vērtēti salīdzinoši virspusēji, kā arī palielinājusies pārāk formāla un gramatiska tiesību normu izpratne.

Man nav izskaidrojuma šādām tendencēm, jo abās tiesu instancēs pamatā strādā pieredzējuši tiesneši. Turklāt, salīdzinot neizskatīto lietu atlikumu uz vienu tiesnesi visās instancēs, aptuvenā attiecība rajona tiesā ir apmēram 35 lietas, apgabālā – 30 lietas, Senātā – 90 lietas. Šāda slodze rajona un apgabaltiesas tiesnešiem ļauj vispusīgi un ļoti rūpīgi izvērtēt lietas apstākļus un sagatavot kvalitatīvu nolēmumu. Līdz ar to nolēmumu kvalitātes krituma iemels nav izskaidrojams ar slodzi.

² Leja V. Jurista attieksmei neatbilstošu uzdevumu izpildes psiholoģiskie aspekti. Jurista Vārds, 15.05.2018., Nr. 20 (1026), 22.-24.lpp.

Turklāt ir attīstījusies, nostiprinājusies un ir pieejama Senāta judikatūra, kas aptver pietiekami plašu tiesību jautājumu loku.

LIETU ATLIKUMS

Pārskata periodā lietu atlikums bija 958 lietas, tas ir, palielinājies par 10% (89 lietām) salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Kādi ir iemesli šādam rezultātam?

Tā vēl ir notikumu un lēmumu ietekme, kas risinājušies iepriekšējos gados. Lietas izskatīšanas termiņus un neizskatīto lietu skaitu būtiski ietekmēja senatoru maiņa iepriekšējos gados, ilgstoša senatoru prombūtne, kā arī būtiski ietekmēja tas, ka apgabaltiesā uz laiku tika palielināts tiesnešu skaits, nepalielinot tiesnešu skaitu Senātā. Lai nākotnē nenonāktu šādā situācijā, būtu jāpatur prātā, ka tiesnešu skaita izmaiņas zemākās instancēs atstāj būtisku ietekmi uz augstākas tiesu instances slodzi. Šobrīd termiņš, uz kuru tika palielināts apgabaltiesas tiesnešu skaits, ir beidzies, līdz ar to var prognozēt, ka jaunajā pārskata periodā arī šis apstāklis ietekmēs ienākošo lietu skaitu.

Tomēr, lai likvidētu lietu uzkrājumu, saglabājot tikpat intensīvu slodzi, departamenta sastāvs uz laiku – vismaz uz diviem gadiem – būtu jāpapildina ar divām senatoru vietām.

Lielo slodzi daļēji veido arī nekvalitatīvas un nepamatotas kasācijas sūdzības. Jāpiezīmē, ka daudziem, tostarp kvalificētiem juristiem, nav izpratnes par kasācijas instances būtību.

EFEKTĪVS TIESU DIALOGS

Pārskata periodā Administratīvo lietu departaments ir turpinājis veidot veiksmīgu dialogu ar Satversmes tiesu, iesniedzot četrus pieteikumus (lietas Nr.SKA-64/2018, Nr.SKA-141/2018, Nr.SKA-300/2018, Nr.SKA-480/2018). Šajā laikā Satversmes tiesa ir pieņēmusi divus spriedumus lietās, kas bija ierosinātas pēc departamenta iesniegtajiem pieteikumiem iepriekšējā gadā (Nr.2018-04-01 un Nr.2018-06-0103).

Arī pār nacionālajā līmenī veidots veiksmīgs dialogs ar Eiropas Savienības Tiesu, uzdodot prejudiciālos jautājumus trīs lietās (lietas Nr. SKA18/2018, Nr. SKA-31/2018, Nr. SKA-153/2018).

Jāatzīmē, ka veiksmīgs tiesu dialogs veicina cilvēktiesību aizsardzību, pilnveido tiesību sistēmu, kā arī sekmē tiesu varas vienotību un tiesu varas autoritāti.

PASĀKUMI TIESAS SPRIEŠANAS EFEKTIVITĀTES PAAUGSTINĀŠANAI

Pārskata periodā izdevās pilnībā nokomplektēt departamenta sastāvu. Senatora amatā tika iecelta Anita Kovaļevska. Darbu departamentā turpināja, uz laiku pildot senatora amata pienākumus, Ieva Višķere. Departamenta senatoru sastāvu papildināja arī kolēģis Valters Poķis, kas uz laiku pilda senatora amata pienākumus. Savukārt ar Civillietu departamenta atbalstu un Tieslietu padomes jau šā gada lēmumu tika rasta iespēja uz laiku pārdalīt senatoru štata vietas, papildinot departamentu ar vienpadsmito senatoru. Vēlos pateikties gan Civillietu departamenta kolēģiem, gan kolēģim Normundam Saleniekam par pozitīvo savstarpējo sadarbību un koleģialitāti.

Kapacitāte stiprināta, arī piesaistot profesionālu atbalsta personālu. Vairāku konkursu rezultātā ir izdevies atrast augsti kvalificētus tiesnešu paligus un padomniekus. Profesionāls atbalsta personāls ir nozīmīgs Senāta resurss, kura izaugsme un profesionalitātē jāturpina ieguldīt arī nākotnē.

Vēl viens pasākums, kas tika ieviests pagājušajā gadā, ir rīcības sēžu lēmumu formu un argumentācijas stila pilnveidošana. Proti, rīcības sēdes lēmumā par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību vairs netiek rakstīta aprakstošā daļa, bet vienīgi lēmuma motīvi kopsakarā ar kasatoru argumentu izvērtējumu. Līdz ar to tiek izkopts lakonisks izteiksmes stils, kas neietekmē argumentācijas kvalitāti. Vienlaikus tiek nodrošināta procesuāla ekonomija, jo tiek atspoguļoti Senāta apsvērumi par tiesību jautājumiem, nevis atreferēti fakti par tiesvedības gaitu. Šajā aspektā senatori juridiskus argumentus izklāsta tādejādi, lai procesa dalībnieki var izprast tiesību normu saturu un Senāta apsvērumus par to piemērošanu.³ Manā ieskatā, rīcības sēžu formas maiņa vērtējama kā inovācija, kas uzlabo tiesas spriešanas kvalitāti.

SASNIEGUMI

Vēlos atzīmēt arī pārskata perioda sasniegumus, kuri sekmējuši Senāta autoritāti un tiesiskas valsts vērtību aizsardzību

Nozīmīga judikatūra. Arī Latvijas valstiskuma otrajā gadu simtā prātā jāpatur tas, ka demokrātiskas tiesiskas valsts vērtības nekad nav nodrošinātas līdz galam, par tām ik dienu jācinās ne tikai jaunajās demokrātijās, bet arī valstīs ar senām un stabilām demokrātijas tradīcijām. Šā iemesla dēļ demokrātiskā tiesiskā valstī tiesnesim ir jāaizsargā tādas vērtības kā varas dalīšana, brīvas vēlēšanas, tiesiskums un cilvēktiesības.⁴ Senāta spriedumi vienmēr bijuši vērsti uz tiesiskas valsts vērtību aizsardzību, kā arī tiem ir bijusi ietekme uz tiesību sistēmas un zinātnes attīstību. Pārskata periodā Administratīvo lietu departaments ir taisījis vairākus spriedumus, kuriem ir būtiska nozīme demokrātiskas un tiesiskas valsts vērtību stiprināšanā un aizsardzībā.

Departaments kopsēdē pieņēma spriedumu lietā Nr.SKA-237/2018, kurā sniedza interpretāciju par Latvijas valsts nepārtrauktības doktrīnas piemērošanu. Senāts īpaši uzsvēra, ka šī doktrīna nav formāls princips, kuras praktiskā nozīme izbeigusies līdz ar Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu. Līdz ar to var secināt, ka Latvijas valsts nepārtrauktības doktrīna ir saistoša ikvienai Latvijas valsts institūcijai un tām ir pienākums ievērot Latvijas valsts nepārtrauktības doktrīnu, īstenojot jebkuru tām uzticēto funkciju.⁵ Ir svarīgi, lai vispārējie tiesību principi nav abstrakti lozungi, bet tiesiskajā realitātē iegūtu konkrētu saturu un nodrošinātu privātpersonu tiesību aizsardzību. Līdz ar to Senāta nolēmumiem, kuros skaidrots vispārējo tiesību principu saturs un piemērošana, ir liela nozīme.

Kā nozīmīgu vēlos izcelt arī departamenta spriedumu lietā Nr.SA-3/2018, ar kuru tika aizsargātas Saeimas deputāta kandidāta subjektīvās tiesības pārsūdzēt

Saeimas vēlēšanu iecirkņa komisijas lēmumu par balsu skaitīšanas protokola rezultātu apstiprināšanu. Demokrātiskā valstī parlamenta vēlēšanas ir viens no nozīmīgākajiem konstitucionālajiem noteikumiem, par kura tiesiskumu nedrīkst pastāvēt ne mazāko šaubu. Līdz ar to arī tiesības kandidēt vēlēšanās demokrātiskā valstī ir atzīstamas par ārkārtīgi būtiskām personas tiesībām, kas turklāt kalpo kā garantis demokrātiskas iekārtas pastāvēšanai.⁶ Vienlaikus tas nozīmē, ka arī tiesas kontrolei pār vēlēšanu tiesiskumu jābūt ātrai un efektīvai. Senatori minētajā lietā veica apjomīgu izvērtējumu par 13.Saeimas vēlēšanu rezultātiem un radīja nozīmīgas atziņas par tiesiskas valsts principu saturu Saeimas vēlēšanu norisē.

Dialogs tiesiskajā telpā. Senāta uzdevums ir ne tikai risināt tiesiskos strīdus, bet arī sekmēt tiesiskumu un tiesiskas valsts vērtību aizsardzību. Nav šaubu, ka ikkatram tiesnesim ir pienākums taisnīgi atrisināt konkrētu tiesisko strīdu. Turklāt tiesnesim ir jāapzinās, ka sabiedrība, vērtējot tieši viņa rīcību un attieksmi, kā arī vērtības, kas šo rīcību un attieksmi caurvij, spriedis par valsti un par to, vai valsts ir taisnīga. Tiesas spriešanā tiesnesis ir neatkarīgs, taču tiesneša neatkarība nenozīmē, ka tiesneša darbs vispār nav pārbaudāms. Nopietna šaubu ēna par tiesas darba kvalitāti prasa tādu skaidrojumu, kurš ar faktiem spēj novērst šīs šaubas. Pašai tiesu varai ir jābūt ieinteresētai pārbaudīt izskanējušus negatīvus faktus un dot tiem novērtējumu.

Pagājušajā gadā Senāts aktīvi iesaistījās problēmsituācijas risināšanā, kas izvērtās saistībā ar vairākām žurnāla „IR” publikācijām par tiesas nolēmumiem maksātnespējas jomā. Uzskatu, ka Tieslietu padomes ekspertu komisijas ziņojums par laiku no 2008. gada līdz 2014.gadam notikušo maksātnespējas un tiesiskās aizsardzības procesu tiesvedību izvērtējumu bija pienācīgs veids, kā veidot dialogu ar sabiedrību par tiesas darba kvalitāti. Esmu pārliecināta, ka Senāta iesaiste šajā problēmsituācijā ir vairojusi uzticību tiesu sistēmai.

Par konstruktīvu tiesas darba kritiku var runāt, ja kāds norāda uz kādu apstākļu nepareizību konkrētā spriedumā, un tieši tāpēc universitātēs ir vajadzīgi tādi tiesību zinātnieki un profesori, kas var analizēt tiesas nolēmumu argumentācijas kvalitāti, kā arī norādīt uz nepilnībām. Ceru, ka ekspertu komisijas ziņojums iedrošinās tiesību zinātniekus aktīvi iesaistīties tiesu nolēmumu vērtēšanā.

Komunikācija ar sabiedrību. Uzticība tiesu varai, tās autoritāte ir atkarīga ne vien no pieņemto spriedumu kvalitātes, bet arī no tā, cik daudz informācijas ir pieejams par tiesu darbu. Tas prasa arī ieguldījumu no tiesnešiem un tiesu darbiniekiem, kuri, piedaloties konferencēs, gatavojot publikācijas un lekcijas, gan skaidro tiesas spriešanas nianšes, gan arī rada priekšstatu par attiecīgo profesiju. Tas ir darbs, kurš jādara kopīgi, ārpus tiesnešu kabinetiem un tiesu sēžu zālēm. Tikai no mums pašiem būs atkarīgs tas, cik lielā mērā tiesu varai uzticēsies sabiedrība. Tādēļ svarīga ir ne vien sabiedrības pārliecība, ka likumu piemērošana tiek īstenota neatkarīgā, taisnīgā un efektīvā veidā, bet arī izpratne par tiesneša darba būtību. Pārskata periodā departaments ir darbojies trīs virzienos, lai vairotu uzticību tiesu varai.

Senatori un darbinieki iesaistījās projektā, kura

³ Gaillite D., Kakstāns Ā. Tiesu kritika ir jānošķir no uzbrukumiem tiesai. Jurista Vārds, 06.02.2018., Nr. 6 (1012), 6.-10.lpp.

⁴ Barak A. The Judge in a Democracy. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2006, 20-23 pp.

⁵ Lieta Nr. SKA-237/2018; A420341714.

⁶ Lieta Nr. SA-3/2018; ECLI:LV:AT:2018:1031.SA000318.4.L

mērķis bija juristu auditorijai skaidrot administratīvo tiesu darbu un diskutēt par aktualitātēm tiesu praksē. Tapa žurnāla „Jurista Vārds” speciāls numurs, veltīts administratīvo tiesu darbam. Jānorāda, ka šis bija ļoti vērienīgs projekts, kurā apvienojās visu trīs tiesu instanču tiesneši un darbinieki. Kopīgi tika sagatavoti dažādi informatīvi materiāli un publikācijas.⁷ Visu trīs instanču savstarpējā sadarbība rada priekšstatu par tiesu sistēmu kopumā. Esam saņēmuši daudzas pozitīvas atsauksmes par žurnāla saturu.

Vēl viena nozīmīga aktivitāte ir saistīta ar skolnieku un studentu izglītošanu par tiesas darbu. Senatori un darbinieki aktīvi līdzdarbojās Ēnu dienā, kā arī vadīja stundas un diskusijas par tiesību nozīmi un tiesneša amatu. Iespēja uzrunāt skolnieku auditoriju ļauj pārdomāt tiesas darba būtību un mēģināt to izskaidrot vienkārši un saprotami. Šis darbs ir investīcija jaunajā paaudzē.

Senatori un darbinieki iespēju robežās piedalās konferencēs. Minētais nodrošina gan tiesu darba kvalitātes uzlabošanu, gan zinātnisku diskusiju par tiesību piemērošanas jautājumiem. Vienlaikus šādas aktivitātes sabiedrībai rada priekšstatu par senatoru un tiesas darbinieku profesionālajām zināšanām un pieredzi.

Jāatzīmē, ka pārskata periodā gandrīz visi departamenta tiesneši ir komunicējuši ar plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem, skaidrojot dažādus ar izskatītajām lietām saistītus jautājumus.

STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Departaments aktīvi līdzdarbojas Eiropas Savienības Valsts padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācijā (ACA Europe). Šīs organizācijas ietvaros 2018.gadā Latvija ir atbildējusi uz sešām citu valstu sagatavotām aptaujām (*questionnaire*), uzdevusi divus jautājumus un sniegusi desmit atbildes dalibvalstu kopīgajā forumā *ACA Forum*, kā arī sagatavojusi astoņpadsmit interesantāko un nozīmīgāko tiesu nolēmumu kopsavilkumus *JuriFast* asociācijas datubāzei, lai dalītos ar mūsu pieredzi lietās, kas skar ES tiesību normu piemērošanu. Kvalitatīvu sadarbību nodrošina Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks Aleksandrs Potaičuks.

Tiesu dialogs reģionālā līmenī stiprināts ar senatoru dalību projektā „Ukrainas Augstākās tiesas institucionālās kapacitātes stiprināšana cilvēktiesību aizsardzības jomā nacionālā līmenī”. Senatori kā eksperti piedalījušies semināros un dalījušies ar savu pieredzi par tiesiskās valsts vērtību aizsardzību un tiesas spriešanas kvalitātes uzlabošanu. Efektīva reģionālā sadarbība ir būtisks solis ceļā uz vienotu tiesību telpu, kuras pamatā ir tiesiskās valsts vērtības.

Senatoriem ir būtiska loma tiesnešu profesionālās pilnveides lekciju sagatavošanā. Sadarbībā ar Tiesnešu mācību centru esam sagatavojuši vairākas lekcijas tiesnešiem un tiesu darbiniekiem, kas ļauj diskutēt par tiesību normu iztulkošanu un piemērošanu. Tā rezultātā uzlabojas tiesas spriešanas kvalitāte. Daloties ar pieredzi un zināšanām, ir iespējams panākt vienveidīgu tiesību normu piemērošanu.

STRATĒGISKIE MĒRĶI

1. Kā galvenais stratēģiskais mērķis 2019.gadā ir samazināt neizskatīto lietu skaitu un saīsināt lietu izskatīšanas vidējos termiņus. Gada laikā varēs novērtēt pagājušajā pārskata periodā veikto pasākumu ietekmi uz lietu izskatīšanas dinamiku. Taču, kā jau minēju, lai izskatītu lietu uzkrājumu, departamentā pašlaik būtu nepieciešamas 12 senatoru vietas – papildu senatora vieta ir nepieciešama uz ilgāku laiku nekā pašlaik tas ir nolēmts ar Tieslietu padomes lēmumu. Tāpēc aicināsim izvērtēt iespēju arī pēc augusta saglabāt departamentā 11. senatora vietu, aizpildot to ar apgabaltiesas tiesnesi, kas uz laiku varētu pildīt senatora pienākumus.

2. Departaments par stratēģisko mērķi izvirzījis arī darba organizācijas pilnveidi. Proti, ir svarīgi pēc iespējas nošķirt tiesas spriešanu no tiesas kā iestādes funkciju izpildes. Lietvedības organizēšana un dažādu tehnisku jautājumu risināšana liedz senatoriem pilnvērtīgi strādāt ar tiesību jautājumiem. Arī tiesnešu palīgu primārais uzdevums ir apgādāt senatorus ar pētījumiem par tiesību normu saturu, nevis nodarboties ar tehnisku jautājumu risināšanu.

Jāatzīmē, ka šis jautājums ir aktuāls ne tikai Augstākajā tiesā, bet visā tiesu sistēmā. No padomju laikiem saglabātā lietu aprīte, kur visus tehniskos jautājumus risina tiesnesis, ir sevi izsmēlusi un jāveido jauna – moderna tiesa – kā iestāde, kurā administratīvo darbu ar lietu nodrošina cits atbalsta personāls.

3. Nozīmīgs stratēģiskais mērķis ir veicināt izpratni par tiesību piemērošanu un tiesu dialogu. Departaments turpinās veidot ciešu sadarbību ar zemākas instances tiesas tiesnešiem, organizējot kopīgas mācības un problēmjautājumu apspriešanu.

4. Par vēl vienu stratēģisko mērķi esam izvirzījuši informācijas apjoma paplašināšanu un aktualizēšanu par Administratīvo lietu departamenta darbu, lai nodrošinātu kvalitatīvu kasācijas sūdzību sagatavošanu. Ir svarīgi celt lietu vešanas tiesā kvalitāti⁸, jo tas palīdz pieteicējam (klientam) un vienlaikus tas palīdz arī tiesai labāk saprast lietas apstākļus un pieņemt taisnīgāku spriedumu. Ja kasācijas sūdzība ir slikti sagatavota un slikti prezentēta tiesā, senatoram vajag ievērojami vairāk laika, lai saprastu lietas apstākļus, fokusētos uz to un izlemtu. Tāpēc tas ir vienlīdz svarīgi gan pieteicējam (klientam), gan arī tiesai, ka ir pieejama kvalitatīva informācija par kasācijas sūdzības sagatavošanu un tipiskākajām kļūdām.

Veronika KRŪMIŅA,

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

⁷ Jurista Vārds, 24.04.2018., Nr. 17/18 (1023/1024).

⁸ Kalniņa V. Par Eiropas Savienības un juristu profesijas izaicinājumiem. Jurista Vārds, 11.09.2018., Nr. 37 (1043), 8.-11.lpp.

JUDIKATŪRAS UN ZINĀTNISKI ANALĪTISKĀ NODAĻA

Nodaļas vadītāja Anita ZIKMANE

Padomnieki: Reinis MARKVARTS, Aleksandrs POTAIČUKS, Māris BURBERGS (līdz 05.10.)

Konsultanti: Liena HENKE (juridisko tekstu redaktore),

Zinaida INDRŪNA (likumu piemērošanas jautājumi), Kaspars KUKMILKS,

Kristīne LAGANOVSKA, Evita FRĪDENTĀLE

Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa 2018.gada novembrī: (no kreisās) Evita Fridentāle, Kristīne Laganovska, Anita Zikmane, Aleksandrs Potaičuks, Zinaida Indrūna, Reinis Markvarts, Liena Henke, Kaspars Kukmilks

JUDIKATŪRA

Latvijas tiesu nolēmumu portālā www.manas.tiesas.lv no 2817 lietās taisītajiem nolēmumiem pieejami 1149 Senāta 2018.gada nolēmumi: administratīvajās lietās 407, civillietās 402 un krimināllietās 340. Kopš 2018. gada sākuma tiek publicēti ne tikai spriedumi, bet arī lēmumi blakussūdzību lietās.

Tomēr par saturiski svarīgāko uzskatām Augstākās tiesas mājaslapā esošā Judikatūras nolēmumu arhīva papildināšanu. Šis arhīvs vienmēr ir bijis vērtīgs izziņas avots tiesību normu piemērotājiem.

Intensīvs darbs nolēmumu pieejamības saturiskā meklēšanā uzsākts jau gadus atpakaļ. Laika gaitā pilnveidoti klasifikatori un izveidots meklētājs. 2018. gadā būtiskas pārmaiņas nav notikušas.

2018.gadā sekots līdzi Krimināllietu departamenta nolēmumiem, kuri netiek pievienoti Tiesu informatīvajā sistēmā, atlasīti un piedāvāti publicēšanai arī šādās lietās pieņemti nolēmumi.

Turpināta slēgtās sēdēs izskatītu nolēmumu publicēšana, ja tajos paustās atziņas būtiskas tiesību normu vienveidīgā piemērošanā. Civillietu departamentam publicēti 3, Krimināllietu departamentam 4 slēgtās sēdēs pieņemti anonimizēti nolēmumi.

Judikatūras maiņas atzīme pievienota vienam Civillietu departamenta nolēmumam un diviem Administratīvo lietu departamenta nolēmumiem.

No Senāta 2817 nolēmumiem 2018.gadā publicēšanai Judikatūras nolēmumu arhīvā saskaņoti 293 nolēmumi.

● NOLĒMUMU PUBLICĒŠANAS DINAMIKA PA DEPARTAMENTIEM

DEPARTAMENTS	2016	2017	2018
Administratīvo lietu departaments	79	87	124
Civillietu departaments	117	150	104
Krimināllietu departaments	56	54	65
KOPĀ	252	291	293

Kopš pirms diviem gadiem tika piedāvāts daļu nolēmumu publicēt tikai ar virsrakstiem, tādējādi paplašinot nolēmumu klāstu arī ar tādiem, kas interesanti no tiesību piemērošanas viedokļa, bet varbūt nolēmumā nav atsevišķa tiesas atziņa, kas formulējama tēzes veidā.

● SADALĪJUMS PĒC PUBLICĒŠANAS VEIDA: AR TĒZĒM VAI TIKAI AR VIRSRAKSTU 2018.GADĀ

	AR TĒZĒM	TIKAI AR VIRSRAKSTU	PROCENTUĀLS SADALĪJUMS
Administratīvo lietu departaments	71	53	57% / 43%
Civillietu departaments	54	50	52% / 48%
Krimināllietu departaments	49	16	75% / 25%
Kopā	174	119	59% / 41%

Kā savu izaicinājumu bijām izvirzījuši paātrināt nolēmumu publicēšanu mājaslapā. Tas arī ir izdevies, un vidēji 4 nedēļu laikā nolēmums ir nodots pievienošanai mājaslapā.

TIESU PRAKSES APKOPOŠANA

Otra nodaļas darba daļa ir saistīta ar tiesību jautājumu izpēti un tiesu prakses jautājumiem. 2018.gadā sagatavoti septiņi Latvijas tiesu prakses apkopojumi:

- Zemesgrāmatu likuma piemērošanas jautājumi
- Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojums maksātnespējas lietās (2015–2018), kas papildināts ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūras apkopojumu par Regulas par maksātnespējas procedūrām piemērošanu;
- Tiesu prakses apkopojums un pētījums par naida runu un vārda brīvību;
- Augstākās tiesas prakse par nodokļu tiesību vispārējiem principiem;
- Augstākās tiesas prakse goda un cieņas civiltiesiskajā aizsardzībā;
- Augstākās tiesas prakse par administratīvajām tiesām pakļautiem prasījumiem;
- Augstākās tiesas prakse konkurences lietās.

2019.gadā plānots:

- Administratīvo tiesību jomā: aktualizēt apkopojumu par Augstākās tiesas praksi par administratīvajām tiesām pakļautiem prasījumiem, sagatavot apkopojumus par Finanšu un kapitāla tirgus komisijas lietām, pievienotās vērtības nodokļa piemērošanas problēmjautājumiem un informācijas atklātības jautājumiem;
- Civiltiesību jomā: sagatavot tiesu prakses būtiskāko atziņu apkopojumu dalītā īpašuma nomas jautājumos, galvojuma tiesību jautājumos;
- Krimināltiesību jomā: pabeigt jau sāktos apkopojumus sodu piemērošanas jautājumos. Saistībā ar Moneyval ziņojumu, tā ieviešanas plānā atzīmēts, ka Augstākā tiesa sagatavos pārskatu par tiesu prakses problēmām. Ņemot vērā Krimināllietu departamenta iniciatīvu ziņojumā identificēto

jautājumu risināšanā, saskatāma ļoti laba iespēja sadarboties apkopojuma sagatavošanā vai pat nodot tā izstrādi departamenta padomniekiem, jo šajā gadījumā tiesu prakses izpēti tieši saistīta ar tālāku kvalitatīvu un produktīvu iesaisti darba grupu darbā. Aktualizēts arī jautājums par kaitejuma kompensācijas jautājumiem saistībā ar nenomaksātiem nodokļiem, kā arī turpināms darbs pie Senāta un Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām par pierādījumu pieļaujamību, un tas paplašināms arī attiecībā uz pierādīšanas standartu.

TIESĪBU JAUTĀJUMU PĒTNIECĪBA

Tiesību jautājumu pētniecība nodrošināta atbilstoši senatoru vajadzībām, sagatavojot 13 starptautisko tiesību jautājumus, pārsvarā par Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām; 29 Eiropas Savienības tiesību jautājumus, tai skaitā ar Eiropas Savienības Tiesas prakses atziņām saistītus jautājumus; 9 salīdzinošo vai nacionālo tiesību jautājumus, tai skaitā citu valstu tiesu prakses jautājumus.

Retāk pagājušajā gadā bija jautājumi saistīti ar vēsturisku materiālu piemeklēšanu, tomēr arī šajā ziņā ir uzkrāta pieredze un materiāli. Interese par vēsturisko judikatūru ir un pielietojums tai aktuālajā tiesu praksē arī ir.

PIEREDZES PAPILDINĀŠANA UN DALĪŠANĀS PIEREDZĒ

Ir arī darbi, kas ārpus divām apskatītajām jomām – pētniecības un darba ar Senāta nolēmumiem.

Lasītavas krājumi papildinājušies ar 51 jaunu grāmatu nosaukumu (kopā 277 eksemplāri).

Koordinēta Augstākās tiesas 2017.gada nolēmumu gadagrāmatas sagatavošana.

Turpināts darbs pie Latvijas Senāta mantojuma pieejamības veicināšanas. Mājaslapai sagatavoti 1919.–1940.gada Civilā kasācijas departamenta publiskotie nolēmumu izdevumi un daļēji 1940.gada nepublicētie nolēmumi. Turpināta Latvijas Valsts vēstures arhīva materiālu apstrāde krājuma sagatavošanai ar nepubliskotiem Senāta Apvienotās sapulces nolēmumiem.

Iesaistījāties gan nolēmumu noformēšanas kārtības precizēšanā, gan ikdienā sniedzām nepieciešamo atbalstu nolēmumu noformējumu jautājumos.

Lai veicinātu kvalitatīvu Eiropas Savienības tiesību piemērošanu, 2018.gada februārī organizētas un novadītas darbinieku apmācības InfoCuria lietošanā: iesācējiem un padziļinātās meklēšanas apmācība.

Senāta atziņas ir svarīgas tiesību piemērotājiem izpratnei par tiesību sistēmu kopumā un tiesību faktisku piemērošanu, tāpēc sagatavojām priekšlikumu mērķtiecīgi veicināt studentu interesi par Senāta atziņām un iesaistīties to pētišanā maģistra darbu un promocijas darbu izstrādē. Piedāvāts veikt pētījumus par Augstākās tiesas ieteiktu tematu. Temati tika izvēlēti tādi, kuros ir aktuālas Senāta atziņas un pietiekoši plaša prakse.

Sadarbojamies ar Latvijas tiesību aktu portālu Likumi.lv, lai tajā tiktu pievienotas norādes par Senāta būtiskām atziņām. Projekta rezultāti pieejami kopš 2019. gada marta.

Anita ZIKMANE,

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja

ADMINISTRĀCIJA

Administrācijas vadītāja Sandra LAPIŅA

Nodaļu vadītāji:

Finanšu un saimniecības nodaļa –
Uldis ČUMA-ZVIRBULIS,
Dokumentu pārvaldības nodaļa – Jānis SUPE,
Personāla nodaļa – Gunita ĀRGALĒ,

Komunikācijas nodaļa – Rasma ZVEJNIECE,
Informācijas tehnoloģiju nodaļa – Pāvels VEĻECKIS,
Kancelejas vadītāja Elīna MAJORE,
Juriskonsulte Ilze LEJA

Administrācijas vadība
2018.gada decembrī:
pirmajā rindā Ilze Leja,
Elīna Majore,
Sandra Lapiņa,
Gunita Ārgalē,
Rasma Zvejniece;
otrajā rindā
Pāvels Veļeckis,
Uldis Čuma-Zvirbulis,
Jānis Supe

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 50.¹ pantu Augstākās tiesas Administrācijai ir šādas funkcijas:

- veikt finanšu vadību;
- gādāt par materiāltehnisko nodrošinājumu;
- kārtot lietvedību;
- organizēt personālvadību un mācības;
- nodrošināt saziņu ar sabiedrību;
- veikt starptautisko sadarbību.

2018.gadā Administrācijā strādāja 26 Administrācijas nodaļu darbinieki un 13 Kancelejas darbinieki.

Gada beigās uzsākta Administrācijas struktūras reorganizācija, Dokumentu pārvaldības nodaļu pievienojot Kancelejai, ar mērķi uzlabot darba organizāciju, efektivitāti un kvalitāti – optimizēt dokumentu apriti tiesā un novērst darbinieku pienākumu pārklāšanos.

2019.gads ir sācies ar pagaidu budžetu 5 722 042 euro apmērā, kas ir par 244 632 euro jeb 4,5% vairāk nekā 2018.gadā. Papildus ir piešķirts finansējums tiesnešu algu palielinājumam atbilstoši grozījumiem Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā.

● FINANŠU VADĪBA UN MATERIĀLI TEHNISKAIS NODROŠINĀJUMS

2018. gadā Augstākās tiesas budžets bija 5 421 198 euro, kas ir par 1,4% mazāk nekā 2017.gadā.

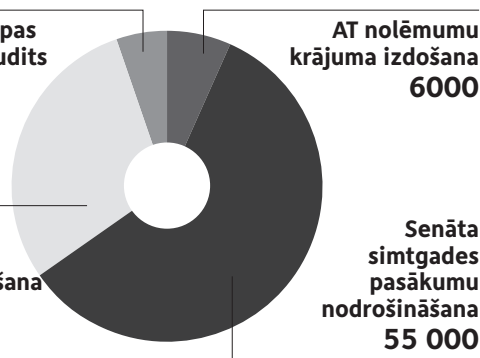
ATBALSTĪTIE PRIORITĀRIE PASĀKUMI:

AT mājaslapas
funkciju audits
5000

IT sistēmu
darbības
nodrošināšana
27 700

AT nolēmumu
krājuma izdošana
6000

Senāta
simtgades
pasākumu
nodrošināšana
55 000

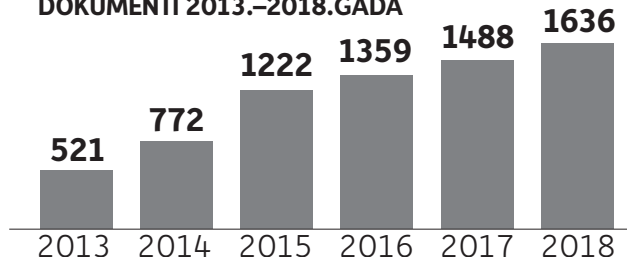

DOKUMENTU PĀRVALDĪBA

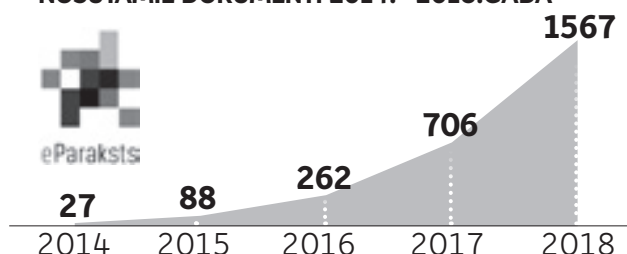
Dubultots ar drošu elektronisko parakstu parakstītu dokumentu skaits, piektā daļa no nosūtāmajiem sarakstes dokumentiem parakstīti ar drošu elektronisko parakstu.

Par 9% samazinājies ar Latvijas Pastu nosūtāmo dokumentu skaits, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Līdz ar to samazinājušies arī tiesas pasta izdevumi. Par 36% samazinājies ar kurjeru nosūtāmo dokumentu skaits.

● AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU SAŅĒMTIE DOKUMENTI 2013.–2018.GADĀ

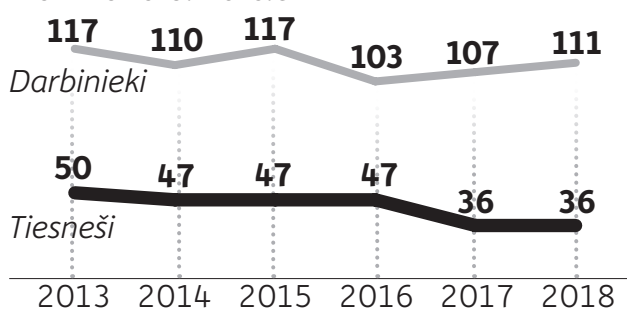
● AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU PARAKSTĪTI NOSŪTĀMIE DOKUMENTI 2014.–2018.GADĀ

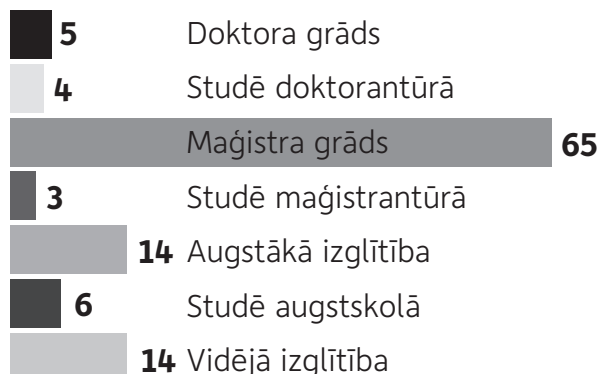
PERSONĀLVADĪBA

2018.gadā Augstākajā tiesā strādāja vidēji 36 tiesneši un 111 darbinieki.

● AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠU UN DARBINIEKU SKAITS 2013.–2018.GADĀ

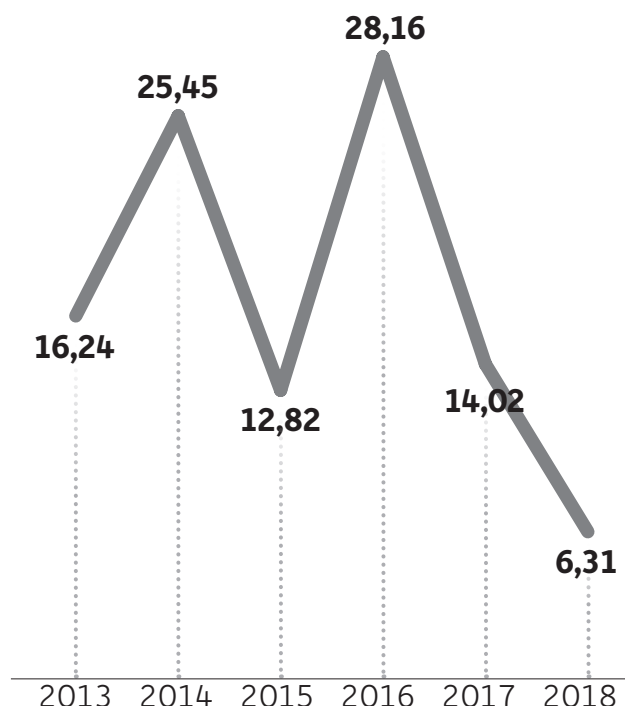

● DARBINIEKU IZGLĪTĪBA

2018.gadā darbā pieņemti 12 darbinieki (2017. – 19), darba tiesiskās attiecības izbeigtas ar 7 darbiniekiem (2017. – 15). Organizēti 13 ārējie amatu konkursi, no tiem 4 konkursi izbeigti bez rezultāta.

● DARBINIEKU MAINĪBA (%) 2013.–2018.GADĀ

2018.gads ir iezīmējis būtisku pozitīvu tendenci – personāla mainības indekss ir 6,31 – zemākais pēdējo 10 gadu laikā.

Sadarbojoties ar Tiesnešu mācību centru un citiem mācību pakalpojumu sniedzējiem, kopumā organizēti 132 dažādi kursi un semināri (LTMC – 42, citi – 90), kuros tiesneši un darbinieki uzlaboja savas profesionālās zināšanas, pilnveidoja prasmes un iemaņas. Tiesnešu un darbinieku profesionālā kompetence tika pilnveidota arī ārzemēs, piedaloties semināros un citos pieredzes apmaiņas pasākumos. 2018.gadā tiesneši un darbinieki bijuši 53 komandējumos.

2018.gadā 13 augstskolu studenti izgāja mācību prakses programmu Augstākajā tiesā.

Personālvadībā ieviesta jauna versija Horizon HoP pašapkalpošanās sistēmai Web. Veiksmīgi turpinās e-paraksta izmantošana personāla dokumentu parakstīšanā, kas atvieglo darbu un samazina glabājamo papīra dokumentu apjomu.

INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS

Modernizēta Augstākās tiesas informācijas tehnoloģiju sistēma, ieviešot jaunus tehniskus risinājumus un tehnoloģijas.

Optimizēta un pilnveidota virtuālo serveru infrastruktūra, veikti konfigurēšanas darbi informācijas sistēmu drošības politikas un informācijas tehnoloģiju infrastruktūras lietošanas kārtības nodrošināšanai. Paaugstināta glabājamo datu drošība, pilnveidojot datu rezerves kopiju veidošanas sistēmu. Paaugstināta datu

noplūdes kontrole un paplašināta interneta resursu pieejamība, izmantojot jaunu datu zuduma novēršanas risinājumu.

Ieviesta personāla pašapkalpošanās sistēma HoP, kā arī digitālo materiālo resursu inventarizācijas sistēma.

Pilnveidota mājaslapas funkcionalitāte, veikts mājaslapas lietojamības audits.

KOMUNIKĀCIJA UN STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Latvijas Senāta simtgade. 2018.gada prioritāte bija Latvijas Senāta simtgade, kas veicinājusi sabiedrības izpratni par kasācijas instanci un vairojusi Augstākās tiesas pozitīvo tēlu.

Sadarbībā ar novadu pašvaldībām notika senatoriem veltīti pasākumi viņu dzimtajos novados – Aleksandram Gubenam Cēsainē un Kārlim Ozoliņam Priekulīs. Augstākās tiesas veidotā filma „Senatori” rādīta pasākumos pašvaldībās, tiesas viesiem, tieslietu sistēmas senioriem, vairākās apgabaltiesās un rajona tiesās. Ar Augstākās tiesas līdzdalību materiālu atlasē Valsts arhīvā digitalizēti un publiskoti Senāta Apvienotās sapulces rīcības sežu žurnāli. Organizētas divas starptautiskas konferences – Baltijas valstu Augstāko tiesu tikšanās Rīgā un Latvijas tiesnešu konference ar viesiem no to valstu Augstākajām tiesām, kuras arī atzīmē simtgadi. Augstākās tiesas muzejā novadītas 72 ekskursijas. Latvijas Senāta simtgades noslēguma pasākumā atvērta grāmata „Senatoru atziņas. 100 un vairāk”.

Sadarbība ar medijiem kļuvusi daudzveidīgāka ne tikai informatīvajā, bet arī izglītojošajā jomā. Bez tradicionālās Mediju dienas, kuras tēma šoreiz bija „Tiesvedības ABC – vienkārši par sarežģīto”, Augstākā tiesa Latvijas Žurnālistu asociācijas konferencē piedāvāja izziņošu lekciju par tiesas resursu izmantošanu žurnālistu darbā. Ar tiesas darbu iepazīnās Latvijas Universitātes un Valmieras augstskolas komunikācijas studenti. Uzmanība 2018.gadā pievērsta tiesnešu un darbinieku apmācībām komunikācijā.

Studentu iespējas Augstākajā tiesā. Sistematizēta kārtība, kādā studenti var saņemt Augstākās tiesas atbalstu studiju procesam un iepazīties ar tiesas darbu. Sagatavots informatīvs materiāls par šīm iespējām un nosūtīts augstskolu Juridiskajām fakultātēm. Fakultātes saņem arī informāciju par iespēju studentiem apmeklēt Augstākās tiesas sēdes, kas notiek mutvārdu procesā. Tradicionālajās Pirmkursnieku dienās Augstāko tiesu apmeklēja 175 studenti no 6 augstskolām un koledžām. Augstākajā tiesā uzņemti arī Biznesa augstskolas Turība un Latvijas Universitātes topošie studenti.

Tiesību pamati skolēniem. Deviņu skolu skolēni apmeklēja Augstāko tiesu, lai tiktos ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju vai piedalītos tiesnešu vadītajās tiesību pamatu stundās. Veronika Krūmiņa akcijas „Atpakaļ uz skolu” ietvaros šādas stundas novadīja arī savā bijušajā Rīgas 2.ģimnāzijā un Aknīstes vidusskolā. Piecpadmit skolēni, kas Augstāko tiesu apmeklēja Ēnu dienā, iepazīnās ar tiesnešu un tiesnešu palīgu darbu, kā arī piedalījās tiesneses Marikas Senkānes vadītā tiesas procesa izspēlē.

Zemāku instanču tiesas. Tradicionāli notika Jauno tiesnešu diena Augstākajā tiesā. Pirmoreiz kopā ar Tiesu

administrāciju rīkota Atvērto durvju diena zemāku instanču tiesu darbiniekiem.

Drukātie materiāli. Izdoti „Augstākās Tiesas Biļetena” divi numuri. Biļetenā publicēts arī Augstākās tiesas publiskais pārskats.

Kolektīva pasākumi. Pirmoreiz notika Ģimeņu diena, uz kuru aicināti tiesā strādājošo tuvinieki. Latvijas valsts simtgades gadā organizētas tikšanās ar dažādu jomu personībām, lai runātu par Latvijas valstiskumu. Gada beigās pasniegtas Temīdas balvas.

Starptautiskā sadarbība. Augstāko tiesu apmeklēja 31 ārvalstu delegācija, grupa vai individuāli viesi. Rīkotas divas starptautiskas konferences.

KOPSAVILKUMS

Būtiskākie sasniegumi 2018.gadā:

- Daudzpusīgi, vēsturiski nozīmīgi Senāta simtgades pasākumi, tai skaitā divas starptautiskas konferences, kas veicinājuši sabiedrības izpratni par kasācijas instanci, vairojuši Augstākās tiesas pozitīvo tēlu;
- Būtiski samazināts personāla mainības indekss, kas liecina, ka Augstākajā tiesā ir pozitīva darba vide un apmierināti darbinieki;
- Ieviesta jauna versija Horizon HoP pašapkalpošanās sistēmai Web;
- Optimizēta un vienkāršota dokumentu aprīte, veicot Dokumentu pārvaldības nodaļas pievienošanu Kancelejai;
- Dubultots ar drošu elektronisko parakstu parakstīto dokumentu skaits, būtiski samazināti pasta izdevumi un personāla darbs, sagatavojot pasta sūtījumus;
- Pilnveidota un popularizēta judikatūras klasifikatoru lietojamība; darbs ar atsevišķām komunikācijas mērķgrupām – studentiem un medijiem, izstrādāta pārskatāma kārtība studentu iespējām Augstākajā tiesā;
- Optimizēta un pilnveidota virtuālo serveru infrastruktūra, paaugstināta glabājamo datu drošība, paaugstināta datu noplūdes kontrole, modernizēts datortīkls.

Augstākās tiesas Administrācijas prioritātes 2019.gadā:

- Efektīva finanšu vadība, aktīva dalība tiesnešu un tiesas darbinieku atalgojuma sistēmas pilnveidošanā;
- Iekšējās komunikācijas un mikroklimata uzlabošana, savstarpējas sadarbības veicināšana starp struktūrvienībām;
- Jaunās lietvedības sistēmas un elektroniskās sarakstes dokumentu aprītes ieviešana visā tiesā; ar drošu elektronisko parakstu parakstīto dokumentu skaita palielināšana tiesvedības dokumentos;
- Dalība e-lietas izstrādē, nodrošinot Augstākās tiesas specifisko lietvedības vajadzību iekļaušanu jaunajā sistēmā;
- Tiesu lietu atspoguļojuma pilnveidošana, uzlabojot sadarbību ar departamentiem; mājaslapas uzlabojumi – dizains un lietojamība;
- Aktīva dalība starptautiskos projektos.

Sandra LAPIŅA,
Administrācijas vadītāja

DISCIPLINĀRTIESA

Disciplinārtiesa 2018.gada decembrī.

No kreisās Ļubova KUŠNIRE, Inguna RADZEVIČA, Ināra GARDA, Anita POĻAKOVA, Vēsma KAKSTE, Andris GUĻĀNS

2018.gadā mainījās Disciplinārtiesas priekšsēdētājs. Saskaņā ar Augstākās tiesas 10.septembra plēnuma lēmumu gan Disciplinārtiesas locekļa, gan Disciplinārtiesas priekšsēdētāja amatā Civillietu departamenta tiesnesi Aigaru Strupišu nomainīja tiesnese Ināra Garda.

2018.gadā Disciplinārtiesā netika pārsūdzēts neviens Tiesnešu disciplinārkolēģijas, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas, Tieslietu padomes lēmums, kā arī neviens ģenerālprokurora rīkojums. Disciplinārtiesā netika skatīta neviena lieta.

III

TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

TIESLIETU PADOME

VIENOJAS PAR TIESNEŠA ATSTĀDINĀŠANU NO AMATA PIENĀKUMIEM SAISTĪBĀ AR DISCIPLINĀRLIETU

Tieslietu padome 25.marta sēdē sāka diskusiju par nepieciešamajiem grozījumiem tiesnešu disciplinārās atbildības regulējumā un konceptuāli vienojās par principiem, kā tiesnesis atstādināms no amata pienākumu pildīšanas saistībā ar ierosinātu disciplinārlietu.

Lai nodrošinātu maksimāli operatīvu lēmumu pieņemšanu, kā arī stiprinot tiesnešu pašpārvaldes lomu, Tieslietu padome vienojās, ka lēmumu par tiesneša atstādināšanu no pienākumu pildīšanas disciplinārlietas izskatīšanas laikā pieņem Tiesnešu disciplinārkolēģija pēc disciplinārlietas ierosinātāja priekšlikuma vai pēc savas iniciatīvas un šis lēmums nebūtu pārsūdzams.

Vienlaikus Tieslietu padome uzskata par nepieciešamu noteikt, ka tiesnesim izmaksā visu par atstādināšanas laiku neizmaksāto mēnešalgu un piemaksas ne tikai gadījumā, ja spēkā stājas lēmums par disciplinārlietas izbeigšanu, ja tā ierosināta nepamatoti, bet arī tad, ja tiesnesim uzlikts disciplinārsods, kas neierobežo viņa tālāku amata pienākumu pildīšanu.

Pēc priekšlikumu iestrādāšanas likuma „Par tiesu varu” un Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma grozījumos Tieslietu padome pieņems galīgo lēmumu šajā jautājumā, kā arī nākamajā sēdē skatīs jautājumu par tiesnešu imunitāti administratīvo pārkāpumu lietās.

TIESLIETU PADOME NORĀDA UZ TIESU DARBINIEKU NEKONKURĒTSPĒJĪGO ATALGOJUMU

Tieslietu padome 25.februāra sēdē atbalstīja Tieslietu ministrijas sagatavoto apgabaltiesu un rajona (pilsētu) tiesu budžeta pieprasījumu, kā arī Augstākās tiesas budžeta pieprasījumu 2019.gadam. Vienlaikus lēmumā atgādināts par nepieciešamību palielināt tiesu darbinieku atalgojumu, kas kļuvis kritiski nekonkurētspējīgs.

Gan Augstākās tiesas, gan apgabaltiesu un rajona (pilsētu) tiesu budžeta prioritātēs, kas Tieslietu padomē apstiprinātas pagājušā gada augustā, kā pirmā

prioritāte bija tiesnešu un tiesu darbinieku atalgojuma paaugstināšana. Izpildot Satversmes tiesas spriedumu, tiesnešu algas šogad ir paaugstinātas. Taču tiesu darbinieku atalgojuma paaugstināšanu no 2019.gada valsts budžeta prioritātēm izpildvara ir dzēsusi. Tas radīs būtisku negatīvu ietekmi uz tiesu darbinieku atalgojuma konkurētspēju un neveicinās tiesu darba efektivitāti – norāda Tieslietu padome.

PALIELINĀS SABIEDRĪBAS UZTICĒŠANĀS TIESĀM

Sabiedrības aptauju rezultāti par uzticēšanos valsts un sabiedriskajām institūcijām pēdējos gados uzrāda pozitīvas tendences attiecībā uz arvien lielāku sabiedrības uzticēšanos tiesām. 2016.gada decembrī tiesām pilnībā vai drīzāk uzticējās 37,8%, 2017.gada decembrī – 38,6%, savukārt jaunākais pētījums norāda, ka 2018.gada decembrī tiesām uzticas 43,5% aptaujāto iedzīvotāju.

Pētījumu centrs SKDS ik gadu decembrī veic nacionāli reprezentatīvu aptauju (respondentu skaits ap 1000), kurā tiešajās intervijās respondentu dzīvesvietās tiek noskaidrota sabiedrības uzticēšanās dažādām institūcijām. Salīdzinājumam: pārējiem valsts varas atzariem – izpildvarai (Ministru kabinetam) 2018. gada decembrī pilnībā vai drīzāk uzticas 21,4%, bet likumdevējam (Saeimai) – 18,2% Latvijas iedzīvotāju.

ENCJ DARBA GRUPU SANĀKSMES

Februārī Briselē un Romā notika Eiropas Tieslietu padomju asociācijas (ENCJ) projektu darba grupu sanāksmes, kurās piedalījās arī Latvijas pārstāves – projektā „Sabiedrības uzticība tiesām un to tēls” Tieslietu padomes sekretariāta vadītāja Solvita Harbaceviča, projektā „Neatkarība un atbildīgums” sekretariāta padomniece Dace Šulmane.

Projektā „Sabiedrības uzticība tiesām un to tēls” šobrīd darba grupa izstrādā divus dokumentus – vadlīnijas sociālo portālu lietošanā. Pirmās attiecas uz individuālajiem, personiskajiem profiliem/ mājas lapām, otrās – uz tieslietu sektora institūciju darbību sociālajos portālos (Twitter, YouTube, Facebook). Praktiski

visās valstīs sociālo portālu lietošana gan tiesnešiem un prokuroriem individuāli, gan arī institucionāli jau ir dzīves realitāte un norma, tādēļ vēlams atrunāt komunikācijas pamatprincipus šajā vidē.

Savukārt projekta „Neatkarība un atbildīgums” darba grupas sēdē sniegti pirmie pārskati par Eiropas tiesnešu neatkarības aptauju, kā arī izstrādāti uzmetumi iespējamām tiesas klientu aptaujām, kas varētu tikt piedāvātas Eiropas dalībvalstīs. Analizēts arī, kā Tieslietu padomes var sekmēt kvalitātes indikatoru uzlabošanas tiesu darbā, kā arī citu Eiropas organizāciju un universitāšu devums šo jautājumu risināšanā.

TIESLIETU PADOMES PRIEKŠSĒDĒTĀJS UN TIESLIETU MINISTRS NORĀDA TIESU SISTĒMAS DARBU PRIORITĀTES

Jaunās valdības deklarācijā paustās vērtības tiesiskuma jomā sakrīt ar Tieslietu padomes redzējumu tiesiskuma īstenošanā tiesu sistēmā. Ir pamats cerēt, ka sāktie procesi tiesu sistēmas pilnveidošanā turpināsies – Tieslietu padomes sēdē 28.janvārī puda padomes priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs. Priekšsēdētājs minēja tādas Tieslietu padomes darbības virzienus kā tiesu varas neatkarības stiprināšana, Tieslietu padomes kapacitātes palielināšana, tiesu reformas iedzīvināšana, nodrošinot lietu nejaugas sadales principu un tiesnešu specializāciju,

profesionālu tiesneša amata kandidātu atlase, kā arī tiesu komunikācijas pilnveidošana.

Arī jaunais tieslietu ministrs Jānis Bordāns iezīmēja pamatlietas, kam uzmanību pievērsīs Tieslietu ministrija. Kā prioritāti ministrs izvirzīja tiesnešu neatkarības stiprināšanu, neatkarību skatot kontekstā ar atbildību.

Gan Tieslietu padomes priekšsēdētājs, gan tieslietu ministrs norādīja uz Tieslietu padomes kopējo mērķi sekmēt sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

ĢENERĀLPROKURATŪRA TIESNEŠU ATBILDĪBU MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS PAPILDUS NEVĒRTĒS

Pārbaudot ekspertu komisijas ziņojumu par 2008.–2014.gadā notikušo maksātnespējas un tiesiskās aizsardzības procesu tiesvedību izvērtējumu un Tieslietu padomes norādītās lietas, kurās eksperti identificējuši iespējamu prettiesisku tiesas nolēmumu pieņemšanu, Ģenerālprokuratūra secinājusi, ka ne civillietu materiāli, ne Tieslietu padomes iesniegtais ziņojums nesatur informāciju, kas nebūtu jau vērtēta vai norādīta uz tiesnešu papildus vērtējamu pastiprinošu atbildību.

Ģenerālprokuratūras atbildē norādīts, ka viena tiesneša izskatītajās lietās pēc Satversmes tiesas lūguma kriminālprocesuālā kārtībā izvērtēt faktus, kas saistīti ar divu sabiedrību ar ierobežotu atbildību maksātnespējas procesiem, kriminālprocess jau ir sākts un notiek izmeklēšana.

Attiecībā par gadījumu, kad rajona tiesas tiesnese pasludināja zemnieku saimniecības maksātnespēju laikā, kad lieta atradās kasācijas instancē sakarā ar iesniegto protestu, Ģenerālprokuratūra norādījusi, ka Tiesnešu disciplinārkoļēģija, izvērtējot tiesneses rīcību, konstatējusi, ka viņa pieļāvusi tišu likumpārkāpumu, par ko piemērojams disciplinārsods, taču nav atzīts, ka tiesneses rīcība vērtējama kriminālprocesuālā kārtībā, un nav pieņemts lēmums nosūtīt disciplinārlietas

materiālus Ģenerālprokuratūrai jautājuma lemlšanai par kriminālprocesa uzsākšanu.

Citās lietās Ģenerālprokuratūra atzinusi, ka tiesas nolēmumu vērtēšanas laikā tiesneša likuma interpretācija netika atzīta par tišu likuma pārkāpumu vai lietas izskatīšanas laikā jautājums par apstrīdētu kreditoru prasījumu iekļaušanu tiesiskās aizsardzības plānā likumā nebija noregulēts, kā arī šajā jautājumā nepastāvēja vienota tiesu prakse.

Nemot vērā secināto, Ģenerālprokuratūra nav saskatījusi nepieciešamību tiesnešu atbildības papildu vērtēšanai.

Tieslietu padome, reaģējot uz publiskajā telpā izteiktajām šaubām par tiesnešu godprātīgu rīcību maksātnespējas procesu lietās, aicināja Augstāko tiesu, piesaistot tieslietu jomas ekspertus, apkopot un izanalizēt maksātnespējas procesa un tiesiskās aizsardzības procesa lietas, kurās apmierināti protesti laikā no 2008. gada līdz 2014. gadam, un nepieciešamības gadījumā izlases veidā veikt arī to lietu izpēti, kurās protests nav iesniegts. Pēc ekspertu ziņojuma uzklaušanās pagājušā gada 27.augusta sēdē Tieslietu padome nolēma ziņojumu nosūtīt Ģenerālprokuratūras izvērtējumam.

PAPLAŠINĀS TIESLIETU PADOMES KOMPETENCE TIESU PRIEKŠSĒDĒTĀJU IECELŠANĀ UN TIESNEŠU PĀRCELŠANĀ

Grozījumi likumā „Par tiesu varu”, kas stājas spēkā 2018.gada 28.novembrī, mazina izpildvaras ietekmi uz tiesu darba organizāciju un paplašina Tieslietu padomes kompetenci tiesu priekšsēdētāju iecelšanā amatā un tiesnešu karjerā. Turpmāk Tieslietu padome ne tikai iecels amatā rajona (pilsētas) tiesu un apgabaltiesu priekšsēdētājus, bet arī noteiks priekšsēdētāja amata kandidātu izvirzīšanas un iecelšanas kārtību. Iepriekš tiesu priekšsēdētājus Tieslietu padome amatā iecēla pēc tieslietu ministra priekšlikuma. No likuma izslēgta arī tieslietu ministra kompetence tiesneša pārcelšanā

uz vakanto tiesneša amatu citā tāda paša līmeņa tiesā vai tiesu namā – turpmāk Tieslietu padome to darīs bez tieslietu ministra iesaistes, pamatojoties tikai uz pozitīvu Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas atzinumu. Tāpat pamatojoties uz pozitīvu Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas atzinumu, Tieslietu padome lems par tiesneša pārcelšanu darbā apgabaltiesā. Savukārt par tiesneša pārcelšanu Augstākās tiesas tiesneša amatā Tieslietu padome lems pēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja priekšlikuma, pamatojoties uz pozitīvu attiecīgā Senāta departamenta senatoru kopsapulces atzinumu.

PAGARINA TIESNEŠA AMATA KANDIDĀTU ATLASES, STAŽĒŠANĀS UN KVALIFIKĀCIJAS EKSĀMENA KĀRTOŠANAS KĀRTĪBAS DARBĪBAS TERMIŅU

Tieslietu padome pēc Tieslietu ministrijas lūguma līdz 2019.gada 1.jūnijam pagarināja pašreizējo Tiesneša amata kandidātu atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības kārtības. Kad 2018.gada 25.jūnijā kārtību apstiprināja, tika noteikts, ka tā darbojas ne

ilgāk kā līdz 2018.gada 31.decembrim, jo izstrādājama jauna kārtība. Taču ņemot vērā, ka principiāli jaunas kārtības izstrādāšana saistīta ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu”, Tieslietu padome piekrita pagarināt esošās kārtības darbību, līdz tas būs izdarīts.

BIJUŠAJAI TIESNESEI INTAI JĒKABSONEI PIEŠKIR GODA TIESNEŠA NOSAUKUMU

Tieslietu padome 2018.gada 12.novembrī Rīgas apgabaltiesas bijušajai tiesnesei Intai Jēkabsonai piešķir Goda tiesneša nosaukumu.

Inta Jēkabsons ir ilggadēja tiesnese, tiesneša amata pienākumus pildījusi kopš 1982.gada. Bijusi viena no pirmajām tiesnesēm, kas 1995.gadā uzsāka darbu Rīgas apgabaltiesā, un devusi nozīmīgu ieguldījumu apgabaltiesas attīstībā. Rīgas apgabaltiesa, lūdzot piešķirt Intai Jēkabsonai Goda tiesneša nosaukumu, atzīmējusi viņas ieguldījumu civillietu, tostarp juridiski sarežģītu un apjomīgu lietu, izskatīšanā un atbalstu jaunajiem tiesnešiem amata prasmju apgūšanā. Arī šobrīd bijusī tiesnese turpina dalīties ar savām zināšanām un pieredzi, strādājot Rīgas apgabaltiesā un pildot tiesneša palīga pienākumus, kas ir lielisks paraugs ikvienam kolēģim.

TIESLIETU PADOMES LĒMUMI TIESU SISTĒMAI KONCEPTUĀLOS JAUTĀJUMOS

15.03.2019. LĒMUMS NR.6

PAR RAJONA (PILSĒTAS) TIESAS UN APGABALTIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJA, PRIEKŠSĒDĒTĀJA VIETNIEKA UN TIESU NAMA PRIEKŠSĒDĒTĀJA IZVIRZĪŠANAS UN IECELŠANAS KĀRTĪBU

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 33.panta otro daļu un 40.panta otro daļu, Tieslietu padome nolēma:

- apstiprināt „Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka un tiesu nama priekšsēdētāja izvirzīšanas un iecelšanas kārtību” saskaņā ar pielikumu.

RAJONA (PILSĒTAS) TIESAS UN APGABALTIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJA, PRIEKŠSĒDĒTĀJA VIETNIEKA UN TIESU NAMA PRIEKŠSĒDĒTĀJA IZVIRZĪŠANAS UN IECELŠANAS KĀRTĪBA

1. Kārtība nosaka rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas priekšsēdētāja, kā arī šo tiesu priekšsēdētāja vietnieka un tiesu nama priekšsēdētāja amata kandidāta izvirzīšanas un iecelšanas amatā kārtību.

2. Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka (turpmāk – kandidāts) atlase notiek atklātā konkursā, izsludinot konkursu starp visiem attiecīgās un augstākas instances tiesas tiesnešiem.

3. Tiesu administrācija, nosūtot paziņojumu uz tiesnešu elektroniskā pasta adresēm, informē tiesnešus par iespēju pretendēt uz rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka, apgabaltiesas priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka vai tiesu nama priekšsēdētāja (turpmāk – tiesas priekšsēdētājs, tiesas priekšsēdētāja vietnieks vai tiesu nama priekšsēdētājs) amatu. Paziņojumu nosūta savlaicīgi, bet ne vēlāk kā četrus mēnešus pirms priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka vai tiesu nama priekšsēdētāja pilnvaru termiņa beigām, ja attiecīgā amata vieta kļuvusi vakanta pirms tiesas priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka vai tiesu nama priekšsēdētāja pilnvaru termiņa beigām, – trīs darbdienu laikā pēc dienas, kad attiecīgā amata vieta kļuvusi vakanta.

4. Šīs kārtības 3.punktā minētajā paziņojumā norāda:

4.1. pieteikšanās termiņu, kas ir divas nedēļas no paziņojuma nosūtīšanas dienas;

4.2. adresi, uz kuru nosūtāms motivēts pieteikums un kandidāta sagatavota konkrētās tiesas vai tiesu nama darbības attīstības koncepcija (turpmāk – koncepcija).

5. Koncepcijā kandidāts norāda savu redzējumu par tiesu sistēmas darbību un konkrētās tiesas turpmāko attīstību stratēģiskās vadības, tiesnešu vadības, personāla vadības un administratīvās vadības jomā, tostarp mērķus, uzdevumus un veicamos pasākumus gan konkrētās tiesas, gan tiesu sistēmas kopējās attīstības kontekstā. Ja tiesas priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieks vai tiesu nama priekšsēdētājs vēlas pieteikties uz atkārtotu termiņu šajā amatā, koncepcijai pievienojams pārskats par iepriekšējā pilnvaru termiņā šajā amatā paveikto. Koncepciju publicē Augstākās tiesas mājaslapā (timeklā vietnē www.at.gov.lv) sadaļā Tieslietu padome.

6. Lai izvērtētu kandidāta piemērotību, Tieslietu

padome izveido komisiju.

7. Komisijas sastāvā iekļauj:

7.1. divus Tieslietu padomes deleģētus locekļus no tiesnešu vidus;

7.2. tieslietu ministra pilnvarotu pārstāvi;

7.3. attiecīgās tiesas tiesnešu kolektīva pārstāvi;

7.4. Tiesu administrācijas nodrošinātu personāla atlases speciālistu.

8. Komisijas priekšsēdētājs ir Tieslietu padomes loceklis, kuru iecel Tieslietu padome no abu tās deleģēto locekļu vidus.

9. Par tiesu tiesnešu kolektīva izvirzītu pārstāvi atzīstams tiesnesis, kas izvirzīts ar balsu vairākumu attiecīgās tiesas vai tiesu nama tiesnešu kopsapulcē, kurā piedalījušās vismaz divas trešdaļas no tiesnešiem, kuriem noteikta amata pienākumu izpildes vieta attiecīgajā tiesā vai tiesu namā. Izvirzīšanu var organizēt arī neklātienē elektroniska balsojuma veidā. Tiesu administrācija nodrošina balsojuma organizēšanu.

10. Komisijas darbā ar padomdevēja tiesībām var piedalīties tiesnešu biedrību pārstāvji.

11. Komisijas sēdes tiek protokolētas. Komisija ir lemttiesīga, ja sēdē piedalās visi komisijas locekļi.

12. Komisijas sēdes ir slēgtas. Tiesības iepazīties ar informāciju, kas saistīta ar kandidātu novērtēšanas procesu, pēc lēmuma pieņemšanas par kandidāta iecelšanu amatā piešķir Tieslietu padomes priekšsēdētājs ar rakstisku atļauju, ievērojot Informācijas atklātības likumā noteikto kārtību.

13. Komisijas darbu nodrošina Tiesu administrācija.

14. Pēc pieteikšanās termiņa beigām Tiesu administrācija:

14.1. organizē attiecīgās tiesas vai tiesu nama tiesnešu kopsapulces balsojumu par kandidāta piemērotību amatam, uz kuru viņš pieteicies;

14.2. sagatavo uzzīņu, kurā iekļauj informāciju par kandidāta izglītību, darba stāžu tiesneša amatā, noslodzi, profesionālās un akadēmiskās kvalifikācijas celšanu un akadēmisko, zinātnisko un pedagoģisko darbību (piemēram, lekciju sagatavošana un vadīšana, publikācijas u.c.);

14.3. nosūta kandidātu sagatavotās koncepcijas un lūdz sniegt atsauksmi par kandidātiem:

14.3.1. Augstākās tiesas (Senāta) priekšsēdētājam, ja kandidāts pretendē uz apgabaltiesas priekšsēdētāja, apgabaltiesas priekšsēdētāja vietnieka vai apgabaltiesas tiesu nama priekšsēdētāja amatu;

14.3.2. attiecīgās apgabaltiesas priekšsēdētājam, ja kandidāts pretendē uz apgabaltiesas priekšsēdētāja vietnieka, apgabaltiesas tiesu nama priekšsēdētāja vai rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja amatu;

14.3.3. attiecīgās rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētājam, ja kandidāts pretendē uz rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja vietnieka vai rajona (pilsētas) tiesu nama priekšsēdētāja amatu.

15. Pirms šīs kārtības 14.1. apakšpunktā minētā balsojuma tiesnešu kopsapulce iepazīstas ar kandidāta sagatavoto koncepciju. Kopsapulci var organizēt neklātienē. Balsošanu organizē neklātienē elektroniska balsojuma veidā un to nodrošina Tiesu administrācija. Kandidāts,

kurš pieteicies konkursā, nepiedalās balsošanā. Ja pieteikušies vairāki kandidāti, balso par katru atsevišķi. Tiesu administrācija komisijai iesniedz tiesnešu kopsapulces balsojuma rezultātu par katru no kandidātiem, norādot arī tiesnešu skaitu, kas piedalījušies attiecīgajā balsojumā.

16. Šis kārtības 14.3. apakšpunktā minētajā atsauksmē norāda viedokli par kandidāta:

16.1. vadības prasmēm, piemēram, organizējot tiesas sastāva darbu, ņemoties vadošo lomu dažādu ar tiesas darbu saistītu jautājumu risināšanā, kā arī par darba kvalitāti;

16.2. prasmi izskaidrot savu viedokli un pamatot to, spēju analizēt savu rīcību un uzklaut kritiku, kā arī spēju saglabāt emocionālo līdzsvaru stresa situācijās;

16.3. kā arī citu būtisku informāciju, kam varētu būt nozīme jautājuma izskatīšanā.

17. Lai novērtētu kandidāta piemērotību, komisija iepazistas ar iesniegtajiem materiāliem un organizē interviju ar kandidātu. Intervijas laiku un vietu nosaka komisijas priekšsēdētājs, par to informējot kandidātu un institūcijas, kurām ir tiesības piedalīties komisijas darbā ar padomdevēja tiesībām.

18. Intervijas sākumā kandidāts prezentē sagatavoto koncepciju. Ja pieteikušies vairāki kandidāti, ar katru no kandidātiem interviju organizē atsevišķi no pārējiem.

19. Vērtējot kandidāta piemērotību amatam, komisija ņem vērā:

19.1. izglītību un darba pieredzi;

19.2. reputāciju un autoritāti tiesu sistēmā;

19.3. profesionālās kompetences (komunikācijas prasmes, vadības prasmes u.c.);

19.4. izpratni par tiesu sistēmas darbību un redzējumu par tiesas turpmāko attīstību (kandidāta sagatavoto koncepciju);

19.5. iesaistīšanos tiesas darba organizēšanā (piemēram, darbs ar jauniešiem tiesnešiem u.c.), dalību tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, kā arī aktivitātes ārpus tiesas darba, kas ir saistītas ar izpratnes par tiesu darbu celšanu (piemēram, lekciju sagatavošana un vadīšana, publikācijas u.c.).

20. Novērtējot kandidāta piemērotību amatam, komisija izmanto arī:

20.1. attiecīgās tiesas tiesnešu un darbinieku aptauju par kandidāta reputāciju un autoritāti, ko uzdod veikt Tiesu administrācijai (aptauju veic pēc iespējas anonīmi);

20.2. informāciju no kandidāta personas lietas, ko pieprasa no Tiesu administrācijas;

20.3. kompetenču interviju atbilstoši komisijas izstrādātajam kompetenču modulim.

21. Šis kārtības 20.1. apakšpunktā minētās aptaujas ietvaros noskaidro viedokli par kandidāta:

21.1. spēju organizēt savu darbu, tajā skaitā kandidāta profesionālajām prasmēm;

21.2. saskarsmes prasmēm;

21.3. personiskajām īpašībām, kas nepieciešamas labam vadītājam;

21.4. darbību minētajā amatā iepriekšējā pilnvaru termiņā, ja kandidāts atkārtoti pretendē uz to pašu amatu.

22. Katrs komisijas loceklis savu vērtējumu no 0 līdz 10, kur 0 ir zemākais vērtējums un 10 ir augstākais vērtējums, ieraksta individuālajā novērtēšanas lapā atbilstoši šīs kārtības pielikumam.

23. Ne vēlāk kā desmit darbdienu laikā pēc kandidātu uzklaušanās komisija sagatavo vērtējumu kopsavilkumu,

norādot komisijas viedokli par katru kandidāta piemērotību amatam (prioritārā secībā), un nosūta Tieslietu padomei, pievienojot visus ar novērtēšanu saistītos materiālus.

24. Lai formulētu viedokli par kandidāta piemērotību amatam, komisija var balsot. Komisija balso atklāti ar vienkāršu balsu vairākumu. Balsim sadaloties vienādi, izšķirošā ir komisijas priekšsēdētāja balss. Balsojuma laikā komisijas sēdes telpā var atrasties tikai komisijas locekļi un persona, kas pilda komisijas sekretāra funkcijas.

25. Tieslietu padome var uzklaut kandidātus pirms lēmuma pieņemšanas Tieslietu padomes sēdē.

26. Ja Tieslietu padome neieceļ kandidātu tiesas priekšsēdētāja, tiesas priekšsēdētāja vietnieka vai tiesu nama priekšsēdētāja amatā, Tiesu administrācija izsludina jaunu konkursu un to nodrošina Tiesu administrācija.

28.01.2019. LĒMUMS NR.1

PAR SENATORU SKAITU AUGSTĀKĀS TIESAS DEPARTAMENTOS

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 48.panta pirmo daļu, Tieslietu padome nolēma:

1. Noteikt, ka Augstākās tiesas departamentos no 2019. gada 4.februāra ir šāds senatoru skaits:

- Administratīvo lietu departamentā – 11 senatori;
- Civillietu departamentā – 16 senatori;
- Krimināllietu departamentā – 8 senatori;

2. Noteikt, ka Augstākās tiesas departamentos no 2019. gada 26.augusta ir šāds senatoru skaits:

- Administratīvo lietu departamentā – 10 senatori;
- Civillietu departamentā – 17 senatori;
- Krimināllietu departamentā – 8 senatori.

12.11.2018. LĒMUMS NR.359

PAR TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒGIJAS REGLAMENTU

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 94.panta ceturto daļu un 89.¹¹ panta deviņo daļu,

Tieslietu padome nolēma:

- apstiprināt Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas reglamentu atbilstoši pielikumam.

TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒGIJAS REGLAMENTS

I. Vispārīgie jautājumi

1. Reglaments nosaka kārtību, kādā tiek nodrošināta tiešsaistes profesionālās darbības novērtēšana, profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšana, tiesneša amata kandidāta kvalifikācijas eksāmena norise, kā arī citi Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijā (turpmāk – kolēģija) izskatāmie tiesnešu karjeras jautājumi.

2. Kolēģijas sastāvu nosaka likums „Par tiesu varu”.

II. Kolēģijas darba organizācija

3. Kolēģijas sēdes notiek ne retāk kā reizi mēnesī, un tās sasauk kolēģijas priekšsēdētājs.

4. Kolēģijas lēmuma pieņemšanai nepieciešamo kvorumu nosaka likums „Par tiesu varu”.

5. Kolēģija lēmumus pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu. Ja balsu skaits sadalās vienādi, izšķirošā ir kolēģijas priekšsēdētāja balss. Lēmumu ieraksta sēdes protokolā.

6. Lēmums tiek pieņemts, klātesot tikai kolēģijas locekļiem un personām, kuras piedalās sēdē ar padomdevēja tiesībām.

7. Balsošana notiek aizklāti, ja to pieprasa vismaz viens kolēģijas loceklis.

8. Kolēģijas loceklis nepiedalās lēmuma pieņemšanā, ja tiesneša amata kandidāts vai tiesnesis, par kuru tiek pieņemts lēmums, ir kolēģijas locekļa laulātais vai kolēģijas locekļa vai viņa laulātā radnieks taisnā līnijā visās pakāpēs, sānu līnijā līdz ceturtajai pakāpei vai svainībā līdz trešajai pakāpei. Kolēģijas loceklis nepiedalās lēmuma pieņemšanā, ja ir personīgi tieši vai netieši ieinteresēts vērtējumā, vai ir citi apstākļi, kas rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti.

9. Lēmumu noformē atsevišķa dokumenta veidā, to paraksta kolēģijas priekšsēdētājs.

10. Lēmumu nekavējoties paziņo tiesnesim vai tiesneša amata kandidātam, uz kuru tas attiecas. Ja tiesnesis vai tiesneša amata kandidāts nepiedalās kolēģijas sēdē, lēmumu viņam paziņo elektroniski.

11. Kolēģijas priekšsēdētājs:

- 11.1. vada un organizē kolēģijas darbu;
- 11.2. apstiprina kolēģijas sēdes darba kārtību;
- 11.3. sasauca un vada kolēģijas sēdi;
- 11.4. paraksta kolēģijas sēdes protokolu;
- 11.5. pārstāv kolēģiju un pauž tās viedokli;
- 11.6. deleģē kolēģijas locekļus pārstāvēt kolēģiju;
- 11.7. atbild uz iesniegumiem.

12. Priekšsēdētāju tā prombūtnes laikā aizvieto kolēģijas priekšsēdētāja vietnieks.

13. Kolēģijas sekretāra pienākumus veic Tiesu administrācijas norīkots darbinieks.

14. Kolēģijas sekretārs:

- 14.1. kārtā kolēģijas lietvedību;
- 14.2. informē kolēģijas locekļus un personas, kurām ir tiesības piedalīties kolēģijas sēdēs, par kolēģijas sēdēm, to norises laiku, vietu un darba kārtību;
- 14.3. protokolē kolēģijas sēdes un izpilda citus ar kolēģijas darba nodrošināšanu saistītus pienākumus;
- 14.4. nosūta elektroniski kolēģijas locekļiem sēdes materiālus ne vēlāk kā piecas dienas pirms sēdes;
- 14.5. informē tiesnesi vai tiesneša amata kandidātu par pienākumu piedalīties kolēģijas sēdē ne vēlāk kā piecas dienas pirms sēdes;
- 14.6. iepazīstina tiesnesi vai tiesneša amata kandidātu ar attiecīgās lietas materiāliem;
- 14.7. nosūta kolēģijas pieņemtā lēmuma norakstu Tiesu administrācijai vai Augstākās tiesas administrācijai;
- 14.8. paziņo ne vēlāk kā piecu dienu laikā par pieņemto lēmumu tiesnesim vai tiesneša amata kandidātam, kurš nav piedalījies attiecīgajā kolēģijas sēdē.

14.¹ Kolēģijas sēdi un tajā pieņemtos lēmumus var fiksēt sēdes audioierakstā. Sēdes audioieraksts glabājas kolēģijas lietvedībā.

III. Tiesneša amata kandidāta stažēšanās laika noteikšana

15. Likumā „Par tiesu varu” noteiktajos gadījumos kolēģija nosaka tiesneša amata kandidāta stažēšanās laiku.

16. Lai noteiktu tiesneša amata kandidāta stažēšanās laiku, Tiesu administrācija iesniedz kolēģijai šādus dokumentus:

- 16.1. tiesneša amata kandidāta pieteikumu;
- 16.2. tiesneša amata kandidāta dzīves un darba aprakstu (atbilstoši Europass CV standartam);
- 16.3. apkopotu informāciju par tiesneša amata kandidāta darba pieredzi juridiskajā specialitātē.

17. Kolēģija nosaka tiesneša amata kandidāta stažēšanās ilgumu, ievērojot tiesneša amata kandidāta darba pieredzi juridiskajā specialitātē, it īpaši ņemot vērā darba pieredzi tiesā.

IV. Tiesneša amata kandidāta kvalifikācijas eksāmena norise

18. Lai novērtētu tiesneša amata kandidāta piemērotību tiesneša amatam (rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātam) un tiesneša amata kandidāta profesionālo sagatavotību, Tiesu administrācija vai Augstākās tiesas priekšsēdētājs iesniedz kolēģijai šādus dokumentus:

18.1. tiesneša amata kandidāta dzīves un darba aprakstu (atbilstoši Europass CV standartam);

18.2. par stažēšanos atbildīgās personas sniegto atsauksmi par tiesneša amata kandidātu un stažēšanās rezultātiem un tiesneša amata kandidāta stažēšanās pārskatu.

19. Pirms kvalifikācijas eksāmena pieņemšanas kolēģija atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 94. panta pirmajai daļai lemj par tiesneša amata kandidāta piemērotību tiesneša amatam.

20. Tiesneša amata kandidāta kvalifikācijas eksāmena kārtēšanas kārtību nosaka „Tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtēšanas kārtība” (apstiprināta ar Tieslietu padomes 2018.gada 25.jūnija lēmumu Nr.333) un „Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātu atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtēšanas kārtība” (apstiprināta ar Tieslietu padomes 2018.gada 25.jūnija lēmumu Nr.332).

21. Kolēģijas locekļi un personas, kuras piedalās sēdē ar padomdevēja tiesībām, var uzdot jautājumus tiesneša amata kandidātam.

22. Katrs kolēģijas loceklis novērtē katra tiesneša amata kandidāta atbildes uz eksāmena jautājumiem un juridiskās problēmas uzdevuma (kāzusa) risinājumu ar pozitīvu vai negatīvu vērtējumu.

V. Tiesneša profesionālās darbības novērtēšana

23. Lai novērtētu tiesneša profesionālo darbību, Tiesu administrācija vai Augstākās tiesas priekšsēdētājs iesniedz kolēģijai šādus dokumentus:

23.1. Tiesu administrācijas uzziņu (1.pielikums) vai Augstākās tiesas administrācijas uzziņu, kurā ietverta šā reglamenta 1.pielikumā minētā informācija atbilstoši Augstākās tiesas kompetencei;

23.2. tiesas priekšsēdētāja (zemesgrāmatu nodaļas priekšnieka) atsauksmi par tiesneša darbu (2.pielikums);

23.3. augstākās instances tiesneša atsauksmi par tiesneša darbu, izņemot par Augstākās tiesas tiesnešu darbu (3.pielikums);

23.4. tiesneša profesionālās darbības pašnovērtējumu (4.pielikums);

23.5. aptaujas anketu par attiecīgās tiesas tiesnešu un tiesu darbinieku aptauju par tiesneša darbu (5.pielikums).

24. Tiesneša profesionālās darbības novērtēšanas kārtību nosaka likums „Par tiesu varu”.

25. Kvalifikācijas kolēģija tiesneša profesionālās prasmes vērtē atbilstoši šā reglamenta 6.pielikumam.

26. Kolēģijas locekļi un personas, kuras piedalās sēdē ar padomdevēja tiesībām, tiesnesim var uzdot jautājumus.

27. Katrs kolēģijas loceklis novērtē katra tiesneša profesionālo darbību ar pozitīvu vai negatīvu vērtējumu.

27.¹ Kolēģija, novērtējot pozitīvi tiesneša profesionālo darbību, lēmumā var norādīt ieteikumus tiesneša

profesionālās darbības pilnveidei.

28. Ja saņemts tiesneša lūgums novērtēt viņa profesionālo darbību bez viņa klātbūtnes un kolēģija atzist, ka tiesneša piedalīšanās nav nepieciešama, kolēģija var sniegt atzinumu bez tiesneša klātbūtnes.

29. Kolēģija atliek tiesneša profesionālās darbības novērtēšanu:

29.1. ja uz kolēģijas sēdi nav ieradies tiesnesis, par kuru jāsniedz atzinums, un kolēģija atzinusi tiesneša piedalīšanos par nepieciešamu;

29.2. lai pieprasītu papildu materiālus.

VI. Tiesneša profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšana

30. Kolēģija veic tiesneša profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšanu (turpmāk – ārpuskārtas novērtēšana) likumā „Par tiesu varu” noteiktajos gadījumos.

31. Lai veiktu tiesneša profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšanu, ja kopš iepriekšējās tiesneša profesionālās darbības novērtēšanas ir pagājuši vairāk nekā trīs gadi, Tiesu administrācija vai Augstākās tiesas priekšsēdētājs iesniedz kolēģijai šā reglamenta 23. punktā minētos dokumentus.

32. Kvalifikācijas kolēģija tiesneša profesionālās prasmes vērtē atbilstoši šā reglamenta 6.pielikumam.

33. Ārpuskārtas novērtēšanā pārbauda tiesneša zināšanas par administratīvo lietu, civillietu vai krimināllietu iztiesāšanas problēmām vai par problēmām lietu tiesību nostiprināšanā zemesgrāmatā.

34. Ja ārpuskārtas novērtēšana tiek veikta likumā „Par tiesu varu” noteiktajos gadījumos, lemjot par tiesneša pārcelšanu vai aizstāšanu:

34.1. tiesnesis sagatavo aktuālas tiesību normas piemērošanas problēmas analīzi par tēmu, kuru nosaka Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija. Analīzi sagatavo datorrakstā un tās apjoms nepārsniedz trīs lappuses (ar intervālu 1,15);

34.2. tiesnesis vismaz divas darbdienu pirms kolēģijas sēdes nosūta aktuālo tiesību normas piemērošanas problēmas analīzi uz kolēģijas sekretāra norādīto elektroniskā pasta adresi;

34.3. aktuālās tiesību normas piemērošanas problēmas analīzes prezentācijai tiesnesim tiek dots ne mazāk kā 20 minūtes. Pēc prezentācijas kolēģijas locekļi un personas, kuras piedalās sēdē ar padomdevēja tiesībām, tiesnesim var uzdot jautājumus.

35. Ja ārpuskārtas novērtēšana tiek veikta, pamatojoties uz Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu:

35.1. kolēģija viena mēneša laikā sagatavo tiesnesim ne mazāk kā piecus pārbaudes jautājumus atbilstoši jomai, kurā Tiesnešu disciplinārkolēģija saskatījusi nepieciešamību veikt profesionālo zināšanu pārbaudi;

35.2. sākoties kolēģijas sēdei, tiesnesis izlozē divus pārbaudes jautājumus, kas ierakstāmi sēdes protokolā;

35.3. tiesnesim tiek dots sagatavošanās laiks viena stunda. Sagatavošanās laikā ir atļauts izmantot normatīvos aktus. Sagatavošanās notiek atsevišķā telpā, kurā atrodas tiesnesis un kolēģijas pilnvarota persona;

35.4. pēc sagatavošanās laika beigām tiesnesis atbild uz pārbaudes jautājumiem. Tiesnesis atbildes laikā drīkst izmantot sagatavošanās laikā izdarītās piezīmes;

35.5. pēc tiesneša uzklaušanās kolēģijas locekļi un personas, kuras piedalās sēdē ar padomdevēja tiesībām, tiesnesim var uzdot jautājumus.

36. Katrs kolēģijas loceklis ārpuskārtas novērtēšanā

novērtē katra tiesneša profesionālās zināšanas ar pozitīvu vai negatīvu vērtējumu.

VII. Citi Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijā izskatāmie tiesnešu karjeras jautājumi

37. Lai sniegtu atzinumu tiesneša pārcelšanai uz vakanto tiesneša amatu citā tāda paša līmeņa tiesā vai tiesu namā, augstāka līmeņa tiesā, augstāka līmeņa tiesas tiesneša aizstāšanai vakances vai pagaidu prombūtnes gadījumā, Tiesu administrācija iesniedz kolēģijai tiesneša pieteikuma vēstuli un šā reglamenta 23.1., 23.2. un 23.3.apakšpunktā minētos dokumentus.

38. Ja rajona (pilsētas) tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis pieteicies uz vakanto tiesneša amata vietu rajona (pilsētas) tiesā, kolēģija pirms atzinuma sniegšanas pārbauda tiesneša zināšanas atbilstoši 31., 32., 33. un 34.punktā noteiktajai kārtībai.

39. Jautājumu izskatīšanai bez tiesneša klātbūtnes un jautājumu atlikšanai piemēro šā reglamenta 28. un 29. punktā minēto kārtību.

VIII. Noslēguma jautājums

40. Reglaments stājas spēkā 2018.gada 12.novembrī.

41. Ar šī reglamenta spēkā stāšanās brīdi spēku zaudē Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas reglaments, kas apstiprināts ar 2012.gada 18.jūnija Tieslietu padomes lēmumu Nr.50.

1. PIELIKUMS

1. Tiesu administrācijas uzziņa

Tiesu administrācijas uzziņā iekļaujamā informācija par rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesnesi:

- 1) izglītība;
- 2) darba stāžs tiesneša amatā (tostarp informācija par tiesneša iecelšanu un apstiprināšanu amatā, piešķirto kvalifikācijas klasi);
- 3) statistikas dati par tiesneša darbu:

3.1. saņemto lietu skaits (informācija par novērtējamo periodu)

3.2. pabeigto lietu skaits, tostarp – visu pieņemto lēmumu skaits (informācija par novērtējamo periodu);

3.3. tiesneša noslogotības salīdzinājums (t. i. konkrētā tiesneša saņemto un izskatīto lietu skaita vidēji mēnesī salīdzinājums ar attiecīgajā tiesā saņemto un izskatīto lietu skaitu vienam tiesnesim mēnesī un visās attiecīgā līmeņa tiesās vienam tiesnesim mēnesī saņemto un izskatīto lietu skaitu – informācija par novērtējamo periodu);

3.4. neizskatīto lietu atlikums;

3.5. augstākas instances tiesā pārsūdzēto nolēmumu skaits, tostarp pārsūdzēto nolēmumu īpatsvars procentuālā izteiksmē pa lietu veidiem salīdzinoši ar visiem pieņemtajiem nolēmumiem (informācija par novērtējamo periodu);

3.5.¹ informācija par pārsūdzēto nolēmumu izskatīšanas rezultātiem (informācija par novērtējamo periodu);

3.6. attiecībā uz apgabaltiesu tiesnešiem un Augstākās tiesas tiesnešiem – informācija par to, cik lietu izskatīšanā tiesnesis piedalījies kā referents un cik lietu izskatīšanā tiesnesis piedalījies nerefērējot;

3.7. attiecībā uz zemesgrāmatu nodaļu tiesnešiem – informācija par izskatītajām lietām par saistību bezstrīdus izpildi un izpildi bridinājuma kārtībā (tostarp procentuālā izteiksmē attiecībā pret tiesneša izskatīto nostiprinājuma lūgumu skaitu) un informācija par izskatīto nostiprinājuma lūgumu skaitu un izskatīšanas termiņiem (par novērtējamo periodu);

4) dalība kvalifikācijas celšanas pasākumos laika periodā starp novērtēšanām;

4.1. Tiesu administrācijas rīcībā esošā informācija par tiesneša apmeklētajām mācībām Latvijas Tiesnešu mācību centrā un citu institūciju organizētajiem semināriem un konferencēm;

4.2. ārvalstu komandējumi (semināri, konferences, pieredzes apmaiņas vizītes).

5) Tiesu administrācijas apkopotā informācija par:

5.1. sūdzību skaitu, kas ir iesniegtas Augstākajā tiesā un Tieslietu ministrijā par tiesneša rīcību un atzītas par pamatotām;

5.2. tiesnesim piemērotajiem disciplinārsodiem novērtējamajā periodā;

5.3. tiesneša pieņemtajiem nolēmumiem, kuri ir izskatīti Augstākajā tiesā un atcelti, pamatojoties uz kompetentas amatpersonas iesniegto protestu;

5.4. Tiesnešu ētikas komisijas atzinumiem vai lēmumiem, kur ir konstatēts ētikas normu pārkāpums.

2. PIELIKUMS

TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJA (ZEMESGRĀMATU NODAĻAS PRIEKŠNIEKA) ATSAUKSME PAR TIESNEŠA DARBU

Tiesas priekšsēdētāja (zemesgrāmatu nodaļas priekšnieka) atsauksmē par tiesneša darbu iekļaujamā informācija:

1) tiesneša specializācija (t.i., kādu kategoriju lietas tiesnesis skata vai ir skatījis laika periodā starp novērtēšanām);

2) tiesas procesa vadīšanas kvalitāte (izņemot zemesgrāmatu nodaļu tiesnešiem);

3) darba organizācija tiesas lietu izskatīšanas nodrošināšanai;

4) darba organizācijas noteikumu un tiesas priekšsēdētāja (zemesgrāmatu nodaļas priekšnieka) rīkojumu ievērošana tiesneša darbā;

5) sabiedriskā darbība (dalība tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, normatīvo aktu projektu izstrādē un pilnveidošanā, viedokļu par tiesību jautājumiem sniegšana Saeimai, Satversmes tiesai un citām institūcijām);

6) tiesneša prasme izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību;

7) tiesneša prasme analizēt savu rīcību un uz klausīt kritiku;

8) tiesneša prasme rast kompromisu problēmsituācijās;

9) tiesneša prasme saglabāt emocionālo līdzsvaru stresa situācijās;

10) sūdzības par tiesneša darbu un to skaits (tikai tās sūdzības, kuras tiesas priekšsēdētājs ir atzinis par pamatotām, bet par kurām secināts, ka tiesneša pieļautais pārkāpums nav pamats disciplinārlietas ierosināšanai);

11) viedoklis par to, kā novērtējama tiesneša profesionālā darbība (pozitīvi vai negatīvi).

3. PIELIKUMS

AUGSTĀKAS INSTANCES TIESNEŠA ATSAUKSME PAR TIESNEŠA DARBU

Augstākās instances tiesneša atsauksmē par tiesneša darbu iekļaujamā informācija:

1) tiesneša pieņemto nolēmumu, kas pārsūdzēti augstākās instances tiesā, kvalitāte (ieteikums – papildus

norādīt attiecīgo nolēmumu pārsūdzības rezultātus), (ieteikums – analizēt ne mazāk kā 7 nolēmumus);

2) tiesneša pieņemto nolēmumu, kas nav pārsūdzēti augstākās instances tiesā, kvalitāte (ieteikums – analizēt ne mazāk kā 5 nolēmumus);

3) tiesneša pieņemto nolēmumu kvalitāte – nolēmumos ietvertā juridiskā argumentācija, materiālo un procesuālo tiesību normu piemērošana, tiesību palīgavotu izmantošana;

4) viedoklis par to, kā novērtējama tiesneša profesionālā darbība (pozitīvi vai negatīvi).

4. PIELIKUMS

TIESNEŠA PROFESIONĀLĀS DARBĪBAS PAŠNOVĒRTĒJUMS

Tiesneša pašnovērtējumā tiesnesim jānorāda šāda informācija:

1) pieņemto nolēmumu kvalitāte – sagatavoto nolēmumu struktūra, tajos ietvertā juridiskā argumentācija, materiālo un procesuālo normu piemērošana, tiesību palīgavotu izmantošana;

2) tiesas procesa vadīšanas kvalitāte (izņemot zemesgrāmatu nodaļu tiesnešus);

3) darba organizācija tiesas lietu izskatīšanas nodrošināšanai;

4) darba organizācijas noteikumu un tiesas priekšsēdētāja (zemesgrāmatu nodaļas priekšnieka) rīkojumu ievērošana tiesneša darbā;

5) profesionālās un akadēmiskās kvalifikācijas celšana (tostarp maģistra un doktora grāda iegūšana), kā arī pedagoģiskā un zinātniskā darbība;

6) sabiedriskā darbība (dalība tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, normatīvo aktu projektu izstrādē un pilnveidošanā, viedokļu par tiesību jautājumiem sniegšana Saeimai, Satversmes tiesai un citām institūcijām);

7) prasme iegūt un analizēt informāciju, lai izdarītu pamatotus secinājumus;

8) prasme pieņemt lēmumus, izvērtējot informāciju un izmantojot dažādas pieejas problēmas risinājumam;

9) prasme izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību;

10) prasme analizēt savu rīcību un uz klausīt kritiku;

11) prasme rast risinājumu problēmsituācijās;

12) prasme saglabāt emocionālo līdzsvaru stresa situācijās;

13) personālvadības prasmes (par šo prasmi pašnovērtējums jāsniedz tikai tiesu priekšsēdētājiem un zemesgrāmatu nodaļu priekšniekiem);

14) mācību vajadzības;

15) tiesneša pienākumu izpildi veicinošie vai kavējošie faktori;

16) cita informācija (pēc tiesneša ieskatiem cita būtiska informācija, kuru, viņaprāt, būtu nepieciešams ietvert pašnovērtējuma anketā).

5. PIELIKUMS

APTAUJAS ANKETA ATTIECĪGĀS TIESAS TIESNEŠU UN DARBINIEKU APTAUJĀM PAR TIESNEŠA DARBU

Aptaujas anketas jautājumi:

1) kā Jūs vērtējat tiesneša spēju organizēt savu darbu;

2) raksturojiet tiesneša profesionālās spējas;

3) raksturojiet tiesneša izturēšanos saskarsmē ar tiesas darbiniekiem, citiem tiesnešiem un procesa dalībniekiem.

6. PIELIKUMS

TIESNEŠA PROFESIONĀLO PRASMJU APRAKSTS

Prasme	Apraksts
Prasme iegūt un analizēt informāciju, lai izdarītu pamatotus secinājumus	Prasme raksturo tiesneša spēju iegūt, apkopot un analizēt profesionālo informāciju un izmantot to ikdienas darbā.
Prasme pieņemt lēmumus, izvērtējot informāciju un izmantojot dažādas pieejas problēmas risinājumam	Prasme raksturo tiesneša spēju pieņemt skaidrus, konkrētus lēmumus, apsverot arī iespējamus riskus, kā arī tiesneša pārliecību par saviem pieņemtajiem lēmumiem, gatavību un spēju tos aizstāvēt. Spēja izmantot dažādas pieejas lēmumu pieņemšanā, kā arī pieņemt nepopulārus lēmumus, un pieņemt lēmumus paaugstināta stresa situācijās.
Prasme izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību	Prasme raksturo tiesneša spēju prasmīgi izmantot argumentus sava viedokļa paušanā, objektīvi novērtējot pušu nostāju un paustos argumentus, izmantojot strukturētus argumentus, meklējot individuālu pieeju, kā arī, vai tiesnesim piemīt oratora prasmes un diskutēšanas prasme.
Prasme analizēt savu rīcību un uz klausīt kritiku	Prasme raksturo tiesneša spēju analizēt sava darba rezultātus un meklēt iespēju uzlabot sava darba efektivitāti, apgūt jaunas iemaņas, mācoties arī no citu pieredzes, uz klausot citu viedokli par savu darbu, konstruktīvi uztverot kritiku un gūstot atgriezenisko saiti, lai uzlabotu darba rezultātus un pilnveidotu sevi.
Prasme rast risinājumu problēmsituācijās	Prasme raksturo tiesneša spēju uz klausīt un respektēt iesaistīto pušu viedokļus, apsvērt un piedāvāt alternatīvus risinājumus problēmsituācijās, kā arī pieņemt un respektēt panākto risinājumu.
Prasme saglabāt emocionālo līdzsvaru stresa situācijās	Prasme raksturo tiesneša spēju produktīvi strādāt un rīkoties pārdomāti stresa situācijās, tostarp paaugstinātas darba intensitātes apstākļos. Prasme kontrolēt un vadīt emocijas, kas var ietekmēt attiecības ar citiem vai darba rezultātu, analizējot kļūdas un nepieļaujot to atkārtosanos.
Personālvadības prasmes (tiesu priekšsēdētājiem un zemesgrāmatu nodaļu priekšniekiem)	Prasme raksturo, vai tiesnesim piemīt prasmju un personības īpašību kopums, kas ļauj efektīvi vadīt tiesas/zemesgrāmatu nodaļas kolektīvu, dot uzdevumus, nodrošināt atgriezenisko saikni, motivēt tiesnešus/darbiniekus darbam.

2018. GADĀ TIESU VADĪBAS AMATOS TIESLIETU PADOME IECĒLUSI

Tieslietu padome 2018. gadā tiesas priekšsēdētāja amatā iecēlusi sešus tiesnešus, tiesas priekšsēdētāja vietnieka amatā 10 tiesnešus, zemesgrāmatu nodaļas priekšnieka amatā trīs tiesnešus.

Tiesas priekšsēdētāji

- Administratīvās apgabaltiesas priekšsēdētājs Māris Vigants (27.08.2018.)
- Vidzemes rajona tiesas priekšsēdētājs Jānis Grinbergs (23.10.2018.)
- Rīgas rajona tiesas priekšsēdētāja Inese Siliņeviča (23.10.2018.)
- Zemgales rajona tiesas priekšsēdētāja Līga Ašmane (13.07.2018.)
- Daugavpils tiesas priekšsēdētājs Jānis Šauša (18.06.2018.)
- Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas priekšsēdētāja Adrija Buliņa (04.05.2018.)

Tiesas priekšsēdētāja vietnieki

- Latgales apgabaltiesas priekšsēdētāja vietnieks, Krimināllietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājs Andris Vilmanis (13.07.2018.)
- Kurzemes rajona tiesas priekšsēdētāja vietniece Lolita Laure (10.12.2018.)
- Kurzemes rajona tiesas priekšsēdētāja vietniece Aija Āva (09.03.2018.)
- Rīgas rajona tiesas priekšsēdētāja vietniece Ilze Freimane (10.12.2018.)
- Rīgas rajona tiesas priekšsēdētāja vietniece Elita Stivriņa (26.11.2018.)
- Rēzeknes tiesas priekšsēdētāja vietniece Sanita Rūtena-Laizāne (23.10.2018.)
- Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas priekšsēdētāja vietniece Sanita Strakše (18.06.2018.)
- Zemgales rajona tiesas priekšsēdētāja vietniece Inga Zālite (09.03.2018.)
- Zemgales rajona tiesas priekšsēdētāja vietniece Adrija Kasakovska (09.03.2018.)
- Vidzemes rajona tiesas priekšsēdētāja vietnieks Aldis Stienis (09.03.2018.)

Zemesgrāmatu nodaļas priekšnieki

- Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas Zemesgrāmatu nodaļas priekšniece Žanna Zujeva (09.03.2018.)
- Rēzeknes tiesas Zemesgrāmatu nodaļas priekšnieks Gunārs Siliņš (09.03.2018.)
- Daugavpils tiesas Zemesgrāmatu nodaļas priekšnieks Jānis Tauls (09.03.2018.)

TIESNEŠU KONFERENCES LĒMUMI

PAR TIESNEŠU ĒTIKAS KOMISIJAS LOCEKĻA IEVĒLĒŠANU

Par Tiesnešu ētikas komisijas locekli no rajona (pilsētu) tiesu tiesnešu izvirzīto kandidātu vidus Tiesnešu e-konferencē 2018. gada 29. novembrī ievēlēja Iveta ANDŽĀNE, Zemgales rajona tiesas (Bauskā) tiesnese.

PAR TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒGIJAS LOCEKĻA IEVĒLĒŠANU

Par Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas locekli no Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnešu vidus Tiesnešu e-konferencē 2019. gada 28. februārī ievēlēts Artūrs FREIBERGS.

IV

DISCIPLINĀRTIESAS LĒMUMI

Lieta Nr. DT-1/2019
LĒMUMS
Rīgā 2019.gada 8.februārī

Disciplinārtiesa šādā sastāvā:
priekšsēdētāja senatore Ināra Garda,
senatore-referente Vēsma Kakste,
senators Andris Guļāns,
senatore Ļubova Kušnīre,
senatore Anita Poļakova,

ar sekretāri S. Vīganti,

piedaloties [...] tiesas tiesnesei [...],
izskatīja tiesneses [...] sūdzību par Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas 2018.gada 25.oktobra lēmumu, ar kuru novērtēta negatīvi [...] tiesas tiesneses [...] profesionālā darbība.

APRAKSTOŠĀ DAĻA

[1] Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija (turpmāk – Kolēģija) veica [...] tiesas tiesneses [...] profesionālās darbības kārtējo novērtēšanu par laiku no 2013. gada 16.novembra līdz 2018.gada 25.oktobrim. 2018. gada 25.oktobrī Kolēģija pieņēma lēmumu, ar kuru: 1) novērtēja negatīvi tiesneses profesionālo darbību; 2) noteica, ka tiesneses profesionālās darbības atkārtota novērtēšana jāveic 2020.gada aprīlī. Lēmumā norādīts turpmāk minētais.

[1.1] Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 94.¹panta pirmo un otro daļu tiesneša profesionālās darbības novērtēšanas mērķis ir veicināt tiesneša nepārtrauktu profesionālo izaugsmi visas viņa karjeras laikā, tādējādi uzlabojot tiesneša un tiesas darba kvalitāti.

Ievērojot likuma „Par tiesu varu” 94.²pantu, Kolēģija analizēja šādas tiesneses profesionālās darbības un to rezultātus: 1) sagatavoto nolēmumu struktūru, tajos ietverto juridisko argumentāciju, materiālo un procesuālo normu piemērošanu, kā arī tiesību palīgavotu izmantošanu; 2) tiesas procesu vadību; 3) darba organizāciju tiesas lietu izskatīšanas nodrošināšanai; 4) darba organizācijas noteikumu un tiesas priekšsēdētāja rīkojumu ievērošanu tiesneša darbā; 5) dalību kvalifikācijas celšanas pasākumos (tostarp maģistra vai doktora grāda iegūšana), kā arī pedagoģisko un zinātnisko darbību; 6) sabiedrisko darbību (dalību tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, normatīvo aktu projektu izstrādē un pilnveidošanā, viedokļu par tiesību jautājumiem sniegšanu Saeimā, Satversmes tiesai un citām institūcijām); 7) statistikas datus par tiesneša darbu.

[1.2] Ievērojot tiesneses pašnovērtējumā norādītos apstākļus, vērsama uzmanība, ka darbs paaugstinātas

slodzes apstākļos ir objektīvs faktors, kas zināmā mērā var atstāt iespaidu uz profesionālā snieguma kvalitāti. Tajā pašā laikā tiesnesim savi profesionālie pienākumi jāpilda tik labi, cik vien tas ir iespējams. Šādi tiesnesim ir jārikojas arī apstākļos, kad ir ievērojams izskatāmo lietu apjoms un dažāda lietu sarežģītības pakāpe. Darbs paaugstinātas slodzes apstākļos ir raksturīgs vairākām pirmās instances tiesām (it īpaši Rīgas pilsētas teritorijā), bet šis apstāklis vien nevar būt šķērslis sekmīgi pildīt tiesneša amata pienākumus. Apkopojot analizētos apstākļus, secināms, ka tiesnese savus amata pienākumus veic darba vidē, kurā ir nodrošināti atbilstoši apstākļi tiesas spriešanai saskaņā ar likuma prasībām. Tas attiecas gan uz tiesvedības procesu norisi mutvārdos, gan uz lietu izskatīšanu rakstveida procesā.

[1.3] Analizējot [...] Civillietu tiesas kolēģijas tiesneses, Civillietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājas atsauksmē norādītos apstākļus, secināms, ka atsauksmē citastarp ir analizētas pieļautās kļūdas tiesneses profesionālajā darbībā un sniegtas norādes uz izskatītajām lietām, kurās trūkumi ir konstatēti. Tādējādi atsauksmē sniedz objektīvu apelācijas instances tiesas attieksmi par tiesneses civillietās taisītajiem nolēmumiem novērtējamajā periodā. Vienlaikus, atsauksmē paustais uzskats, ka tiesneses darbs ir vērtējams pozitīvi, loģiski nesaistās ar atsauksmes saturu.

[1.4] [...] Krimināllietu tiesas kolēģijas tiesneses sniegtajā atsauksmē, analizējot nolēmumus krimināllietās, norādīts uz kļūdām materiālo tiesību normu piemērošanā, spriežot par soda noteikšanu. Secināts, ka nolēmumi kopumā atbilst Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma normām, spriedumos tiek sniegts noziedzīgo nodarījumu apstākļu izklāsts,

motivācija, izklāstīti motīvi par konkrētā soda piemērošanu, taču lielāka uzmanība vēršama uz argumentācijas pilnīgumu. Attiecībā par pārbaudītajiem nolēmumiem administratīvo pārkāpumu lietās atsauksmē secināts, ka kopumā tie atbilst Latvijas Administratīvo pārkāpuma kodeksa normām, tajos ir sniegts administratīvā pārkāpuma apstākļu izklāsts un ir atsauces uz tiesību normām, tomēr nolēmumos nav pietiekamas motivācijas. Atsauksmē norādīts, ka lielāka uzmanība ir vēršama uz sprieduma argumentācijas saprotamību un valodas kvalitāti. Tāpat ir nepieciešams pārdomāt, cik būtiska ir katras konkrētās tiesību normas vai atsauces uz tiesu praksi atspoguļošana spriedumā, vai tās tieši ir attiecināmas uz konkrēto lietu un lieki nepadara sprieduma saturu par nesaprotamu un grūti uztveramu. Būtu ievērojams arī lakoniskāks izteiksmes veids spriedumā atspoguļotā iestādes lēmuma un sūdzības izklāstā.

Atsauksmē secināts, ka kopumā tiesneses pieņemtie nolēmumi krimināllietās un administratīvo pārkāpumu lietās tiek balstīti uz materiālo un procesuālo tiesību normām, kas vairākumā gadījumu tiek piemērotas pareizi, taču lielāka uzmanība būtu vēršama uz argumentācijas pilnīgumu.

[1.5] Analizējot datus par tiesneses karjeru, konstatējams, ka 2006.gada 2.martā Saeima iecēla [...] par [...] tiesnesi. 2009.gada 26.februārī Saeima atkārtoti iecēla [...] par [...] tiesnesi. 2010.gada 31.martā kolēģija piešķīra tiesnerei [...] piekto kvalifikācijas klasi. Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 73.¹panta pirmo daļu un 89.¹¹panta otro daļu, Tieslietu padome pārcēla tiesnesi [...] tiesneša amatā no [...] tiesas [...] uz [...] tiesu. 2015.gada 1.martā sakarā ar tiesu reformu [...] pārcēla [...] tiesas tiesneša amatā.

Tiesneses profesionālā darbība pozitīvi novērtēta ar kolēģijas 2013.gada 15.novembra lēmumu.

Secināms, ka tiesnerei ir pietiekami liela profesionālā pieredze, kas iegūta, pildot amata pienākumus, tostarp pirmās instances tiesā.

[1.6] Analizējot datus par tiesneses piedalīšanos Tiesnešu mācību centra, Tiesu administrācijas un Latvijas Pašvaldību mācību centra rīkotajos semināros un mācībās, secināms, ka novērtējamajā periodā tiesnerei bija nodrošinātas iespējas pilnveidot profesionālās zināšanas par dažādiem civiltiesību un krimināltiesību jautājumiem atbilstoši tiesneses specializācijai. Apstāklis, ka novērtējamajā periodā tiesnese aktīvi izmantoja nodrošināto iespēju pilnveidot profesionālās zināšanas un prasmes, pozitīvā nozīmē neietekmēja viņas prasmes motivēt tiesas nolēmumus, jo no minētajām apelācijas instances tiesas atsauksmēm secināms, ka tiesneses sagatavotie nolēmumi nav motivēti vai ir nepilnīgi motivēti.

[1.7] Karjeras laikā tiesnese nav bijusi disciplināri sodīta.

[1.8] Analizējot datus par tiesneses noslodzi, secināms, ka tiesneses darba slodzi var uzskatīt par paaugstinātu. Tajā pašā laikā tiesnesim jāpieņem profesionālajai prasmei rast risinājumus dažādās problēmsituācijās. Tiesnesim ir svarīgi rast saprātīgu līdzsvaru izskatāmo lietu skaitam un tiesneša pienākumam norādīt nolēmumos atbilstīgu pamatojumu.

[1.9] Atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 94.²panta otrajai daļai, pamatojoties uz tiesneša profesionālās

darbības analīzi, Kolēģija sniedz vērtējumu šādām tiesneša profesionālajām prasmēm: 1) iegūt un analizēt informāciju, lai izdarītu pamatotus secinājumus; 2) pieņemt lēmumus, izvērtējot informāciju un izmantojot dažādas pieejas problēmas risinājumam; 3) izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību; 4) analizēt savu rīcību un uz klausīt kritiku; 5) rast kompromisu problēmsituācijās; 6) saglabāt emocionālo līdzsvaru stresa situācijās.

Kolēģijas reglamenta 6.pielikumā ir norādīts tiesneša profesionālo prasmju apraksts un atbilstoši tam tiek novērtētas tiesneses [...] profesionālās prasmes.

[1.10] Tiesneša prasme motivēt nolēmumus aptver vairākas no norādītajām tiesneša profesionālajām prasmēm, proti, prasmi iegūt un analizēt informāciju, lai izdarītu pamatotus secinājumus, prasmi pieņemt lēmumus, izvērtējot informāciju un izmantojot dažādas pieejas problēmas risinājumam, un prasmi izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību.

Profesionālā prasme iegūt un analizēt informāciju, lai izdarītu pamatotus secinājumus, reglamenta pielikumā ir aprakstīta kā tiesneša spēja iegūt, apkopot un analizēt profesionālo informāciju un izmantot to ikdienas darbā.

Profesionālā prasme pieņemt lēmumus, izvērtējot informāciju un izmantojot dažādas pieejas problēmas risinājumam, reglamenta pielikumā ir aprakstīta kā tiesneša spēja pieņemt skaidrus, konkrētus lēmumus, apsverot iespējamās riskus, kā arī tiesneša pārliecība par saviem pieņemtajiem lēmumiem, gatavība un spēja tos aizstāvēt. Spēja izmantot dažādas pieejas lēmumu pieņemšanā, kā arī pieņemt nepopulārus lēmumus, un pieņemt lēmumus paaugstināta stresa situācijās.

Prasme izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību raksturo tiesneša spēju sava viedokļa paušanā, objektīvi novērtējot pušu nostāju un paustos argumentus, meklējot individuālu pieeju, kā arī to, vai tiesnesim piemīt oratora prasmes un diskutēšanas prasmes.

[1.11] Negatīvi ir novērtējama tiesneses [...] profesionālā prasme iegūt un analizēt informāciju, lai izdarītu pamatotus secinājumus, prasme pieņemt lēmumus, izvērtējot informāciju, un izmantot dažādas pieejas problēmas risinājumam, kā arī prasme izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību.

Vērtējot tiesneses profesionālās prasmes, tiek ņemts vērā, ka tiesneša ikdienas darbs ir nepārtraukti saistīts ar izskatāmajās lietās nozīmīgu faktu novērtēšanu, procesuālo un materiālo tiesību normu interpretāciju, kā arī atbilstošas tiesību normas piemērošanu lietā pierādītajiem faktiskajiem apstākļiem, lai tiesvedības procesa rezultāts kopumā būtu tiesisks un taisnīgs tiesiskā strīda atrisinājums, lai tas būtu skaidrs un saprotams lietas dalībniekiem un sabiedrībai kopumā. Apstāklis, ka tiesnese nemotivē vai nepietiekoši motivē sagatavotos lēmumus, norāda uz to, ka tiesnerei šīs prasmes nepiemīt tādā pakāpē, kas ļautu noformēt tiesas nolēmumus atbilstoši likuma prasībām.

Strīdos iesaistītās puses gaida no tiesas atbildi uz jautājumu, kuram strīdā ir taisnība. Tās grib zināt, kāpēc tiesa uzskata, ka šī taisnība ir tieši tāda un nevis citāda. Tiesu spriedumu skaidrība un pieņemtā lēmuma atbilstošs un pietiekams pamatojums ir tas, kas atbilst visām šīm vēlmēm. Strīdā iesaistītajām pusēm šāds

spriedums dotu pārliecību, ka spriedums ir taisnīgs un ka tiesnesis ir izskatījis strīdu kompetenti, objektīvi un neatkarīgi (*Vineta Skujeniece. Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS. Latvijas tiesu spriedumu kvalitātes problēmas. Izdevniecība „Nordik”, 2003, 9.lpp.*)

Bez ievēribas nav atstājams apstāklis, ka tiesas nolēmumu motivācijas kvalitāte lielā mērā ietekmē sabiedrības uzticību tiesu sistēmai kopumā. Turklāt skaidra un izsvērta nolēmumu motivācija rada gan lielāku iespēju pārliecināt lietas dalībniekus, samazinot nolēmuma pārsūdzības iespējamību, gan arī veicina vienveidīgas, skaidras tiesu prakses veidošanu.

Nav pieļaujama iespēja, ka tiesnesei, kurai ir liela darba pieredze, nebūtu zināms likumā noteiktais tiesneša pienākums motivēt tiesas nolēmumus un motivācijas nozīmīgums.

Nemot vērā [...] Civillietu tiesas kolēģijas tiesneses un Krimināllietu tiesas kolēģijas tiesneses atsauksmēs norādīto, atzīstams, ka tiesneses profesionālais sniegums tā kvalitatīvajā aspektā norāda uz to, ka tiesnesei nepietiekamā līmenī piemīt prasme iegūt un analizēt informāciju, lai izdarītu pamatotus secinājumus un tiem piemērotu atbilstošas materiālo tiesību normas, tiesnesei nepietiekamā līmenī piemīt prasme, pieņemot lēmumus, izvērtēt informāciju un izmantot dažādas pieejas problēmas risinājumam, kā arī prasme izskaidrot savu viedokli tiesas nolēmumā, kā arī argumentēt to, izmantojot oratora prasmes.

[1.12] Tiesnesei bija nodrošinātas tiesības izteikties par apstākļiem, kas norādīti Kolēģijai iesniegtajos dokumentos par novērtējamo periodu. Tiesnesei elektroniski bija nosūtīti Kolēģijai iesniegtie dokumenti, kā arī Kolēģijas sēdē tika ziņots par iesniegtajos dokumentos norādītajiem apstākļiem. Tādējādi tiesnesei bija zināma visa informācija par izlemjamo jautājumu, tajā skaitā arī par tiem apstākļiem, kas norādīti pirmās instances tiesas priekšsēdētājas un augstākas instances tiesas tiesnešu atsauksmēs par tiesneses darbu. Līdz ar to saprātīgi ir sagaidīt, ka tiesnese noformulēs un skaidri paudīs argumentus par minētajiem apstākļiem. Tiesnese Kolēģijas sēdē nevarēja saprātīgi un loģiski izskaidrot iemeslus, kas ir par pamatu tam, ka, noformējot tiesas nolēmumus, tiesnese tos nemotivē vai motivē nepietiekoši.

Tiesneses izteiktais viedoklis radīja priekšstatu, ka tiesnesei nepietiekamā līmenī piemīt profesionālā prasme izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību, tādējādi attiecīgā profesionālā prasme arī tiek novērtēta negatīvi.

[1.13] Negatīvi ir novērtējama tiesneses [...] prasme analizēt savu rīcību uz uzklausi kritiku.

Reglamenta pielikumā šāda profesionālā prasme raksturota kā tiesneša spēja analizēt sava darba rezultātus un meklēt iespēju uzlabot sava darba efektivitāti, apgūt jaunas iemaņas, mācoties no citu pieredzes, uzklaušot citu viedokli par savu darbu, konstruktīvi uztverot kritiku un gūstot atgriezenisku saiti, lai uzlabotu darba rezultātus un pilnveidotu sevi.

Vērtējot attiecīgo profesionālo prasmi, ņemami vērā apstākļi, kas norādīti tiesneses profesionālās darbības pašnovērtējumā, tiesas priekšsēdētājas atsauksmē norādītais par to, ka tiesnesei nepieciešams kritiskāk vērtēt savu darbību, kolēģijas, kā arī augstākas instances

tiesas tiesnešu atsauksmēs norādītais par pieļautajiem materiālo un procesuālo normu pārkāpumiem un to raksturu.

Tiesnesei piemīt prasme konstruktīvi uztvert kritiku, kas apstiprinās ar tiesneses paskaidrojumiem Kolēģijas sēdē. Tajā pašā laikā par svarīgu ir atzīstams apstāklis, ka tiesnese savā pašnovērtējumā nav izteikusies par tādiem profesionālās darbības aspektiem, kas, tiesneses ieskatā, būtu pilnveidojami, un novērtēja savas profesionālās prasmes augstāk nekā tiesas priekšsēdētāja. Tādējādi ir pamats secināt, ka tiesnese nepietiekamā mērā ir izvērtējusi savu profesionālo sniegumu novērtējamajā periodā un nav pietiekamā mērā identificējusi tos profesionālās darbības aspektus, kas objektīvi ir jāpilnveido, kas norāda uz nepietiekamu prasmi analizēt savu rīcību.

[1.14] Lēmums par tiesneses profesionālās darbības negatīvu novērtējumu ir likumā paredzēts tiesisks veids, kādā tiesnešu pašpārvalde nodrošina to, lai saprātīgā laika periodā tiesnese savā profesionālajā darbībā sasniegtu labus rezultātus, panāktu progresu tajās profesionālās darbības jomās, kas ir analizētas Kolēģijas lēmumā un par kurām ir sniegts negatīvs profesionālās darbības vērtējums.

[1.15] Kolēģija negatīvi ir novērtējusi četras no reglamenta pielikumā norādītajām profesionālajām prasmēm, tādējādi secināms, ka tiesneses profesionālā darbība novērtējamajā periodā kopumā ir novērtējama negatīvi.

[1.16] Ievērojot likuma „Par tiesu varu” 94.⁴panta pirmo daļu, Kolēģijas norādītos secinājumus, ziņas par tiesneses profesionālo pieredzi, kā arī informāciju par novērtējamajā periodā izskatīto lietu skaitu, nosakāms, ka tiesneses [...] atkārtota profesionālās darbības novērtēšana ir jāveic 2020.gada aprīlī. Tas būs atbilstošs laiks, lai nodrošinātu iespēju vispusīgi novērtēt tiesneses profesionālo sniegumu.

[2] Tiesnese iesniedza sūdzību par Kolēģijas lēmumu, lūdzot to atcelt, kā arī novērtēt pozitīvi tiesneses profesionālo darbību. Sūdzībā norādīts turpmāk minētais.

[2.1] Kopš iepriekšējā profesionālās darbības novērtējuma 2013.gada 15.novembrī, kurā tika sniegts pozitīvs novērtējums, ir pagājuši pieci gadi. Tiesnese ir pārliecināta, ka viņa ir strādājusi produktīvāk, vairāk, labāk un kvalitatīvāk. Savas kvalifikācijas celšanai no 2013.gada 1.janvāra līdz 2018.gada 1.oktobrim piedalījusies 26 Latvijas Tiesnešu mācību centra organizētos semināros, kā arī Tiesu administrācijas un Latvijas Pašvaldību mācību centra rīkotajās mācībās, piedalījusies konferencēs, ārvalstu rīkotās diskusijās, uzņēmusi tiesā ārvalstu tiesnesi. Tiesnese vairākkārt runājusi ar plašsaziņas mediju pārstāvjiem, šajā ziņā bijusi vienīgais pozitīvais piemērs. Tiesnese vadījusi stundas un prakses skolēniem un studentiem. Šī darbība ir vērtējama pozitīvi.

[2.2] Kolēģija nav ņēmusi vērā [...] tiesas priekšsēdētājas, [...] Civillietu kolēģijas tiesneses un [...] Krimināllietu kolēģijas tiesneses atsauksmēs norādītos apstākļus, tiesneses pozitīvo darbību.

[2.3] Valsts pienākumus pret tiesu varu kā neapstrīdami izpildāmus deklarē vairāki starptautiskie

dokumenti, tostarp Apvienoto Nāciju Organizācijas Tiesu varas neatkarības pamatprincipi, Eiropas harta „Par tiesneša statusu” un Eiropas Padomes Ministru Komitejas 1994.gada 13.oktobra Rekomendācija Nr.(94)12 „Par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un lomu”. Atbilstoši likumam (Latvijas Republikas Satversmes 83.pants, likums „Par tiesu varu”) un Apvienoto Nāciju Organizācijas Tiesu varas neatkarības pamatprincipiem statistika ir tiesnešu vērtēšanas galvenais kritērijs.

Kolēģija nav pievērsusi atbilstošu vērību tiesneses darba statistikai. Tiesneses darbību vērtējamajā laikā tiesnese kopumā iztiesājusi 414 krimināllietas, 867 civilietas un 226 administratīvo pārkāpumu lietas. Visi šie rādītāji ir augstāki par vidējiem rādītājiem Latvijā.

[2.4] Šajā laikā tiesnese iztiesājusi 20 krimināllietas, kurās ir divi un vairāk apsūdzētie. Šobrīd tiesneses tiesvedībā atrodas un tiesas sēdes ir noteiktas 13 krimināllietās, kurās ir vairāk nekā divi apsūdzētie, ir divas krimināllietas, kurās ir seši apsūdzētie, kā arī līdz Kriminālprocesa likuma 503.pantā paredzētajām procesuālajām darbībām (līdz apsūdzēto liecību sniegšanai) iztiesāta krimināllieta, kurā ir 11 apsūdzētas personas. Šajā krimināllietā ir notikušas trīs videokonferences.

Pārbaudāmajā laikā tiesnese ir iztiesājusi krimināllietas, kuras izraisījušas ļoti plašu sabiedrības rezonansi, kā arī šajā laikā tiesnese piespriedusi mūža ieslodzījumu.

[2.5] Kolēģijas sēdē tika kritizēti divi tiesneses taisīti nolēmumi. Vienā no tiem krimināllietā tika teikts, ka ir pieskaitīts atkārtoti sods, t.i., iepriekšējā dienā citā lietā ir tiesāts konkrētais apsūdzētais un tajā jau ticis pieskaitīts sods. Tas var būt saistīts ar datu ievadi Tiesu informatīvajā sistēmā – visdrīzāk tur vēl neparādījās iepriekšējā dienā pasludināts nolēmums un noteikti vēl neparādījās sodu reģistrā.

Savukārt nolēmumā civilīetā pieteikumā par prasības nodrošināšanu, Kolēģijas sēdē tika pārņemts, ka pēc norādītajiem faktiem iztrūkst teikuma daļa – „kas liecina par iespējamām finansiālām grūtībām”. Nolēmums sēdē netika parādīts, tādēļ tiesnese nevarēja iebilst. No nolēmuma redzams, ka tā attiecīgs punkts sākas ar vārdiem „tiesnese secina”. Tātad secinājumi ir izteikti šajā punktā. Šis nolēmums nav pārsūdzēts.

[2.6] Tiesa ir metodoloģiski brīva sprieduma pamatojuma veidošanā, ciktāl tā saglabā savu padotību likumam un tiesībām.

Latvijā tiesnešu neatkarības princips nostiprināts Latvijas Republikas Satversmes 83.pantā, kas noteic, ka tiesneši ir neatkarīgi un tikai likumam padoti. Neatkarība šā pantā izpratnē nozīmē tiesneša patstāvību nolēmumu pieņemšanā. Savukārt padotība likumam nozīmē, ka tiesnesim tiesību normu piemērošanas procesā ir jātiecas sasniegt pēc iespējas taisnīgāku un lietderīgāku rezultātu, kas atbilstu tiesību sistēmai kopumā.

Visi tiesneses taisītie nolēmumi pēc satura un formas atbilst likuma prasībām – civilietas Civilprocesa likuma 193.pantam un krimināllietas Kriminālprocesa likuma 47.nodaļas noteikumiem.

Nevar piekrist, ka daži nolēmumi ir nepietiekami motivēti, tas ir subjektīvs kritērijs. Ir nolēmumi, kuros to aprakstošā daļa ir garāka par motivu daļu, bet šādas sprieduma konstrukcijas nepieciešamību noteikusi vai

nu izskatāmās lietas specifika, vai, piemēram, liecinieku liecības, kuras tiesnese uzskatījusi par nepieciešamu atreferēt, lai strīdā iesaistītajām pusēm dotu pārliecību, ka strīds izskatīts kompetenti, objektīvi un neatkarīgi.

[2.7] Kolēģija nav analizējusi nevienu no tiesneses iztiesātajām civilīetām bērnu un ģimenes strīdos. Tiesnese ļoti veiksmīgi ir novadījusi tiesas procesus lietās Nr. [...], Nr. [...], Nr. [...], Nr. [...], kurās panākts izlīgums.

Spriedumos bērnu un ģimenes strīdu lietās motivu daļas visbiežāk ir ievērojami garākas par aprakstošajām daļām, kā arī vairāk izmantotas atsauces uz judikatūrā izteiktajām atziņām un juridiskajā literatūrā izteiktu viedokli.

[2.8] Novērtējamajā periodā tiesnese saņēmusi Tieslietu ministrijas gandarījumu par viņas darbu un tā pozitīvu novērtējumu.

Tiesneses vārds nav izskanējis saistībā ar maksātnespējas lietām, par kurām tiesnešu konferencē runāja Latvijas prezidents.

[3] Disciplinārtiesas sēdē tiesnese uzturēja savu sūdzību, kā arī papildus norādīja uz procesuāliem pārkāpumiem Kolēģijas lēmuma pieņemšanā. Proti, Kolēģijas sēdes laikā veikts audioieraksts, kas ticis pārtraukts, bet vēlāk atjaunots, tādējādi daļa no sēdes nav ierakstīta un šajā laikā izskanējušais nav ņemts vērā. Kolēģijai nodots nekvalitatīvi sagatavots dokuments par tiesneses statistikas rādītājiem. Tiesnesei salīdzinājumā ar Kolēģiju bijis pārāk īss laiks sūdzības sagatavošanai.

MOTĪVU DAĻA

[4] Sprieduma un lēmuma formu un saturu civilīetās nosaka Civilprocesa likuma attiecīgi 193. un 230.pants.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 193.panta otrajai daļai spriedums sastāv no ievaddaļas, aprakstošās daļas, motivu daļas un rezolutīvās daļas. Panta ceturrtā daļa noteic, ka aprakstošajā daļā norāda prasītāja prasījumus, atbildētāja pretprasību, iebildumus, kā arī lietas dalībnieku sniegto paskaidrojumu būtību. Panta piektā daļa noteic, ka motivu daļā norāda lietā konstatētos faktus, pierādījumus, uz kuriem pamatoti tiesas secinājumi, un argumentus, ar kuriem noraidīti tie vai citi pierādījumi. Šajā daļā norāda arī normatīvos aktus, pēc kuriem tiesa vadījusies, un konstatēto lietas apstākļu juridisko novērtējumu, kā arī tiesas secinājumus par prasības pamatotību vai nepamatotību.

Civilprocesa likuma 230.pants ar grozījumiem, kas stājas spēkā 2015.gada 3.decembrī, izteikts jaunā redakcijā. Līdz tam šā panta pirmā daļa noteica, ka lēmumā tiesa vai tiesnesis norāda lēmuma pieņemšanas laiku un vietu; tiesas nosaukumu un sastāvu; lietas dalībniekus un strīda priekšmetu; jautājumus, par kuriem pieņemts lēmums; lēmuma motivus; tiesas vai tiesneša nolēmumu; lēmuma pārsūdzēšanas kārtību un termiņu. Pēc grozījumiem panta pirmā daļa noteic, ka lēmums sastāv no ievaddaļas, aprakstošās daļas, motivu daļas un rezolutīvās daļas. Panta trešā daļa noteic, ka aprakstošajā daļā norāda jautājumus, par kuriem pieņemts lēmums, savukārt atbilstoši panta ceturtajai daļai motivu daļā norāda konstatētos faktus, pierādījumus, uz kuriem pamatoti tiesas vai tiesneša secinājumi un argumenti, kā arī normatīvos aktus, pēc kuriem tiesa vadījusies.

Sprieduma un lēmuma formu un saturu krimināllietās nosaka Kriminālprocesa likuma 320.pants. Atbilstoši tā

pirmajai daļai rakstveidā noformēts nolēmums sastāv no ievada, aprakstošās, motīvu un rezolutīvās daļas. Panta trešā daļa noteic, ka aprakstošajā daļā norāda procesā noskaidroto apstākļu būtību, kas ir pamatā nolēmuma pieņemšanai. Panta ceturrtā daļa noteic, ka motīvu daļā norāda atsauci uz likumu, saskaņā ar kuru nolēmums pieņemts, un pamato izdarīto secinājumu.

Tāpat Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 289.¹³panta otrā daļa noteic, ka tiesas nolēmums administratīvā pārkāpuma lietā sastāv no ievaddaļas, aprakstošās daļas, motīvu daļas un rezolutīvās daļas.

[5] Tādējādi procesuālo tiesību normas tieši noteic tiesas nolēmuma struktūru un katras no tā daļām saturu.

Noteiktās prasības tiesas nolēmuma struktūrai un saturam nav pašmērķis. Nolēmuma struktūras ievērošana ir vajadzīga, lai nolēmums būtu saprotams, viegli uztverams un skaidri uzrādītu, kādus konkrētus apstākļus lēmējs ir vērtējis un pie kāda rezultāta vērtējumā nonācis. Katrai no nolēmuma daļām vai apakšdaļām ir sava nozīme. Aprakstošajā daļā ir atspoguļojams viena lietas dalībnieka prasījums un otra iebildumi pret to, kā arī to norādītie paskaidrojumi un pierādījumi par faktiem un tiesiskais pamatojums. Tas uzrāda lietas dalībnieku pozīcijas tiesiskajā strīdā, un šī daļa ietver tos jautājumus, uz kuriem tiesai ir jāsniedz atbildes motīvu daļā. Tas, cik precīzi un skaidri tiesa to atspoguļojusi nolēmuma aprakstošajā daļā, raksturo arī to, cik precīzi tiesa ir izpratusi prasījumu un iebildumu būtību vai cik lielu vērību tam pievērsusi. Tādējādi nolēmuma aprakstošā daļa nepieļauj prasības pieteikuma, sūdzības, lūguma vai cita procesuāla dokumenta formālu pārkopēšanu, nešķirojot lietai būtiskos un nebūtiskos faktus, norādes u.tml., neveidojot tekstu viegli lasāmā, uztveramā un izprotamā veidā. Savukārt nolēmuma motīvu daļā ir ietverami tieši tiesas veiktie konstatējumi un analīze – konstatētie lietā nepieciešamie (būtiskie) lietas apstākļi, apstākļi, par kuriem ir strīds, pierādījumu vērtējums, tiesību normas, kuras tiesa piemēro, to interpretācija, un lietas apstākļu juridiskais novērtējums. Tādēļ šajā daļā nav veicams lietas materiālu atreferējums. Pierādījumu vērtējumā tiesa sniedz savu redzējumu par lietas faktiskajiem apstākļiem. Šeit ir svarīgi tam norādīt tiesas argumentos balstītu pamatojumu, kā ietvaros tiek veikta vispusīga, pilnīga un objektīva pierādījumu pārbaude, izmantota tiesneša tiesiskā apziņa, loģikas likumi, zinātnes atziņas, taisnības principi (citastarp, Civilprocesa likuma 97.panta pirmā daļa). Savukārt lietas apstākļu juridiskajā vērtējumā tiesa uzrāda, kuras tiesību normas un kā tā piemēro, kā lietas apstākļus subsumē tiesību normām. Šeit atspoguļojas tiesneša veiktā tiesību normu analīze, interpretācija, atsaucies uz juridisko literatūru, judikatūru, tiesu praksi.

Jāņem arī vērā, ka tiesas nolēmums ir adresēts attiecīgās lietas dalībniekiem, bet netieši arī citām personām, kuras attiecīgo nolēmumu lasa. Tādēļ vispārīgi nolēmumam jābūt veidotam tā, kas izriet arī no norādītā tiesiskā regulējuma, lai to saprastu arī neitrāls jeb ar konkrēto lietu nesaistīts lasītājs. Tomēr īpaši nolēmuma pamatošanā un savā argumentācijā tiesai jādomā par to, lai par nolēmuma pareizību „pārliecinātu” tieši to lietas dalībnieku, kuram tas ir nelabvēlīgs.

[6] Tiesai, izskatot lietu, ir jānodrošina personu tiesības uz taisnīgu tiesu. Latvijas Republikas Satversmes

92.panta pirmais teikums noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

Pēc rakstura tiesību uz taisnīgu tiesu elementus iespējams iedalīt institucionālajos un procesuālajos. Tiesības uz taisnīgu tiesu kā tiesības uz pienācīgu, tiesiskai valstij atbilstošu lietas izskatīšanas procesu tulkojamas kopsakarā ar tiesiskās valsts principu (un no tā izrietošajiem principiem) (J.Briede, I.Višķere, G.Litvins, A.Bitāns, E.Danovskis. *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 124., 125.lpp.*). Taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs tiesas process aptver vairākus elementus – savstarpēji saistītas tiesības. Tajā ietilpst, piemēram, tiesības uz pieeju tiesai, pušu līdztiesības un sacīkstes princips, tiesības tikt uzklausi, tiesības uz motivētu tiesas spriedumu, tiesības uz pārsūdzību (*Satversmes tiesas 2010.gada 17.maija sprieduma lieta Nr.2009-93-01 8.punkts*). Tādējādi no tiesībām uz taisnīgu tiesu izriet pienākums tiesai argumentēt savu nolēmumu tā, lai gan procesa dalībnieki, gan interesenti no sabiedrības varētu saprast, kā tiesa nonākusi pie tieši tā un ne citāda lietas izspriešanas rezultāta. Tiesības uz motivētu tiesas spriedumu ir cieši saistītas ar tiesībām uz lietas apstākļu vispusīgu un objektīvu izvērtējumu, tiesībām uz publisku tiesas spriedumu un tiesībām uz nolēmuma pārsūdzību. Motivējot savu spriedumu, tiesa parāda, ka ir objektīvi izskatījusi lietu (J.Briede, I.Višķere, G.Litvins, A.Bitāns, E.Danovskis. *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 140.lpp.*).

Tādējādi, taisot nemotivētu nolēmumu, tiek pārkāptas personas tiesības uz taisnīgu tiesu. Tiesības uz taisnīgu tiesu ir vienas no būtiskākajām pamattiesībām, jo no šo tiesību pienācīgas nodrošināšanas lielā mērā ir atkarīga pārējo cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzība. Ņemot vērā tiesību uz taisnīgu tiesu būtisko nozīmi demokrātiskā sabiedrībā, no tiesībām uz taisnīgu tiesu izrietošās garantijas nav pieļaujams interpretēt sašaurināti. Šo tiesību garantijām ir jābūt efektīvām, praksē saprātīgi īstenojamām, ne teorētiskām. Arī vienas garantijas efektivitātes trūkums var novest pie visa procesa netaisnīguma un netaisnīga rezultāta. Turklāt, lai konstatētu tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu, nav būtiski noskaidrot, vai pārkāpums konkrētajā gadījumā tiešām novedis pie netaisnīga rezultāta (*turpat, 124., 125.lpp.*).

Minētais citastarp uzrāda, cik būtiska tiesneša darba daļa (iepriekš citiem pārbaudes kritērijiem) ir tieši tiesas nolēmumu taisīšana, kas tādējādi attaisno attiecīgu tiesneša profesionālās darbības novērtējumu.

[7] Tiesnese sūdzībā atsauca uz vairākiem starptautiskajiem dokumentiem, tostarp Apvienoto Nāciju Organizācijas Tiesu varas neatkarības pamatprincipiem, Eiropas hartu „Par tiesneša statusu” un Eiropas Padomes Ministru Komitejas 1994.gada 13.oktobra Rekomendāciju Nr.(94)12 „Par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un lomu”, kā arī uz Latvijas Republikas Satversmes 83.pantu un likumu „Par tiesu varu”, norādot, ka tiesneša vērtēšanas galvenais kritērijs ir statistika. Turklāt, lai arī tiesnese nav norādījusi, tieši kuras šo dokumentu normas (izņemot Latvijas Republikas Satversmes 83.pantu) nav ievērotas, kopumā

var secināt, ka tiesnese saskata tiesneša neatkarības pārkāpumu.

Disciplinārtiesa nepiekrīt tiesneses apsvērumiem par darba statistiku. Minētie dokumenti nenoteic, ka tiesneša profesionālās darbības novērtējuma galvenais kritērijs ir statistikas rādītāji. Šādam apsvērumam arī pēc būtības nav saskatāms pamats. Tiesneša profesionālās darbības novērtējumu kopumā aptver vairāki kritēriji, ko izmantojusi arī Kolēģija. Arī statistikai ir sava vieta šajā novērtējumā, bet kvantitāte jeb sastādīto nolēmumu skaits nevar prevalēt pār kvalitāti jeb to, cik profesionāli šie nolēmumi taisīti. Tieši nolēmumu saturā atklājas tiesneša profesionālās spējas. Turklāt tieši šim rādītājam ir tālāka un plašāka saikne ar tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanu, par ko jau norādīts iepriekš šajā lēmumā.

Tiesnese nenorāda konkrētākus argumentus, kādā veidā Kolēģija pārkāpusi tiesneša neatkarību. Tādēļ Disciplinārtiesa šajā sakarā tālāk norādis vienīgi vispārīgus argumentus.

[8] Tiesneša neatkarība ir ļoti būtisks tiesneša amata elements, kas tiesnesim ļauj un liek spriest tiesu objektīvi un neatkarīgi no likumdevēja un izpildvaras, kā arī lietas dalībnieku vai citu personu, t.i., ārēju apstākļu ietekmes. Tādā ziņā tiesneša neatkarība ir absolūta un tādējādi šeit nav pieļaujami izņēmumi vai atkāpes. Šajā gadījumā tas ir pietiekami skaidrs un tādēļ vairāk šajā lēmumā nav pamatojams.

Vienlaikus jāņem vērā, ka tiesneša neatkarība nav pašmērķis (vai privilēģija), un tādā ziņā tiesneša neatkarība nav absolūta. Kā to paredz Latvijas Republikas Satversmes 83.pants (teikuma otrā daļa), tiesneši ir vienīgi likumam padoti. Tādējādi tiesneša neatkarība un padotība likumam un tiesībām, kā jau norādīts, kalpo cilvēka tiesību un brīvību nodrošināšanai. Tas ir līdzeklis demokrātijas un tiesiskuma nodrošināšanai un stiprināšanai, kā arī obligāts priekšnoteikums tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanai (*Satversmes tiesas 2010.gada 18.janvāra sprieduma lietā Nr.2009-11-01 7.punkts*). Kā norādīts 2010.gadā veiktā pētījumā „Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves”, tiesnešu neatkarību nevar iztulkot pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmes 2.panta prasību – Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai –, kuras dēļ ir ieviesta valsts institucionālā sistēma ar varas dalīšanu un tiesnešu neatkarību. Katrai personai ir tiesības uz taisnīgu tiesu, bet tas nozīmē, ka arī uz kompetentu tiesu (*Prof. Dr.iur. S.Osipova, A.Strupišs, A.Rieba. Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. Jurista Vārds, 2010.gada 9.marts Nr.10 (605)*). Tādā ziņā tiesneša padotība likumam un tiesībām ierobežo tiesneša neatkarību. Kā norādīts juridiskajā literatūrā, neatkarību organiski ierobežo tautas suverenitātes princips, tiesību uz taisnīgu tiesu princips, vienlīdzības princips u.c. cilvēktiesību principi, bet jo īpaši padotība likumam. Tiesnešu neatkarību ierobežo arī procesuālo tiesību normas, kuru mērķis savukārt ir nodrošināt tiesas neatkarību un efektivitāti. Piemēram, likumdevējs var noteikt termiņus atsevišķu lietu pātrinātai izskatīšanai, nolēmumu sastādīšanai, nolēmumu formai u.tml. (*J.Briede. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 52.lpp.*).

Ievērojot tiesneša amata nozīmību, tam piemītošo neatkarību, tiesnesim ir noteiktas īpaši augstas prasības citastarp attiecībā uz profesionalitāti. Tā, tāpat kā neatkarība, ir tiesneša amata neatņemama sastāvdaļa. Tādēļ tās vērtēšana un tiesnesim noteikti pienākumi vai ierobežojumi tā sakarā nepārkāpj tiesneša neatkarības robežas.

[9] Kolēģija šajā gadījumā nav vērtējusi tiesneses nolēmumu pareizību pēc būtības, savu vērtējumu nav saistījusi ar konkrētu lietu apstākļiem un rezultātu. Tādēļ šeit vispār nav apspriežams, vai tā jebkādā veidā būtu iejaukusies tiesas spriešanā un tiesas neatkarībā. Kolēģija ir konstatējusi tādu tiesneses vispārīgu tendenci nolēmumu sastādīšanā un motivēšanā, kas neatbilst tiesību normās izvirzītajām prasībām. Disciplinārtiesa šo vērtējumu atzīst par pamatotu. Tiesneses sastādīto nolēmumu motīvu daļas pamatā ir ietverts vispārīgs secinājums, bet iztrūkst tā argumentēts pamatojums. Kopumā pamatojumu pēc būtības veido viens vai vairāki teikumi, kuri neietver lietas apstākļu analīzi, tiesas argumentus un skaidrību par tiesas vērtējumu. Motīvu daļās atkārtojas aprakstošo daļu atreferējumi, tiesnese piemin tiesību normas, kuras lietā netiek piemērotas. Turklāt gan motīvu, gan aprakstošās daļas ir haotiskas, grūti uztveramas, teikumi bieži vien nav veidoti vienotā tekstā, nolēmumos ietverts daudz informācijas, kura spriešanā (nolēmumā) netiek izmantota. Neskaidrību nolēmumos rada arī detalizētākas struktūrēšanas trūkums – atkāpju, atsevišķu rindkopu vai numerācijas neesība vai neskaidrība, pēc kādiem principiem struktūra veidota. Atkāpes, numuru vai apakšnumuru piešķiršanai ir jākalpo tam, lai tekstā nodalītu kādas loģiskas vienības, tajā ievērojot vienotu principu, kas tiesneses taisītajos nolēmumos iztrūkst. Arī iepazīstoties ar tiesneses sūdzībā norādīto nolēmumu, par kuru tiesnese nav varējusi paskaidrot Kolēģijas sēdē, kā arī ar sūdzībā norādītajiem nolēmumiem, kurus Kolēģija nav vērtējusi, ir konstatējami tādi paši trūkumi.

Tiesnese nevietā atsaucas uz nolēmumu aprakstošo daļu un motīvu daļu garumu, kas atbilstoši tiesneses norādītajam šobrīd tiekot mainīts. No tiesneses profesionālās darbības novērtējuma atsauksmēm var secināt, ka tiesneses taisītie nolēmumi pārsvarā kopumā ir gari, ar garām aprakstošajām daļām, bet motīvu daļas ir uz vienas vai pusotras lapas. Šis raksturojums nav jāsaprot formāli. Nolēmumu garumu nenoteic formāli kritēriji, bet gan konkrētās lietas apstākļi, lietas sarežģītība, izteikto argumentu apjoms, tas, cik plašu pamatojumu tiesai nepieciešams izvēst, lai uz tiem atbildētu. Konkrētajā gadījumā tas uzrāda, ka pārlieku garās aprakstošās daļas veido nepārdomāts un atbilstoši nenoformēts lietas apstākļu atreferējums nolēmumos, savukārt salīdzinoši īsās motīvu daļas rada nepietiekams pamatojums jeb argumentācijas trūkums.

Nav pareizs arī tiesneses arguments, ka nolēmuma pamatojuma esības novērtējums ir subjektīvs. Tas ir objektīvi novērtējams apstāklis un kā tāds var būt gan pamats nolēmuma atcelšanai (pārsūdzības kārtībā), gan tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpuma atzīšanai konkrētā lietā. Tāpat tas ir tiesneša profesionalitātes novērtējuma objekts. It īpaši, konstatējot, ka nolēmumu pamatojuma trūkums tiek pieļauts sistemātiski vai tā ir tiesneša prakse nolēmumu sagatavošanā, tas ir pamats tiesneša

profesionalitātes negatīvam novērtējumam. Apstāklim, ka attiecīgie nolēmumi nav pārsūdzēti vai atcelti, pašam par sevi nav ietekmes uz novērtējumu, jo tas nenozīmē, ka nolēmuma pamatojuma pienākums ir izpildīts.

[10] Iepazīstoties ar Kolēģijas lēmumā norādīto, vērtētajiem tiesneses nolēmumiem, tiesneses sūdzībā norādītajiem nolēmumiem, ievērojot jau norādīto, ir atzīstams, ka noteiktais negatīvais tiesneses profesionālās darbības novērtējums kopumā ir pamatots. Nevar atzīt, ka tiesneses darbībai, neatbilstoši sastādot nolēmumus, ir gadījuma raksturs. Turklāt no sūdzības ir secināms, ka tiesnese pati savus sastādītos nolēmumus uzskata par pietiekami pamatotiem un atbilstoši strukturētiem, savukārt no paskaidrotā Disciplinārtiesas sēdē, apspriežot konkrētus nolēmumus, ir secināms, ka tiesnese tajos atzīst pamatojuma trūkumu, bet, tiesneses ieskatā, tas pieļauts vien izņēmuma gadījumos. Kopumā tas rada priekšstatu, ka tiesnese nav pievērsusi pietiekamu uzmanību nolēmumu pamatojuma jautājumam – gan izpratnei par nolēmuma strukturēšanu un pamatojuma pietiekamību, gan tā nozīmi.

Tiesas spriešana un nolēmumu taisīšana tiesas lietās ir centrālais tiesneša amata pienākums. Tiesneses darbība, aktīvi piedaloties kvalifikācijas celšanas un sabiedriskas nozīmes pasākumos, kā arī lielā noslodze Kolēģijas lēmumā nav vērtēta negatīvi. Tomēr šie apstākļi nevar atsvērt tos trūkumus, kas konstatēti tieši nolēmumu taisīšanā. Tāpat tos nekādā veidā neatsver apstākļi, ka tiesnese skatījusi apjomīgas, sarežģītas vai „skaļas” lietas. Arī iepriekšējā periodā noteiktajam pozitīvajam novērtējumam vai izteiktai atzinībai par darbu vispārīgi nav ietekmes uz novērtējumu par citu periodu, jo tas neraksturo tiesneša darbu vērtējamā periodā. Tāpat ir vispārzināms, ka Latvijā tiesnešu darbības novērtēšana gan sistēmiski, gan saturiski laika gaitā ir attīstījusies. Ja sākotnēji tai bijis vairāk formāls raksturs, tad šobrīd vērtēšana, ko veic Kolēģija, ir detalizētāka un saturiski pilnīgāka. Jebkurā gadījumā ne Kolēģija, ne Disciplinārtiesā šobrīd neveic tiesneses iepriekšējā novērtējuma pārskatīšanu, bet objektīvi vadās no tiem apstākļiem, kas ir konstatēti tieši par pēdējo novērtēšanas periodu.

[11] Tiesnese norāda, ka nav saprotams, kādēļ viņas darbība ir vērtējama negatīvi pēc četriem vērtēšanas kritērijiem – iegūt un analizēt informāciju, lai izdarītu pamatotus secinājumus; pieņemt lēmumus, izvērtējot informāciju un izmantojot dažādas pieejas problēmas risinājumam; izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību; analizēt savu rīcību un uz klausīt kritiku.

Kolēģija savā lēmumā ir detalizēti atspoguļojusi, kā izdarījusi novērtējumu par katru kritēriju. Šis novērtējums ir saprotams, Disciplinārtiesā tajā nesaskata kļūdas un tam pievienojas.

[12] Disciplinārtiesas sēdē tiesnese papildus norādīja uz vairākiem, viņas ieskatā, pieļautiem pārkāpumiem, kas ietekmē Kolēģijas lēmuma tiesiskumu.

Kolēģijas sēdē ticis veikts audioieraksts, kas tehnisku iemeslu dēļ pārtraukts, savukārt laikā līdz ieraksta atsākšanai izteiktā informācija nav ņemta vērā. Vienlaikus tiesnese nepaskaidroja, kādā veidā tehniskas darbības – sēdes gaitas fiksēšana – ir saistāmas ar viņas darbības novērtējumu. Tiesnese arī nenorādīja, tieši kāda informācija sēdes laikā tikusi izteikta, bet nav ņemta vērā

un tādēļ ietekmējusi pieņemto lēmumu. Noklausoties Kolēģijas sēdes audioierakstu, nav konstatējams, ka tiesnese bijusi ierobežota sniegt paskaidrojumus. Līdz ar to Disciplinārtiesā nekonstatē tiesneses tiesību pārkāpumu Kolēģijas sēdē.

Kolēģijai ticis iesniegts nekvalitatīvi sagatavots pārskats par tiesneses darba statistiku. Disciplinārtiesā konstatē, ka Kolēģijas lēmumā ir norādīts uz to, ka tiesnesei ir liela noslodze un šis apstāklis vērtēts. Argumenti atrodami Kolēģijas lēmumā. Tāpat tajā pa lietu kategorijām norādīts, cik lietas tiesnese izskatījusi katru gadu. Tiesnese neapstrīdēja, ka statistika uzrādīta pareizi, bet uzskatīja, ka lēmumā bija jānorāda kopējais lietu skaits, kā arī procentuāla attiecība. Tā kā Kolēģija ir vērtējusi pēc būtības tiesneses noslodzi un darba statistiku, šādu papildus aprēķinu neuzrādīšana lēmumā nekādā veidā nav uzskatāma par Kolēģijas pārkāpumu tiesneses darba vērtējumā.

Tiesnesei bijis salīdzinoši īss laiks sagatavot un iesniegt sūdzību par Kolēģijas lēmumu. Atbilstoši Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.¹panta pirmajai daļai un, kā tas norādīts Kolēģijas lēmumā, sūdzība par Kolēģijas lēmumu Disciplinārtiesā ir iesniedzama septiņu dienu laikā no lēmuma saņemšanas dienas. Lēmums tiesnesei nosūtīts 2018.gada 28.decembrī, sūdzību tiesnese iesniegusi 2019.gada 4.janvārī. Lai arī var piekrist, ka termiņš lēmuma pārsūdzībai ir īss, nav konstatējams, ka šis apstāklis pēc būtības ir ierobežojis tiesneses tiesības. Tiesnese noteiktajā termiņā ir iesniegusi sūdzību, tādējādi īstenojot tiesības uz Kolēģijas lēmuma pārsūdzību. Sūdzība ietver tiesneses argumentus, tostarp paskaidrojumus par Kolēģijas sēdē uzdotajiem jautājumiem, kā arī norādes uz tiesneses sagatavotiem nolēmumiem, kuri Kolēģijā nav vērtēti, bet, tiesneses ieskatā, ir vērtējami. Tāpat Disciplinārtiesas sēdē tiesnese nebija ierobežota izteikt lūgumus, paskaidrojumus un apsvērumus. Tādējādi nav atzīstams, ka tiesnese arī saturiski būtu bijusi ierobežota aizstāvēties pret Kolēģijas lēmumu un īstenot tiesības uz pilnvērtīgu tā pārskatīšanu Disciplinārtiesā.

[13] Šādos apstākļos Kolēģijas lēmuma atcelšanai nav pamata.

REZOLUTĪVĀ DAĻA

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 93.¹panta trešās daļas 1.punktu, Disciplinārtiesā

n o l ē m a

atstāt negrozītu Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas 2018.gada 25.oktobra lēmumu, bet tiesneses [...] sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Pilns lēmums sastādīts 2019.gada 7.martā.

Lieta Nr. DT-2/2019
LĒMUMS
 Rīgā 2019.gada 15.februārī

Disciplinārtiesa šādā sastāvā:
 priekšsēdētāja senatore Ināra Garda,
 senatore-referente Inguna Radzeviča,
 senators Andris Guļāns,
 senatore Vēsma Kakste,
 senatore Ļubova Kušnīre,
 senatore Anita Poļakova

ar sekretāri Santu Vīganti,
 piedaloties [...] tiesnesei [...], tiesneses pārstāvim zvērinātam advokātam [...] un [...] tiesas priekšsēdētājam [...],
 izskatīja tiesneses [...] un viņas pārstāvja [...] sūdzības par Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019.gada 4.janvāra lēmumu,
 ar kuru ierosināts [...] tiesas tiesnesi [...] atcelt no amata.

APRAKSTOŠĀ DAĻA

[1] 2018.gada 10.novembrī sastādīts administratīvā pārkāpuma protokols Nr.[...] par to, ka [...] 2018.gada 10.novembrī plkst.14.53 vadīja transportlīdzekli *BMW 530*, valsts reģistrācijas numurs [...], pa autoceļu Ulbroka-Ogre 3 kilometrus no Ogres puses Ulbrokas virzienā, alkohola reibuma stāvoklī, alkohola koncentrācija asinīs 2,93 promiles.

Tādējādi pārkāpts Ceļu satiksmes likuma 28.panta pirmās daļas 1.punkta a) apakšpunkts, par ko paredzēta atbildība Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵ panta ceturtajā daļā.

[2] [...] tiesas priekšsēdētāja [...], pamatojoties uz Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 1.panta pirmās daļas 4.punktu, ierosinājusi disciplinārlietu par [...] tiesas tiesneses [...] izdarīto administratīvo pārkāpumu.

[3] Ar Tiesnešu disciplinārkolēģijas (turpmāk arī – Disciplinārkolēģija) 2019.gada 4.janvāra lēmumu atzīts, ka tiesnese [...] ir izdarījusi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵ panta ceturtajā daļā paredzēto pārkāpumu un, pamatojoties uz Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 7.panta otrās daļas 3.punktu, likuma „Par tiesu varu” 84.panta pirmo daļu, nolemts ierosināt tiesnesi [...] atcelt no amata, kā arī izteikt priekšlikumu tieslietu ministram atstādināt tiesnesi no amata līdz dienai, kad nolēmums disciplinārlietā stāties spēkā.

Disciplinārkolēģijas lēmums pamatots ar šādiem argumentiem:

[3.1] Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵ panta ceturta daļa noteic, ka par transportlīdzekļa vadīšanu vai mācīšanu vadīt transportlīdzekli, ja izelpotā gaisa vai asins pārbaudē konstatētā alkohola koncentrācija asinīs pārsniedz 1,5 promiles, – uzliek naudas sodu velosipēda vai mopēda vadītājam simt septiņdesmit *euro* apmērā, bet cita transportlīdzekļa vadītājam piemēro administratīvo arestu no desmit līdz 15 diennaktīm, uzliek naudas sodu no tūkstoš divsimt līdz tūkstoš četrsimt *euro* un atņem transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz četriem gadiem.

Faktu, ka [...] ir vadījusi transportlīdzekli, apstiprina administratīvā pārkāpuma protokols Nr.[...] un to neapstrīd arī pati tiesnese, savukārt faktu, ka pārbaudē konstatētā alkohola koncentrācija [...] asinīs pārsniedza 1,5 promiles, apstiprina protokols alkohola ietekmes noteikšanai.

Administratīvais pārkāpums ir izdarīts ar nodomu, jo

no tiesneses [...] paskaidrojumiem Disciplinārkolēģijas sēdē un no protokola alkohola ietekmes noteikšanai izriet, ka tiesnese ir apzinājusies, ka lietojusi alkoholu neilgi pirms transportlīdzekļa vadīšanas.

Lietā nav konstatēti apstākļi, kas izslēdz atbildību par izdarīto administratīvo pārkāpumu.

[3.2] Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 51.panta pirmās daļas 4.punktu par tiesnesi var būt persona, kurai ir nevainojama reputācija.

Tiesneses [...] izdarītais administratīvais pārkāpums atzīstams par vienu no nopietnākajiem pārkāpumiem ceļu satiksmē, jo tas rada augstu bīstamību ne tikai pašam pārkāpējam, bet arī pārējiem ceļu satiksmes dalībniekiem. Savukārt pārbaudē konstatētā alkohola koncentrācija asinīs – 2,93 promiles – ievērojami pārsniedz to robežu, no kuras iestājas atbildība saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵ panta ceturto daļu. Minētais liecina, ka tiesnese ne vienmēr spēj kritiski izvērtēt situāciju un savu rīcību un pieņemt adekvātus lēmumus. Tiesneša uzvedība, vadot transportlīdzekli lielā alkohola reibumā un tādējādi radot nopietnus draudus sabiedriskajai drošībai, nav savienojama ar tiesneša statusu un neatbilst nevainojamas reputācijas prasībām.

[3.3] Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 84.panta pirmo daļu gadījumā, ja par rajona (pilsētas) tiesas vai apgabaltiesas tiesnesi ierosināta disciplinārlieta, tieslietu ministrs, saņemis Tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšlikumu, atstādina šādu tiesnesi no amata līdz dienai, kad stājas spēkā nolēmums disciplinārlietā.

Tiesu varas leģitimitāte lielā mērā balstās uz tās autoritāti un sabiedrības uzticību. Lai veiksmīgi pildītu savus pienākumus un netiktu apdraudēta tiesu varas leģitimitāte, tiesnesim ir jābaida sabiedrības uzticība. Situācijā, kad ir konstatēts, ka tiesneša uzvedība nav savienojama ar tiesneša statusu un neatbilst nevainojamas reputācijas prasībām, nav sagaidāms, ka sabiedrība uzticēsies tiesneša nolemtajam, līdz ar to šāds tiesnesis būtībā nespēj izpildīt savus pienākumus. Tādējādi konstatējams pamats izteikt priekšlikumu tieslietu ministram atstādināt tiesnesi [...] no amata.

[4] Par Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019.gada 4.janvāra lēmumu tiesneses [...] pārstāvis zvērināts advokāts [...] iesniedzis Disciplinārtiesā sūdzību, kurā, atsaucoties uz Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 7.panta ceturta daļas 3.punktu, 8.panta otro daļu, 11.¹ panta pirmo un

trešo daļu, 11.³ panta trešo un septīto daļu, 11.⁴ panta otrās daļas 3.punktu, lūdz grozīt Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019.gada 4.janvāra lēmumu, piemērojot tiesnesei disciplinārsodu – amatalgas samazināšana uz 1 gadu, ieturot 20% no amatalgas.

Savu lūgumu pārstāvis pamatojis ar šādiem argumentiem.

[4.1] Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumā nav vērtēti vairāki būtiski apstākļi, kuriem ir liela nozīme pareiza un taisnīga lēmuma pieņemšanā.

[4.1.1] [...] pēc viņas vadītās automašīnas apturēšanas 2018.gada 10.novembrī pilnībā pakļāvās Valsts policijas pārstāvju norādījumiem, vienlaikus paskaidrojot, ka viņa ir tiesnese un šādā gadījumā normatīvie akti paredz citu kārtību, kādā veicama administratīvā pārkāpuma lietvedība.

[4.1.2] [...] rīcība nav kriminālsodāma, tā nav bijusi saistīta ar darba pienākumu veikšanu un notikusi no darba brīvajā laikā. Turklāt [...] rīcības rezultātā nav nodarīti nekādi zaudējumi, nav radīts kaitejums trešajām personām un nav cietusi neviena fiziska vai juridiska persona.

[4.1.3] [...] ir valsts amatpersona kopš 1994.gada un tiesnese kopš 2006.gada. Šajā laikā [...] nav pieļāvusi nekādus disciplinārpārkāpumus un vienmēr ievērojusi gan normatīvos aktus, gan amatpersonas ētikas normas un principus. Arī [...] tiesas priekšsēdētājas vietniece [...] tiesnesi [...] raksturojusi pozitīvi, norādot, ka tiesneses darbs un sastāva darbs ir organizēts, lietas tiek nozīmētas savlaicīgi, ievērojot likumā noteiktos termiņus. Turklāt 2018. gada 25.oktobrī tiesnese [...] saņēmusi pozitīvu Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas novērtējumu. Minētais liecina, ka tiesneses izdarītajam pārkāpumam ir izteikti gadījuma raksturs un nav nekāda pamata uzskatīt, ka tiesnese varētu izdarīt kādus pārkāpumus nākotnē.

[4.1.4] Lietā konstatējami vairāki [...] atbildību mīkstinājoši apstākļi, tostarp fakts, ka viņa ir valsts dienestā atzinusi savu pārkāpumu, patiesi nožēlo izdarīto, pati nosoda savu neapdomīgo un nepareizo rīcību un pārdzīvo notikumu. Par [...] atbildību mīkstinājošo apstākli ir atzīstams fakts kopums, kas raksturo viņu kā personu, kura ievēro likumus. Minētais rada objektīvu pamatu uzskatam, ka tiesnese turpmāk nekādus likumpārkāpumus neizdarīs. Tāpat par [...] atbildību mīkstinājošo apstākli atzīstams fakts kopums, kas pierāda, ka viņas līdzšinējā profesionālā darbība tiesneses amatā ir bijusi ar nevainojamu reputāciju, jo par tiesneses darbu iesniegtās sūdzības nekad nav bijušas pamatotas.

[4.1.5] Lietā nav konstatējami nekādi [...] atbildību pastiprinoši apstākļi.

[4.2] Tiesnešu disciplinārkolēģija nepareizi secinājusi, ka tiesnese [...] ne vienmēr spēj kritiski izvērtēt situāciju un savu rīcību un pieņemt adekvātus lēmumus, jo savus atzinumus šajā daļā pamatojusi vienīgi ar atsauci uz tiesneses pieļauto administratīvo pārkāpumu, kas nevar būt par objektīvu kritēriju, lai viennozīmīgi un visaptveroši spriestu par tiesneses spēju analizēt savu rīcību vai adekvāti izvērtēt kādu situāciju.

[4.3] Tiesnešu disciplinārkolēģija nav pamatojusi savu atzinumu par to, ka [...] uzvedība nav savienojama ar tiesneša statusu un neatbilst nevainojamas reputācijas prasībām. Tiesību teorijā atzīts, ka jēdziens „nevainojama reputācija” ir ģenerālklausula, taču Tiesnešu disciplinārkolēģija kā tiesību piemērotājs nav pareizi piemērojusi šo ģenerālklausulu, jo nav aizpildījusi to ar konkrētu saturu. Disciplinārkolēģija nav analizējusi,

kā konkrētais administratīvais pārkāpums pašsaprotami rada uzvedības neatbilstību nevainojamas reputācijas prasībām. Disciplinārkolēģijas atzinumi šajā daļā ir subjektīvi un neargumentēti, līdz ar to nepamatots ir arī Disciplinārkolēģijas secinājums, ka sabiedrība varētu neuzticēties [...] kā tiesneses lēmumiem viņas ārpustiesas rīcības dēļ. [...] uzvedība kopumā neapdraud tiesu varas leģitimitāti un sabiedrības uzticēšanos tiesām.

[4.4] Tiesnešu disciplinārkolēģija, ierosinot atcelt tiesnesi [...] no amata, nav ievērojusi soda samērīguma un individualizācijas principus. Disciplinārkolēģijas lēmumā nav izvērtēti lietas faktiskie apstākļi un nav pamatots, kādēļ [...] nav uzlikts disciplinārsods, bet uzreiz lemts par ierosināšanu atbrīvot viņu no amata. Turklāt pretēji Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 8.panta otrajā daļā noteiktajam lēmumā nav norādīti Disciplinārkolēģijas secinājumi par ierosinājumu atcelt [...] no amata. Disciplinārkolēģijas lēmums ir pārāk bargs, un tas nepamatoti ierobežo [...] tiesības.

[4.5] Informācija par tiesneses [...] pieļauto administratīvo pārkāpumu nolūkā nomelnot tiesnesi tendenciozi tika atspoguļota plašsaziņas līdzekļos. Tiesnešu disciplinārkolēģija acīmredzami ir pakļāvusies plašsaziņas līdzekļu spiedienam un tas ir traucējis pieņemt pamatotu lēmumu un noteikt samērīgu sodu.

Turklāt pirms Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019. gada 4.janvāra lēmuma savu klaji negatīvo vērtējumu par tiesneses [...] rīcību 2018.gada 22.novembra TV3 raidījumā „Bez tabu” ir pādusi [...] tiesas priekšsēdētājas vietniece [...], norādot, ka šis pārkāpums tiesnesim ir nepiedodams. Arī [...] tiesas priekšsēdētāja [...] 2018.gada 25.novembra TV3 raidījumā „Nekā personīga” atzinusi, ka šāda rīcība nav savienojama ar tiesneša amatu. Kritiskus vārdus par tiesnesi [...] 2018.gada 25.novembra TV3 raidījumā „Nekā personīga” pādusi arī Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece [...]. Turklāt [...] un [...] ir piedalījušās Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019.gada 4.janvāra sēdē un varēja negatīvi ietekmēt Disciplinārkolēģiju objektīva lēmuma pieņemšanu.

[4.6] Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019.gada 4.janvāra lēmums krasi atšķiras no pēdējo gadu prakses citās disciplinārlietās. Piemēram, 2018.gada 2.februārī disciplinārlietā Nr.D-2/2018 Disciplinārkolēģija par diviem tiesneša pieļautiem administratīvajiem pārkāpumiem aprobežojusies vienīgi ar disciplinārlietas izskatīšanu sēdē. Ievērojot minēto, atzīstams, ka Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019.gada 4.janvāra lēmums pārkāpj tiesiskās vienlīdzības principu un tiesības uz taisnīgu tiesu, kas paredz, ka ikvienam ir tiesības sagaidīt un paļauties, ka līdzīgā gadījumā tiesa lietu izskatīs līdzīgi.

[5] Par Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019.gada 4.janvāra lēmumu tiesnese [...] Disciplinārtiesā iesniegusi sūdzību, kurā, atsaucoties uz Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 7.panta ceturtās daļas 3.punktu, 8.panta otro daļu, 11.¹ panta pirmo un trešo daļu, 11.³ panta trešo un septīto daļu, 11.⁴ panta otrās daļas 3.punktu, lūdz grozīt tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019.gada 4.janvāra lēmumu, piemērojot tiesnesei disciplinārsodu – amatalgas samazināšana uz 1 gadu, ieturot līdz 20% no amatalgas.

Tiesnese sūdzībā norādījusi, ka pilnībā uztur sava pārstāvja [...] sūdzību, un sniegusi šādus papildu argumentus.

Tiesnešu disciplinārkolēģija pretēji Tiesnešu disciplinārās

atbildības likuma 7.panta piektajā daļā noteiktajam nav izvērtējusi [...] darbību tiesneša amatā.

[...] ir valsts amatpersona kopš 1994.gada un tiesnese kopš 2006.gada. 2006.gada 7.septembrī Latvijas Republikas Saeima iecēlusi [...] par [...] zemesgrāmatu nodaļas tiesnesi, bet 2009.gada 20.augustā apstiprinājusi viņu šajā amatā. Pildot zemesgrāmatu nodaļas tiesneša pienākumus [...] regulāri devusies komandējumos uz Daugavpils un Jēkabpils zemesgrāmatu nodaļām, lai mazinātu neizskatīto lietu uzkrājumu, kā arī aizvietojuši [...] zemesgrāmatu nodaļas priekšnieci viņas prombūtnes laikā. 2011.gada 11.aprīlī ar Tieslietu padomes lēmumu tiesnesei [...] uzdots pildīt [...] tiesas tiesneša pienākumus tiesneša pagaidu prombūtnes laikā. 2011.gada 1.jūlijā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija piešķirusi tiesnesei [...] piekto kvalifikācijas klasi. 2012.gada 13.aprīlī ar Tieslietu padomes lēmumu tiesnese [...] pārcelta no [...] zemesgrāmatu nodaļas uz [...] tiesu. 2013.gada 15.novembrī Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija veikusi tiesneses [...] profesionālās darbības novērtējumu un sniegusi pozitīvu atzinumu. 2018.gada 1.martā sakarā ar tiesu reformu [...] atzīta par [...] tiesas tiesnesi. Savas kvalifikācijas celšanai tiesnese [...] no 2013.gada 1.janvāra līdz 2018.gada 1.oktobrim ir piedalījusies 31 Latvijas Tiesnešu mācību centra organizētajā seminārā, kā arī Tiesu administrācijas un Latvijas Pašvaldību mācību centra rīkotajās mācībās „Bērnu tiesību aizsardzība”. 2018.gada 25.oktobrī tiesnese saņēmusi pozitīvu Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas novērtējumu, kas ir pamats turpmākai amata pienākumu pildīšanai. Tiesnese [...] ilgstoši ir bijusi publiska persona, ievērojusi likumus un amatpersonas ētikas normas un principus. Viegla transportlīdzekļa vadītājas apliecību tiesnese ieguvusi 1996.gada janvārī un šajā laikā nav pieļāvusi ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumus, par kuriem viņa būtu sodīta. Iegūstot izglītību, strādājot un apgūstot tiesneša profesionālās iemaņas, tiesnese [...] mērķtiecīgi virzījusies uz profesionālo izaugsmi, tiesnese ciena savu amatu un vēlas turpināt to pildīt. Savu pārkāpumu tiesnese atzīst un patiesi nožēlo.

[6] Disciplinārtiesas sēdē tiesnese [...] un viņas pārstāvis iesniegtās sūdzības uzturēja, pamatojoties uz sūdzības izklāstītajiem argumentiem.

[...] tiesas priekšsēdētāja [...] lūdza Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019.gada 4.janvāra lēmumu atstāt negrozītu, bet tiesneses [...] un viņas pārstāvja sūdzības noraidīt. Tiesas priekšsēdētāja norādīja, ka tiesneses [...] rīcība ir negatīvi ietekmējusi visas tiesas reputāciju. Tiesas darbinieki un tiesneši saņem no procesa dalībniekiem un tiesas apmeklētājiem aizskarošas un nievājošas piezīmes saistībā ar tiesneses pieļauto administratīvo pārkāpumu, kurās cita starpā tiek apšaubīta pārējo tiesnešu spēja objektīvi, neatkarīgi un taisnīgi izskatīt lietas.

MOTĪVU DAĻA

[7] Disciplinārtiesa atzīst, ka Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019.gada 4.janvāra lēmums atstājams negrozīts, bet tiesneses [...] un viņas pārstāvja sūdzības noraidāmas šādu argumentu dēļ.

[7.1] Likuma „Par tiesu varu” 51.panta 4.punkts noteic, ka par tiesnesi var būt persona, kurai ir nevainojama reputācija. No minētā panta satura izriet, ka šai prasībai ir obligāts raksturs, un nevainojamas reputācijas neesamība

ir atzīstama par tiesneša amata ieņemšanu un pildīšanu izslēdzošu faktoru.

Arī Satversmes tiesa ir atzinusi, ka personām, kuras pilda valstij nozīmīgas funkcijas (piemēram, tiesneši, prokurori, advokāti, zvērināti tiesu izpildītāji u.c.) var būt stingrāki amata ierobežojumi nekā citās jomās. Tostarp arī kritēriji, kas saistīti ar amata pretendenta personību. Šādu ierobežojumu leģitīmo mērķi Satversmes tiesa saista ar valsts pienākumu nodrošināt pienācīgu tās institūciju darbību un noteikt tādu regulējumu, lai valsts vara tiktu īstenota atbilstoši sabiedrības interesēm, bet plašākā nozīmē – arī ar demokrātisko valsts iekārtu un sabiedrības drošību (sk. *Satversmes tiesas 2003.gada 23.februāra sprieduma lietā Nr.2005-22-01 9.punktu un 10.2 punktu*).

Skaidrojot, kādēļ tiesnešu ētikai izvirzāmas augstākas prasības nekā sabiedrības kopējai ētikai, Satversmes tiesas tiesnese Sanita Osipova norādījusi uz diviem aspektiem. Pirmkārt, tieši tiesneši ir tie, kurus valsts, tātad visa sabiedrība, pilnvaro garantēt pārējiem sabiedrības locekļiem tiesībās balstītu taisnīgumu. Tātad tiesnešiem ir nepieciešama dziļa un kompleksa izpratne par vērtībām un pareizu uzvedību un pašiem ar savu uzvedību šī izpratne arī jāapliecina. Tiesnesis sabiedrībā iemieso „tiesību ideju”, jo tikai caur tiesu, proti, ar konkrētu cilvēku – tiesnešu – starpniecību, persona var aizstāvēt savas aizskartās tiesības. Otrkārt, augstās tiesnešu ētikas prasības ir saistītas ar lielo varu savu amata pienākumu ietvaros lemt par citu cilvēku dzīvi. Šāda vara tiesnešiem ir piešķirta līdz ar attiecīgajām tiesībām. Te ir saskatāma gan varas dimensija, kas izriet no tiesneša amata pilnvarām lemt par citu cilvēku mantu, brīvību, privāto dzīvi, gan arī tiesneša neatkarības dimensija, kas ietver mehānismus, kuri tiesnesi aizsargā pret kriminālo un administratīvo atbildību (sk. *Prof. Dr.iur. Sanita Osipova, Satversmes tiesas tiesnese. Tiesneša ētika. Komunikācijas ētikas dimensija: nodotās informācijas skaidrība. Referāts nolasīts Tiesnešu konferencē Rīgā 2016.gada 13.maijā*).

Tādējādi, ievērojot to, ka tiesnesis ir apveltīts ar plašām pilnvarām un likumā noteiktām neatkarības un imunitātes garantijām, nepieciešamība, lai viņš atbilstu prasībai pēc nevainojamas reputācijas, izriet no pašas tiesneša amata būtības, turklāt šajā gadījumā piemērojami visaugstākie nevainojamas reputācijas standarti.

Ietverot likumā „Par tiesu varu” obligātu prasību pēc tiesneša nevainojamas reputācijas, likumdevējs nav sniedzis šī jēdziena definīciju. Šāda definīcija nav sniegta arī nevienā citā normatīvajā aktā, kurā ietverta prasība par amata pretendenta nevainojamu reputāciju, līdz ar to šī jēdziena skaidrojums meklējams tiesību teorijā, literatūrā un praksē. Jēdziens „nevainojama reputācija” tiesību teorijā atzīts par ģenerālklausulu, proti, par nenoteikta satura tiesību jēdzienu, kurš normas piemērošanas procesā jāpiepilda ar noteiktu saturu, lai konkrēto tiesību normu varētu piemērot attiecīgā dzīves gadījuma izšķiršanai (sk. *Levits E. Ģenerālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība (I). Likums un Tiesības, 2003, 5.sējums, Nr.6 (46)*). Ar ģenerālklausulas palīdzību likumdevējs piešķir tās piemērotajam tiesības likuma normu lietderīgi un saprātīgi konkretizēt, ievērojot to, lai ģenerālklausulas piemērošanas rezultātā attiecībā uz konkrēto gadījumu tiktu radītas taisnīgas sekas.

Viens no veidiem, kā atklāt ģenerālklausulas „nevainojama reputācija” saturu, ir jēdzienu „nevainojams” un „reputācija” terminoloģiskā analīze.

Latviešu konversācijas vārdnīcā vārds „reputācija” skaidrots kā „gods, cieņa, sabiedrības domas par kādu personu, laba vai ļauna slava par kādas personas personiskām vai aroda īpašībām” (*Švābe A., Būmanis A., Dišlers K. (red.) Latviešu konversācijas vārdnīca. Rīga: Antēra, 2004, 35510*). Latviešu literārās valodas vārdnīcā norādīts, ka reputācija ir vispārējs sabiedrības uzskats par kāda īpašībām, par kāda vērtību, nozīmīgumu (*Latviešu literārās valodas vārdnīca. Pieejams: <http://tezaur.lv/#/sv/reputacija>*). Svešvārdu vārdnīcā vārds „reputācija” tiek skaidrots kā cilvēka vai organizācijas, uzņēmuma, firmas utt. novērtējums ļaunu apziņā (*Autoru kolektīvs. Svešvārdu vārdnīca. Rīga: Avots, 2008, 755.lpp.*). Latvijas Universitātes profesore Skaidrite Lasmane norādījusi, ka reputācija ir cilvēka morālais novērtējums, viņa publiskā identitāte jeb uzticamība (*Eksperti: Reputācija nav juridiski pierādāma lieta. Pieejams: <http://www.diena.lv/latvija/politika/eksperti-reputacija-nav-juridiski-pieradama-lieta-13996882>*). Tiesīzinātnieks Andrejs Judins reputāciju skaidrojis kā sabiedrībā izplatītu vērtējošu uzskatu par kādu cilvēku, tā īpašībām un darbības nozīmīgumu (*Judins A. Reputācijas algoritms. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/andrejs-judins-reputācijas-algoritms.d?id=40051175>*).

Savukārt ar īpašības vārdu „nevainojams” apzīmē tādu cilvēku vai lietu, kam nepiemīt nekādi trūkumi, nekādas nosodāmas, nevēlamas rakstura, personas īpašības (*Latviešu literārās valodas vārdnīca. Pieejams: <http://tezaur.lv/#/sv/nevainojams>*).

No minētajiem jēdzienu skaidrojumiem izriet, ka viens no nevainojamas reputācijas būtiskākajiem aspektiem ir sabiedrības cieņas un uzticības baudīšana. Šis aspekts jo būtiskāks ir tiesnesim, kura nolēmumi autoritatīvu spēku var iegūt tikai tad, ja tiesnesis bauda sabiedrības cieņu un uzticību. Savukārt viens no priekšnosacījumiem sabiedrības cieņas un uzticības iegūšanai ir tiesneša rīcības atbilstība likuma, ētikas un morāles normām.

[7.2] Disciplinārkolēģija pamatoti atzinusi, ka tiesnese [...] ir izdarījusi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵ panta ceturtajā daļā paredzēto pārkāpumu. Disciplinārtiesas pilnībā pievienojas Disciplinārkolēģijas sniegtajam pierādījumu vērtējumam un atzīst, ka izvērstāks argumentu izklāsts šajā daļā nav nepieciešams.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵ panta ceturtajā daļā ir noteikts, ka par transportlīdzekļa vadīšanu vai mācīšanu vadīt transportlīdzekli, ja izelpotā gaisa vai asins pārbaudē konstatētā alkohola koncentrācija asinīs pārsniedz 1,5 promiles – uzliek naudas sodu velosipēda un mopēda vadītājam simt septiņdesmit *euro* apmērā, bet cita transportlīdzekļa vadītājam piemēro administratīvo arestu no desmit līdz piecpadsmit diennaktīm, uzliek naudas sodu no tūkstoš divsimt līdz tūkstoš četršimt *euro* un atņem transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz četriem gadiem.

Ievērojot minētajā panta daļā paredzētās sankcijas smagumu, atzīstams, ka tiesnese [...] izdarījusi vienu no vissmagākajiem administratīvajiem pārkāpumiem ceļu satiksmes jomā. Tiesneses [...] asinis konstatētā alkohola koncentrācija – 2,93 promiles – gandrīz divkārt pārsniedz to robežu, no kuras iestājas administratīvā atbildība saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵ panta ceturto daļu. Ir vispārzināms, ka alkohola ietekmē pasliktinās cilvēka uzmanība un koncentrēšanās spējas, alkohols bloķē ķermeņa raidīto ziņu nonākšanu

līdz smadzenēm, izmaina uztveri, emocijas, redzes un dzirdes spējas, tādēļ transportlīdzekļa vadīšana alkohola ietekmē ir ārkārtīgi riskanta, jo nopietni apdraud sabiedrisko drošību, jo īpaši gadījumos, kad alkohola koncentrācija transportlīdzekļa vadītāja asinīs sasniedz tādu līmeni, kāds konstatēts tiesnesei [...]. Turklāt minēto administratīvo pārkāpumu tiesnese [...] izdarījusi ar tiešu nodomu, proti, vadot automašīnu alkohola reibumā, viņa apzinājās savas darbības kaitīgumu un apzināti to veica. Lietā nav konstatēti apstākļi, kas izslēdz atbildību par izdarīto administratīvo pārkāpumu.

[7.3] Disciplinārkolēģija pamatoti konstatējusi, ka tiesneses rīcība, pieļaujot minēto administratīvo pārkāpumu, nav savienojama ar tiesneša statusu un neatbilst nevainojamas reputācijas prasībām. Gadījumos, kad tiesnesis pārkāpj tiesību normas, viņš neveicina sabiedrības uzticību konkrētai tiesai un visām tiesām kopumā, un šāda tiesneša rīcība rada nopietnas šaubas par tiesneša objektivitāti.

[7.3.1] Uzticība tiesu varai balstās ne tikai uz to, ka tiesneši ir kompetenti un rūpīgi, bet arī uz tiesnešu godīgumu. Tiesnesis ir ne tikai solījies kalpot taisnīguma un patiesības ideāliem, uz kuriem balstās arī tiesiskums un demokrātija, bet arī apņēmis pats tos iemiesot. Līdz ar to tiesneša personīgās īpašības, uzvedība un tēls, ko viņš rada, ietekmē visu tiesu sistēmu kopumā un sabiedrības uzticību tiesu varai. Turklāt sabiedrība sagaida no tiesneša uzvedību, kas atbilst daudz augstākiem ētikas standartiem, nekā citu sabiedrības locekļu uzvedība, proti, nevainojamu uzvedību (*Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct, 109.punkts. Pieejams: <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccje/textes/BangalorePrinciplesComment.PDF>*).

Ja tiesnesis pārkāpj tiesību normas, tad viņš diskreditē tiesneša amatu, veicina necieņu pret tiesībām un grauj sabiedrības uzticību tiesu varai (*turpat, 108.punkts*). Turklāt tiesnesim ir ne tikai faktiski jābūt godīgam, bet tiesneša darbībai un uzvedībai ir jābūt tādai, lai saprātīgam vērotājam no malas arī nerastos šaubas par tiesneša godīgumu. Tā kā radītajam iespaidam ir tikpat liela nozīme kā tam, ko tiesnesis faktiski ir darījis, tad tiesneša uzvedībai ir jābūt tādai, kas ir ārpus jebkurām saprātīgām šaubām par viņa godīgumu (*turpat, 110.punkts*).

Personai, uzņemoties tiesneša pienākumus, ir jāsaprot, ka tās rīcībai arī tajos gadījumos, kas nav saistīti ar tiesas spriešanu, nav vienīgi personisks raksturs. Ikviens tiesneša rīcība sabiedrībai parāda tiesu varas kopumā izpratni par tiesībām un morālām vērtībām. Tiesu varas uzdevums ir tiesiski un taisnīgi izšķirt strīdus. Katra tiesneša individuāla rīcība norāda, vai tiesu vara spēj to pildīt. Ikviens tiesneša atbildība ir veidot stipru un taisnīgu tiesu varu (*sk. Tiesnešu ētikas komisijas 2015.gada 4.septembra atzinuma 6.punktu. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>*).

Tiesneses [...] pieļautā pārkāpuma raksturs, tostarp tas, ka tiesnese šo pārkāpumu izdarījusi ar tiešu nodomu, liecina par to, ka tiesnese neapzinās tiesneša amata nozīmi un pienācīgi negodā to. Pieļaujot minēto tiesību normu pārkāpumu, tiesnese [...] ir nonākusi pretrunā ar tām vērtībām, kuras viņa kā tiesnese sludina, un šāda nesakritība noteikti ir iemesls, lai konstatētu nevainojamas reputācijas neesamību. Šādos apstākļos nav arī sagaidāms, ka sabiedrība uzticēsies tiesneses nolēmumiem.

[7.3.2] Disciplinārtiesā atzīst, ka par pamatu apstrīdētā

lēmuma atcelšanai vai grozīšanai nevar būt tiesneses [...] pārstāvja sūdzībā ietvertās norādes par to, ka tiesneses rīcība nav kriminālsodāma, tā nav bijusi saistīta ar darba pienākumu veikšanu un notikusi no darba brīvajā laikā.

Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa 2.kanons noteic, ka tiesnesis izvairās no necienīgas rīcības. Savukārt šī kanona 6.punkts noteic, ka aizliegums neatbilstoši uzvesties, kā arī izraisīt neatbilstošu uzvedību, attiecas gan uz tiesneša profesionālo darbību, gan arī uz personisko dzīvi.

Tātad atbilstoši šim kanonam tiesnesim ir jāievēro augsti uzvedības standarti gan profesionālajā dzīvē, gan privātajā dzīvē. Ja šie standarti ir dažādi, tiesnesis var zaudēt sabiedrības uzticību, kas tālāk ietekmē arī sabiedrības uzticību tiesu varai kopumā.

Savukārt gadījumā, ja kriminālprocesā tiesnesis ieguvījis procesuālo statusu – persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību –, viņš saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 84.panta trešo daļu tiek atstādināts no amata pienākumu pildīšanas līdz krimināltiesisko attiecību noregulējumam. Ja tiesnesis tiek notiesāts un tiesas spriedums stājies spēkā, saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 83.panta 1.punktu tiesnesi atceļ no amata.

[7.3.3] Disciplinārtiesā nenoliedz tiesneses [...] profesionālās darbības pozitīva novērtējuma esību, taču uzskata, ka tas neatspēko pieļauto likuma pārkāpumu un nevar būt par pietiekamu pamatu atzinumam par nevainojamu reputāciju. Likumā „Par tiesu varu” ietvertajai nevainojamas reputācijas prasībai ir patstāvīgs raksturs. Tas nozīmē, ka likumdevējs nav vēlējis aprobežot jēdziena „nevainojama reputācija” saturu vienīgi ar personas profesionālās darbības pozitīvu vērtējumu, bet tas aptver arī citus tiesneša dzīves aspektus, tostarp privāto dzīvi.

Ievērojot to, ka tiesneses [...] pieļautais likuma pārkāpums nav savienojams ar likumā „Par tiesu varu” tiesnesim izvirzīto prasību pēc nevainojamas reputācijas, Disciplinārtiesā atzīst, ka lēmums ierosināt tiesnesi atcelt no amata ir samērīgs un atbilst izdarītā pārkāpuma smagumam un raksturam. Ar pārkāpuma izdarīšanu saistīto nevainojamas reputācijas zaudējumu nevar kompensēt arī tas apstāklis, ka tiesnese savu vainīgumu pārkāpumā atzinusi pilnībā, nožēlojusi izdarīto un iepriekš likuma pārkāpumus nav pieļāvuši.

[7.3.4] Disciplinārtiesā atzīst par nepamatotu tiesneses [...] pārstāvja sūdzībā pausto apgalvojumu par to, ka Disciplinārkolēģijā, pieņemot lēmumu ierosināt tiesnesi atcelt no amata, pakļāvusies plašsaziņas līdzekļu spiedienam.

Atbilstoši Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa 2.kanona 4.punktam tiesnesim ir jābūt gatavam vienmēr atrasties sabiedrības uzmanības centrā. Ievērojot tiesnesim piešķirto pilnvaru un garantiju apjomu, tiesneša darbs un viņa lēmumi bieži ir pakļauti sabiedrības vērtējumam un kritikai. Sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu uzmanība ir tiesneša darba neatņemama sastāvdaļa. Tiesneses [...] pārstāvja sūdzībā izteiktajiem apgalvojumiem par to, ka Disciplinārkolēģijā pieņēmusi lēmumu plašsaziņas līdzekļu spiediena ietekmē, ir nepamatota pieņēmuma raksturs. No lietas materiāliem redzams, ka Disciplinārkolēģijā savus atzinumus par nepieciešamību ierosināt tiesnesi [...] atcelt no amata ir pamatojusi ar lietas materiāliem, nevis plašsaziņas līdzekļos pausto informāciju. [...] tiesas priekšsēdētāja [...], priekšsēdētājas vietniece [...] un Tieslietu ministrijas

valsts sekretāra vietniece [...] nav personas, kurām ir tiesības lemt par tiesnerei [...] piemērojamo sodu, un viņu plašsaziņas līdzekļos paustais viedoklis šajā sakarā ne Disciplinārkolēģijai, ne Disciplinārtiesai nav saistošs. [...] kā disciplinārlietas ierosinātājas un [...] kā Tieslietu ministrijas pārstāves klātbūtnē Disciplinārkolēģijas sēdē izriet no Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma, tādēļ viņu Disciplinārkolēģijas sēdē paustais viedoklis par tiesnerei [...] piemērojamo sodu nav atzīstams par mēģinājumu nelikumīgi ietekmēt Disciplinārkolēģiju, kā to nepamatoti traktējis tiesneses [...] pārstāvis.

[7.3.5] Disciplinārtiesā noraida tiesneses [...] pārstāvja sūdzības argumentus par tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu lietas izskatīšanā.

Vienlīdzības princips nozīmē, ka vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos izturēšanās ir jābūt vienāda, savukārt atšķirīgos apstākļos izturēšanās ir jābūt atšķirīgai (*Levits E. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 89.lpp.*)

Savus atzinumus šajā daļā tiesneses pārstāvis pamatojis ar atsauci uz Disciplinārkolēģijas 2018.gada 2.februāra lēmumu lietā Nr.D-2/2018. Disciplinārtiesā konstatē, ka minētajā lietā konstatējami atšķirīgi faktiskie un tiesiskie apstākļi.

Lietā Nr.D-2/2018 Disciplinārkolēģijā konstatējusi, ka tiesnesis ir izdarījis Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁴ panta ceturtajā daļā paredzēto pārkāpumu – vadījis automašīnu, neievērojot vadišanas tiesību aizliegumu – bez termiņā veiktās kārtējās veselības pārbaudes.

Disciplinārkolēģijā, atsaucoties uz Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 21.pantu, atzinusi, ka tiesnesis izdarījis maznozīmīgu pārkāpumu ceļu satiksmē.

Ievērojot izdarītā administratīvā pārkāpuma raksturu, kā arī to, ka pārkāpums izdarīts aiz neuzmanības, un to, ka uz lietas izskatīšanas brīdi tiesnesis jau bija veicis kārtējo veselības pārbaudi, Disciplinārkolēģijā atzinusi par iespējamu aprobežoties ar lietas izskatīšanu sēdē, neuzliekot tiesnesim disciplinārsodu.

Attiecībā uz Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹³ panta pirmajā daļā paredzēto pārkāpumu Disciplinārkolēģijā atzinusi, ka lietā nav iegūti neapšaubāmi pierādījumi par tiesneša vainīgumu minētā pārkāpuma izdarīšanā, un disciplinārlietu šajā daļā izbeigusi.

Tādējādi minētās lietas faktiskie un tiesiskie apstākļi nav salīdzināmi ar izskatāmās lietas apstākļiem, līdz ar to nav pamata konstatēt tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu, Disciplinārkolēģijai nolēmot ierosināt atcelt tiesnesi [...] no amata.

[7.4] Ievērojot minēto, Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmums atstājams negrozīts.

REZOLUTĪVĀ DAĻA

Pamatojoties uz Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁴ panta otrās daļas 1.punktu, Disciplinārtiesā

nolēma

atstāt negrozītu Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2019. gada 4.janvāra lēmumu, bet tiesneses [...] un viņas pārstāvja sūdzības noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Pilns lēmums sastādīts 2019.gada 8.martā.

V PIEREDZE: KOMANDĒJUMU INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks Aleksandrs POTAČUKS piedalījās Eiropas Augstāko administratīvo tiesu un valsts padomju asociācijas (ACA) seminārā „Kā tiesas lemj: nolēmumu pieņemšanas process augstākajās administratīvajās tiesās”

(Dublina, 2019.gada 24.marts – 26.marts)

Seminārs bija par administratīvo lietu izskatīšanas kārtību un tiesas darba organizēšanu. Latvijas pārstāvis uzstājās ar prezentāciju par tiesnešu specializēšanos un lietu sadales kārtību Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā.

Tiesnešu specializēšanās ACA dalībvalstīs ir salīdzinoši izplatīts tiesnešu darba organizēšanas mehānisms. Pamatā pastāv specializētas tiesnešu kolēģijas un tiesnešu specializēšanās jomas parasti tiek noteiktas, ņemot vērā lietu apjomu, lietu sarežģītību un nozīmīgumu konkrētajā valstī. Piemēram, Francijas Conseil d'État otrā kolēģija specializējas pasta, telekomunikāciju, sporta un transporta jautājumos, savukārt Grieķijas valsts padomes piektā sekcija specializējas vides aizsardzības, kultūras mantojuma aizsardzības un pilsētplānošanas jautājumos. Latvija novērtēta kā piemērs, kurā specializējas individuāli tiesneši, kuri parasti ir konkrētās lietas referējošie tiesneši.

Latvijā tiesnešu specializācija ir darīta publiska, tiesas mājaslapā norādot jautājumus, kuros katrs tiesnesis specializējas. Līdzīga tiesnešu specializēšanās pastāv arī Nīderlandes Augstākajā tiesā, tomēr specializācija nav publiskota. Nīderlandes pārstāvis to pamatoja ar risku, ka lietas dalībnieki var izjust vilšanos, ja viņu lieta tomēr netiek iedalīta tiesnesim, kurš ir īpaši specializējies konkrētajā tiesību jomā. Tas savukārt pusēm var radīt iespaidu, ka viņu lieta netiek izskatīta visaugstākajā līmenī. Redzot Latvijas piemēru, Nīderlandes tiesnesis norādīja, ka Latvijas praksei ir būtiskas priekšrocības – lielāka lietu izskatīšanas caurskatāmība un tiesnešu autoritāte sabiedrībā.

Semināra ietvaros raisījās īpaša diskusija par tiesnešu atsevišķo domu kā tiesību institūta pieļaujamību. Francijas Conseil d'État pārstāvis norādīja, ka šāds institūts Francijā nepastāv, jo tiek uzskatīts, ka, pirmkārt, tiesnesis, izskatot lietu, pārstāv nevis sevi, bet tiesu institūciju, otrkārt, tiesnesim nevajadzētu atklāt savu individuālo viedokli attiecībā uz lietu, jo tas rada negatīvu ietekmi uz tiesneša neatkarības institūtu. Savukārt Īrijas Augstākās tiesas pārstāve norādīja, ka tiesneša iespēja atkāpties no pārējā tiesas sastāva viedokļa un iespēja to norādīt atsevišķi ir viens no visaugstākajiem tiesneša neatkarības garantiem. Diskusija šajā jautājumā noslēdzās viedoklī, ka tiesnešu atsevišķo domu institūts ir katras valsts tiesību kultūras iezīme.

Dalībvalstu vidū pastāv dažādas pieejas tam, cik liels tiesas sastāvs izskata lietu. Augstākajās tiesās visbiežāk lietu izskata 3–5 tiesneši, taču, piemēram, Nīderlandes Augstākajā tiesā un Francijas Conseil d'État lietu var izskatīt arī viens tiesnesis, ja lieta nav īpaši sarežģīta. Savukārt Serbijas Augstākās kasācijas tiesā lietu var izskatīt tiesa divu tiesnešu sastāvā. Šie piemēri bija atzīmēti kā izņēmums. Tiesnešu skaits administratīvās lietas izskatīšanai visbiežāk ir stingri noteikts ar likumu. Taču ir arī valstis, kurās plašāka rīcības brīvība tiesnešu skaita noteikšanā ir tiesas priekšsēdētājam (Īrijas Augstākā tiesa, Šveices Federālā Augstākā tiesa) un atbalsta personālam, kas var rekomendēt tiesas priekšsēdētājam noteiktu tiesnešu skaitu konkrētās lietas izskatīšanai (Nīderlandes Augstākā tiesa). Palielināts tiesnešu skaits parasti tiek noteikts, ņemot vērā lietas sarežģītību un sabiedrisko nozīmīgumu.

22 valstīs no 28 pastāv kopsēdes vai dažāda paveida paplašinātā tiesas sastāva mehānismi. Kopsēdes pamatā tiek izmantotas, lai nodrošinātu vienveidīgu tiesu praksi, īstenotu judikatūras maiņu, risinātu īpaši nozīmīgus vai sarežģītus tiesību jautājumus un pievērstu plašāku sabiedrības uzmanību lietā risināmajam tiesību jautājumam. Atsevišķās valstīs augstākās tiesas var pieņemt tiesām saistošus izskaidrojumus par likuma piemērošanu. Šie mehānismi savā būtībā ir līdzīgi plēnuma saistošajam izskaidrojumam par likuma piemērošanu Latvijā (likuma „Par tiesu varu” 49.panta otrā daļa (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2002.gada 3.decembrim)), ko Satversmes tiesa lietā Nr.2002-06-01 atzina par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes

1. un 83.pantam. Tomēr dalībvalstu diskusijās bija redzams, ka iespēja dot saistošus izskaidrojumus par likuma piemērošanu tiek izmantota reti, jo tas ietekmē zemāko instanču tiesnešu neatkarību.

Tāpat seminārā tika pārrunāti tādi jautājumi kā tiesas atbalsta personāla izmantošana tiesas darbā, tiesas sēdes vadīšana un pušu rakstveida paskaidrojumi tiesai, izešana ārpus kasācijas sūdzības robežām, nolēmuma pieņemšana un lietas izskatīšanas termiņi.

Semināra ietvaros apmeklēja Īrijas Augstākās tiesas sēde lietā „P. v. The Minister for Justice and Equality”. Lietā ārvalsts pilsonis (bēglis) mēģinājis iegūt Īrijas pilsonību, kas viņam atteikta, daļēji pamatojoties uz valsts noslēpumu saturošu informāciju. Lietā risināts jautājums par tiesībām iepazīties ar viņam liegto materiālu un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas piemērojamību konkrētā strīda izspriešanā.

Civillietu departamenta senatore Zane PĒTERSONE piedalījās Turcijas Kasācijas tiesas 150.gadadienai veltītajā starptautiskajā simpozijā par mediāciju civillietās

(Ankara, 2018.gada 5.decembris – 8.decembris)

Starptautiskais simpozijš par mediāciju civillietās bija veltīts Turcijas Kasācijas tiesas 150.gadadienai, un to kopīgi rīkoja Turcijas Kasācijas tiesa un Ankaras Jildirima Bejazita (*Yildirim Beyazit*) Universitāte. Turcijas Kasācijas tiesas tiesneši ir ieinteresēti mediācijā, un vairāki tiesneši vadīja konferences sekcijas un uzstājās ar referātiem.

Darbs simpozijā notika trīs pamattēmu (sekciju) ietvaros: Mediācija ģimenes lietās; Mediācija darba lietās; Mediācija komerc lietās.

Katrai tēmai bija piesaistīts viens ārvalstu pārstāvis: Itālijas pārstāvis Alessandro Bruni runāja par Itālijas pieredzi, tostarp saistībā ar komerc lietu mediāciju, lietuviete Natalija Kaminskiene pastāstīja par mediāciju Lietuvā, fokusējoties uz ģimenes lietām. Savukārt Zane Pētersone dalījās pieredzē par situāciju mediācijas jomā Latvijā un mediācijas īpatnībām darba lietās. Simpozija dalībniekiem īpaši interesants šķita tiesas ieteiktas mediācijas modelis Latvijā, kā arī tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību programma par mediāciju un mediācijas ieteikšanu, kas tiek realizēta Latvijas Tiesnešu mācību centrā Eiropas Savienības projekta ietvaros.

Konferencē daudz diskutēts par to, vai mediāciju ir vēlams padarīt par obligātu, vismaz atsevišķās jomās, vai arī tā atstājama pušu brīvprātīgai izvēlei. No Itālijas pārstāvja stāstītā var izdarīt secinājumu, ka obligātā mediācija, kas ir ieviesta vairākās jomās Itālijā, nav īpaši veiksmīga un drīzāk ir kļuvusi par obligātu pienākumu noklausīties informatīvu sesiju par mediāciju, nevis obligāti uzsākt mediāciju, kas arī būtu pretrunā ar mediācijas brīvprātīguma principu. Ievērojamas problēmas ir saistītas ar to, kurš apmaksās mediatora pakalpojumus lietās, kurās mediācijas sesija ir obligāta.

Interesanti, ka Turcijā tieši konferences laikā stājās spēkā likums par obligātu mediāciju komerc lietās, jo parasti tās dažas citas valstis, kuras ir izvēlējušās mediāciju padarīt par obligātu, to obligātu paredz ģimenes vai darba lietās, bet ne komerc lietās. Minētajam Turcijas likumam simpozijā bija gan karsti atbalstītāji, gan veltīta skarba kritika.

Zanes Pētersones secinājums, ka vēlāmāk ir nevis puses mēģināt piespiest uz mediāciju ar obligātuma prasībām, bet gan kvalitatīvi ieteikt mediāciju, lai puses pašas šādas sarunas laikā apzinātos mediācijas nepieciešamību un noderīgumu sava strīda risināšanā, kas arī dod labākus rezultātus mediācijas procesā.

Gūtās zināšanas un pieredze tiks izmantota, veicinot mediācijas ieviešanu un attīstību Latvijā, tostarp vadot seminārus tiesnešiem un tiesu darbiniekiem Latvijas Tiesnešu mācību centrā.

Civillietu departamenta tiesnese Zane PĒTERSONE piedalījās Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācijas (World Intellectual Property Organization – WIPO) rīkotajā Intelektuālā īpašuma tiesnešu forumā
(Ženēva, 2018.gada 6.novembris – 10.novembris)

Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācijas (WIPO) rīkotais Intelektuālā īpašuma tiesnešu forums bija pirmais šāda veida pasākums, kas pulcēja tiesnešus no visas pasaules (aptuveni 160 tiesnešus no 64 valstīm).

Forumā notika zināšanu un prakses apmaiņa un diskusijas starp dažādu valstu pieredzējušākajiem intelektuālā īpašuma tiesību lietu tiesnešiem. Darbs forumā bija sadalīts 10 sesijās, katras sesijas ietvaros moderatoram vadot diskusiju ar četriem runātājiem. Pasaules intelektuālā īpašuma organizācija bija izvēlējusies Latvijas tiesnesi par spikeri no Centrāleiropas un Baltijas valstīm, lai vadītu sesiju par tiesas rīcības brīvību tiesiskās aizsardzības līdzekļu piemērošanā.

Sesiju tēmas un tajās apspriestie jautājumi bija šādi:

1. Tiesnešu loma intelektuālā īpašuma tiesību attīstībā un pārrobežu dialoga nozīme. Šīs sesijas laikā runāts par to, kā tiesneši var ietekmēt likumdošanas procesu, par ārvalsts likuma piemērošanu un par starptautisko sadarbību.

2. WIPO darbs ar intelektuālā īpašuma lietu tiesnešiem. WIPO informēja par darbības virzieniem intelektuālā īpašuma lietu tiesnešu kapacitātes celšanā, sadarbības attīstībā, kā arī par WIPO Arbitrāžas un mediācijas centra darbību.

3. Jaunākie aktuālie jautājumi patentu jomā. Sesijas ietvaros galvenie apspriestie jautājumi bija saistīti ar jauno tehnoloģiju izgudrojumu patentspēju, ekvivalences doktrīnu, kā arī izgudrotāju kompāniju (patentu īpašnieku) un ģenērisko medikamentu ražotāju interešu sadursmēm.

4. Jaunākie aktuālie jautājumi preču zīmju jomā, tādi kā netradicionālās preču zīmes un neatbilstība sabiedriskajai iekārtai kā reģistrācijas atteikuma pamats. Uzmanība vērsta uz to, ka komersanti arvien vairāk vēlas netradicionālo preču zīmju ieviešanu, tomēr šādas zīmes rada nopietnus riskus, jo sāk līdzināties ar cita veida intelektuālā īpašuma tiesību objektiem, kuru

aizsardzība būtisku iemeslu dēļ ir terminēta, bet preču zīmju aizsardzība teorētiski var pastāvēt mūžam (kamēr īpašnieks to atjauno). Interesanta diskusija raisījās par gadījumiem, kad persona mēģina reģistrēt kā preču zīmi gleznu, uz kuru autortiesības jau beigušās: diskutēts par to, kurš reģistrācijas atteikuma vai reģistrācijas atzīšanas par spēkā neesošu pamats būtu piemērotākais – atšķirtspējas trūkums vai neatbilstība sabiedriskajai kārtībai.

5. Specializācija intelektuālā īpašuma lietu izskatīšanā. Diskutēts par tādiem jautājumiem kā specializēto intelektuālā īpašuma tiesu vai tiesnešu nepieciešamība, vai patentu lietās priekšroka dodama tehniskajiem tiesnešiem vai ekspertiem attiecīgajā tehnikas jomā, starpdisciplinārās sadarbības metodes un alternatīvā strīdu izskatīšana, tostarp tiesas funkcijas mediācijas ieteikšanā.

6. Jaunākie aktuālie jautājumi autortiesību jomā, jo īpaši saistībā ar autortiesību apjomu digitālajā vidē, mākslīgo intelektu un robotiem.

7. Tiesiskās aizsardzības līdzekļi pret intelektuālā īpašuma pārkāpumiem tiesīsaistē. Šīs sesijas pamatjautājumi bija interneta vietņu bloķēšana, starpnieku atbildība un tiesības uz informāciju. Šobrīd viena no visu valstu galvenajām problēmām ir tā, ka tiesa vienu interneta vietni aizver, bet nākamajā dienā pārkāpēji atver citu.

8. Tiesas rīcības brīvība tiesiskās aizsardzības līdzekļu piemērošanā. Šīs sesijas ietvaros īpaša uzmanība veltīta pagaidu pienākumrikojumam (pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzeklim, ar kuru tiesa aizliedz iespējamās pārkāpjošās darbības vai uzliek par pienākumu veikt konkrētas darbības iespējamā pārkāpuma pārtraukšanai vai novēršanai), galīgajam pienākumrikojumam, kaitējuma atlīdzībai un sprieduma publiskošanai. Secinājums ir tāds, ka tiesas rīcības brīvība, lai gan angloamerikāņu tiesību sistēmas valstīs lielāka, kontinentālās Eiropas tiesību sistēmas valstīs – salīdzinoši mazāka, tomēr ir absolūti nepieciešama, lai piemērotie tiesiskās aizsardzības līdzekļi būtu efektīvi un taisnīgi pret abām pusēm.

9. Tiesnešu kapacitātes stiprināšana, tostarp tiesnešu mācību iestāžu programmas, intelektuālā īpašuma lietu spriedumu pieejamība, tiesnešiem pieejamā e-apmācība un sadarbības tīkli.

10. Tiesas loma sabiedrības interešu novērtēšanā intelektuālā īpašuma strīdos. Šī ir viena no aktuālākajām tēmām, kā sabalansēt tiesības uz īpašumu ar sabiedrības interesēm, jo sabiedrības interešu pārlieka noteikšana par prioritāti var traucēt inovācijām un jaunu intelektuālā īpašuma objektu radīšanai.

Interesanta bija Ķīnas Augstākās Tautas tiesas viceprezidentes Kaijuanas Tao (Kaiyuan Tao) uzruna un prezentācija par intelektuālā īpašuma aizsardzību Ķīnā. Valstī ir vairāk nekā 300 intelektuālā īpašuma tribunālu un aptuveni 3000 intelektuālā īpašuma tiesnešiem.

Dalība forumā deva iespēju papildināt zināšanas par vairākiem intelektuālā īpašuma lietu izskatīšanā būtiskiem jautājumiem, šoreiz ne tikai Eiropas Savienības, bet arī citu pasaules valstu jaunākajām tendencēm. Noderīga bija arī neformālā viedokļu un pieredzes apmaiņa.

Civillietu departamenta tiesnese Zane PĒTERSONE piedalījās Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja (EUIPO) rīkotajā seminārā tiesnešiem un prokuroriem par autortiesībām

(Alikante, 2018.gada 7.oktobris – 10.oktobris)

Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja (EUIPO) rīkotajā seminārā papildinātas zināšanas par autortiesību jautājumiem, fokusējoties uz tiesnešiem un prokuroriem nepieciešamo. Šis seminārs bija turpinājums 2017.gada septembrī notikušajam semināram par autortiesībām.

Seminārā piedalījās tiesneši un atsevišķi prokurori no vairāk nekā 20 Eiropas valstīm. No Latvijas piedalījās arī Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas koleģijas tiesneses Ilze Ošiņa un Skaidrite Buivide un Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneses Inga Kriģena-Jurkāne un Ilona Rūķe, kuras arī specializējas intelektuālā īpašuma lietu izskatīšanā.

Seminārs sākās ar lekcijām par autortiesību pārkāpumu un noziedzīgu nodarījumu atklāšanu un izmeklēšanu, tostarp interneta vidē. Pēc tam darbs notika diskusiju formā, dalībvalstu pārstāvjiem debatējot un daloties pieredzē vairākās grupās, tostarp par to, kā jautājumi noregulēti katras valsts nacionālajos normatīvajos aktos, kā tie tiek interpretēti un reāli piemēroti praksē. Pirms semināra bija jāsagatavo mājas darbs, kurā rakstveidā jāsniedz atbildes uz 44 izvērstiem jautājumiem un jāaizpilda vairākas tabulas.

Pirmās dienas diskusijas aptvēra tādas tēmas kā autortiesību nodošanas tiesiskie aspekti, aplūkojot subjektus, termiņus, nodošanas veidu iespējas, salīdzinot autortiesību nodošanas jautājumus ar regulējumu preču zīmju, patentu, dizainu un *know-how* jomā.

Otrajā dienā turpināts darbs grupās, aplūkojot sankcijas un tiesiskās aizsardzības līdzekļus pret autortiesību pārkāpumiem. Debatēts par prasības tiesīgo personu un atbildīgo personu (pārkāpēju) loku katrā valstī, sankciju veidiem, kritērijiem to piemērošanai. Tāpat autortiesību pārkāpumi aplūkoti kontekstā ar negodīgu konkurenci.

Runāts arī par autortiesību starptautisko raksturu, tostarp par jurisdikciju, citā valstī taisīta sprieduma par autortiesību piederību iespējamo prejudiciālo raksturu citā valstī, nolēmumu atzīšanu un izpildi citā Eiropas Savienības dalībvalstī vai trešajā valstī. Šie ir vissarežģītākie jautājumi, uz kuriem nav viennozīmīgu atbilžu.

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Anita KOVALEVSKA piedalījās Eiropas Savienības Augstāko administratīvo tiesu un valsts padomju asociācijas ACA-Europe un Vācijas Federālās Administratīvās tiesas organizētajā seminārā „Administratīvās tiesības Eiropas Savienībā”

(Ķelne, 2018.gada 2.decembris – 4.decembris)

Pirmo priekšlasījumu sniedza Freiburgas Universitātes profesors Jens Peters Šnaiders (*Jens-Peter Schneider*), stāstot par „ReNEUAL Model Rules” – tiesībzinātnieku izstrādātu tiesību akta projektu, kura mērķis ir regulēt administratīvo procesu Eiropas Savienībā. Profesors skaidroja, ka šāds tiesību akts ir nepieciešams, jo šobrīd ES administratīvās tiesības ir sadrumstalotas un tās raksturo tas, ka ES tiesību piemērošanā ir iesaistītas gan ES institūcijas, gan ES dalībvalstu institūcijas. Turklāt palielinās tādu procedūru skaits, kur vienlaikus darbojas gan ES institūcijas, gan ES dalībvalstu institūcijas (*composite procedures*). Tiesību akta projekts sastāv no sešām daļām – vispārīgie noteikumi, administrācijas normatīvo aktu izdošana, individuālu lēmumu pieņemšana, līgumi, sadarbība, informācijas pārvaldīšana. Projekts ir izmantots, izstrādājot ES Parlamenta regulas projektu par Eiropas Savienības administratīvo procesu. Taču starp abiem projektiem ir arī zināmas atšķirības. Piemēram, „ReNEUAL Model Rules” dalībnieka jēdziens ir plašāks, turklāt tiek nošķirts dalībnieka un ieinteresētās sabiedrības jēdziens. ES Parlamenta projektā atsevišķi jautājumi ir noregulēti skaidrāk (lēmuma forma un pamatojums, noteikts pienākums vest lietu jeb dokumentēt procesu u.tml.). Taču ES Parlamenta projektā ir neskaidra tā piemērošanas joma un nav regulētas procedūras, kurās vienlaikus iesaistītas gan ES institūcijas, gan ES dalībvalstu institūcijas (*composite procedures*).

Semināra turpinājumā notika diskusija par procesa dalībniekiem. Itālijas pārstāvis norādīja, ka, nosakot dalībnieku loku, ir svarīgi sabalansēt personu vēlmi piedalīties procesā ar procesa ātrumu un efektivitāti. Spānijas pārstāvis informēja, ka Spānijā ir trīs administratīvā procesa dalībnieku veidi: 1) personas, kas iniciē procesu, 2) personas, kuru tiesības tiek ietekmētas ar lēmumu, 3) noteiktās nozarēs (pilsētas plānošana, vēsturiskā mantojuma saglabāšana) par dalībniekiem var kļūt arī personas, kuru tiesības tieši netiek skartas. Atsevišķi tiek nodalītas ieinteresētās personas. Seminārā raisījās diskusija arī par to, vai ir nepieciešams nošķirt gadījumu, kad tiek aizskartas personas subjektīvās tiesības, no gadījuma, kad tiek aizskartas personas tiesiski aizsargātās intereses. Vācijas pārstāvis norādīja, ka Vācijā tiek uzskatīts, ka subjektīvās tiesības ir tiesiski aizsargātās intereses, tāpēc nav nepieciešams šos gadījumus nošķirt. Itālijas pārstāvis norādīja, ka iestādes stadijā ne vienmēr uzreiz ir zināms, kuru personu tiesības lēmums skars. Procesā tiesā ir vieglāk, jo lēmums

ir jau pieņemts un līdz ar to dalībnieku loks ir skaidrāks. Zviedrijas pārstāvis norādīja, ka Zviedrijā var uzklaušīt ne tikai procesa dalībniekus, bet arī citas personas, taču šīm personām nav tiesību uz uzklaušīšanu. Uzklaušīšana šādā gadījumā ir atkarīga no iestādes ieskats. Diskusijas noslēgumā moderators norādīja, ka var būt dažādi modeļi procesa dalībnieku noteikšanā un līdz ar to dažādas pieejas attiecībā uz to, vai procesa dalībniekiem iestādē ir tiesības kļūt par procesa dalībniekiem tiesā. Viņa ieskatā ir pamatoti prasīt ipašu kvalitāti attiecībā uz tiesas procesa dalībniekiem, lai tikai būtiskākās personas tiktu ielaistas šajā statusā.

Semināra turpinājumā notika diskusija par apstākļu noskaidrošanu un iestādes rīcības brīvību. Čehijas pārstāvis skaidroja, ka Čehijā to, kam ir pienākums pierādīt noteiktus apstākļus, nosaka vairāki principi – objektīvās patiesības princips, saprātīgu termiņu ievērošanas princips, procesuālās ekonomijas princips. Vispārīgi iestādei ir pienākums pamatot savu lēmumu, taču arī procesa dalībniekiem ir pienākums līdzdarboties. Ja process uzsākts uz iestādes iniciatīvas pamata, tad parasti pierādīšanas pienākums ir iestādei; ja uz procesa dalībnieka iniciatīvas pamata, pierādīšanas pienākums ir šai personai. Pierādīšanas nasta gulstas galvenokārt uz dalībniekiem lietās, kur iestāde faktiski izšķir strīdu starp vairākām privātpersonām. Savukārt iestādei ir pienākums iegūt visus pierādījumus, kas nepieciešami publisko interešu aizstāvēšanai. Var būt vairāki motivējoši līdzekļi, lai panāktu, ka dalībnieks izpilda savu līdzdarbības pienākumu: 1) nelabvēlīgs lietas iznākums; 2) pienākums uzrādīt pierādījumus jau pirmajai iestādei, vēlāk tie tiek pieņemti tikai tad, ja ir attaisnojoši iemesli neiesniegšanai; 3) procesuāla sankcija, administratīvs sods vai pat kriminālatbildība, ja melo vai sniedz nepilnīgu informāciju tiesai.

Semināra otrā diena bija veltīta kāzusam par procesa dalībnieka statusu, kura risinājumus valstīm vajadzēja iesūtīt jau iepriekš. Notika tiesas procesa izspēle, kam sekoja valstu iesniegto risinājumu analīze.

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Ieva VIŠKERE piedalījās Eiropas Savienības valstu tiesnešu sanāksmē Eiropas Savienības Tiesā

(Luksemburga, 2018.gada 19.novembris – 20.novembris)

Sanāksmes mērķis bija iepazīstināt Eiropas Savienības valstu tiesnešus ar Eiropas Savienības Tiesas darbu un akcentēt atsevišķus aktuālus jautājumus, veicinot vienotu izpratni par tiem.

Pirmā un otrā darba sesija bija veltīta tēmām par prejudiciālā nolēmuma lūguma izteikšanas nozīmīgumu un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas piemērošanas jomu.

Attiecībā uz prejudiciālā nolēmuma lūguma izteikšanu akcentēts, ka, lai arī pienākums izteikt

lūgumu prejudiciālā nolēmuma sniegšanai attiecas uz pēdējās instances tiesu, būtiski apzināties, ka arī zemāko instanču tiesas nepieciešamības gadījumā var lūgt prejudiciālā nolēmuma sniegšanu, un no lietu efektīvākas izskatīšanas viedokļa būtu veicināms, lai arī zemāko instanču tiesas pēc iespējas vairāk izmantotu šo instrumentu. Tāpat uzsvērts, ka, izsakot prejudiciālā nolēmuma sniegšanas lūgumu, vēlams pēc iespējas precīzāk aprakstīt faktisko un tiesisko situāciju, kuras kontekstā lūgums tiek uzdots. Vienlaikus tiesneši aicināti savos prejudiciālā nolēmuma sniegšanas lūgumos izteikt savu viedokli par to, kā būtu interpretējamas Eiropas Savienības tiesību normas, jo šāda viedokļa izteikšana ir veids, kādā nacionālās tiesas var veidot dialogu ar Eiropas Savienības Tiesu.

Par Eiropas Savienības Pamattiesību hartas piemērošanu uzsvērts, ka tas darāms vienīgi tajos gadījumos, kad tiek piemērotas Eiropas Savienības tiesību normas, un Pamattiesību harta nepaplašina Eiropas Savienības kompetenci. Līdz ar to, lai būtu pamats piemērot Pamattiesību hartu, vispirms jānoskaidro, vai konkrētajā gadījumā tiek īstenotas Eiropas Savienības tiesību normas.

Eiropas Savienības Tiesa vairākos nolēmumos ir skaidrojusi, ko šajā kontekstā nozīmē Eiropas Savienības tiesību īstenošana. Sanāksmes ietvaros dalībnieku uzmanība vērsta uz šādiem Eiropas Savienības Tiesas nolēmumiem: 2016.gada 20.septembra spriedums lietā *Ledra Advertising/Komisija un ECB* (C-8/15P un C-10/15P (par hartas piemērošanu Eiropas Savienības iestādēs, struktūrās un organizācijās); 2013.gada 26.februāra spriedums lietā *Akerberg Fransson* (C-617/10) (par hartas piemērošanu krimināllietā saistībā ar krāpšanos nodokļu jomā; 2014.gada 10.jūlija spriedums lietā *Julian Hernandez* (C-198/13) (par hartas piemērošanu lietā par darbinieku tiesībām prasīt no valsts darba algas izmaksu darba devēja maksātspējas gadījumā).

Atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai elementi, kas ļauj novērtēt, vai konkrētā gadījumā pastāv Eiropas Savienības Tiesību īstenošana, ir šādi:

1) Eiropas Savienības tiesību aktos dalībvalstīm ir noteikts viens vai vairāki konkrēti pienākumi vai arī valsts situācija attiecas uz konkrētu Eiropas Savienības tiesisko regulējumu (2014.gada 6.marta spriedums lietā *Siragusa* (C-206/13), 2011.gada 21.decembra spriedums lietā *N.S. u.c.* (C-411/10), 2014.gada 27.marta spriedums lietā *Torralbo Marcos* (C-265/13), 2016.gada 1.decembra spriedums lietā *Daouidi* (C-395/15), 2017.gada 16.maija spriedums lietā *Berlioz Investment Fund* (C-682/15), 2017.gada 13.jūnija spriedums lietā *Florescu* (C-258/14));

2) konstatējams šķērslis vai ierobežojums attiecībā uz konkrētām Eiropas Savienības tiesībām vai to efektīvu izmantošanu (2014.gada 30.aprīļa spriedums lietā *Pfleger* (C-390/12), 2016.gada 13.septembra spriedums lietā *Rendon Marin* (C-165/14), 2016.gada 21.decembra spriedums *AGET Iraklis* (C-201/15)).

Trešajā sesijā bija iespējams izvēlēties piedalīties vienā no trim darba grupām – „Patvērums un imigrācija”, „Tiesu iestāžu sadarbība civillietās” „Cīņa pret ļaunprātīgu tiesību izmantošanu”.

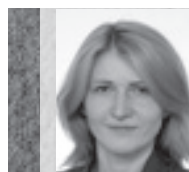
Darba grupas, kuras tēma bija „Cīņa pret ļaunprātīgu tiesību izmantošanu”, ietvaros uzsvērts, ka ļaunprātīga tiesību izmantošana nebauda aizsardzību, tāpēc šaubu

gadījumā ir nepieciešams pārliecināties par to, vai persona rīkojusies labā ticībā. Saistībā ar ļaunprātīgas tiesību izmantošanas aizlieguma principu darba grupas dalībnieku uzmanība vērsta uz šādu Eiropas Savienības Tiesas judikatūru: 2016.gada 21.februāra spriedums lietā *Halifax plc* (C-255/02), 2006.gada 12.septembra spriedums lietā *Cadbury Schweppes plc un Cadbury Schweppes Overseas* (C-196/04), 2015.gada spriedums lietā *Taricco u.c.* (C-105/14), 2017.gada 8.marta spriedums lietā *Euro Park Service* (C-14/16), 2017.gada 5.decembra spriedums lietā *M.A.S. un M.B.* (C-42/17), 2018.gada 6.februāra spriedums lietā *Altun u.c.* (C-359/16), 2018.gada 13.septembra spriedums lietā *Profi Credit Polska* (C-176/17).

Otrajā dienā sanāksmes dalībnieki kā klausītāji piedalījās tiesas sēdē lietā *Blaise u.c.* (C-616/17), ko skatīja Eiropas Savienības Tiesas virspalāta.

Šajā lietā lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu bija izteikusi Francijas tiesa, kuras izskatīšanā ir krimināllietā par personas, kura sevi identificē kā vides aizsardzības aktivistu, veiktām darbībām, veikalā sabojājot bundžas, kurās pildītas ķīmiskas vielas, kas paredzētas lauku miglošanai pret kaitēkļiem. Apsūdzētās personas savai aizstāvim izvirzījušas argumentu, ka konkrētās ķīmiskās vielas apdraud cilvēku veselību un tāpēc to lietošana nav pieļaujama, savukārt Eiropas Savienības likumdevēja ieviestā sistēma, lai pārbaudītu un uzraudzītu šāda veida vielu izmantošanu, ir nepilnīga. Francijas tiesa atzina, ka tad, ja būtu pamats uzskatīt, ka konkrētā ķīmiskā viela tiešām var kaitēt cilvēka veselībai un videi, tas varētu ietekmēt apsūdzētajām personām piespriežamo sodu. Tiesai radās šaubas par to, vai Eiropas Savienības regulējums (Regula (EK) Nr.1107/2009), kas noteic kārtību, kādā tiek izsniegtas atļaujas augu aizsardzības līdzekļu tirdzniecībai, atbilst piesardzības principam.

Sanāksmes dalībnieki iepazīstināti arī ar Eiropas Savienības Vispārējās tiesas darba specifiku un tikās ar Eiropas Savienības Tiesas tiesnesi Egilu Levitu.

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Rudite VĪDUŠA piedalījās Eiropas Komisijas un dalībvalstu konkurences tiesību tiesnešu konferencē

(Brisele, 2018.gada 15.novembris – 16.novembris)

Eiropas Komisija katru gadu rīko tikšanos ar dalībvalstu konkurences tiesību tiesnešiem, lai pārrunātu Komisijas likumdošanas iniciatīvas un citas ieceres. Šādas tikšanās dod iespēju Komisijai no praktiķiem uzzināt vairāk par praksi sastopamajām vai sagaidāmajām problēmām, kuras būtu jārisina iecerētajam tiesiskajam regulējumam vai no kurām vajadzētu izvairīties, savukārt tiesnešiem – uzzināt par Komisijas virzītajām iniciatīvām un to mērķiem.

Šā gada konferencē pārrunāti turpmāk minētie jautājumi.

1. Topošās pamatnostādnes valstu tiesām par to, kā aplēst daļu, kura no kartēļa pārmaksas ir pārnesta uz netiešo pircēju. Komisija izklāstīja, kāda atgriezeniskā saite bija saņemta konsultācijās ar sabiedrību, kā arī uzklāstīja tiesnešu pieredzi, kura varētu būt noderīga tālākā projekta izstrādē. Sīkāk ieskatu par Vācijas pieredzi sniedza Vācijas Federālās augstākās tiesas un citu tiesu tiesneši. Izraisījās arī saruna starp Komisijas pārstāvjiem un tiesnešiem par to, kā praktiski būtu iespējams veikt dalībvalsts spriedumu nosūtīšanu Komisijai, ja tiesa izskatījusi lietu par Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumu (sk. Konkurences likuma 20.¹panta trešā daļu). Šobrīd pastāv neskaidrības un nav vienprātības par pilnas sprieduma versijas nosūtīšanu Komisijai, ja spriedumā ir ietverta konfidenciāla informācija vai ja tas skatīts slēgtā tiesas sēdē. Kā viens no praktiski iespējamiem variantiem apskatīts divu sprieduma versiju nosūtīšana Komisijai – publiskojamās un pilnās. Līdzīgi šobrīd rīkojas Konkurences padome, publicējot savus lēmumus.

2. Tiešsaistes tirdzniecības ierobežojumu novērtēšana. Ieskatu tēmā pirms plašākas viedokļu apmaiņas bija iespējams gūt no Itālijas un Vācijas tiesnešu referātiem par tiešsaistes tirgiem, ievērojot atziņas pēc Eiropas Savienības Tiesas 2017. gada 6.decembra sprieduma lietā *Coty C-230/16*, EU:C:2017:941.

3. Rīcība ar sensitīvu informāciju civilprocesā konkurences lietās. Komisijas pārstāvji ziņoja par to, kā virzās iecere pieņemt skaidrojumu (Komisijas paziņojuma formā) par konfidenciālas informācijas aizsardzību civilprocesā dalībvalstu tiesās saistībā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. un 102. panta piemērošanu. Konferenču dalībniekiem bija iespēja iepazīties ar izstrādāto paziņojuma projektu. Šajā konferences sadaļā bija visplašākā pieredzes un viedokļu apmaiņa, jo īpaši par to, kā procesuāli pieņemt un pareizi izvērtēt gan kartēļa radīto zaudējumu prasītāju lūgumu atklāt kartēļa dalībnieku informāciju, gan atbildētāju iebildumus par informācijas konfidenciālo raksturu. Visvairāk pieredzes šajos jautājumos šobrīd ir Vācijas un Lielbritānijas tiesām, kurām jau ir nācies izlemt jautājumus par konfidenciālas informācijas pieejamību saistībā ar iepriekš atklātiem liela apjoma kartēļiem.

4. Aktualitātes valsts atbalsta regulējuma piemērošanas jomā. Komisijas pārstāvji vērsa uzmanību uz to, ka Komisija apsver grozīt šobrīd spēkā esošo Komisijas paziņojumu par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107.panta 1.punktā minēto valsts atbalsta jēdzienu vai arī izstrādāt jaunu paziņojumu. Komisija arī sniedza informāciju par dalībvalstu tiesnešu aptauju par to, kā praksē tiek izmantota iespēja valsts atbalsta lietās uzdot jautājumus vai lūgt informāciju no Komisijas. Plānots, ka aptaujas rezultāti būs publiski pieejami 2019.gada maijā Komisijas Konkurences tiesību ģenerāldirektorāta mājaslapā internetā.

Šādas ikgadējas konferences (tikšanās) ir būtiskas konkurences tiesību jomā strādājošiem tiesnešiem, lai pārzinātu šīs jomas aktualitātes, pārzinātu Eiropas Savienības pieņemto tiesību aktu būtību.

Administratīvo lietu departamenta tiesnešu palīdzes Dārta ŪDRE un Ieva LIEPIŅA un Judikatūras un zinātniski analitiskās nodaļas padomnieks Aleksandrs POTAIČUKS piedalījās Eiropas Augstāko administratīvo tiesu un valsts padomju asociācijas (ACA) seminārā „Taisnīgs tiesas process” (Tallina, 2018.gada 18.oktobris – 19.oktobris)

Seminārs bija par administratīvā procesa vienkāršošanas mehānismiem un tādejādi lietu izskatīšanas paātrināšanu.

Pirmajā dienā uzstājās prominenti akadēmiķi – Luksemburgas Universitātes profesors Hervigs Hofmans (*Herwig C.H. Hofmann*) un Kentas Universitātes profesore Annelija Albi (*Anneli Albi*). Profesors Hofmans sniedza ieskatu pārrobežu lēmumu pieņemšanas procesa izaicinājumos, tostarp norādot, ka pakāpeniskas Eiropas Savienības integrācijas rezultātā palielinās to lēmumu skaits, kurus pieņem kopīgi vairākas dalībvalstis vai dalībvalsts kopā ar kādu Eiropas Savienības iestādi (*composite procedures*). Šādās lietās ir svarīgi nodrošināt sadarbību un uzticamas informācijas apmaiņu starp iestādēm. Savukārt administratīvās tiesas šādās lietās arvien biežāk saskarsies ar jauniem izaicinājumiem privātpersonu tiesību aizsardzībā un kontrolē pār iestāžu administratīvajiem aktiem. Profesore Albi uzsvēra, ka tiesvedības procesu vienkāršošana savā būtībā notiek uz privātpersonas pamattiesību rēķina, tādēļ, ieviešot un īstenojot administratīvo procesu efektivizēšanas mehānismus, tas ir jāveic ļoti piesardzīgi, neaizmirstot apsvērt to ietekmi uz privātpersonas pamattiesībām.

Semināra otrajā dienā vairāku dalībvalstu pārstāvji prezentēja un vēlāk kopīgi apsprieda praktiskus piemērus attiecībā uz tiesas procesu norisi mutvārdos un procesu efektivizāciju.

Pirmkārt, apskatīts jautājums par tiesas procesa atklātumu un procesa dalībnieku uzklāstīšanu tiesas sēdē. Somijas Augstākās Administratīvās tiesas tiesnese Irma Telivuo informēja par tiesas sēžu norisi Somijā, atzīmējot, ka tiesas sēdes var notikt arī ārpus tiesas sēžu zālēs, un to norises vieta ir atkarīga no tiesas ieskata. Piemēram, jautājumi attiecībā uz personas psihisko veselību var tikt izskatīti psihiatriskajā slimnīcā. Slovākijas Republikas Augstākās tiesas tiesnese Katarina Bencova (*Katarína Benczová*), runājot par Slovākijas pieredzi, norādīja, ka ir iespējama tiesas sēžu norise ārpus tiesas sēžu zāles, tomēr šādā situācijā joprojām ir nepieciešams ievērot likumā noteiktās prasības tiesas sēžu zāles aprikojumam. Diskusiju ietvaros vairākas valstis atzina, ka jautājums par lietas izskatīšanu ārpus tiesas sēžu zāles ir īpaši aktuāls lietās, kurās iesaistīti ārzemnieki un bēgļi. Apsprieda arī ideja par tiesas sēžu zāļu veidošanu ārpus tiesas (piemēram, lidostā), norādot, ka vienā atsevišķā gadījumā mēģinājums īstenot šādu iniciatīvu praksē ir saskāries ar noraidošu attieksmi.

Šī temata ietvaros bija diskusijas arī par mutvārdu procesa nepieciešamību un lietderīgumu, videokonferencēm un to norisi, kā arī tiesas sēžu publiskumu. Valstīs pastāv dažāda pieeja tiesas

sēžu filmēšanai un translēšanai masu informācijas līdzekļos. Piemēram, Apvienotajā Karalistē Augstākās tiesas sēdes tiek translētas tiešraidē. Igaunijā ir bijis atsevišķs gadījums, kad tiesas sēde ir tikusi translēta internetā, savukārt Vācijā tiesas sēdes nedrīkst filmēt, lai nodrošinātu procesa dalībnieku un liecinieku autentiskumu. Vairākas valstis atļauj filmēt tikai sprieduma pasludināšanu.

Seminārā apspriesti jautājumi par administratīvajās tiesās pastāvošajiem vienkāršotajiem tiesas procesiem. Delegātu prezentācijās un diskusijās parādījās atšķirīga izpratne par jēdziena „vienkāršots process” nozīmi. Piemēram, vai tas ir jauns skatījums uz pagaidu aizsardzības vērtēšanas kritērijiem, mutvārdu procesa ierobežošana, legālpresumpciju ietveršana procesuālajās tiesību normās vai elektronisku tiesas procesu organizēšana. Interesantāko no piemēriem prezentēja sers Roberts Karnvats (*Robert Carnwath*) no Apvienotās Karalistes, kur atsevišķas ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu lietas tiek izskatītas elektroniskajā vidē. Šādas lietas tiesneši izskata, strādājot no mājām. Nepieciešamības gadījumā tiesnesis sazvānās ar lietas dalībniekiem, lai noskaidrotu lietai nozīmīgus apstākļus. Tiesas nolēmums tiek paziņots elektroniskajā vidē un ir pārsūdzams. Tādējādi ir ievērojami paātrināts lietu izskatīšanas ātrums attiecīgajā lietu kategorijā. 12% lietu tiek izskatītas vienas dienas laikā, bet 78% – 28 dienu laikā.

Administrācijas juriskonsulte Ilze LEJA piedalījās Austrijas Augstākās tiesas organizētā konferencē „Personas datu aizsardzība tiesvedībā”

(Vīne, 2018.gada 17.oktobris – 19.oktobris)

Konferencē ar priekšlasījumiem uzstājās un diskusijās piedalījās Eiropas Savienības tieslietu sistēmu un starptautisko organizāciju pārstāvji. Konferences saturu var sadalīt trīs daļās.

Konferences pirmā daļa bija veltīta Vispārīgajai datu aizsardzības regulai 2016/679 un galvenajiem jaunumiem: personu datu apstrādes principi un datu subjekta tiesības, regulējums personu datu aizsardzībai tiesvedībā; personu datu aizsardzības speciālists tiesā un uzraudzības iestādes.

Jau iepriekš Direktīvā 95/46/EK noteiktajiem personas datu apstrādes principiem (likumīgums, godprātība un pārredzamība; nolūka ierobežojumi; datu minimizēšana; precizitāte; glabāšanas ierobežojumi) klāt nākuši trīs jauni principi: pārredzamība (dati tiek apstrādāti datu subjektam pārredzamā veidā, visa informācija ir viegli pieejama un saprotama, izmantota tiek skaidra un vienkārša valoda, papildus gadījumā – vizualizācija); integritāte un konfidencialitāte (dati tiek apstrādāti tādā veidā, lai tiktu nodrošināta datu drošība, izmantojot atbilstošus tehniskos vai

organizatoriskos līdzekļus); pārskatatbildība (datu pārzinis var uzskatāmi parādīt, ka visi principi tiek ievēroti). Datu subjekta tiesības ir precīzāk un sīkāk aprakstītas, vienīgais jaunums ir datu subjekta tiesības uz datu pārnēsāšanu (datu subjektam ir tiesības saņemt datus no viena pārzinā un nosūtīt tos citam pārzinim).

Vispārīgā datu aizsardzības regula 2016/679 nosaka, ka dalībvalstu uzraudzības iestādēm (Latvijā – Datu valsts inspekcija) nebūtu jāiejaucas tiesu darbībā. Uzraudzību vajadzētu uzticēt tiesu sistēmas struktūrai, kas nodrošinātu atbilstību regulas noteikumiem, arī izskatītu sūdzības par datu apstrādes darbībām. Dalībvalstu tiesību aktos varētu precizēt datu apstrādes darbības un procedūras, ņemot vērā tiesas darbības specifiku.

Ar pieredzi datu apstrādes uzraudzībā dalījās Austrijas datu aizsardzības speciālista vietnieks *Mag. Peter Bauer*. Austrijā ir datu aizsardzības speciālists tiesvedības sistēmai un divi vietnieki, viens – tiesām un prokuratūras iestādēm un otrs – cietumiem.

Konferences otrā daļa bija veltīta datu aizsardzībai policijā un krimināltiesību sektorā. Ar jauno „Policijas direktīvu” 2016/60, kas nosaka kārtību, kādā veic datu apstrādi izmeklēšanas iestādēs, iepazīstināja *Daniel Drewer*, datu aizsardzības speciālists un Datu aizsardzības nodaļas vadītājs Eiropas Policijas birojā (Eiropols).

Interesanta bija prezentācija par automatizētu videonovērošanu, norādot uz ES normatīvā regulējuma trūkumu. Pēdējos gados ir pieaudzis videonovērošanas veikšanai pieejamais informācijas tehnoloģiju klāsts, tādēļ personu datu aizsardzībai būtisks ir specifisks regulējums. Vispārīgajā datu aizsardzības regulā nav atrunāti videonovērošanai specifiski noteikumi (apjoms, ilgums, saturs, prasības personas identificēšanai un pienākums sazināties).

Konferences trešajā daļā diskutēts par datu aizsardzību tiesās: tiesneša loma, tiesu nolēmumu anonimizācija, preses relīzes, piekļuve lietām, filmēšana tiesu zālēs.

Dalībvalstīm ir dažādas tradīcijas nolēmumu anonimizēšanā, ne visām noteikts regulējums nacionālajos tiesību aktos. Latvijā nolēmumi tiek anonimizēti kopš 2009.gada 18.februāra, kad stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr.123 „Noteikumi par tiesu informācijas publicēšanu mājaslapā internetā un tiesu nolēmumu apstrādi pirms to izsniegšanas”. Tendence ir, ka līdz ar jauno regulējumu datu aizsardzībā personas dati nolēmumos tiek anonimizēti. Lai gan, piemēram, Lielbritānijā nolēmumi tiek anonimizēti minimāli. Savukārt Polijas tiesnesis atzīmēja, ka arī konstitucionālās tiesas spriedumos tuvākajā nākotnē personas vārds un uzvārds tiks anonimizēti, jo tiesībsargs ir norādījis, ka šādi personas dati ir dzēšami.

Attiecībā uz preses relīzēm un to anonimizēšanu dalībvalstu pieredze arī ir dažāda, norādot, ka tas ir nacionālās likumdošanas jautājums. Regulas 23.pants nosaka, ka saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem var ierobežot datu subjekta tiesības, ja šāds ierobežojums demokrātiskā sabiedrībā ir nepieciešams un samērīgs, un tas ir nepieciešams, lai garantētu valsts drošību, aizsardzību, sabiedrisko kārtību, noziedzīgu nodarījumu

novēršanu, tostarp aizsardzību pret sabiedriskās kārtības drošības apdraudējumiem u.c. Tendence ir, ka šeit datu subjekta „tiesības būt aizmirstam” ne vienmēr tiek piemērotas.

Regulējums filmēšanai lietas izskatīšanas laikā (vai atļaut un ar kādiem nosacījumiem) ir dažāds. Lietuva ir atteikusies no absolūtā filmēšanas aizlieguma, kopš 2018.gada jūlija filmēšana ir atļauta. Citās valstīs – jāsaņem personas vai tiesas atļauja filmēšanai.

Konferences priekšlasījumi un diskusijas bija vērtīgas, jo deva iespēju paplašināt zināšanas personu datu aizsardzībā, kā arī iespēju salīdzināt Latvijas praksi ar citu dalībvalstu praksi.

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas palidze Silvija KUŠKINA piedalījās Eiropas Komisijas programmas „Fiscalis 2020” ietvaros organizētajā darbseminārā „Par jaunumiem Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā pievienotās vērtības nodokļa jomā”

(Bari, 2018.gada 8.oktobris – 12.oktobris)

Darbsemināra uzdevums bija gūt padziļinātas zināšanas un izpratni par Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – Tiesa) aktuālajā judikatūrā interpretētajiem pievienotās vērtības nodokļa (PVN) tiesību aspektiem. Mērķis bija sekmēt vienotu PVN normu izpratni un piemērošanu, mazinot tiesību strīdus starp nodokļu maksātājiem un nodokļu administrācijām un iespējamo prakšu procedūru skaitu pret dalībvalstīm.

Dalībnieki iepazīstināti ar priekšlasījumiem dažādos ar PVN saistītos tematos. Priekšlasījumā par jaunajām vadlīnijām attiecībā uz pārkāpuma procedūram pret dalībvalstīm Eiropas Komisijas pārstāvis norādīja uz izmaiņām procedūrā, kā arī izcēla nacionālo tiesu nozīmi Eiropas Savienības tiesību normu pareizā piemērošanā, lai mazinātu pārkāpuma procedūru vajadzību. Itālijas pārstāve savā uzrunā uzsvēra gan nacionālo tiesu, gan Tiesas nozīmi PVN normu interpretācijā, kas ir nepieciešama un neizbēgama. Savukārt Nīderlandes un Eiropas Administratīvo tiesnešu asociācijas pārstāve pievērsās dažādiem procesuāliem un saturiskiem prejudiciālā jautājuma izskatīšanas aspektiem, pieskaroties arī problemātikai, ka Tiesai nav iespējams uzdot prejudiciālo jautājumu par tās iepriekšējā praksē veikto tiesību normu interpretāciju. Dienas noslēgumā dalībnieki iepazīstināti ar statistiku par Tiesas nolēmumiem un tendencēm dažādos tās aspektos.

Kā saistošākā no pirmās dienas priekšlasījumiem izceļama Eiropas Savienības Tiesas ģenerāladvokāta biroja pārstāvja uzruna, iepazīstinot dalībniekus ar praktiskiem aspektiem Tiesas darba un nolēmumu pilnvērtīgā izpratnē, kas var būt noderīgi gan vēršoties

Tiesā, gan interpretējot jau esošās Tiesas atziņas. Pārstāvis aicināja apzināties, ka Eiropas Savienības Tiesai ir zināmi vien tie fakti, kurus prejudiciālajā jautājumā uzrādījusi nacionālā tiesa, tādēļ gan to atspoguļojuma pilnīgumam, gan uzdoto jautājumu kvalitātei ir nepārvērtējama nozīme un ietekme uz sagaidāmā nolēmuma skaidrību un izmantojamību. Šajā kontekstā nacionālajām tiesām vajadzētu vairāk izmantot tieši Tiesas gala secinājumus, savukārt uz tiem vērstie argumenti esot izmantojami piesardzīgi, īpaši ņemot vērā norādes, ka secinājumi izdarīti konkrētās lietas apstākļos un var nebūt piemērojami citā gadījumā.

Tāpat norādīts uz divām atšķirīgām pieejām Tiesas praksē prejudiciālo jautājumu atbildēšanā, kas var novest pie būtiski atšķirīgiem rezultātiem. Proti, Tiesa var atbildēt vienīgi uz uzdoto jautājumu vai arī, kas novērojams jaunākajā judikatūrā, norādīt nacionālajai tiesai uz apstākļiem, kas citu apsvērumu dēļ liedz lietā piemērot strīdus normu un faktiski liedz atbildēt uz uzdoto jautājumu (piemēram, nostāja lietā Nr.C-08/01 (*Taksatorringen*) un nostāja lietā Nr.C-605/15 (*Aviva*)). Pārstāvis Tiesas nolēmumu pareizā izpratnē aicināja arī neaizmirst īpatnības Tiesas darbā, kas saistītas ar tulkošanas problemātiku. Priekšlasījumā izteikts arī viedoklis, ka faktors Tiesas secinājumu nozīmes novērtējumā varētu būt arī tas, cik skaitliski plaša tiesas sastāva un kādā formā (tiesas sēdē vai rakstveidā, ar ģenerāladvokāta secinājumiem vai bez tiem) lieta tikusi izskatīta. Jāatzīmē, ka šī atziņa izpelnījās komentārus un kritiku.

Semināra otrā un trešā diena bija veltīta grupu darbam, kurā dalībnieki apsprieda aktuālo Tiesas praksi (2016.–2018.gada nolēmumus). Latvijas pārstāve piedalījās grupā, kura apsprieda jaunāko Tiesas praksi jautājumos par izņēmumiem no nodokļa, samazinātajām likmēm, piegādes vietu un Eiropas iekšējām piegādēm. Kā dalībnieku ieskatā būtiskākās tika apspriestas 12 lietas (Nr.C-386/16 (*Toridas*), Nr.C-580/16 (*Firma Hans Bühler*), Nr.C-108/17 (*Enteco Baltic*), Nr.C-288/16 (*L.Č.*), Nr.C-33/16 (*A OY*), Nr.C-526/13 (*Fast Bunkering Klaipeda*), Nr.C-699/15 (*Brockenhurst College*), Nr.C-605/15 (*Aviva*), Nr.C-616/15 (*Commision v. Germany*), Nr.C-326/15 (*DNB Banka*), Nr.C-40/15 (*Aspiro*) un Nr.C-607/14 (*Bookit*)). Atzīmējams, ka divās lietās no tām prejudiciālo jautājumu bija uzdevusi Latvijas tiesa (Augstākā tiesa lietā Nr.C-288/16 un Administratīvā apgabaltiesa lietā Nr.C-326/15). Pirmā no šīm lietām tika izcelta ar to, ka lielā daļā dalībvalstu iepriekš pastāvēja nolēmumam pretēja pieeja un nolēmums sarežģījis tiesību normu piemērošanu gan nodokļu maksātājam, gan administrācijai. Savukārt otrās lietas secinājumi atzīti par nesaderīgiem ar iepriekšējo Tiesas praksi (lieta Nr.C-08/01), uz kuras atziņu pamata ilgstoši veidotas tādas pievienotās vērtības nodokļa grupas, kuras pēc šī nolēmuma vairs nav pieļaujamās.

Dalība seminārā sniegusi ieguvumus ne tikai konkrētu apspriesto Tiesas nolēmumu nozīmes un satura vienotā izpratnē, bet arī pieredzes apmaiņā ar citu dalībvalstu pārstāvjiem par nacionālo tiesu prakses jautājumiem, tostarp tādiem, kas pārsniedz pievienotās vērtības nodokļa jomu.

**Administratīvo lietu departamenta tiesnese
Līvija SLICA piedalījās Orhūsas konvencijas
darba grupas astotajā tikšanās**

(Ženēva, 2018.gada 7.oktobris – 9.oktobris)

Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas Ekonomikas komisijas (EEK) reģiona valstu pārstāvji regulāri tiekas darba grupā, lai apmainītos ar pieredzi saistībā ar Orhūsas konvencijas par pieeju informācijai, sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem piemērošanu. 8.tikšanās bija veltīta jautājumiem par sabiedrības efektīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā, to personu, kas izmanto savas Orhūsas konvencijā paredzētās tiesības, aizsardzību un ar ķīmiskajām vielām un to produktiem saistītu lēmumu pieņemšanu.

Darba grupas tikšanās notika, piedaloties valdību, nevalstiskā sektora, starptautisko organizāciju, Orhūsas centru, reģionālo vides centru un tiesu iestāžu pārstāvjiem. Vairāku valstu pārstāvji, tostarp Latvijas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas pārstāve, un starptautisko organizāciju pārstāvji dalījās pieredzē par jauniem likumdošanā un valstu praksi, kā tiek nodrošināta sabiedrības līdzdalība ar vides aizsardzību saistītu lēmumu pieņemšanā, kā arī vides tiesību aizstāvju aizsardzība. Minēti prakses piemēri, kā sabiedrībai tiek nodrošināta pieeja informācijai par projektiem un iespēja izteikt viedokli par tiem. Vairākas valstis (piemēram, Francijā, Ukrainā) informācija par visiem objektiem valstī ir atrodamā vienā interneta vietnē. Vairāki referāti bija veltīti valstu pienākumam gan likumdošanas līmenī, gan tiesu varas līmenī nodrošināt, lai personas, kas iestājas par vides aizsardzību, netiktu traucētas īstenot savas tiesības, kā arī netiktu vajātas par šo tiesību izmantošanu.

Otrā tikšanās diena bija veltīta tēmai par ķīmiskajām vielām un to produktiem, tostarp ķīmiskajiem atkritumiem. Serbijas un Gruzijas pārstāvji dalījās pieredzē par likumdošanu šajā jomā un sabiedrības iesaisti likumdošanas aktu apspriešanā. Tāpat bija referāts par to, cik svarīga ir sabiedrības informētība par bīstamajiem produktiem, to ietekmi uz cilvēka veselību un apkārtējo vidi. Pēc katra no referātiem notika diskusija.

Dalībnieku referātu noklausīšanas un diskusijas deva iespēju salīdzināt Latvijas praksi apspriežamajos jautājumos ar citu valstu praksi, kā arī iegūt plašākas zināšanas ar vides tiesību aizsardzību saistītajos jautājumos.

**Administratīvo lietu departamenta tiesnese
Dzintra AMERIKA piedalījās Eiropas
Universitātes Institūta organizētajās mācībās
Eiropas Savienības dalībvalstu tiesnešiem
konkurences tiesībās ENTraNCE**

(Florence, 2018.gada 3.oktobris – 7.oktobris)

ENTraNCE ir ikgadēja mācību programma Eiropas konkurences tiesību tiesnešiem. Mācības ietver gan tālmācības programmu (mācību materiāli un diskusijas elektroniskajā vidē), gan klātienē programmu divās daļās, no kurām pirmā ir apmācību daļa, kuras ietvaros tiek lasītas lekcijas, savukārt otrā daļa ir seminārs, kura ietvaros dalībniekiem jāprezentē sagatavotais ziņojums par kādu lietu no nacionālās tiesas prakses saistībā ar konkurences tiesībām.

Dalībnieki referēja par dažādām konkurences tiesību tēmām: Eiropas Savienības konkurences tiesību piemērošanas procesuālie aspekti, horizontālās un vertikālās vienošanās; dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, t.sk. pārmērīgas cenas piemērošana, valsts atbalsts un negodīga konkurence. Papildus dalībnieku ziņojumiem par konkrētām nacionālo valstu lietām seminārā ar saviem priekšlasījumiem uzstājās atzīti konkurences tiesību speciālisti un praktiķi (tiesneši un ekonomisti). Tā, piemēram, Vācijas tiesnese *Britta Dieck-Bogatzke* referēja par lietām, kurās tiek aprēķināti zaudējumi gadījumos, kad zaudējumi tiek nodoti tālāk (*passing-on*). Savukārt Apvienotās Karalistes tiesnesis *Adams Skots* runāja par vienlīdzības un taisnīguma aspektiem (gan procesuāliem, gan materiāliem) konkurences tiesību lietās, bet profesors *Tommaso Valletti* referēja par industriju, kā arī darba spēka koncentrāciju.

Semināra materiāli, tostarp dalībnieku prezentācijas, ir pieejami arī interneta platformā, dodot iespēju tos izmantot turpmākajā darbā.

PROJEKTU AKTIVITĀTES – PIEREDZES APMAIŅAI

EIROPAS SOCIĀLĀ FONDA PROJEKTS „JUSTĪCIJA ATTĪSTĪBAI”

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

ITĀLIJA: tiesas laba pārvaldība

Augstākās tiesas delegācija kopā ar Itālijas Augstākās tiesas prezidentu Giovanni Mammone

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars BIČKOVIČS, Civillietu departamenta tiesnese Ināra GARDA, Administrācijas vadītāja Sandra LAPIŅA, Kancelejas vadītāja Eļina MAJORE un Dokumentu pārvaldības nodaļas vadītājs Jānis SUPE oktobrī pieredzes apmaiņas vizītē apmeklēja Itālijas Augstāko tiesu.

Komandējuma mērķis bija gūt pieredzi vairākās Augstākās tiesas darbības jomās: tiesas administrēšanā, nolēmumu publicēšanas praksē, lietu sadales kārtībā, lietu izskatīšanas termiņu noteikšanā, kā arī elektronisko dokumentu aprites sistēmas ieviešanā un lietošanā.

Vispārējs situācijas raksturojums. Itālijas Augstākajā tiesā strādā 300 tiesneši un 750 darbinieki (visas štata vietas šobrīd nav aizpildītas). Augstākajā tiesā vidēji gadā izskatītas 80 000 lietas – 30 000 civillietas un 50 000 krimināllietas. Augstākā tiesa darbojas kā tīrā kasācijas instance.

Augstākās tiesas administrēšana. Itālijas Augstākās tiesas struktūra ir ļoti kompleksa – ir daudz dažādu nodaļu un biroju. Tiesā kopā ir 15 kancelejas – divas centrālās (civillietu un krimināllietu), kā arī 13 atsevišķas kancelejas katrai nodaļai, kura nodarbojas ar lietu izskatīšanu. Papildus ir dažādas administratīvās nodaļas, kas nodrošina tiesas sēžu norisi – gadā notiek apmēram 2000 mutvārdu procesi. Katrai kancelejai ir atsevišķa nodaļa, kas nodarbojas ar komunikāciju ar lietas dalībniekiem un citiem interesentiem. Daudzo nodaļu veiksmīgu sadarbību lietu izskatīšanas procesā nodrošina attīstīta elektroniskā sistēma, kurā var viegli sekot līdzi visu lietu norisei. Pateicoties elektroniskajai sistēmai, tiesneši var strādāt no jebkuras vietas un viņiem nav obligāti jāatrodas Augstākās tiesas telpās.

Nolēmumu publicēšanas prakse. Augstākās tiesas nolēmumi tiek publicēti tiesas mājaslapā. Visi nolēmumi netiek anonimizēti, tiek anonimizēti tikai nolēmumi

noteiktās lietu kategorijās – piemēram, laulības šķiršanas, lietas ar nepilngadīgiem dalībniekiem u.c., kā arī tad, ja lietas dalībnieki pieprasa anonimizēšanu. Lai ievērotu Datu aizsardzības regulu un iedzīvotāju tiesības uz privātumu, nolēmumus nav iespējams atrast, izmantojot interneta meklētājus (piem., Google), kā arī pēc 5 gadiem publicētie nolēmumi tiek dzēsti. Tiesnešiem un tiesu darbiniekiem ir pieejami visi nolēmumi.

Lietu sadales kārtība. Itālijā ir ieviests īpašs mehānisms, lai panāktu ātrāku lietu izskatīšanu – gan civillietu korpusā, gan krimināllietu korpusā ir izveidotas atsevišķas nodaļas, kas nodarbojas ar lietu filtrēšanu – pirmkārt, atsiņā lietas, kas netiks skatītas Augstākajā tiesā, otrkārt, sakārto lietas pēc svarīguma, piešķirot svarīguma indikatorus. Krimināllietām ir ieviesta īpaša veidlapa, kurā tiesnesis, saņemot lietu, atzīmē ar krustiņiem, ja lieta ir nepilnības un tā netiks pieņemta izskatīšanai, līdz ar to ir ļoti vienkārši sagatavot standarta atbildi (tādā veidā tiek atsiņāti 30–40% no lietām). Tiesa ir secinājusi, ka atsevišķu „filtrēšanas nodaļu” ieviešana ir būtiski paātrinājusi lietu izskatīšanu – ja agrāk civillietu izskatīja vidēji 7–8 gadus, tad šobrīd vidējais izskatīšanas termiņš ir 3–4 gadi; bet krimināllietās atbilde parasti tiek sniegta jau 6–7 mēnešu laikā. Liels atbalsts tiesnešiem ir arī Judikatūras nodaļa (*Massimario*), kura sagatavo nepieciešamo juridiskās informācijas bāzi, dod lietas apskatu un rekomendācijas, sniedz spriedumu interpretāciju un pēta svarīgākos jautājumus.

Elektronisko dokumentu aprites sistēmas ieviešana un lietošana. Itālijas Augstākajā tiesā lietas joprojām ir papīra formā, arī tiesas sēžu protokoli tiek rakstīti papīra formā, netiek pieņemti elektroniskie dokumenti. Tomēr, lai varētu organizēt tik liela apjoma lietu izskatīšanu, Itālijas Augstākajā tiesā ir izveidota iekšēja elektroniskā sistēma, kas ļauj sekot līdzi visu lietu izskatīšanas gaitai, redzēt dokumentu apriti lietās, sēžu protokolus u.c. Sistēma ir savienota arī ar citu tiesu elektroniskajām sistēmām. Ir iespējams atlasīt lietas un nolēmumus pēc daudziem dažādiem kritērijiem. Sistēmā ir īpašs modulis paziņojumu sūtīšanai lietas

dalībniekiem – Itālijas Augstākā tiesa tos nosūta pārsvarā elektroniskā formā, izmantojot sistēmu. Advokātu un valsts iestāžu e-pastiem jābūt reģistrētiem. Paziņojumi lietu dalībniekiem veidojas automātiski sistēmā, tiesas darbinieki tos var korigēt, ja nepieciešams. Sistēmā redzams, vai un kad lietas dalībnieku advokāti ir izlasījuši paziņojumus, kā arī iekļauta informācija, ka advokāts nav saņēmis paziņojumu un iemesls (piemēram, pilna pastkaste, neatbilstošs e-pasts vai nedarbojas sistēma). Notiek atgriezeniska saikne starp tiesu un advokātiem. Pateicoties elektroniskajai sistēmai, vienā sēdē rakstveida procesā iespējams izskatīt 200–250 lietas (sistēma automātiski grupē līdzīgu kategoriju lietas).

E-lieta ir ieviesta pirmās un otrās instances tiesās, Augstākajā tiesā šobrīd notiek jaunās sistēmas testēšana. Saņemot piekļuvi sistēmai, advokāti (Itālijā visās instancēs ir advokātu process) var izveidot jaunu lietas pieteikumu vai sūdzību, ievadīt sistēmā lietas dalībniekus, iesniegt visus dokumentus ar elektronisko parakstu. Saņemot jaunu dokumentu, sistēma automātiski pārbauda, vai advokātam ir tiesības iesniegt pieteikumu, vai tas ir parakstīts utt. Visa komunikācija starp tiesu un advokātiem notiek ar sistēmas starpniecību. Tiesneši visus dokumentus ērti var apskatīt sistēmā. Tajā iespējams arī viegli sameklēt līdzīgas tiesu lietas un nolēmumus.

Secinājumi un ieteikumi

Vērtīga ir ideja par īpašu nodaļu (tiesnešu sastāvu) izveidi, kas nodarbojas tikai ar lietu „filtrēšanu” – izlemj, vai pieņemt konkrētu lietu izskatīšanai kasācijas kārtībā.

Secināts, ka kompleksu un lietotājiem ērtu elektronisko sistēmu izveide var būtiski palīdzēt gan uzlabot lietu izskatīšanas ātrumu (piem., nolēmumu un dažādu paziņojumu veidnes – nav katru reizi viss jāraksta no jauna; ērti atrast judikatūru), gan arī padarīt efektīvāku komunikāciju ar lietas dalībniekiem (piem., tiesa redz, kad dalībnieks ir izlasījis tiesas paziņojumu).

Veidojot jauno TIS, būtu vērtīgi ņemt vērā Itālijas plašo pieredzi veiksmīgu tiesu informatīvo sistēmu veidošanā.

SPĀNIJA: krimināltiesības Eiropas Savienībā

Krimināllietu departamenta tiesnese Aija BRANTA un zinātniski analītiskā padomniece Nora MAGONE oktobrī piedalījās Eiropas Tiesību Akadēmijas (ERA) rīkotajā ikgadējā konferencē par Eiropas Savienības krimināltiesību jomu.

Eiropas Tiesību Akadēmijas (*Academy of European Law*) konferences mērķis bija pieredzes apmaiņa par likumdošanas izmaiņām, nākotnes izaicinājumiem Eiropas Savienības krimināltiesību jomā. Konferencē kā galvenie jautājumi tika iezīmēti EPPO (Eiropas Prokuratūra), jaunā Eiropas Savienības iniciatīva likumdošanā attiecībā uz e-pierādījumiem un noziegumi digitālajā laikmetā. Prezentācijas sniedza gan nacionālo, gan Eiropas Savienības institūciju pārstāvj, kuriem ikdienas praktiskais darbs ir saistīts ar Eiropas Savienības krimināltiesību jomu.

Konferencē sniegtas šādas prezentācijas:

Likumdošanas izmaiņas un galvenās prioritātes

2019.–2020.gadam Eiropas Savienības krimināltiesību jomā: Eiropas Savienības Padomes perspektīva, lektors Steven Cras (*General Secretariat, Council of the European Union*). Eiropas Savienības krimināltiesību jomas vispārīgs neseno un šobrīd procesā esošo likumdošanas izmaiņu kopsavilkums. Piemēram, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/843 (2018.gada 30.maijs), ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES, priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par Eiropas Savienības Aģentūru tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās (Eurojust), priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par iesaldešanas rīkojumu un konfiskācijas rīkojumu savstarpējo atzišanu, priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Eiropas Sodamības reģistru informācijas sistēmas (ECRIS-TCN) papildināšanai un atbalstam izveido centralizētu sistēmu tādu dalībvalstu

identificēšanai, kurām ir informācija par notiesājošiem spriedumiem par trešo valstu valstspiederīgajiem un bezvalstniekiem (TCN), un ar ko groza Regulu (ES) 1077/2011, priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par krāpšanas un viltošanas apkarošanu attiecībā uz bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļiem un ar ko aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/413/TI, tiesību aktu likumprojektiem krimināltiesību jomā attiecībā uz kibertelpu.

Interpretācijas robežas, kļūdas robežas? Dalībvalstu rīcības brīvība, interpretējot Eiropas Savienības krimināltiesību instrumentus, lektors prof. Frank Verbruggen (Associate Professor of Criminal Law, University of Leuven). Lektors analizēja tiesisko sadarbību, savstarpējo atzišanu un Eiropas apcietināšanas orderu izpildi Eiropas Savienībā caur Katalonijas krīzi Spānijā, ko izraisīja neatkarības referendums, pievēršoties arī jautājumam par to Katalonijas reģiona valdības pārstāvju izdošanu Spānijai, kuri atrodas citās valstīs, bet kurus Spānija prasa izdot kriminālvajāšanai.

Stiprinot savstarpējo uzticēšanos: iniciatīva pēc Eiropas Savienības standartu krimināltiesību jomā papildināšanas, lektors Holger Matt (Defence Lawyer, Former President of the European Criminal Bar Association, Honorary Professor, Johann Wolfgang Goethe University, Frankfurt).

Eiropas Savienības krimināltiesību jomas instrumenti: Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla krimināllietās (EJN) pieredze, lektors Ola Löffgren (Secretary to the European Judicial Network (EJN)). Lektors analizēja esošos savstarpējās atzišanas instrumentus, piemēram, Eiropas apcietinājuma orderu (savstarpējās atzišanas princips, noteikts termiņš izpildei, ierobežoti izpildes atteikuma iemesli, obligāta forma. Kā problēmas to izpildē analizētas proporcionalitāte, isi termiņi saņemšanai, papildu informācijas pieprasīšana, problēmas ar informācijas saņemšanu, apstākļi cietumā, izdošana uz valsti, kas nav Eiropas Savienības dalībvalsts), Eiropas iesaldēšanas rīkojumu (tiek uzskatīts par sarežģīti piemērojumu un sākotnēji maz izmantots, to aizvietoja ar Eiropas izmeklēšanas rīkojumu), Eiropas konfiskācijas rīkojumu (tā izmantošanai vajadzētu pieaugt, problēmas ar atšķirīgo regulējumu dalībvalstīs, atbildināšana cietušajiem nav paredzēta vairumā dalībvalstu), Eiropas izmeklēšanas rīkojumu (kopš 2018.gada 15.septembra spēkā visās dalībvalstīs (Dānija un Īrija ārpus tvēruma)). Kā iespējamās problēmas praksē norādītas šo rīkojumu formu aizpildīšana (ja vairāki mēri, vairāki aizdomās turētie, dažādas kompetentās iestādes izpildes dalībvalstīs), steidzami Eiropas izmeklēšanas rīkojumi un laika limiti, tulkojumi, komunikācijas kanāli, Eiropas pierādījumu iesaldēšanas rīkojums (nebija veiksmīgs, ieviests tikai 13 dalībvalstīs un 2016.gadā atcelts), Eiropas aizsardzības rīkojums (izmantots ārkārtīgi reti, ļoti sarežģīta piemērošanas procedūra, tā vietā var izmantot nacionālos aizsardzības rīkojumus) u.c.

Eiropas Savienības krimināltiesību jomas sistēma un Eiropas Savienības tiesas judikatūra: līdzšinējā pieredze un perspektīva pēc 2018.gada, lektore Irene Wiczorek, (Post-Doctoral Researcher, University of Cambridge/ Université Libre de Bruxelles). Prezentācijā lektore apskatīja Eiropas Savienības tiesas lietas, kas skar Eiropas apcietinājuma lēmumu, piemēram, lietas Nr.C-

303/05 (*Advocaten voor de Wereld*)), Nr.C-396/11 (*Radu*), Nr.C-399/11 (*Melloni*), Nr.C-404/15 (*Aranyosi*), Nr.C-659/15 (*Caldararu*), Nr.C-496/16 (*ML*), Nr.C-216/18 (*LM (Celmér)*)), citus savstarpējās atzišanas instrumentus, harmonizācijas instrumentus, Eiropas Savienības pilsoņu izdošanu, *ne bisi in idem* principu, konstitucionālus jautājumus, iekšējā tirgus lietu ietekmi uz nacionālo krimināllikumu piemērošanu, migrācijas lietu ietekmi uz nacionālo krimināllikumu piemērošanu.

Eiropas Savienības tiesas judikatūra un tās ietekme uz valstu nacionālajiem kriminālprocesa likumiem: lietas izpēte, lektors Juan Hernández Villalba (Prosecutor Adviser, Centre for Legal Studies (CEJ), Ministry of Justice). Lektors analizēja Eiropas Savienības lietu Nr.C-207/16 (*Ministerio Fiscal*), proti, prejudiciālo lēmumu par personas datu apstrādi un privātās dzīves aizsardzības nodrošināšanu elektroniskajā komunikācijā, un Spānijas Kriminālprocesuālo likumu. Šajā kontekstā, analizēta arī lieta Nr.C-293/12 un C-594/12 (*Digital Rights Ireland*) un lieta Nr.C-203/15 (*Tele2 Sverige*) un no tām kopsakarā izrietošie problēmjautājumi.

Noziedzīgo nodarījumu pret Eiropas Savienības finansiālajām interesēm izmeklēšana, kriminālvajāšana un iztiesāšana: paplašināta sadarbība starp Eiropas Savienības dalībvalstīm EPPO ieviešanā, lektors Hans-Holger Hermfeld (Special Advisor on the EPPO to DG Criminal Law, German Federal Ministry of Justice). Lektors akcentēja pastiprināto sadarbību, lai nodibinātu Eiropas Prokuratūru, kā arī analizēja tās izveidošanas un darbības īpatnības, proti, tās hibrīda struktūru, kompetenci un kompetences izmantošanas ierobežojumus, informācijas apmaiņas kanālus, lietas nonākšanu EPPO, lietas iedalīšanu EPPO ietvaros un izmeklēšanas līdzekļus. Tāpat lektors pievērsās EPPO mijiedarbībai ar tām dalībvalstīm, kas nepievienojas EPPO, Eurojust un OLAF.

Noziedzīgas naudas plūsmas internetā un bitkoinu (jaun)izmantošana: savstarpējās tiesiskās palīdzības instruments un izmeklēšanas tehnika, lektors Jaroslav Jakubcek (Strategic Analyst, European Cybercrime Centre (EC3), Europol). Analizētas attīstības tendences kriptovalūtu izmantošanā un ar tām saistīto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanā. Lektors analizēja blokķēdes – saturu, ko tajās var saskatīt, to izsekošanu, naudas kontrabandu. Norādītas arī izmeklēšanas pieejas, bitkoinu izsekošana, bitkoinu maksājumi un ar tiem saistīto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanas īpatnības, rīki, tostarp saistībā ar Eiropolu.

Tiešsaistes izmeklēšanas un to rezultātu izmantošana tiesā, lektors Inés Rubio (Head of Information Management and Incident Response, BSI Cybersecurity and Information Resilience, Dublin). Lektore analizēja informācijas aprites milzīgos apmērus mūsdienās, norādot, ka praktiski dažādās ierīcēs esošā privātā informācija gandrīz vienmēr tiek dublēta vairākās vietās, lai nodrošinātu tās saglabāšanu, vienlaikus radot risku, ka kāds var piekļūt personas privātajai informācijai pret tās gribu. Vienlaikus šī digitālajā vidē esošā informācija var būt pierādījums. Kā viens no riska faktoriem šādas informācijas iegūšanai, kas varētu būt pierādījums, ir arvien pieaugošā tendence aplikāciju izstrādātājiem piedāvāt informācijas šifrēšanu, lai nodrošinātu personas datu neaizskaramību. Turklāt, izmantojot šādu elektroniskajā vidē esošu informāciju kā

pierādījumu, ir jāņem vērā, ka šim pierādījumam ir jābūt pārbaudītam un pārbaudāmam.

Savstarpējās tiesiskās palīdzības sistēmas (ne)adekvātums tehnoloģiju laikmetā, lektors Lodewijk van Zwieten (Cybercrime Nationl Prosecutor, Member of the European Judicial Cybercrime Network (EJC�)).

Secinājumi un ieteikumi

Eiropas Savienībā krimināltiesību jomas regulējums saistāms ar līdzsvara nodrošināšanu starp cilvēktiesību ievērošanu un drošību. Nepieciešamība pēc sadarbības krimināltiesību jomā ES dalībvalstīm izriet no kopējiem apdraudējumiem, piemēram, starptautiskās organizētās noziedzības, terorisma draudiem un noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas digitālajā vidē un šo noziegumu pārnacionālā rakstura, kas sekmē jaunu institūciju radīšanu (piemēram, EPPO), kā arī jaunu tiesību instrumentu izveidošanu.

Viens no plašāk izmantotajiem instrumentiem Eiropas Savienībā krimināltiesiskajā jomā ir Eiropas apcietinājuma orderis. Lai arī šis instruments tiek plaši lietots un tam ir virkne priekšrocību, piemēram, dalībvalstīm noteiktie termiņi, konkrēti un ierobežoti atteikuma iemesli, vienlaikus atzīstams, ka pastāv arī diskusija par atsevišķiem tā piemērošanas aspektiem, proti, iespējamais proporcionalitātes izvērtējums kopsakarā ar pamattiesībām, kā arī problēmas precīzas un savlaicīgas informācijas pieprasīšanā un saņemšanā. Minētie apstākļi ir saistāmi arī ar nacionālo tiesu un Eiropas Savienības Tiesas vērtējumu.

Attīstoties sadarbībai krimināltiesību jomā un noziedzīgo nodarījumu izdarīšanai, iekļaujot vairākas dalībvalstis, digitālajā vidē, dalībvalstīm jau šobrīd pieejams plašs klāsts ar tiesiskās sadarbības

instrumentiem, kas turklāt tiek sistemātiski izvērtēti un uzlaboti vai nomainīti nepieciešamības gadījumā.

Latvijas tiesas, izskatot konkrētas lietas un pieņemot nolēmumus, to argumentācijā izmanto Eiropas Savienības Tiesas nolēmumus izteiktās atziņas, tostarp krimināltiesību jomā. Regulāra un sistemātiska Eiropas Savienības Tiesas judikatūras izpēte veicina nacionālo tiesu nolēmumu kvalitātes uzlabošanu un sekmē krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.

Digitālās vides nemitīgā attīstība ietver arī arvien pieaugošu tendenci, ka noziedzīgie nodarījumi tiek izdarīti interneta vidē, turklāt vairāk nekā vienas valsts teritorijā. Pieaugot šādu noziedzīgo nodarījumu izdarīšanai un to veidiem, riskiem, Eiropas Savienībā tiek pievērsta pastiprināta vērība šo noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanai (tostarp par pierādījumu iegūšanu e-vidē) un starptautiskajai sadarbībai, uzlabojot dalībvalstīm pieejamos instrumentus un to funkcionalitāti.

Šobrīd Eiropas Savienībā noris darbs pie Eiropas Prokuratūras ieviešanas, 2018.gada 19.novembrī Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī izsludināta vakance uz Eiropas galvenā prokurora amatu. Eiropas Prokuratūras uzdevums ir cīnīties pret noziedzīgiem nodarījumiem, kas apdraud Savienības finansiālās intereses, tā būs atbildīga par savas kompetences ietvaros esošo noziegumu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un nosūtīšanu uz tiesu. Tā nodrošinās Eiropas Savienības Pamattiesību hartā nostiprināto tiesību ievērošanu. Eiropas Prokuratūras izveide un kompetence izriet no 2017.gada 2.oktobra Eiropas Savienības Padomes regulas (ES) 2017/1939, ar ko īsteno ciešāku sadarbību Eiropas Prokuratūras (EPPO) izveidei.

TIESU ADMINISTRĀCIJAS ĪSTENOTAIS PROJEKTS „SADARBĪBAS ATTĪSTĪBA STARP UKRAINAS UN LATVIJAS TIESLIETU INSTITŪCIJĀM PAR JAUNĀKO TIESU ADMINISTRĒŠANAS SISTĒMU TEHNOLOĢIJĀM”

UKRAINA: tiesu laba pārvaldība, izmantojot un attīstot jaunākās tehnoloģiju iespējas

Augstākās tiesas Komunikācijas nodaļas vadītāja Rasma ZVEJNIECE un Tiesu administrācijas Tiesu un zemesgrāmatu departamenta direktore Andreta SKRASTIŅA, vecākās referentes Jana ZEMBERGA un Ingrida ROZĒNA, E-lietas programmas projekta vadītājs Jānis RUSKA un darbības risku vadītāja Maija ORUPA apmeklēja Ukrainas Augstāko tiesu, Augstākās tiesas Administratīvo Kasācijas tiesu un Saimniecisko Kasācijas tiesu un Tiesu administrāciju.

Latvijas pārstāvji piedalījās diskusijās par tiesu reformu Ukrainā, tiesu komunikāciju ar sabiedrību un medijiem, informācijas tehnoloģijām Augstākās tiesas darbā un elektroniskās tiesvedības ieviešanu, kā arī iepazīs ar Ukrainas tiesu sistēmu.

Ukrainā reformas rezultātā izveidota jauna Augstākā tiesa, kurā apvienotas līdzšinējās četras kasācijas tiesas (Civillietu, Krimināllietu, Administratīvā un Saimnieciskā

kasācijas tiesa). Samazinot kopējo tiesnešu skaitu un uz tiesnešu amatam rīkojot atklātu konkursu ar sabiedrības iesaisti, tiesnešu atlasē (izveidotas speciālas Godprātības padomes), tiek komplektēts pilnīgi jauns tiesnešu sastāvs. Pagaidām tas aizpildīts par 2/3, un no tā 2/3 ir tiesneši, kas tiesu sistēmā ienākuši no zinātnes un advokatūras aprindām. Šobrīd tiesa strādā ārkārtīgi lielas slodzes apstākļos, taču ar lielu entuziasmu vienotam mērķim – palielināt sabiedrības uzticēšanos Augstākajai tiesai un tiesu sistēmai kopumā. Mērķa sasniegšana tiek skatīta kompleksi, pamatā liekot efektīvu un uz klientu orientētu tiesas darbu. Tādēļ šobrīd tiesa ir piesardzīga pret tādiem kasācijas instances darba efektīvizēšanas līdzekļiem kā kasācijas „sieti” un rakstveida process, jo uzskata, ka to var atļauties valstis, kur ir augsta sabiedrības uzticēšanās tiesām. Lai palielinātu sabiedrības uzticēšanos tiesu sistēmai, liela nozīme piešķirta komunikācijai. Ukrainas tiesās izveidots tiesnešu-komunikatoru (runas personu) institūts (Augstākajā tiesā katrā kasācijas tiesas

**Latvijas
delegācija
Ukrainas
Augstākajā
tiesā**

departamentā ir vairāki tiesneši–komunikatori). Tiesnešu–komunikatoru līdzdalības modelis aizgūts no Rietumeiropas valstu un Kanādas prakses, tā kvalitatīvu attīstību sekmējusi arī tiesnešu, kas tiesu sistēmā ienākuši no akadēmiskās vides, pieredze. Tiesneši–komunikatori komentē izskatītās lietas, gatavo oficiālus tiesas paziņojumus, kā arī koordinē preses paziņojumus, kurus sagatavo preses sekretārs. Tiesneši runā visos iespējamajos medijos (īpašu nozīmi piešķirot televīzijai), skaidrojot nolēmumus, kas skar plašāku sabiedrības daļu (piemēram, par pensijām okupētajā Krimas daļā, par automašīnām ar Eiropas numuriem u.c.).

Interesanta ir Ukrainas Augstākās tiesas pieredze rīkot diskusijas ar dažādām auditorijām (studentiem, pasniedzējiem, nevalstiskajām organizācijām u.c.) par tiesību jautājumiem, kas būs vēl skatāmajās lietās. Tiesneši diskusijā piedalās tikai kā moderatori vai klausītāji. Ar to sabiedrība tiek ieinteresēta par tiesību jautājumiem, kas tiks skatīti, savukārt tiesnešiem šajās diskusijās iespējams rasties kādām idejām nolēmumu motivācijai.

Tāpat interesants ir Augstākās tiesas skolu sociālais projekts „Taisnīguma stunda”, kura mērķis palīdzēt skolēniem izprast jēdzienu „taisnīgums”. Skolās tiek rādīta multiplikācijas filma par taisnīguma tēmu, un tiesneši ar skolēniem diskutē par šo tēmu. Projekts skolās guvis lielu atsaucību un izveidojusies pat dažādu instanču tiesnešu komanda visos reģionos, kas ar to dodas uz skolām.

Augstākā tiesa aktīvi izmanto Facebook kontu, tāpat arī vairāki tiesneši savos kontos aktīvi diskutē par tiesas spriedumiem un tiesas aktivitātēm. Sēdes, kurās tiek skatītas sabiedrībai aktuālas un rezonansi izraisījušas lietas, tiek translētas tiešraidē tiesu portālā.

Apmeklējot Tiesu administrāciju, ar Latvijas Tiesu administrāciju apspriestas turpmākās sadarbības jomas un iespējas. Ukrainas Tiesu administrācija atzīmēja, ka viens no svarīgākajiem reformu rādītājiem ir jaunas Augstākās tiesas izveidošana, Augstākās Korupcijas apkarošanas tiesas veidošana, kā arī tiesnešu atlase vispārējās jurisdikcijas un

apelācijas tiesās. Ar 2019.gada janvāri tiek ieviesta Vienota tiesu informācijas telekomunikāciju sistēma, kas Ukrainas iedzīvotājiem ļaus ievērojami vienkāršot piekļuvi tiesām un tiesvedības informācijai.

Ukrainā visās tiesās tiek veikta tiesas sēdes gaitas fiksēšana audio ierakstā, izmantojot programmu „SRS Femida”. Sistēma nodrošina objektīvu tiesas sēdes tehnisko fiksāciju, sagatavo tiesas sēdes audio vai audio-video ierakstu, veido tiesas sēdes protokolu elektroniskā un/vai papīra formātā. Papildus sistēma nodrošina iespēju veikt videoierakstu no dažādiem avotiem tiesas sēdes laikā. Plaši visu procesu tiesvedībā tiek izmantotas videokonferences.

Dokumentu aprīte tiesās organizēta dažādi – izmantojot gan pasta pakalpojumus, gan faksu, gan e-pastu. Datu apmaiņa tiešsaistes formā, nododot datus no sistēmas sistēmai, notiek retos gadījumos. Izmantotas divas dažādas informācijas sistēmas tiesvedības procesu reģistrēšanai – viena civilprocesu un kriminālprocesu, otra administratīvo procesu reģistrēšanai. Sistēmas nav saistītas, tomēr abās ir nodrošināta automatizēta visu instanču tiesnešu nozīmēšana un sistēmā pievienoto un ar tiesneša elektronisko parakstu parakstīto nolēmumu imports Valsts vienotajā tiesu nolēmumu reģistrā. Pēc anonimizēšanas tiek publicēti pilnīgi visi tiesu nolēmumi. Vienotajā tiesu portālā tiek publicēti arī automatizētās lietu sadales protokoli. Lietu sadalē manuāli nekādas izmaiņas veikt nav iespējams.

Ukrainā tiek veidota jauna Vienotā tiesu informācijas un telekomunikāciju sistēma (UJITS), kas plānota kā vienota platforma visai tiesu sistēmai. Tā kā Latvijas Tiesu administrācija ir Tiesu informācijas sistēmas uzturētājs, Latvijas ekspertu pieredze ir noderīga.

Savukārt Latvijas pusei varētu būt noderīgi izmantot Ukrainas tiesu komunikācijas pieredzi, ņemot vērā, ka Ukrainas tiesu sistēma ir kļuvusi neierasti atvērta un komunikācijā daudzveidīga. Būtu noderīgi pēc noteikta laika dzirdēt Ukrainas Augstākās tiesas pieredzi tās mērķa – panākt lielāku sabiedrības uzticēšanos – sasniegšanā.

PIEREDZES APMAIŅAS VIZĪTES

AUGSTĀKĀS TIESAS DELEGĀCIJA EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESĀ

Augstākās tiesas delegācija kopā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnesi no Latvijas Mārtiņu Mitu

*Administratīvo lietu departamenta tiesnese
Līvija SLICA un departamenta priekšsēdētājas palidze
Silvija KUŠKINA, Civillietu departamenta
tiesnese Inta LAUKA un tiesneša palidze Evija VEIDE,
Krimināllietu departamenta tiesnesis
Voldemārs ČIŽEVSKIS un tiesneša palidze
Edīte TURKOPULE decembrī bija pieredzes braucienā
Eiropas Cilvēktiesību tiesā.*

Augstākās tiesas delegācija tikās ar Eiropas Cilvēktiesības tiesas (ECT) tiesnesi no Latvijas Mārtiņu Mitu. Tiesnesis iepazīstināja ar ECT darbu, vēsturi, savām funkcijām, kā arī pārrunāti jaunākie tiesas spriedumi un apspriestas vairākas problēmsituācijas saistībā ar iespējami pieļautiem Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (Konvencija) pārkāpumiem.

Tiesnesis Mīts informēja par Konvencijas 16.protokolu, kuru Latvija vēl nav parakstījusi. Protokolā paredzētas augstākās tiesu instances tiesības pirms nacionālās tiesvedības pabeigšanas pieprasīt ECT konsultatīvo atzinumu par iespējamiem Konvencijas pārkāpumiem. Tikai viena valsts – Francija – jau ir pieprasījusi šādu atzinumu.

ECT juristes Daina Celma un Adele Zalamane sniedza ieskatu Konvencijas 6.panta pirmās daļas un 6.panta trešās daļas piemērošanā. Dalībnieki iepazīstināti ar spriedumiem *Beuze pret Beļģiju*, *Schatshshwili pret Vāciju* un piedalījās diskusijā par neatkarīgu un objektīvu tiesu. Juristes informēja par pieejamiem resursiem darbam ar Konvenciju un ECT prakses meklēšanu (Hudoc datubāze un cita informācija ECT mājaslapā).

Tiesas juriste Lāsma Liede sniedza ieskatu Konvencijas piemērošanā attiecībā uz privāto dzīvi un izteiksmes brīvību. Tiesas spriedumu izpildes departamenta pārstāve *Tatiana Cojocar* iepazīstināja ar ECT spriedumu izpildes kārtību.

Apmeklēta arī tiesas kanceleja, kur tiek saņemtas sūdzības no visām Eiropas Padomes dalībvalstīm, un tiesas arhīvs. Vizītes dalībnieki guvuši padziļinātu izpratni par ECT darbību, ECT praksi un retāk izmantotajām iespējām tās atlasīšanā. ECT praksei saistībā ar Konvencijas 6.panta pirmo daļu (neatkarīga un objektīva tiesa) ir būtiska loma katra tiesneša ikdienas darbā, apsverot nepieciešamību atstatīties no lietas izskatīšanas vai izlemjot pieteikto noraidījumu. Arī ECT pārstāvji norādīja, ka novērtē iespēju pārrunāt aktualitātes Augstākajā tiesā, jo svarīgi ir saglabāt atgriezenisko saiti.

LATVIJAS DELEGĀCIJA EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĀ

*Tieslietu padomes sekretariāta padomniece
Dace ŠULMANE, Satversmes tiesas padomnieks
Gatis BĀRDIŅŠ un tiesnešu palīdzes Elina SEMEŅUKA
un Baiba BAKMANE novembrī bija pieredzes braucienā
Eiropas Savienības Tiesā.*

Latvijas pārstāvji tikās ar Eiropas Savienības Tiesas tiesnesi Egilu Levitu, Eiropas Savienības Vispārējās tiesas tiesnesēm Ingridu Labucku un Ingu Reini, kā arī ar tiesas darbiniekiem, iepazīstot Eiropas Savienības Tiesas (EST) darba praksi un aktuālajiem jautājumiem.

EST darbiniece M.Borkoveca prezentēja Pētniecības un dokumentācijas direktorāta darba specifiku un uzdevumus. Tiesneša E.Levita biroja juridiskā sekretāre D.Sūniņa – lietu sagatavošanu, Tiesas kancelejas vadītāja M.Aleksejeva – dokumentu apriti. Notika apaļā galda diskusija ar tiesneses I.Labuckas biroja juridisko sekretāru M.Kurecko un tiesneses I.Reines juridisko sekretāri ar V.Bei, tāpat arī ar vairākiem EST juristiem-lingvistiem no Latvijas. Satversmes tiesas padomnieks Gatis Bārdiņš savukārt prezentēja Satversmes tiesas judikatūras datubāzi.

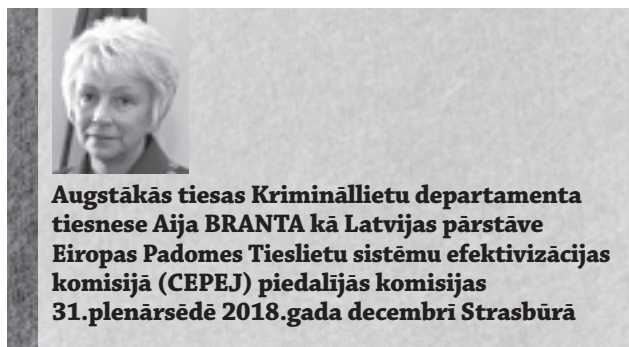
Latvijas delegācija apmeklēja EST zinātnisko bibliotēku un divas tiesas sēdes. Lietā Nr.C-510/17 ML prejudiciālais jautājums bija par to, vai Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 22.maija Direktīvai 2012/13/ES par tiesībām uz informāciju kriminālprocesā, tiesībām uz brīvību un personas neaizskaramību, tiesībām uz aizstāvību, kā arī tiesībām uz lietas taisnīgu izskatīšanu atbilst tas, ka valsts iestādes aizturētajai personai aizturēšanas laikā nepaziņo rakstveidā visu (pilnīgu) informāciju, kas noteikta Direktīvas 2012/13/ES 4.panta 2.punktā (it īpaši par tiesībām uz piekļuvi visiem lietas materiāliem), tādējādi neļaujot personai apstrīdēt nesniegto informāciju Direktīvas 2012/13/ES 8.panta 2.punkta izpratnē). Otrā lieta T-800/17 *Brown Street Holdings/EUIPO - Enesan (FIGHT LIFE)* saistīta ar preču zīmes 'FIGHT LIFE' izmantošanu.

Latvijas delegācija Eiropas Savienības Tiesā kopā ar tiesnešiem no Latvijas Ingridu Labucku, Egilu Levitu un Ingu Reini

Vizītes gaitā bija iespēja tuvāk iepazīt Eiropas Savienības Tiesas un Vispārējās tiesas tiesvedības procesu un darba norisi, diskutēt ar starptautiskas tiesas kolēģiem par aktuāliem tiesību jautājumiem. Tikšanās ar tiesnešiem, kā arī iespēja klausīties tiesas sēdes sniedza pilnvērtīgu iespaidu par tiesneša darba specifiku, izskatāmo lietu kategorijām, kā arī lietu izskatīšanas procesu. Gūtā informācija un pieredze ļaus pilnvērtīgāk analizēt tiesu darbu un tiesas organizācijas un efektivitātes jautājumus Eiropas kontekstā.

LATVIJAS PĀRSTĀVĪBA EIROPAS PADOMES TIESLIETU ORGANIZĀCIJĀS

Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnese Aija BRANTA kā Latvijas pārstāve Eiropas Padomes Tieslietu sistēmu efektivizācijas komisijā (CEPEJ) piedalījās komisijas 31.plenārsēdē 2018.gada decembrī Strasbūrā

Plenārsēdes centrālais jautājums bija Ētikas Hartas par makslīgā intelekta izmantošanu tiesu sistēmās apstiprināšana. Harta pirmo reizi Eiropā nosaka principu kopumu, kas jāņem vērā politikas veidotājiem, likumdevējiem un profesionāļiem, ievērojot makslīgā intelekta straujo attīstību nacionālajās tiesu sistēmās.

Hartā noteikti pieci principi.

I princips – Pamattiesību ievērošanas princips: nodrošina, lai makslīgā intelekta rīku un servisa izveidošana un ieviešana notiktu saskaņā ar pamattiesībām.

II princips – Nediskriminācijas princips: īpaši jānovērš diskriminācijas pastiprināšanās starp personām vai personu grupām.

III princips – Kvalitātes un drošības princips: attiecas uz tiesas nolēmumu un datu apstrādi.

IV princips – Caurskatāmības, objektivitātes un taisnīguma princips: padarīt pieejamas un saprotamas datu apstrādes metodes, apstiprināt ārpusstiprināt auditus.

V princips – Lietotāju kontroles princips: ar likumu noteikta pieeja, dalībniekiem nodrošināta informācija par izvēlēto metodi, tās kontrole.

Ētikas Harta par makslīgā intelekta izmantošanu tiesu sistēmās nosūtīta zināšanai Eiropas Padomes Ministru Komitejai un Eiropas Padomes komitejām un institūcijām.

Plenārsēdē apstiprināta arī Rokasgrāmata tiesām un prokuroriem komunikācijā ar sabiedrību un medijiem. Papildinātas Vadlinijas lietu izskatīšanas vadībai, aktualizējot lietu izskatīšanas ilgumu Eiropas Padomes dalībvalstīs, balstoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi. Apstiprināti vairāki dokumenti mediācijas jomā.

Plenārsēdes darba kārtībā arī tradicionāli jautājumi – CEPEJ prezidenta un sekretariāta informācija par dalību dažādos pasākumos, dalībvalstu pārstāvju informācija par paveikto tieslietu sistēmas efektīvizēšanā un CEPEJ ziņojuma par Eiropas tieslietu sistēmām popularizēšanā. Par sadarbību ar CEPEJ informēja pārstāvji no citām Eiropas Padomes institūcijām – Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes (CCJE), Eiropas Prokuroru konsultatīvās padomes (CCPE) un Eiropas Tiesiskās sadarbības komitejas (CDCJ).

Noklausīta informācija par CEPEJ dalību Eiropas Padomes sadarbības programmās – Balkānos (tieslietu sistēmas efektivitātes un kvalitātes stiprināšana), Spānijā (informācijas iegūšana un pārvaldība), Maltā un Azerbaidžānā (tiesu sistēmas efektivitātes un kvalitātes stiprināšana), Gruzijā (tiesu reformas atbalsta programma). Nolemts iesaistīties sadarbības programmā starp CEPEJ un Armēnijas Tieslietu padomi.

Saistībā ar sadarbību ar Eiropas Savienību Austrijas pārstāvis informēja par paveikto Eiropas Padomes prezidentūras laikā, savukārt Rumānijas pārstāvis informēja par valsts plānotajiem pasākumiem prezidentūras laikā.

CEPEJ ZIŅOJUMS – TIESLIETU SISTĒMAS BAROMETRS

Aija BRANTA – intervijā Latvijas Vēstneša portālam 2018.gada 23.novembrī

Kādi ir Eiropas Padomes Tieslietu sistēmu efektivitātes komisijas (CEPEJ) darbības mērķi?

Komisijas izveidošana pirms vairāk nekā 15 gadiem parādīja Eiropas Padomes gribu stiprināt tiesiskumu un garantēt pamattiesības, pamatojoties uz Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības Konvenciju, īpaši šīs Konvencijas 5.pantu, kas noteic tiesības uz drošību un brīvību, 6.pantu, kas noteic tiesības uz taisnīgu tiesu, 13.pantu, kas paredz efektīvu atlīdzinājumu, un 14.pantu, kas noteic diskriminācijas aizliegumu.

Nemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesā iesniegto sūdzību lielo skaitu par nesamērīgi ilgajiem tiesvedības procesiem, Eiropas Padome atzina, ka ir nepieciešams darbs tieslietu sistēmu efektīvizācijas uzlabošanai, kā arī ir nepieciešams izstrādāt rekomendācijas, kuras varētu izmantot kā līdzekli šo konkrēto mērķu sasniegšanai, tas ir, tiesiskuma un efektivitātes nodrošināšanai lietu iztiesāšanā. CEPEJ ir izvirzīti vairāki mērķi: uzlabot dalībvalstu tiesu sistēmu darbības efektivitāti un kvalitāti, tādējādi samazinot sūdzību skaitu Eiropas Cilvēktiesību tiesā; garantēt, lai ikviens var efektīvi īstenot savas tiesības, tādējādi palielinot sabiedrības uzticēšanos tiesu sistēmai; nodrošināt, lai tiktu ieviesta Eiropas Padomes tiesiskie instrumenti, kas attiecas uz taisnīgumu un efektivitāti lietu izskatīšanā.

Katru otro gadu tiek publicēts Eiropas Padomes dalībvalstu tieslietu sistēmu novērtējums „Eiropas tiesu sistēmas tiesu efektivitāte un kvalitāte”. Pamatojoties uz šo ziņojumu, tiek noteiktas tās jomas, kurās ir nepieciešami uzlabojumi kādā konkrētā valstī vai vairākās valstīs.

Pēc dalībvalstu lūguma tiek nodrošināts atbalsts Eiropas Padomes standartu ieviešanā, izstrādāti konkrēti pasākumi valsts tieslietu sistēmas darbības uzlabošanai. Vadlinijas ir izstrādātas vairākās jomās. Viena no jomām ir tiesvedības termiņu pārraudzība. Tās ir vadlinijas tiesu statistikai, lietas izskatīšanas laiku plānošanai. Pēdējās vadlinijas, kas ir pieņemtas, ir par tieslietu digitalizāciju. Tās tiek izmantotas ļoti plaši, jo faktiski, balstoties uz šīm vadlinijām, tiek apkopoti dati, kurus tālāk nosūta efektīvizācijas komisijai ziņojuma veidošanai. Vēl viena joma ir tiesas pieejamības nodrošināšana, un šajā jomā ir pieņemtas vadlinijas par tiesas telpu izkārtojumu, kā arī tiesu atrašanās vietu karšu izveidi. Tāpat ir izstrādātas vadlinijas tiesu sistēmas kvalitātes uzlabošanai un tiesību uz taisnīgu tiesu saprātīgā termiņā nodrošināšanai.

Vēl viens darbības virziens ir ziņojuma sagatavošana pēc dalībvalstu lūguma. Komisija katru gadu saņem vismaz pāris šādus lūgumus veikt konkrētas valsts tiesu sistēmas izvērtējumu un atbilstību Konvencijas prasībām, kā arī Eiropas Padomes tiesiskajiem instrumentiem.

Kā vērtējat Latvijas tieslietu sistēmas attīstību pēdējos gados?

2005.gadā CEPEJ izveidoja balvu – Justīcijas kristāla svāri. Tā ir balva, ko saņem valstis par tiesu procesos un tiesu darba organizācijā ieviestu efektīvu projektu, inovācijām. Kopš 2005.gada ir notikušas pavisam deviņas šādas sacensības, un 2015.gadā balvu ieguva Latvijas Tiesu administrācija par projektu „Tiesas sēdes gaitas fiksēšana, izmantojot tehniskos līdzekļus”.

Vērtējot Latvijas tieslietu sistēmas attīstību pēdējos gados, noteikti vēlos minēt projekta „Justīcija attīstībai” ietvaros CEPEJ veikto Latvijas tieslietu sistēmas novērtējumu un ekspertu sagatavoto ziņojumu, kas tika prezentēts 2018.gada martā. Minētais projekts Latvijā tiek īstenots vienlaikus ar reformu tieslietu jomā ar mērķi uzlabot valsts tiesu sistēmas organizāciju un darbību.

Eksperti Latvijas tieslietu sistēmai ir devuši pozitīvu vērtējumu, neraugoties uz to, ka, pētot situāciju Latvijā, eksperti centās būt ļoti kritiski. Ja salīdzinām to periodu, kad tika uzsākts CEPEJ darbs un sāku tajā darboties no pašiem pirmsākumiem, un to, kāda situācija ir šodien, tad skaidri redzams, kāda attīstība ir notikusi. Jāteic, ka vairākas ailes CEPEJ ziņojumā Latvija kādreiz nevarēja aizpildīt, mums vienkārši tur bija ievilkta svītriņa. Tagad mums ir izveidota Tieslietu padome, kas uzsāka savu darbību 2010.gadā, mums ir ieviesta mediācija, Latvijā ir noslēgusies tiesu teritoriālā reforma, kas, es ceru, ir atrisinājusi vairākas problēmas, tostarp tiesnešu nevienmērīgo noslodzi. Runājot par lietu izskatīšanas termiņiem, kas, pēc manas pieredzes spriežot, ir ļoti aktuāls jautājums ne tikai Latvijā, varētu pievērst uzmanību šim ziņojumam, kur tiek dots skaidrojums, kāds ir vidējais rādītājs Eiropā pa lietu kategorijām. Jāteic, ka Latvijai nav no sliktākajām pozīcijām. Latvijā ir veikts liels darbs, uzlabojot šos rādītājus, uzlabojot darbu. Un jācer, ka sabiedrība arī vairāk uzticēsies tieslietu sistēmai.

VI TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

TIESNEŠA NEATKARĪBA, NODROŠINOT PAMATTIESĪBU AIZSARDZĪBU

Uzruna Ukrainas Augstākās tiesas konferencē 2018.gada 14.decembrī

Ivars BIČKOVIČS

Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Ekselences, kolēģi!

Augsta limeņa profesionāļu dalīšanās pieredzē un aicinājums uz domu apmaiņu ļauj stiprināt demokrātiju.

Demokrātija nav iedomājama bez pamattiesību ievērošanas nodrošināšanas. Savukārt būtisks demokrātijas tiesiskuma un taisnīguma aspekta garants tiek nodrošināts ar tiesu varas pārstāvju iesaisti – tiesvedības procesos.

Latvijas tiesnesis Eiropas Cilvēktiesību tiesā Mārtiņš Mits nesenā intervijā uzsvēris, ka Eiropas Padomes

cilvēktiesību aizsardzības mehānismu jēga ir stiprināt un veicināt cilvēktiesību aizsardzību nacionālā līmenī.

Lai gan Eiropas Cilvēktiesību konvencijas normas Latvijai saistošas jau vairāk nekā 20 gadus, Latvijas tiesu aktīva pieredze darbā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu ievērošanu un izpildi vērtējama pēdējo desmit – piecpadsmit gadu laikā.

Latvijas konstitūcija (mēs to saucam – Satversme) arī jau 20 gadus paredz pamattiesību katalogu, kurā pamattiesību

Latvijas Augstākās tiesas priekšsēdētājs piedalās Ukrainas Augstākās tiesas organizētajā starptautiskajā konferencē

apjoms ir salīdzināms ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijā doto. Latvijā aktīvi darbojas Konstitucionālā tiesa, kura būtiski iesaistās pamattiesību apjoma robežu noteikšanā un attiecīgo normu interpretēšanā. Nacionālajām tiesām paliek pamatzdevums – šo tiesu atziņu piemērošana konkrētu individuālu tiesību noteikšanā un aizsardzībā. Jums kā pieredzējušiem profesionāliem gribētu uzsvērt – tas ir atbildīgākais – principu piemērošanu nodrošināt ikkatrā lietā. Latvijas tiesās pamattiesību aizsardzība ir ikdienas jautājums. Šādā aspektā analizēt tiesu lietas būtu neproduktīvi, jo būtu pārāk vienkārši. Jānorāda, ka mēs mācāmies ne tikai no konstatētiem būtiskiem trūkumiem savās tiesvedībās, bet arī, protams, citu valstu salīdzināmos procesos. Tas būtiski pēdējo gadu laikā papildinājis Latvijas Augstākās tiesas vērtējumu un argumentāciju. Tā kā šodien plānots pievērsties tieši ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju aizsargāto pamattiesību jautājumiem, gribētu man doto laiku veltīt Latvijas Augstākās tiesas vērtējumam par Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumus doto izvērtējumu jau konkrētās lietās. Dažas no Latvijas lietām, manuprāt, ir īpaši atzīmēšanas vērtas.

No Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu izpildes ieteikumiem izriet nacionālās tiesas pienākums gadījumos, ja konstatēts tāds pamattiesību aizskārums, kas ietekmējis pieteicēja tiesības uz taisnīgu tiesu, atsākt procesu. Latvijai vispārējos skaitļos ir maz tādu lietu, kurās konstatētais pārkāpums tieši norāda uz nepieciešamību atsākt procesu nacionālajā tiesā. Šādos gadījumos (kopumā mums ir 5 kriminālprocesu un viens administratīvais process), protams, atjaunota tiesvedība sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, proti, pamatojoties uz starptautiska tiesas sprieduma pamata.

No juridiskās analīzes un kritikas viedokļa interesantas ir tās lietas, kurās būtiskais pamattiesību aizskārums, kura dēļ pats process uzskatāms par netaisnīgu, nav konstatēts, bet pieteicējs tomēr vērsās tiesā un lūdz atjaunot tiesvedību un atsākt lietas izskatīšanu kādā no instancēm pēc būtības.

Latvijai šādas lietas ir vairākas.

Piemēram, ir divas lietas, kurās Eiropas Cilvēktiesību tiesa nav konstatējusi 6.panta pārkāpumu, bet citu pantu, tomēr norādījusi, ka tie ir procesuāla rakstura pārkāpumi.

Ar ko lietas ir interesantas:

1) tās ir civillietas – tāpat jau ir tiesā risināts tiesisks strīds un dots tam noregulējums, ļaujot arī atbildētājam paļauties uz spēkā stājušos tiesas spriedumu.

2) Eiropas Cilvēktiesību tiesas konstatētais pamattiesību pārkāpums bija procesuāla rakstura, tomēr ne par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.pantu – tāpat ne par tiesībām uz lietas izskatīšanu tiesā.

3) Augstākā tiesa šajās lietās ir nodrošinājusi Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma seku pēckontroli, proti, atbilstoši lietu faktiskajiem apstākļiem vērtējusi gan Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijas Nr.2000 (2) dalībvalstīm „Par noteiktas kategorijas lietu atkārtotu izskatīšanu vai procesa atjaunošanu nacionālajā līmenī pēc Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma pasludināšanas”, gan rūpīgi analizējusi pašas Eiropas Cilvēktiesību tiesas secinājumus šajā un līdzīgās lietās, proti, kā tas jāattiecinā uz šādu situāciju.

Vienā no lietām – *Rubīns pret Latviju* – Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina, ka noticis Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 10.panta, proti, tiesību uz vārda brīvību,

pārkāpums, jo persona bija atbrīvota no darba saistībā ar e-pastos izteiktiem aizrādījumiem par darba organizāciju augstskolā.

Atbilstoši nacionālajai praksei, nepareizas atbrīvošanas no darba gadījumā restitūcija prasa atjaunošanu darbā. Tomēr šajā lietā Augstākā tiesa secināja, ka kompensācijas mehānisms, kādu piemērojusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, nodrošinājis kompensāciju tādā mērā, ka procesa atjaunošana un faktiski atjaunošana darbā vairs nav nepieciešama pamattiesību aizskāruma novēršanai un kompensēšanai.

Otra lieta Eiropas Cilvēktiesību tiesā bija *A.K. pret Latviju*.

Nekvalitatīvas medicīniskās uzraudzības grūtniecības laikā dēļ netika savlaicīgi konstatēts augļa anomālijas risks. Ārste tika sodīta ar naudas sodu. Dažus gadus vēlāk iesniedzēja vērsās tiesā ar civilprasību pret slimnici, kurā notika viņas grūtniecības aprūpe, prasot uzturlīdzekļu, zaudētās peļņas un morālā kaitējuma piedziņu. Visas trīs tiesu instances iesniedzējas prasību noraidīja, nekonstatējot cēlonisko sakaru starp atbildīgās ārstes rīcību un tās sekām – slimā bērna piedzimšanu.

Atzīstot Konvencijas 8.panta procesuālā aspekta pārkāpumu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa kritizēja tiesvedību nacionālajās tiesās, kuras rezultātā tika noraidīta iesniedzējas civilprasība pret slimnici. Analizējot nacionālo tiesu sniegto argumentāciju un vērtējumu, kas bija par pamatu civilprasības noraidīšanai, Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzskatīja, ka tas bija patvaļīgs, jo nacionālās tiesas nebija ņēmušas vērā vairākas pretrunas lietas faktiskajos apstākļos, nebija pietiekami pamatojušas savus secinājumus un nebija vērtējušas iesniedzējas tiesības uz morālā kaitējuma kompensāciju, kas izriet no Ārstniecības likuma pārkāpuma. Tiesa kritizēja arī nacionālo tiesu atteikumu uzklaut iesniedzējas liecības, lai gan atbildīgajai ārstei šāda iespēja tika dota.

Iesniedzējas prasību par kompensāciju vairāk nekā 270 000 eiro apmērā Eiropas Cilvēktiesību tiesa apmierināja daļēji un nolēma piešķirt kompensāciju par morālo kaitējumu 5000 eiro apmērā.

Augstākā tiesa, skatot pieteicējas lūgumu par tiesvedības uzsākšanu, secināja, ka pieteicēja pieteikumā nav motivējusi, kādi konkrēti apstākļi ir pamatā viņas secinājumam, ka no Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma izriet, ka tiesvedība ir jāuzsāk no jauna.

Augstākās tiesas Civillietu departaments secināja, ka no Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 24.jūnija sprieduma neizriet apstākļi, kas būtu par pamatu tiesvedības uzsākšanai no jauna; par sekām, ko radījis pārkāpums, ir piešķirts atbilstīgs atlīdzinājums. Savukārt pieteicējas atsaukšanās vien uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu nav uzskatāma par jaunatklātiem apstākļiem Civilprocesa likuma normu izpratnē, un pieteikums ir noraidāms.

Nacionālās tiesas loma ir būtiska, lai nodrošinātu pamattiesību aizsardzību savas valsts nacionālā standarta izpratnē, kas, pašsaprotami, var pārsniegt Eiropas Cilvēktiesību konvencijā garantēto minimumu. Tā arī ir daļa no tiesas neatkarības. Pamattiesību aizskāruma novēršanas pēckontrolē arī ir daļa no nacionālo tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas dialoga.

Pēdējā piemērā lietā *Taraneks pret Latviju* ar 2014. gada 2.decembra spriedumu Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina, ka, iztiesājot lietu, noticis Konvencijas 6.panta

1.punkta pārkāpums saistībā ar iespējamu uzskūdišanu, kā arī noticis Konvencijas 8.panta pārkāpums saistībā ar apsūdzētā sarunu ierakstīšanu un saistībā ar kratīšanu šīs personas birojā. Konkrētajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā nav norādīts, ka piemērotākais atbildzinājuma veids būtu kriminālprocesa atjaunošana. Tomēr Augstākā tiesa uzskatīja, ka no konstatēto pārkāpumu būtības izriet, ka kriminālprocess ir atjaunojams, jo Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums šajā lietā ir atzīstams par jaunatklātu apstākli, kas var būtiski ietekmēt lietas iznākumu. Augstākā tiesa pati secināja, ka cilvēktiesību aizskāruma restitūcijai nepieciešama lietas atkārtota izskatīšana un lieta tika nosūtīta apelācijas instances tiesai. Apelācijas instances tiesai, iztiesājot lietu no jauna, Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā konstatētie Konvencijas pārkāpumi ir jāņem vērā.

Latvijas Augstākā tiesa vienā no tās spriedumiem norāda, ka Latvijas Konstitūcijas norma (Satversmes 83.pants), kas noteic, ka tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti, nozīmē, ka demokrātiskā tiesiskā valstī tiesa spriež tiesu neatkarīgi. Tiesa ir padota vienīgi likumam un tiesībām, proti, tiesa ir metodoloģiski brīva sprieduma pamatojuma veidošanā, ciktāl tā saglabā savu padotību likumam un tiesībām. Latvijas tiesnešu ētikas komisija 2018.gada sākuma atzinumā ir norādījusi, ka no judikatūras atšķirīgs viedoklis nav patvaļīgs, ja tas atbilstoši pamatots. Šāds secinājums vienlīdz attiecināms arī uz nolēmumu, kurā secinājumi atšķiras no starptautiskās tiesas secinājumiem.

Pamattiesību nodrošināšana ir taisnīga tiesas spriešana – tāpat ikkatra tiesneša pienākums. Aicinu turpināt strādāt atbilstoši augstākajiem standartiem.

NOTARIĀTA STIPRĀ PUŠE IR JAUNAS IDEJAS ATTĪSTĪBAI

Uzruna Latvijas zvērinātu notāru kopsapulcē 2019.gada 22.martā

Ivars BIČKOVIČS

Augstākās tiesas un Tieslietu padomes priekšsēdētājs

Cienijamie zvērinātie notāri!

Pateicos par uzaicinājumu piedalīties notāru kopsapulcē. Šo iespēju novērtēju ne tikai kā Tieslietu padomes priekšsēdētāja pienākumu, bet arī kā iespēju iegūt jaunas idejas, kuru notariātam nekad nav trūcis.

No aizvadītā gada notāru aktivitātēm (jeb pareizāk būtu teikt – stratēģijām) pieminēšu divas, no kurām arī citi tiesu sistēmai piederīgie varētu aizgūt sev ko noderīgu.

Pirmkārt, šīgada Notāru dienu moto „Neizlaist savas dzīves grožus no rokām”

attiecināms ne tikai uz Nākotnes pilnvarojumu, uz ko notāri mudināja savus klientus. Stratēģija – domāt par sakārtotu rītdienu un neatstāt svarīgas lietas pašplūsmā – tikpat lielā mērā attiecināma uz pašu notāru un Notāru padomes stratēģiju – neizlaist savas profesionālās darbības grožus no rokām. Tas nozīmē – prast saskatīt, kas Latvijas cilvēkiem šobrīd aktuāls un rīt būs vēl aktuālāks, un no savu pakalpojumu plašā loka akcentēt tieši to. Tāpat prast laikus saskatīt, kur ir vai var rasties problēmas normatīvajā regulējumā un virzīt likumdevēja un arī sabiedrības domu virzienā izdarīt grozījumus vai, gluži pretēji, – apturēt

grozījumus likumos. Tā vienmēr bijusi prasmīga Notāru padomes stratēģija.

Otrkārt, notariāta tehnoloģiskais mūsdienīgums. Tas bija patiešām inovatīvi, kā Jūs atzīmējāt atjaunotā Latvijas notariāta 25.gadadienu – ar Diginotāru, kad, izmantojot IT tehnoloģijas, kļūvāt pieejami arī attālināti. Un ar lieli daļai droši vien mazpazīstamo hakatonu, kad kopā ar IT entuziastiem ģenerējāt idejas notariāta turpmākai modernizācijai.

Jūsu stiprā puse ir radīt jaunas idejas savai attīstībai. To novēlu arī šodienas kopsapulcē un turpmākajā darbā.

PILSONISKA, IZLĒMĪGA UN DROSMĪGA IESTĀŠANĀS PAR VALSTISKUMA VĒRTĪBĀM IR MŪSU PIENĀKUMS

Uzruna administratīvo tiesu 15 gadu jubilejā 2019.gada 1.februārī

Veronika KRŪMIŅA

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

Foto: Pēteris Bīrznieks

Godātie, kolēģi!

Esama nosvinējuši Latvijas valstiskuma 100 gadu jubileju, Senāta 100 gadu jubileju un pamazām tiek svinētas apgabaltiesu lielās jubilejas. Administratīvās tiesas šogad atzīmē 15 gadu jubileju. Salīdzinoši ar cilvēka mūžu esam sasnieguši spuroino padsmītnieku vecumu. Taču, neskatoties uz šo salīdzinoši neilgo laiku, administratīvās tiesas ir devušas būtisku ieguldījumu Latvijas tiesiskās domas attīstībā un Latvijas kā tiesiskas valsts attīstībā.

Tiesām savā darbā pastāvīgi nākas saskarties ar jauniem izaicinājumiem. Modernā tiesa un tiesnesis mūsdienās ir ne tikai taisnības un pareizā risinājuma meklētājs un paudējs, bet arī ir tāds kā sabiedrības samierinātājs vai audzinātājs.

Nav šaubu, ka demokrātiskas un tiesiskas valsts principu īstenošana ir pamatā tam, lai cilvēkos nostiprinātos uzticēšanās valstij. Kolēģi, tieši no mūsu – tiesnešu un tiesu darbinieku – darba ir atkarīga sabiedrības uzticēšanās tiesu sistēmai un valstij kopumā.

Nevar piemirst, ka uzticēšanos tiesām veido ne tikai argumentēti spriedumi, bet arī lietas apstākļu rūpīga analīze, cieņpilns un saprotams tiesas process, kā arī tiesas atvērta komunikācija ar klientu.

Demokrātija un likumos deklarētais tiesiskums bez tā efektīvas nodrošināšanas ilgtermiņā pakļauj valsti dažādiem riskiem¹ un apdraudējumiem. Mūsdienās demokrātiju un tiesiskumu nopietni pārbauda tādas parādības kā populisms, manipulācija ar sabiedrisko domu, tiesiskais nihilisms.

Domājot par mūsdienu demokrātijas izaicinājumiem, jāpatur prātā tas, ka tiesa un tiesnesis bieži vien ir pēdējais ķēdes posms garā lēmumu pieņemšanas virknē. Līdz ar to pilsoniska, izlēmīga un drosmīga iestāšanās par valstiskuma vērtībām ir jābūt ikviena tiesneša un tiesas darbinieka pienākumam.

Gribu teikt lielu paldies visiem – gan tiesnešiem, gan tiesu darbiniekiem – par darbu tiesiskas valsts stiprināšanā un tiesību attīstībā.

Šajā jubilejas reizē novēlu visiem tiesnešiem un tiesu darbiniekiem strādāt ar dzirksti sirdīs un acīs mūsu Latvijas kā tiesiskas valsts stiprināšanā un būt stipriem savā iekšējā neatkarībā.

¹Ziemele I. Tiesiskuma audits: vai Latvija ir tiesiska valsts. Jurista Vārds, 07.11.2017., Nr. 46 (1000), 12.–15.lpp.

IESNIEGUMS TIESLIETU PADOMEI PAR JAUNATKLĀTIEM APSTĀKĻIEM

Ieskats Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja ikdienā

Aigars STRUPIŠS

Augstākās tiesas Civillietu departamenta priekšsēdētājs

Kā Augstākās tiesas Civillietu departamenta priekšsēdētājam man nākas skatīt sūdzības par visu instanču tiesu tiesnešiem, kuri skata civillietas, kā arī dažādus citus iesniegumus un sūdzības. Pirms kāda laika žurnāla elektroniskajā versijā iesaistījos diskusijā ar komentētājiem pie „Jurista Vārda” raksta „Vēlreiz par maksātspējas lietu izpētes komisijas ziņojumu”,¹ sakot, ka apmēram 90% sūdzību par tiesnešiem ir noraidāmas kā nepamatotas. Uz to viens no komentētājiem vārdā Ainārs atbildēja, ka man esot ziņots par korumpētiem tiesnešiem, bet „reakcija nekāda”.²

Mēs ar viņu publiskajā interneta diskusijā vienojāmies, ka viņš iesniegs sūdzību vēlreiz, lai es varētu identificēt, par kuru no sūdzībām ir runa, savukārt es uzrakstīšu rakstu „Jurista Vārdam” par šo konkrēto sūdzību, lai tiesai būtu iespēja atbildēt uz šiem pārmetumiem. Sabiedrībai jāzina, kādas sūdzības ienāk par tiesu darbu un kāpēc es teicu, ka 90% sūdzību ir nepamatotas. Ainārs savu vienošanās daļu izpildīja, nu man jāpilda savējā. Izrādījās, ka diskusijā minētais iesniegums nebija sūdzība par tiesnesi, bet tas nemaina norunu. Rakstā sūdzības autoru dēvēšu par Aināru, jo tā mans interneta diskusijas oponents parakstījās publiski. Pārējās ziņas, kas var skart fiziskās personas tiesības, neminēšu. Lietas izklāsts ir saīsināts un koncentrēts tikai uz sprieduma *ratio decidendi* un uz to attiecināmajiem apstākļiem. Gan spriedums, gan iesniegums ir daudz apjomīgāki, un to izskatīšana un oficiālas atbildes sniegšana prasija krietni vairāk laika nekā šis raksts.

I. Sūdzība

Ainārs iesniedza sūdzību Tieslietu padomei, kurā lūdza „apturēt [pret viņu] spēkā nākušā tiesas sprieduma izpildi lietvedību un izskatīt jautājumu par pienākumu Augstākajai tiesai izskatīt iesniedzēja pieteikumu par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas [...] sprieduma atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem [...]”.

Tā kā runa bija par civillietu, sūdzības izskatīšanu un atbildes sagatavošanu Tieslietu padomes priekšsēdētājs nodeva man kā Civillietu departamenta priekšsēdētājam.

II. Civillietā

Izskatot sūdzību, vienmēr tiek pārbaudītas ziņas par civillietu, uz kuras izskatīšanu sūdzība attiecas. Tā arī šoreiz, pārbaudot Tiesu informatīvo sistēmu (TIS), tika konstatēts, ka banka pret Aināru ir cēlusi prasību par aptuveni 240 000 latu piedziņu. Prasība pamatota ar to, ka banka izsniegusi Aināram aizdevumu nekustamā īpašuma iegādei. Tā kā atbildētājs nepildīja saistības, banka izmantoja pieliktās tiesības vienpusēji atkāpties no līguma, pieprasot visu saistību nekavējošu izpildi.

Ainārs celis iebildumu, ka viņš aizdevumu neesot

saņēmis, jo banka viņa aizņēmumu pārskaitījusi citai personai, proti, viņa nopirktā nekustamā īpašuma pārdevējam. Tiesa prasību apmierināja, konstatējot, ka banka aizdevuma summu pārskaitījusi nekustamā īpašuma pārdevējam saskaņā ar aizdevuma līgumā pausto atbildētāja (resp., Aināra) gribu.

Ainārs iesniedza Augstākajā tiesā pieteikumu par minētā sprieduma atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Kā jaunatklātu apstākli viņš norādījis faktu, ka tiesas sastāvā, kas taisījis spriedumu, ir bijusi toreizējā Rīgas apgabaltiesas tiesnese Iveta Bērziņa, kura vēlāk notiesāta par kukuļa piesavināšanos. Tas esot vispārzināms fakts, jo publicēts masu medijos. Šis apstāklis, Aināra ieskatā, liecina par tiesneses neobjektivitāti viņa lietas izskatīšanā.

Augstākās tiesas Civillietu departaments Aināra pieteikumu noraidīja. Noraidīšanas motīvs – atbilstoši Civilprocesa likuma 482.panta otrajai daļai pieteikumā norādītajam apstāklim, lai to varētu uzskatīt par jaunatklātu minētās normas izpratnē, jābūt saistāmam ar sprieduma taisīšanu konkrētajā civillietā (kā zināms, tiesnese I.Bērziņa tika notiesāta par kukuļa piesavināšanos saistībā ar citas civillietas izskatīšanu, kura uz Aināru neattiecas). Nav nekādas norādes, kā bijušās tiesneses Bērziņas notiesāšanas fakts būtu saistīts ar Aināra lietu. Jāpiezīmē, ka tiesneses Bērziņas taisītie nolēmumi lietās, saistībā ar kurām viņa tika notiesāta, ir pārskatīti un atcelti, t.s. uz jaunatklātu apstākļu pamata.

III. Atbilde uz sūdzību

Aināram tika atbildēts, ka:

1) Tieslietu padomei saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89.¹ un 89.¹¹ pantu nav tiesību iejaukties tiesas darbībā; tai skaitā tai nav tiesību apturēt izpildi lietvedību vai uzdot Augstākajai tiesai pārskatīt lietas;

2) Augstākajai tiesai nav pamata pārskatīt lietu, jo Aināra pieteikums par identiskiem jaunatklātiem apstākļiem Augstākajā tiesā jau noraidīts (Civilprocesa likuma 478.panta ceturtās daļas 5.punkts) un lēmums ir spēkā.

IV. Jautājums lasītājiem

Kā fakts par tiesneses Bērziņas, kura taisījusi spriedumu Aināram par sliktu, notiesāšanu par kukuļa piesavināšanos saistībā ar pavisam citu civillietu ietekmē faktu, ka Ainārs par bankā aizņemtu naudu ir ieguvis nekustamo īpašumu un ka viņam aizdevums ir bankai jāatdod un jāatbild ar iekļāto mantu?

Publicēts žurnālā „Jurista Vārds”, 22.01.2019.

¹ Jurista Vārds, 18.09.2018. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/273377-velreiz-par-maksatnespejas-lietu-izpetes-komisijas-zinojumu>

² Skat.: „Aināra” 19.09.2018 / 16:29 komentāru pie minētā raksta.

LIKUMA „PAR TIESU VARU” NOZĪME CIVILPROCESA LIKUMA IZSTRĀDĀŠANĀ

Referāts Tieslietu ministrijas rīkotajā konferencē „Aktuālie Civilprocesa problēmjautājumi” 2018.gada 18.oktobrī

Gvido ZEMRĪBO

Zvērināts advokāts, pirmais neatkarīgās Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājs

[1] Šis gads Latvijas vēsturē ieņem un arī nākotnē ieņems īpašu vietu, jo tas ir Latvijas valsts simtgades gads, lielās jubilejas, 1918.gada 18.novembra atceres gads. Šī izcilā notikuma ēnā ir palicis Latvijas juristiem ne mazāk svarīgs notikums. No pirmajām jaunās Latvijas valsts pastāvēšanas dienām jaunā Pagaidu valdība sāka veikt pasākumus jaunās Latvijas patstāvīgās tiesu sistēmas radīšanai. Jau 1918.gada 6.decembrī Tautas padome pieņēma „Pagaidu nolikumu par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību”.

Līdz ar to šī gada 6.decembrī mēs varam atzīmēt citu jubileju – neatkarīgās Latvijas tiesu simtgadi. Nolikums izveidoja Latvijā trīs instanču tiesu sistēmu. Tā 7.pantā ir teikts: „Kasācijas instance visās lietās ir Latvijas Senāts Rīgā, kurš izspriež lietas koleģiālā sastāvā un iedalās civil-, krimināl- un administratīvajās nodaļās ar kopīgā sēdē vēlētiem priekšsēdētājiem.” Ne mazāk svarīgs un nozīmīgs vēsturiskā skatījumā bija 10.pants, kas noteica: „Darišanu valoda tiesās un tiesu iestādēs ir valsts valoda – latviešu valoda.”¹ Šī norma, kura, ar mūsdienu acīm raugoties, liekas pati par sevi saprotama, tajā laikā bija visai svarīga un noteica būtisku pavērsienu tiesu darbā. Lūk, kā raksturo stāvokli Latvijas tiesās vēlākais senators, tajā laikā Sanktpēterburgas Universitātes tieslietu students Kārlis Ducmanis savā 1913.gadā izdotajā grāmatā „Iz Baltijas provinču tiesībām”:

„Par mūsu valodas stāvokli Baltijas tiesās (un pašvaldības iestādēs) ir daudz mazāk runāts un rakstīts nekā, piemēram, par tās likteni skolās. Cik maz tā ir tikusi un tiek ievērota mūsu skolās, tikpat maz un vēl mazāk tai ir ticis un tiek ierādīts vietas tiesās. Uz mūsu valodas pabērna stāvokli tiesās jau norāda zīmīgais nosaukums tautas mutē – „jaunās krievu tiesas”, tāpat kā vecās tiesas dēvēja par „vācu tiesām”. Agrāk, pirms 1889.gada, viscaur, izņemot pagasta tiesas un pa daļai arī citas zemnieku tiesu instances, tiesās valdīja vācu valoda. Kas gribēja tālāk tiesāties, tam vajadzēja meklēt palīgu pie vācu valodas pratējiem, ja pats to neprata. Tagad, ceļojot pa tiesu instancēm, visur vajag krievu valodu, izņemot pagasta tiesās un zemnieku virstiesās, kaut gan arī pēdējās pēc likumdevēja idejas, kā to tūlīn sīkāk apskatīsim, latviešu valoda („pagaidām”) tiek tikai ciesta.”²

Ne mazāk būtisks bija arī fakts, ka 700 gadus Latvijas augstākajās tiesu instancēs tiesneši bija tikai cittautieši. Latvieši nebija tiesīgi tiesāt latviešus Latvijā. Tādēļ ne mazāk nozīmīgs ir fakts, ka jau nākamajā dienā pēc nolikuma pieņemšanas Pagaidu valdība iecēla pirmos

senatorus, zvērinātus advokātus Jāni Graudiņu un Kristapu Valteru. 1918.gada 19.decembrī tika iecelti vēl četri senatori. Tādēļ 19.decembrī uzskata par Latvijas Senāta – pirmās latviskās tiesas – dzimšanas dienu.

[2] Kā zināms, 1940.gadā drīz pēc Latvijas okupācijas un iekļaušanas PSRS sastāvā Latvijā tika izveidota KPFSR (Krievijas padomju federatīvās socialistiskās republikas) tiesu sistēma. Rezultātā tika likvidēta apelācijas instances tiesa, ieviesta tā dēvētā padomju kasācija un ar speciālu LPSR likumdošanas aktu likvidēts Senāts. Atšķirībā no neatkarīgās Latvijas tiesu sistēmas tā sauktā padomju kasācijas tiesa bija otrās instances tiesa, kura pārbaudīja pirmās instances tiesas sprieduma likumību un pamatotību arī sprieduma nepārsūdzētajā daļā un bija tiesīga lietā taisīt pēc būtības jaunu spriedumu. Faktiski tā bija nevis kasācijas, bet revīzijas tiesa. Arī 1963.gada LPSR Civilprocesa kodekss saglabāja to pašu padomju kasāciju un būtiskas izmaiņas tās tiesiskajā regulējumā neieviesa.

Pēc neatkarības atjaunošanas bija jānomaina LPSR likumdošanas aktus ar Latvijas Republikas likumiem. Latvijas tā laika parlaments – Augstākā padome un pēc tam arī 5.Saeima – praktizēja divus likumdošanas veidus, proti, vai nu pieņēma jaunus likumus, vai arī atjaunoja likumus, kuri bija spēkā līdz 1940.gada 17.jūnijam, ja tie nebija novecojuši.³

Kādu dienu 1990.gadā man piezvanīja Augstākās padomes priekšsēdētājs Anatolijs Gorbunovs, lai prasītu padomu par tiem juristiem, kuri varētu vadīt darba grupas par konkrētu likumprojektu izstrādāšanu. Es ieteicu uzdot Krimināllikuma darba grupas vadīšanu Aivaram Niedrem, attiecīgi Kriminālprocesa darba grupu – Vijai Jēkabsonei, Administratīvo pārkāpumu kodeksa – Jurim Kaksītim, Civillikuma – Jānim Vēberam un Civilprocesa – man pašam.

Izvirzījās jautājums, kuram uzdot vadīt likumprojekta par Tiesu iekārtu darba grupu. Tajā laikā nebija neviena nopietna speciālista šajā nozarē. Tā kā Anatolijs Gorbunovs gaidīja manu atbildi un es nevarēju nosaukt nevienu kandidātu, biju spiests minēt pats sevi.

Augstākās padomes prezidijs uzdeva darba grupu vadītājiem iesniegt izstrādātos likumprojektus līdz 1991.gada 30.decembrim. Šķiet, manis vadītā darba grupa bija vienīgā, kura likumprojektu iesniedza termiņā. Tiesa, darba gaitā likumprojekts pārtapa par likumu „Par tiesu varu”.

Kā norādījis Jānis Lazdiņš: „Latvijas Republikas neatkarība (valsts ricībaspeja) *de facto* tika atjaunota 1990.–1991.gadā. Diemžēl starpkaru Latvijas ar tiesu varu saistīti normatīvi akti kopumā bija novecojuši

¹ Latvijas Valsts tiesību avoti. Dokumenti un komentāri. TNA, 2015, 304.–305.lpp.

² Ducmanis K. Iz Baltijas provinču tiesībām. Rīga, 1913, atkārtoti izdots 2016. gadā, 343.lpp.

³ Latvijas valsts tiesību avoti. Dokumenti un komentāri. TNA, 2015, 236.–237.lpp.

19.oktobrī Tieslietu ministrijā norisinājās tiesību zinātnieku un praktiķu konference, veltīta aktuāliem civilprocesa jautājumiem. Konferences atklāšanā tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs un valsts sekretāra vietniece tiesību politikas jautājumos Laila Medina atskatījās uz Civilprocesa likuma izstrādi un spēkā stāšanos pirms 20 gadiem. Uzunās īpaši tika uzsvērts Augstākās tiesas tiesnešu ieguldījums procesuālo likumu izstrādē 90.gadu sākumā. Tieslietu ministrs pasniedza vienpadsmit pateicības rakstus tiem juristiem, kas Tieslietu ministrijas ieskatā devuši vislielāko ieguldījumu Civilprocesa likuma tapšanā un bez kuru gādības likums nebūtu tāds, kādu mēs šodien to redzam. Pateicības rakstus saņēma bijušais Augstākās tiesas priekšsēdētājs Gvido Zemrībo, bijušie Augstākās tiesas tiesneši Rita Saulīte, Gunārs Aigars, Gunta Višņakova un Kalvis Torgāns, Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane, kā arī citi juristi – Linards Muciņš, Iveta Zalpētere, Sandra Strence, Vita Jonase un Maija Saulūna.

un to autentiska spēkā esamības atjaunošana būtu nelietderīga.

1992.gada 15.decembrī tika pieņemts jauns likums „Par tiesu varu”. Likums tika izstrādāts atbilstoši demokrātiskas un tiesiskas valsts prasībām. Kā izrādījās, jaunlaiku prasības tiesu varai pamatnostādnēs bija savienojamas ar starpkaru Latvijas tiesu iekārtas uzbūves principiem. Tā, piemēram, tika saglabāta agrākā tiesu instanču sistēma; no tās izrietošie tiesu instanču nosaukumi kā apgabaltiesa, tiesu palāta un Senāts; lietu piekritība apgabaltiesai, kas darbojās gan kā apelācijas tiesa, gan pirmās instances tiesa noteiktu lietu kategoriju skatīšanā u.tml. Tādējādi Latvija pēc neatkarības atjaunošanas daudzējādā ziņā turpināja starpkaru laika tiesu varas tradīciju, nodrošinot tiesu varas kontinuitāti Latvijas Republikā.”⁴

Var teikt, ka ceļu likumam „Par tiesu varu” zināmā mērā „bruģēja” Augstākās tiesas plēnuma 1991.gada 11.marta lēmums „Par Latvijas Republikas tiesu neatkarību”, kuru faktiski izstrādāja šo rindu autors. Lēmumā pirmo reizi bija ietverti svarīgi tiesu neatkarības un lietu izskatīšanas

pamatprincipi, kas atbilda starptautiskajiem standartiem, sekmēja tiesu reformu un demokrātisku procesu attīstību valstī. Tā, piemēram, plēnuma lēmumā bija uzsvērts, ka prasība pēc neatkarīgas tiesu varas nav tiesnešu iegriba, bet gan cilvēka tiesības.

Ar jauno likumu bija jānovērš visi tie padomju tiesu sistēmas trūkumi, kuri darba grupas locekļiem bija labi zināmi. Ņemot vērā, ka laikā, kad mēs izstrādājām jauno likumu, Satversmes darbība nebija pilnībā atjaunota, bija jānostiprina tiesu varas nozīme valsts konstitucionālajā iekārtā. Tādēļ arī šajā likumā tika iekļauta Monteskiē varas dalīšanas atziņa, nosakot, ka „Latvijas Republikā līdzās likumdošanas un izpildvarai pastāv neatkarīga tiesu vara”. Turklāt jānorāda, ka šis ir vienīgais likums Latvijā, kurā varas dalīšanas princips ir formulēts tieši.

Tiesu iekārta jebkurā demokrātiskā valstī ir patstāvīga tiesību nozare. Atšķirībā no procesuālajiem likumiem – Civilprocesa, Kriminālprocesa u.c. likumiem – tieši tiesu iekārtas likums nosaka katrā valstī pastāvošo tiesu sistēmu, tiesu kompetenci, kamēr procesuālie likumi reglamentē lietu izskatīšanas kārtību (procedūru) tiesu iekārtas likumos noteiktajās tiesās.

⁴ Turpat, 300.lpp.

Svarīgākais likumdošanas akts Latvijas tiesu iekārtā ir likums „Par tiesu varu”. Likums, kuram bija un arī vēl pašlaik ir ļoti svarīga nozīme mūsu tiesu sistēmas atjaunošanā un darbībā. Šis likums būtiski atšķiras no tradicionālajiem tiesu iekārtas likumiem, jo izveidoja ne tikai tiesu sistēmu, bet noteica bez jau minētā Monteskjē varas dalīšanas principa arī tiesu neatkarības principus un garantijas, kā arī lietu izskatīšanas pamatprincipus. Likums sevī ietvēra arī pēc sava satura un nozīmīguma konstitūciju saturošas normas (Francijā šādus likumus, kas organiski papildina konstitūciju, sauc par „organiskiem likumiem”). Tādēļ nevar uzskatīt par pareizu praksi, kad tiek pieņemti procesuālie likumi, kuri ir pretrunā ar likumu „Par tiesu varu” un groza pēc būtības valsts tiesu iekārtu.

Tiesa, bija mēģinājumi likumu „Par tiesu varu” atcelt un to nomainīt ar Tiesu iekārtas likumu. Likumprojekta anotācijā toreizējais tieslietu ministrs pat apgalvoja, ka varas dalīšanas princips esot novecojis. Pretēji šim apgalvojumam Satversmes tiesa daudzkārt savos spriedumos ir uzsvērusi, ka varas dalīšanas princips izriet no Satversmes 1.pantā teiktā, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.

„Tiesiskā valsti varas dalīšana ir spēkā kā princips, kad īpaši tiek sargāta tiesnešu neatkarība no izpildvaras iejaukšanās.”⁵ Vienīgi jāpiebilst, ka kāda augsti stāvoša Augstākās tiesas tiesnese Satversmes komentāros atļaujas apgalvot, ka šis spēkā esošais likums, kuru piemēro gan Satversmes tiesa, gan arī Augstākā tiesa, esot novecojis. Acimredzot šo komentāru autore šādā veidā cenšas attaisnot neveiksmīgo Tiesu iekārtas likumprojektu, kuru Saeima pat divas reizes noraidīja.⁶

[3] Latvijas Republikas 20.gadsimta 20.–30.gadu tiesu sistēmā svarīgu vietu ieņēma apelācijas instances tiesas. Ir pamats uzskatīt, ka apelācijas institūts tajā laikā bija ievērojamā mērā aizgūts no Krievijas impērijas tiesu sistēmas, kurā apelācijas instances tiesas darbojās laikā no 1864.gada līdz 1917.gadam. Pēc 1917.gada padomju civilprocesuālā likumdošana neparedzēja civillietu izskatīšanu apelācijas kārtībā, apelācijas instances tika likvidētas.⁷ Okupējot Latviju un 1940.gadā ieviešot Latvijā padomju tiesu sistēmu, apelācijas tiesas tika likvidētas. Atjaunojot Latvijā demokrātisko tiesu sistēmu, viens no likuma „Par tiesu varu” pamatuzdevumiem bija radīt tiesu reformas tiesisko bāzi, tajā skaitā arī atjaunojot Latvijā apelācijas instances tiesas. Praktiski Civilprocesā apelācijas instance tika atjaunota ar 1995.gada 13.septembra likumu „Grozījumi Latvijas Civilprocesa kodeksā”, kurš stājās spēkā ar 1995.gada 15.oktobri. 1998.gada Civilprocesa likumā 4.panta pirmajā daļā ir deklarēts, ka „civillietu pēc būtības izskata pirmās instances tiesa, bet pēc lietas dalībnieku sūdzības par šīs tiesas spriedumu – arī otrās instances tiesa apelācijas kārtībā, ja likumā nav noteikts citādi”.

⁵ Cipelius R. Vispārējā mācība par valsti. Rīga: AGB, 1998, 244.lpp. Citēts no Satversmes tiesas 2004.gada 5.novembra sprieduma lietā Nr.2004-04-01 secinājumu daļas 10.punkta.

⁶ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Latvijas Vēstnesis, 2013, 17.lpp.

⁷ Борисова Е.А. Апелляция в гражданском и арбитражном процессе. М. Городец, 2000.

[4] Vēl viens būtisks moments ir apstāklis, ka saskaņā ar likumu „Par tiesu varu” tika izveidota pirms okupācijas Latvijā agrāk nebijusi tiesa – Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Faktiski visās pasaules valstīs tiesu sistēmas galvgalī atrodas institūcija, kuru sauc par Augstāko tiesu, kura realizē valsts varu kopā ar parlamentu un valdību. Pat Anglijā, kurā daudzu gadsimtu laikā augstākā tiesu instance bija Lordu palāta, tās vietā kopš 2009.gada 1.oktobra ir izveidota Apvienotās Karalistes Augstākā tiesa. Tādēļ darba grupa, kura izstrādāja likumu „Par tiesu varu”, nāca pie atziņas, ka arī Latvijā ir jābūt Augstākajai tiesai, kas nebūt nav padomju izgudrojums, bet Senāts darbojas Augstākās tiesas sastāvā kā kasācijas instance. Līdz ar to var teikt, ka neatkarīgās Latvijas Republikas Augstākās tiesas dzimšanas diena ir 1993.gada 1.janvāris, kad stājās spēkā likums „Par tiesu varu”. Tātad 2018.gada 1.janvārī apritēja 25 gadi kopš neatkarīgās Latvijas Republikā pastāv Augstākā tiesa. Kā redzat, 2018.gads tiešām ir jubileju gads!

[5] Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmais teikums nosaka: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumīgās intereses taisnīgā tiesā”.

Kā norādīts Latvijas Republikas Satversmes komentāros un daudzkārt Satversmes tiesas spriedumos (2002.gada 5.marta sprieduma lietā Nr.2001-10-01 secinājumu daļas 2.punkts; 2008.gada 9.maija sprieduma lietā Nr.2007-24-01 secinājumu daļas 8.punkts):

„Pēc rakstura tiesību uz taisnīgu tiesu elementus iespējams iedalīt institucionālajos un procesuālajos. Ir virkne principu un garantiju, kas ir vērsti uz taisnīgas tiesas nodrošināšanu no institucionālā viedokļa (tiesa kā neatkarīga tiesu varas institūcija) un kas ir vērsti uz taisnīgas tiesas nodrošināšanu no procesuālā viedokļa (pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta). Līdz ar to tiesības uz taisnīgu tiesu paredz valstij gan pienākumu izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu, gan arī pienākumu pieņemt procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošinātu šo lietu taisnīgu un objektīvu izspiešanu.”⁸

Savukārt Satversmes tiesa pamatoti ir konstatējusi: „Tātad civilprocess, kas nodrošina lietas taisnīgu un objektīvu izskatīšanu, ir taisnīgas tiesas elements un ietilpst Satversmes 92.panta saturā.”⁹

Līdz ar to ir pamats uzskatīt, ka likumā „Par tiesu varu” deklarētie lietas izskatīšanas pamatprincipi kā ietilpstoši Satversmes 92.panta saturā ir kvalificējami kā lietu (tajā skaitā civillietu) izskatīšanas konstitucionālie principi.

[6] Likums „Par tiesu varu” lika pamatus ne tikai topošajai neatkarīgās Latvijas tiesu sistēmai, tiesu reformai, bet arī, nosakot lietu izskatīšanas pamatprincipus (pēc būtības konstitucionālos principus), lika pamatus procesuālajām tiesībām valstī.

Šis likums bija tas fundaments, uz kura pamata vēlāk pieņēma Civilprocesa likumu, Administratīvā procesa likumu un Kriminālprocesa likumu.

Procesuālās likumdošanas nozīmi ir grūti pārvērtēt, jo,

⁸ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Latvijas Vēstnesis, 2011, 124.–125.lpp.

⁹ Satversmes tiesas 2010.gada 30.marta sprieduma lieta Nr.2009-85-01 secinājumu daļas 10.punkts.

tikai pateicoties procesuālo tiesību normās iedibinātajai kārtībai, materiālo tiesību normas pārvēršas no tukšām frāzēm reālā dzīvē, tās sāk darboties un piespiež tās ievērot arī tos, kuri savas nevižības, nezināšanas vai ļauna nolūka dēļ materiālo tiesību normas neievēro. Procesuālie likumi ir tas eliksīrs, kas snaudošās materiālo tiesību normas padara dzīvas.

Pirmais no Latvijas procesuālajiem likumiem bija Civilprocesa likums, kuru Saeima pieņēma 1998.gada 14.oktobrī, un tas stājās spēkā 1999.gada 1.martā, līdz ar to nomainot Latvijas Civilprocesa kodeksu.

Civilprocesa likums sastāv no sešām daļām, 17 sadaļām, 86 nodaļām un 716 pantiem. No juridiskās tehnikas viedokļa likumā ietvertās tiesību normas var iedalīt divās grupās: normās – principos, kurās izklāstīti vispārējie civilprocesa principi, un normās – noteikumos, kurās izteikts konkrēto procesuālo darbību regulējums.

Likuma „Par tiesu varu” nozīme, izstrādājot Civilprocesa likumu, izpaudās, pirmkārt, tajā apstākli, ka ar likumu „Par tiesu varu” izveidotā Latvijas trīs instanču tiesu sistēma tika ņemta par pamatu, un Civilprocesa likums savukārt noregulēja civillietu izskatīšanas kārtību (procedūru) visu trīs instanču tiesās.

Otrkārt, likums „Par tiesu varu” atgriezta Latviju kontinentālās Eiropas tiesību saimē, pie kuras piederēja pirmsokupācijas Latvijas tiesību sistēma. Tādēļ šajā likumā tika nostiprināti demokrātisku valstu tiesas lietu izskatīšanas pamatprincipi, kurus likumdevējs iekļāva Civilprocesa likumā. Kā zināms, Civilprocesa likuma 1.nodaļa, kuras nosaukums ir „Civilprocesa principi”, ir nostiprināti tādi tradicionālie civilprocesa principi kā pušu līdztiesība, sacikste, civillietas izskatīšanas atklātums, tiešums un mutiskums un citi. Kā norādījis Aivars Līcis: „Principi tiesību nozarēs izpaužas kā attiecīgās nozares tiesiskās reglamentācijas būtiskās noteicošās idejas [..]. Var teikt, ka civilprocesa principi ir vadošās idejas vai tie pamatnoteikumi, uz kuriem balstās civilā tiesvedība.”¹⁰

Viens no vissvarīgākajiem civilprocesa principiem ir dispozitivitātes princips, kuru var novērtēt kā civilprocesa vadošo un virzošo principu, jo civillietu tiesnesis var ierosināt tikai tad, kad to pieprasa fiziska vai juridiska persona. Likuma „Par tiesu varu” 1.panta ceturrtā daļa nosaka: „Katrai personai ir tiesības uz tiesas lietas iztiesāšanu likumā noteiktajā kārtībā.” Šai normai attiecīgi korespondē Civilprocesa likuma 1.panta, 6.panta un 127.panta normas. No šī principa arī izriet izskatāmās civillietas apjoms, jo tiesai ir saistošs prasītāja formulētais prasības priekšmets un prasījuma robežas (Civilprocesa likuma 192.pants).

Likuma „Par tiesu varu” 17.panta pirmajā daļā ir teikts: „Tiesas pienākums, izskatot jebkuru lietu, ir noskaidrot objektīvo patiesību.” Pēc šo rindu autora iniciatīvas likuma „Par tiesu varu” 68.pantā noteiktajā tiesneša zvēresta tekstā tika iekļauti vārdi: „Vienmēr censties noskaidrot patiesību, nekad nenodot to.”

Kā norādījis A.Līcis, „CPL patiesības princips nav nostiprināts”.¹¹ Tiešām Civilprocesa likumā šis princips nav nostiprināts likuma „Par tiesu varu” 17.panta redakcijā. Kā norāda A.Līcis, tas izskaidrojams ar to, ka nereti no praktisko darbinieku puses sāk nostiprināties atziņa, ka tiesai patiesība nav jānoskaidro, kā arī

nepamatoti tiek apgalvots, ka patiesības princips ir padomju doktrīnas produkts.

Faktiski ar objektīvās patiesības principu tiek nostiprināta atziņa, ka patiesība, kura sastāv no konkrētiem faktiem, pastāv objektīvi, t.i., neatkarīgi no lietas dalībnieku vēlmēm, un šo patiesību tiesa konstatē ar pierādījumu palīdzību. Civilprocesa likumā šis princips ir izteikts slēptā veidā. Kāpēc tā, to grūti izskaidrot. Proti, Civilprocesa likuma 8.pants uzliek tiesai par pienākumu noskaidrot lietas apstākļus, kas pēc būtības jau sastāv no konkrētiem faktiem, kuri kopumā veido patiesību. Jebkurā spriedumā tiesa norāda lietā konstatētos faktus jeb patiesību, ko tiesnesis apliecina ar savu parakstu (Civilprocesa likuma 193.panta piektā daļa).

[7] Civilprocesa likumā laikā līdz 2018.gada 31.maijam Saeima ir pieņēmusi un izsludinājusi 60 likumus par grozījumiem likumā. Daļa šo grozījumu ir bijuši pamatoti un sevi attaisnojuši, ko diemžēl nevar teikt par visiem, tajā skaitā arī šobrīd spēkā esošajiem likumiem.

Pilnībā pievienojos likumdošanas procesa kritikai, kas izteikta Augstākās tiesas priekšsēdētāja Ivara Bičkoviča rakstā „Likuma normu mainīgums mazina iespēju veidot un nostiprināt vienotu tiesu praksi” un Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesneses Daces Mitas rakstā „Likumdošanas procesa kvalitāte tiesneša skatījumā”. Abos rakstos sevišķi vērsta uzmanība uz Latvijas likumdošanai raksturīgo iezīmi – tiesību normu samērā biežu mainību.¹²

[8] Pēdējos gados Civilprocesa likumā ir izdarīta virkne grozījumu, kas būtiski mainīja lietu izskatīšanas kārtību kasācijas instancē. Daļa no šiem grozījumiem bija visai problemātiski pēc sava rakstura. Manuprāt visai negatīvi ir vērtējamas izmaiņas kasācijas sūdzību izskatīšanas kārtībā, kad ar 2012.gada 15.marta grozījumiem Civilprocesa likumā tas tika papildināts ar 464.² un 464.³ pantu, kas noteica kasācijas sūdzības izskatīšanu rakstveida procesā, nerīkojot tiesas sēdi.

Visas pasaules tiesu vēsture daudzus gadsimtu garumā liecina, ka tiesas darba kvintesence ir lietas izskatīšana tiesas sēdē, kurai seko tiesas spriedums un tā pasludināšana. Likuma „Par tiesu varu” 3., 5. un 19.pants nosaka, ka visās Latvijas Republikas tiesās lietas tiek izskatītas atklāti un ka tiesas spriedumus un lēmumus vienmēr pasludina publiski.

Satversmes tiesas 2006.gada 14.marta spriedumā lietā Nr.2005-18-01 ir teikts: „Juridiskajā literatūrā pamatoti norādīts, ka tiesas spriešana nozīmē strīda izšķiršanu kontradiktorisks procesā starp diviem un vairāk dalībniekiem, pamatojoties uz tiesību normām (sk. Levits E. Administratīvā procesa likuma 2.panta komentārs; Levits E. Rakstu krājums administratīvajiem tiesnešiem. Rīga, Publisko tiesību institūts, 2003, 157.lpp.). Arī administratīvo tiesu praksē ir formulēts princips, ka tiesas spriešanas darbību galvenokārt raksturo kontradiktorisks procesa ievērošana. Proti, konkrētas lietas izlemšana pēc būtības notiek tādā procesā, kurā piedalās divas puses ar pretējām interesēm, savukārt galīgo lēmumu pieņem neatkarīgs arbitrs – tiesa. Tiklīdz tiesu varas institūcijas

¹⁰ Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. TNA, 2003, 39.lpp.

¹¹ Turpat.

¹² Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens Nr.14, 04.2017., 28.–30.lpp.

vai amatpersonas izlemj kādu lietu pēc būtības procesā, kur nav paredzēta kontradiktoriskā principa ievērošana, tā vairs nav tiesas spriešana, bet gan ir valsts pārvaldes darbība...”¹³

Likums, protams, var pieļaut situācijas, kad tiesa var lietas izskatīt bez lietas dalībnieku klātbūtnes, taču arī tad ir jānotiek tiesas sēdei, kurā tiek ievērota likumā noteikta procesuālā procedūra. Civilprocesa likuma 15.panta trešā daļa nosaka: „Šajā likumā vai Eiropas Savienības tiesību normās paredzētajos gadījumos tiesa pieteikumus, sūdzības un jautājumus izskata rakstveida procesā, nerīkojot tiesas sēdi.” No teiktā izriet, ka, nerīkojot tiesas sēdi, tiesnesis vai tiesa var izlemt tikai procesuāla rakstura jautājumus, nevis taisīt spriedumu. Teikto apstiprina arī Civilprocesa likuma 229.panta ceturtais daļas norma: „Par tiesneša procesuālo darbību ārpus tiesas sēdes pieņemams lēmums, kas noformējams atsevišķa procesuāla dokumenta veidā.” Līdz ar to Civilprocesa likuma 464.³ pantā noteiktā procedūra ir pretrunā ar Civilprocesa likuma 15.pantā ietverto normu – principu.

Šobrīd turpreti likumdevējs ir radījis rakstveida procesu bez procesa. Tādējādi likumdevējs apzināti vai neapzināti ir izvirzījis jautājumus, uz kuriem atbildes likumā nav atrodamas.

1) Kā var tiesa izskatīt lietu bez tiesas sēdes, un vai šādā gadījumā vispār var būt runa par lietas izskatīšanu tiesā (CPL 464.² pants, 464.³ pants)?

2) Kā var taisīt spriedumu, ja nenotiek tiesas sēde, ja nav tiesnešu apspriedes, ja spriedums netiek pasludināts tiesas sēdē?

3) Ja tiesneši, izskatot lietu koleģiālā sastāvā, tomēr sanāk kopā kaut kur, nevis tiesas zālē (CPL 154.pants, 466.panta pirmā daļa), apspriede notiek, bet nevis likumā noteiktā kārtībā (CPL 11.pants, 17.pants, 191.pants, 472.pants), vai vispār šāda apspriede notiek?

4) Kā var spriedumā norādīt lietas izskatīšanas datumu, ja tiesas sēde nav notikusi (CPL 193.panta trešā daļa, 475.panta otrās daļas 2.punkts), bet tiesneši var sanākt kopā vienā, otrā vai trešā dienā pēc saviem ieskatiem, jo par lietas izskatīšanas datumu lietas dalībniekiem nepaziņo (CPL 464.³ panta otrā daļa)?

5) Kā var uzskatīt, ka tiesas spriedums ir pasludināts (CPL 472.panta ceturta daļa), ja to izsniedz tiesas kancelejā (CPL 464.³ panta piektā daļa un otrā daļa), un kas šo spriedumu pasludina? Vai tiesas kancelejas sekretārs?

¹³ Levits E. Administratīvā procesa likuma 2.panta komentārs. Grām.: Levits E. Rakstu krājums administratīvajiem tiesnešiem. Rīga: Publisko tiesību institūts, 2003, 157.lpp.

Manuprāt minētās Civilprocesa likuma normas ir pretrunā ar likumā „Par tiesu varu” deklarētajiem lietas izskatīšanas pamatprincipiem un līdz ar to ir vērtējamās kā antikonstitucionālas.

[9] Ar Latvijas Republikas Ministru kabineta 1993. gada 7.decembra rīkojumu Nr.163-r tika izveidota un apstiprināta Civilprocesa likumprojekta izstrādāšanas darba grupa šādā sastāvā:

Darba grupas vadītājs:

G.Zemribo – Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Darba grupas locekļi:

G.Aigars – Augstākās tiesas tiesnesis

M.Dudelis – Augstākās tiesas priekšsēdētāja pirmais vietnieks

A.Licis – Rīgas Tehniskās universitātes docents

G.Narkēvičs – Saimnieciskās tiesas priekšsēdētājs

V.Naumovs – Tieslietu ministrijas referents

J.Rozenbergs – Latvijas Universitātes docents

J.Stalidzāns – Prokuratūras Tiesās izskatāmo civillietu daļas priekšnieks

I.Šepteris – AS „Dambis” Juridiskās daļas vadītājs

V.Šubrovskis – Rīgas rajona Siguldas tiesas priekšsēdētājs.

1994.gadā Valsts prezidents mani iecēla par Latvijas vēstnieku Dānijā un Islandē, līdz ar to es nevarēju turpināt vadīt darba grupu. Par savu pēcnācēju izraudzījos Augstākās tiesas tiesnesi Gunāru Aigaru, kura vadībā darba grupa veiksmīgi darbu paveica, un izstrādāto likuma projektu Saeima apstiprināja 1998. gada 14.oktobrī.

Visi darba grupas locekļi strādāja ar lielu entuziasmu, no tiešā darba brīvajā laikā. Neviens pat prātā nenāca prasīt kaut kādus lielus honorārus par paveikto darbu. To, ko mēs darījām, uzskatījām par goda pienākumu. Kādreiz tiekoties ar amerikāņu kolēģiem un pastāstot par mūsu darba grupas darbu, viņi to apbrīvoja un arī apskauda, jo, kā viņi teica: „To, ko jūs darāt šodien, darīja mūsu „konstitūcijas tēvi” pirms 200 gadiem, un mēs viņus vienmēr atceramies ar lielu cieņu.” Diemžēl daudzu darba grupas locekļu šajā jubilejas reizē vairs nav mūsu vidū, taču viņu ieguldījums Latvijas valsts tiesību sistēmas izveidē ir ierakstīts ar zelta burtiem, un tāds būs un arī paliks vienmēr.

Neraugoties uz atsevišķām normām, kuras izraisa dažkārt pamatotu kritiku, mūsu Civilprocesa likums savā 20 gadu pastāvēšanas laikā ir nodrošinājis svarīgāko tiesas uzdevumu, kas ir nostiprināts Satversmes 92.pantā un likuma „Par tiesu varu” 3.pantā: ikviens Latvijā var aizstāvēt savas tiesības un likumīgās intereses taisnīgā, neatkarīgā un objektīvā tiesā!

KRIMINĀLSODA MĒRĶA NOZĪME SODA NOTEIKŠANĀ

Jānis BAUMANIS

Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta zinātniski analītiskais padomnieks

Ar 2009.gada 9.janvāra rīkojumu Nr.6 Ministru kabinets apstiprināja Kriminālsodu politikas koncepciju (turpmāk – Koncepcija), kurā bija paredzēts, ka „Krimināllikumā jābūt detalizētiem norādījumiem, kas katrā konkrētajā gadījumā palīdzētu izvēlēties taisnīgu sodu”¹. Ieviešot Koncepcijā paredzēto, likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” Nr.9/Lp11 sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) tika norādīts: „Nosakot krimināltiesiskās represijas veidu un mēru, svarīgi ievērot arī sabiedriskās drošības intereses. Respektīvi, soda un krimināltiesisko piespiedu līdzekļu bardzība pamatojama arī ar sabiedrisko interešu aizsardzību. Ievērojot minēto, nepieciešams paplašināt Krimināllikuma 35.panta otrajā daļā ietvertu soda mērķu uzskaitījumu.”² Ar 2012.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas spēkā stājās 2013.gada 1.aprīlī, tika sniegts paplašinātais kriminālsoda mērķis, kas šobrīd sevi ietver piecus elementus:

- 1) aizsargāt sabiedrības drošību;
- 2) atjaunot taisnīgumu;
- 3) sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu;
- 4) resocializēt sodīto personu;
- 5) panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.

Ja tiks sasniegts minētais mērķis visos kriminālprocesos, tad visi pildīs likumus un atturēsies no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, sodītās personas tiks resocializētas, un kā likumpaklausīgi cilvēki darbosies sabiedrības interešu labā, iestāsies sabiedrības drošības visaugstākā pakāpe, kurā dominēs taisnīgums. Respektīvi, tādā utopiskā sabiedrībā nepastāvēs noziedzība. Ņemot vērā minēto un izmantojot kriminoloģisko terminoloģiju, var atzīt, ka visi šie kriminālsoda mērķi ietilpstošie elementi ir orientēti uz noziedzības vājināšanu, samazinot tās kvantitatīvos rādītājus un uzlabojot kvalitatīvos rādītājus. Tādējādi kriminālsods ir noziedzības determinants.

Ieviešot tik izvērstu kriminālsoda mērķa formulējumu, likumdevējs kriminālsoda mērķa sasniegšanas iespējamības izvērtējuma nepieciešamību paredzēja tikai vienā Krimināllikuma normā, proti, 46.panta ceturtajā daļā, kas paredz, ka brīvības atņemšanas sodu par kriminālpārkāpumu un mazāk smagu noziegumu piemēro, ja soda mērķis nav sasniegams, nosakot kādu no attiecīgā panta sankcijā paredzētajiem vieglāka soda

veidiem. Kā redzams, šo izvērtējumu obligāti jāveic, izvēloties soda veidu par visnekaitīgākajiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Lai gan Krimināllikuma normas tiešā veidā neparedz, ka kriminālsoda mērķa sasniegšanas iespējamība jāizvērtē, nosakot jebkuru soda veidu un pat nosakot katra soda mēru, autors uzskata, ka šī prasība netiešā veidā izriet no Krimināllikuma 46.panta pirmās daļas, kas paredz, ka „sodu nosaka tādā apmērā, kādu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu paredz šā likuma sevišķās daļas attiecīgā panta sankcija, ievērojot šā likuma vispārīgās daļas noteikumus”. Ņemot vērā, ka Krimināllikuma vispārīgās daļas noteikumos ir ietverts soda mērķis, autors uzskata, ka soda mērķa sasniegšanas iespējamības izvērtējums ir viens no svarīgākajiem soda noteikšanas principiem.

Minēto autora uzskatu apstiprina arī tiesu prakse. Piemēram, Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 2017.gada 16.maija lēmumā lietā Nr.11519009914 (SKK-72/2017) tiek aktualizētas savulaik nostiprinātās atziņas: „Augstākās tiesas Senāta Kriminālietu departamenta un Kriminālietu tiesu palātas tiesnešu 2008.gada 1.jūlija kopsapulces lēmumā, kas izriet no sodu piemērošanas prakses un 2008.gada 25.aprīļa konferencē „Sodu piemērošanas politika” izteiktajiem priekšlikumiem, ir norādīts: „Lemjot par vainīgajam piespriežamā kriminālsoda veidu un mēru, par iespēju notiesāt personu nosacīti [...], tiesām jāievēro kriminālsoda mērķi. Tiesām jāizvērtē, kā konkrētās krimināltiesiskās represijas piemērošana sekmēs taisnīguma atjaunošanu; noziedzīgu nodarījumu recidīvu novēršanu; aizsargās sabiedrisko drošību; atturēs citu personu no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas; sekmēs notiesāto personu resocializāciju.””³

Arī Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 2018.gada 19.jūnija lēmumā lietā Nr.11519007816 (SKK-J-348/2018) izcelta soda mērķa nozīme: „Pretēji pieteikumā apgalvotajam, tiesa ir izvērtējusi [pers. A] nosakāmā soda veida atbilstību Kriminālprocesa likuma 35.panta otrajā daļā norādītajam soda mērķim. Tiesa norādījusi, ka nesamērīgi miksta soda noteikšana, kas pamatota vienīgi uz apsūdzētā personību pozitīvi raksturojošo ziņu izvērtējumu, nesasniedz soda mērķi sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, jo šādā gadījumā vainīgā persona netiks pakļauta soda piespiedu ietekmei un ar to saistītajiem ierobežojumiem tādā mērā, kas atbilstu noziedzīgā nodarījuma raksturam un radītajam kaitējumam.””⁴

¹ Ministru kabineta rīkojums Nr.6. „Par Kriminālsodu politikas koncepciju”. Pieņemts un stājās spēkā: 2009.gada 9.janvārī. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.6 (3992), 2009. gada 13.janvāris.

² Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” Nr.9/Lp11 sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/LIVS11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument>

³ Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 2017.gada 16.maija lēmums lietā Nr.11519009914 (SKK-72/2017). Pieejams: <https://manas.tiesas.lv>

⁴ Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 2018.gada 19.jūnija lēmums lietā Nr.11519007816 (SKK-J-348/2018). Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2018>

Ar 2012.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā” likumdevējs Krimināllikuma 46.pantā norobežoja apstākļus, kas jāņem vērā, nosakot soda veidu, no apstākļiem, kas jāņem vērā, nosakot soda mēru. Krimināllikuma 46.panta otrā un trešā daļa paredz, ka, nosakot soda veidu, ņem vērā izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, kā arī vainīgā personību, bet, nosakot soda mēru, ņem vērā atbildību mikstinošos un pastiprinošos apstākļus. Saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta trešo daļu un 48.panta ceturto daļu par atbildību mikstinošo un pastiprinošo apstākli nevar atzīt tādu apstākli, kas Krimināllikumā paredzēts kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme. Problēma ir tāda, ka atbildību mikstinošie un pastiprinošie apstākļi lielākoties tiek dublēti ar privilēģēto un pastiprinošo noziedzīgu nodarījumu sastāvos ietilpstošiem apstākļiem. Piemēram, daudzi slepkavību pastiprinošie apstākļi ir paredzēti arī kā atbildību pastiprinošie apstākļi. Šādās situācijās faktiski ir sarežģīti motivēti pamatot soda mēru. Nepastāvot iespējai pie soda mēra pamatojuma pieminēt apstākļus, kas ietverti noziedzīga nodarījuma sastāvā, varētu šķist, ka tad jāizvēlas zemāko iespējamo soda mēru. Taču tas dažkārt var apdraudēt soda mērķa sasniegšanu, kas ir nepieļaujami.

Judikatūrā uzsvērts, ka „[...] tiesai ir pienākums noteikt vainīgajai personai tiesisku, pamatotu un taisnīgu sodu saskaņā ar Krimināllikuma 46.pantā norādītajiem soda noteikšanas vispārīgajiem principiem, ievērojot Krimināllikuma 35.pantā noteikto soda mērķi, taču tiesai nav pienākuma ikreiz noteikt vainīgajam visvieglāko likumā paredzēto sodu, piemērojot visus iespējamus labvēlīgos likuma nosacījumus.”⁵ Tādējādi soda mērķa ievērošana ir neatņemama kriminālsoda noteikšanas sastāvdaļa, kuru var atzīt pat par pienākumu.

Arī likumdošanas procesā, vērtējot nodarījumu kaitīgumu, vērtē soda mērķa sasniegšanas iespējamību. Šis atziņas tiek ņemtas vērā arī judikatūrā. Piemēram, Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2014. gada 20.janvāra lēmumā lietā Nr.11522011010 (SKK-J- 64/2014) pievērsta uzmanību viedoklim, kuru sniedz likumdošanas procesā iesaistītās personas: „Par tiesību ierobežošanas sodu sakarā ar 2012.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā” izteikts arī likumprojekta izstrādātāju viedoklis. „Obligāti piemērojamie tiesību ierobežošanas sodi ir paredzēti Krimināllikuma Sevišķās daļas pantos. Savukārt alternatīvi piemērojamie tiesību ierobežošanas sodus atbilstoši noziedzīga nodarījuma raksturam tiesa varēs piemērot arī gadījumos, kad šis sods nav paredzēts šā likuma Sevišķās daļas attiecīgā panta sankcijā,

vai papildus šā likuma Sevišķās daļas attiecīgā panta sankcijā jau noteiktajam obligāti piemērojamajam tiesību ierobežojumam. Papildus jāmin, ka likumā noteiktais tiesību ierobežošanas termiņš kopumā nav mainījies, proti, no viena līdz pieciem gadiem. Kaut gan parasti šis laiks ir pietiekams, lai sasniegtu soda mērķi, jāatzīst, ka praksē ir gadījumi, kad personu tiesības jāierobežo uz ilgāku laiku, tomēr to neparedz likums. Piemēram, transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana uz pieciem gadiem var būt nepietiekami ilga, ja persona regulāri vada transportlīdzekli apreibinošu vielu ietekmē vai, sistematiski pārkāpjot Ceļu satiksmes noteikumus, izraisa autoavārijas. Tieši šī iemesla dēļ Krimināllikuma 44.panta otrā daļa ir papildināta ar jaunu iespēju – ievērojot noziedzīgā nodarījuma veidu un raksturu, šā likuma Sevišķajā daļā īpaši paredzētajos gadījumos personai var ierobežot tiesības arī uz ilgāku laiku, bet ne ilgāku par desmit gadiem (skat. I.Gratkovska. Kriminālsodu reformas politika ir pabeigta. Jurista Vārds. 19.03.2013., 20.–21.lpp.)”⁶. Tādējādi, nosakot soda mēra robežas, likumdevējs rēķinās, ka praksē sods tiks noteikt minētajās robežās, sasniedzot soda mērķi.

2016.gadā tika apkopota tiesu prakse sodu noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem, sodu saskaitīšanā un aizstāšanā. Apkopojumā arī tika izcelta soda mērķa nozīme soda noteikšanā. Proti, apkopojumā tika secināts, ka „Krimināllikuma 50.pantā nav noteikti papildu kritēriji, kas būtu ņemami vērā, izvēloties galīgo sodu pēc noziedzīgu nodarījumu kopības, tādēļ tas nosakāms, ņemot vērā Krimināllikuma 35.pantā noteikto soda mērķi un ievērojot Kriminālprocesa likuma 527.panta otrās daļas 6.punktā noteikto, ka notiesājoša sprieduma motīvu daļā tiesa norāda motīvus par konkrētā soda piemērošanu, kas vienādā mērā attiecas kā uz soda noteikšanu par katru atsevišķu noziedzīgu nodarījumu, tā arī uz soda noteikšanu pēc noziedzīgu nodarījumu kopības un spriedumu kopības.”⁷

Rezumējot izklāstīto, jāsecina, ka, gan nosakot soda veidu, gan nosakot soda mēru, gan arī nosakot galīgo sodu, jāpievērš uzmanība soda mērķa sasniegšanas iespējamībai. Kriminālsods, kas nav orientēts uz soda mērķi, nekalpo noziedzīgu nodarījumu novēršanai, taisnīguma ieviešanai un sabiedrības drošības aizsardzībai.

⁶ Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2014.gada 20.janvāra lēmums lietā Nr.11522011010 (SKK-J- 64/2014). Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2014>

⁷ Tiesu prakse sodu noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem, sodu saskaitīšanā un aizstāšanā (Krimināllikuma 50., 51., 52. pants). 2016. gads. Pieejama: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas>

⁵ Turpat.

ATSEVIŠĶU AR SODU NOTEIKŠANU SAISTĪTU ASPEKTU IZVĒRTĒJUMS

Nora MAGONE

Augstākās tiesas
Kriminālietu departamenta
zinātniski analītiskā
padomniece

Līga AŠITOKA

Tiesneša amata
kandidāte

Kriminālbildība ir pats smagākais juridiskās atbildības veids.¹ Tāpēc īpaša nozīme ir soda noteikšanai par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, pareizai un pamatotai soda noteikšanas vispārējo principu, kā arī ar soda noteikšanu saistīto institūtu piemērošanai.

Lemjot par vainīgajiem piespriežamā kriminālsoda veidu un mēru, par iespēju notiesāt personu nosacīti, atbrīvot personu no kriminālbildības un soda, par vieglāka soda piemērošanu nekā likumā paredzētais, soda noteikšanu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem, kā arī piemērojot citas krimināltiesību normas, tiesām jāievēro kriminālsoda mērķi.² Šajā rakstā tiks aplūkoti tikai atsevišķi ar soda noteikšanas problemātiku saistīti jautājumi, kas izriet no Krimināllikuma³ 46., 47., 48. un 55.panta piemērošanas.

Soda noteikšanas jautājumi ir regulēti Krimināllikuma V nodaļā „Soda noteikšana”. Šajā nodaļā skarti jautājumi par soda noteikšanas vispārīgiem principiem, atbildību mikstinošiem apstākļiem, atbildību pastiprinošiem apstākļiem, vieglāka soda noteikšanu nekā likumā paredzētais sods, soda noteikšanu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, soda noteikšanu pēc vairākiem spriedumiem, nosacītu notiesāšanu un citiem jautājumiem. Arī Kriminālprocesa likumā⁴ ir iekļautas tiesību normas, kas attiecas uz soda noteikšanu, piemēram daži no tiem, Kriminālprocesa likuma 25.pants (dubultās sodīšanas nepieļaujamība), 514.pants (Tiesas apspriedē izlemjamie jautājumi), 521.pants (Notiesājoša sprieduma taisīšana, nepiespriežot sodu), 527.pants (Notiesājoša sprieduma aprakstošā un motīvu daļa), 562.pants (Apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā), 591.pants (Lietas izskatīšana pēc sprieduma vai lēmuma atcelšanas). Šajā rakstā autore analizēs atsevišķu ar soda noteikšanu saistīto jautājumu piemērošanu tiesu praksē, kā arī aplūkos atsevišķu citu valstu regulējumu soda noteikšanā.

SODA NOTEIKŠANAS VISPĀRĪGIE PRINCIPI

Krimināllikuma sākotnējā redakcijā 46.pantā bija noteikts, ka tiesa piespriež sodu tādā apmērā, kādu nosaka šā likuma sevišķās daļas pants, kas paredz atbildību par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, un ievērojot šā likuma

vispārīgās daļas noteikumus. Nosakot sodu, tiesa ņem vērā izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, vainīgā personību, atbildību mikstinošos un pastiprinošos apstākļus.

Ar 2005.gada 28.septembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”⁵ Krimināllikuma 46.panta otrā daļa izteikta jaunā redakcijā: „Tiesa, nosakot sodu, un prokurors, sastādot priekšrakstu par sodu, ņem vērā izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, vainīgā personību, atbildību mikstinošos un pastiprinošos apstākļus.” Proti, šie grozījumi saistīti ar jauna institūta – prokurora priekšrakstu par sodu – ieviešanu.

Ar 2012.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”⁶ Krimināllikuma 46.pants izteikts jaunā redakcijā:

„(1) Soda nosaka tādā apmērā, kādu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu paredz šā likuma sevišķās daļas attiecīgā panta sankcija, ievērojot šā likuma vispārīgās daļas noteikumus.

(2) Nosakot soda veidu, ņem vērā izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, kā arī vainīgā personību.

(3) Nosakot soda mēru, ņem vērā atbildību mikstinošos un pastiprinošos apstākļus.

(4) Brīvības atņemšanas sodu par kriminālpārkāpumu un mazāk smagu noziegumu piemēro, ja soda mērķis nav sasniedzams, nosakot kādu no attiecīgā panta sankcijā paredzētajiem vieglāka soda veidiem.”

Likumprojekta Nr.9/Lp11sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā)⁷ iekļauta atsauce uz Kriminālsodu politikas koncepcijā secināto, kā arī norādīts, ka soda individualizācija arī prezumē tādu krimināltiesisko sodu un līdzekļu piemērošanu, kas atbilst tieši konkrētajam gadījumam, proti, pastāvot citiem apstākļiem un faktiem, krimināltiesiskajai represijai ir jābūt citai. Praksē bieži piespriež līdzīgus sodus, faktiski neievērojot atbildību pastiprinošo un mikstinošo apstākļu esamību, apsūdzētā vecumu, noziedzīgu nodarījumu recidīvu un citus apstākļus. Kaut gan tiesas spriedumos gandrīz vienmēr ir uzskaitīti atbildību mikstinošie un pastiprinošie apstākļi un ir atsauces uz personu raksturojošiem datiem, pārsvarā gadījumu šie fakti minimāli ietekmē soda veida un mēra izvēli. Kriminālsodu

¹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums: Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 6.lpp.

² Augstākās tiesas Senāta Kriminālietu departamenta un Kriminālietu tiesu palātas tiesnešu kopsapulces 2008.gada 1.jūlija lēmums „Par vienveidīgu tiesību normu piemērošanu soda noteikšanā”. Pieejams Augstākās tiesas mājaslapas www.at.gov.lv sadaļā „Tiesnešu kopsapulču lēmumi”.

³ Krimināllikums. Pieņemts 1998.gada 17.jūnijā (spēkā no 1999.gada 1.aprīļa). Latvijas Vēstnesis 08.07.1998., Nr.199/200 (1260/1261).

⁴ Kriminālprocesa likums. Pieņemts 2005.gada 21.aprīlī (spēkā no 2005.gada 1.oktobra). Latvijas Vēstnesis 11.05.2005., Nr.74 (3232).

⁵ Likums „Grozījumi Krimināllikumā”. Pieņemts 2005.gada 28.septembrī (spēkā no 2005.gada 1.oktobra). Latvijas Vēstnesis 30.09.2005., Nr.156 (3314).

⁶ Likums „Grozījumi Krimināllikumā”. Pieņemts 2012.gada 13.decembrī (spēkā no 2013.gada 1.aprīļa). Latvijas Vēstnesis 27.12.2012., Nr.202 (4805).

⁷ Likumprojekta Nr.9/Lp11 sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams Saeimas mājaslapas www.saeima.lv sadaļā „Likumdošanas datu bāze”.

Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa¹¹ 60.pantā arī ir noteikti soda noteikšanas vispārīgie pamati. No 60.panta pirmās daļas izriet, ka personai, kas atzīta par vainīgu nozieguma izdarīšanā, tiek noteikts taisnīgs sods Sevišķajā

Tiesu prakse dažkārt tiek konstatēta Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā minētais pārkāpums – Krimināllikuma Vispārīgās daļas pantu nepareiza piemērošana, kas izpaužas kā Krimināllikuma 46.panta otrās daļas kļūdaina piemērošana. Augstākā tiesa 2015.gada 29.maija lēmumā lietā Nr.SKK-280/2015 (11089095610) atzina, ka abu zemāko instanču tiesu atzinumi par apsūdzētajam nosakāmā soda veidu neatbilst Krimināllikuma 46.panta otrajai daļai, kurā norādīts, ka, nosakot soda veidu, ņem vērā izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, kā arī vainīgā personību. Abu instanču tiesas atzina, ka naudas sods par izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem apsūdzētajam nav piemērojams viņa mantiskā stāvokļa dēļ, savukārt piespiedu darbs apsūdzētajam nav piemērojams sakarā ar viņa atrašanos cietumā. Kasācijas instances tiesa vērta uzmanību, ka minētais likumā norādītais soda veidu ietekmējošo apstākļu uzskaitījums ir izsmelšošs un paplašināti nav tulkojams. Turpinot attīstīt tiesu praksi, Augstākā tiesa 2017.gada 31.maija lēmumā lietā Nr.SKK-357/2017 (11221016516) atkārtoti norādīja, ka saskaņā ar Krimināllikuma 41.panta otro daļu vainīgās personas mantiskais stāvoklis ņemams vērā, nosakot naudas soda kā pamatsoda apmēru, taču tas nevar būt kritērijs soda veida izvēlei. Nosakot vainīgajam soda veidu, jāievēro Krimināllikuma 46.panta otrajā daļā norādītie soda veidu ietekmējošie apstākļi, un tikai tad, kad tiesa, pamatojoties uz šiem apstākļiem, atzinusi par iespējamu noteikt vainīgajam sodu naudas soda veidā, tā, nosakot šī soda apmēru, ņem vērā vainīgās personas mantisko stāvokli. Arī 2017.gada 27.septembra lietā Nr.SKK-449/2017 (11130032516) Augstākā tiesa atzina, ka tiesas, nosakot apsūdzētajam soda veidu, nepareizi piemērojušas Krimināllikuma 46.panta otro daļu un tādejādi pieļāvušas Kriminālprocesa likuma 574. panta 1.punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu, kura dēļ apelācijas instances tiesas lēmums daļā par apsūdzētajam noteikto sodu atceļams un lieta šajā daļā nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Turklāt minētajā lietā kasācijas instances tiesa konstatēja arī Krimināllikuma 46.panta ceturtais daļas nosacījumu pārkāpumu, ka brīvības atņemšanas sodu par

¹³ Krievijas Federācijas Kriminālkodekss. Pieejams <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102041891&intelsearch=%D3%E3%EE%EB%EE%E2%ED%FB%E9%EA%EE%E4%E5%EA%F1+%D0%EFE%F1%F1%E8%E9%F1%EA%EE%E9+%D4%E5%EE%E5%F0%E0%F6%E8%E8+>.

kriminālpārkāpumu un mazāk smagu noziegumu piemēro, ja soda mērķis nav sasniedzams, nosakot kādu no attiecīgā panta sankcijā paredzētajiem vieglāka soda veidiem, proti, apsūdzētais bija atzīts par vainīgu kriminālpārkāpuma izdarīšanā.

Soda noteikšana, ievērojot Krimināllikuma Vispārīgajā un Sevišķajā daļā noteikto, Kriminālprocesa likumā paredzēto par sprieduma saturu, ir tiesas kompetencē, ja lieta tiek iztiesāta vispārējā kārtībā, kā arī prokurora – sastādot prokurora priekšrakstu par sodu. Tiesu debatēs gan prokurors, gan arī apsūdzētais vai viņa aizstāvis var izteikt viedokli par piemērojamo sodu. Pirmās instances tiesa, izvērtējot visus apstākļus, var piekrist procesā iesaistīto personu viedoklim par piespriežamo sodu vai arī noteikt personai citu sodu, kas var būt gan vieglāks, gan arī bargāks. Šāda atziņa nostiprināta Augstākās tiesas 2007.gada 3.septembra lēmumā lietā Nr.SKK-501/2007 (11220035007). Savukārt apelācijas instances tiesas kompetenci soda noteikšanā papildus nosaka arī Kriminālprocesa likuma 562.pants par apjomu un ietvariem, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā, proti, apelācijas instances tiesa tikai likumā noteiktos gadījumos drīkst noteikt apsūdzētajam bargāku sodu, nekā bija noteikusi pirmās instances tiesa. Tāpat apelācijas instances tiesai jāņem vērā Kriminālprocesa likuma 591.pants, kas attiecas uz lietas izskatīšanu pēc sprieduma vai lēmuma atcelšanas kasācijas instances tiesā. Arī šajā gadījumā ir ierobežota apelācijas instances tiesas kompetence soda pastiprināšanā. Arī Augstākās tiesas Krimināllietu departaments savos lēmumos ir vērsis uzmanību, ka apelācijas instances tiesas kompetence noteikt bargāku sodu ir ierobežota. 2018.gada 14.februāra lēmumā lietā Nr.SKK-125/2018 (11280024517) Augstākā tiesa norādīja, ka apelācijas instances tiesas tiesības piemērot apsūdzētajam nelabvēlīgākus materiālo tiesību normu nosacījumus, tostarp attiecībā uz bargāku sodu, ir cieši saistītas ar apelācijas protestā izteiktajiem prasījumiem, ievērojot arī prokurora pirmās instances tiesā izteiktos lūgumus, kas skar šos prasījumus. Arī 2018.gada 3.septembra lēmumā lietā Nr.SKK-413/2018 (11092037615) Augstākā tiesa norādīja, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 562.panta trešo daļu smagāka soda noteikšana apsūdzētajam pieļaujama tad, kad šā iemesla dēļ iesniegts prokurora protests vai cietušā sūdzība, kā arī tad, ja pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības apsūdzība grozīta uz smagāku. Papildus Augstākā tiesa vērsa uzmanību uz to, ka minētā likuma norma interpretējama tādejādi, ka prokurora apelācijas protestā vai cietušā apelācijas sūdzībā izteiktajiem prasījumiem par smagāka soda noteikšanu jābūt motivētiem. Tikai pēc motivēta protesta vai sūdzības tiesa var noteikt apsūdzētajam smagāku sodu. 2015.gada 26.februāra lēmumā lietā Nr.SKK-29/2015 (11160031105) Augstākā tiesa konstatēja Kriminālprocesa likuma 591.panta nosacījumu pārkāpumu, jo apelācijas instances tiesa, izskatot lietu atkārtoti, nebija ņēmusi vērā, ka iepriekšējais apelācijas instances tiesas spriedums atcelts daļā par sodu, taču tādēļ, ka apsūdzētajiem piespriests tāds soda veids, kāds nebija paredzēts Krimināllikuma panta attiecīgās daļas sankcijā, nevis atcelts soda mikstuma dēļ vai sakarā ar to, ka pēc prokurora protesta vai pēc cietušā sūdzības bija nepieciešams piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu.

SODA MĒRU IETEKMĒJOŠIE APSTĀKĻI

Pirms pieņemt lēmumu par sodu, tiesai katrā konkrētā gadījumā jāizvērtē norādītie Krimināllikumā paredzētie soda mēru ietekmējošie apstākļi. Apsūdzētā atbildību pastipriņoša vai atbildību mīkstinoša apstākļa konstatēšana ir tiesas tiesības, kas lietu izskata pēc būtības. Atzinumu par šo apstākļu konstatēšanu tiesa pamato ar tiesas sēdē pārbaudītiem pierādījumiem.

Krimināllikuma 46.pantā ietvertos apstākļu konstatēšana ir pamats soda mēra pārskatīšanai, ja sods bijis noteikts, ņemot vērā šos apstākļus (Augstākās tiesas 2016.gada 17.marta lēmums lietā Nr.SKK-154/2016 (11370038213, 11370047413)). Arī juridiskajā literatūrā norādīts, ka, konstatējot atbildību pastipriņošos apstākļus, noziedzīgu nodarījumu izdarījušajai personai ir pamats piemērot bargāku sodu salīdzinājumā ar sodu, kas būtu piemērojams, atbildību pastipriņošajiem apstākļiem neesot.¹² Minētais attiecināms arī uz atbildību pastipriņoša apstākļa izslēgšanu, kas ir pamats apsūdzētajam noteiktā soda mīkstīšanai (Augstākās tiesas 2018.gada 24.maija lēmums lietā Nr.SKK-150/2018 (11270005914)). Atzīstot par apsūdzētā atbildību mīkstinošu tādu apstākli, kuru nebija konstatējusi pirmās instances tiesa un kuru pirmās instances tiesa, nosakot soda mēru, nebija ņēmusi vērā, apelācijas instances tiesai ir pamats soda mēra pārskatīšanai (šāda atziņa izteikta Augstākās tiesas 2016.gada 17.marta lēmumā lietā Nr.SKK-154/2016 (11370038213, 11370047413)).

Saskaņā ar tiesību doktrīnā izteiktajām atziņām, pastāvot atbildību pastipriņošiem apstākļiem, noziedzīgo nodarījumu izdarījušajai personai ir piemērojams bargāks sods salīdzinājumā ar sodu, kāds būtu piespriežams, ja netiktu konstatēti atbildību pastipriņošos apstākļi.¹³ Turklāt pēc Krimināllikuma jēgas atbildību pastipriņoša apstākļa esamība jau pati par sevi nepieļauj iespēju noteikt panta sankcijā paredzēto minimālo sodu (Augstākās tiesas 2006.gada 8.februāra lēmums lietā Nr.SKK-174/06 (1089187503)). Konstatējot kaut vienu kriminālatbildību pastipriņošu apstākli, nedrīkst piemērot arī Krimināllikuma 49. pantu un noteikt sodu, kas ir vieglāks nekā likumā paredzētais sods. Šādā gadījumā arī nedrīkst nepiemērot papildsodu, kas par attiecīgo nodarījumu paredzēts obligāti.

Tiesai ir jāmotivē, kāpēc tā piemēro konkrēto tiesību normu, konstatējot un atzīstot apsūdzētā atbildību mīkstinošu vai pastipriņošu apstākli lietā, bet nav jāmotivē, kāpēc tā nepiemēro Krimināllikuma 48.panta otro daļu (Augstākās tiesas 2012.gada 26.marta lēmums lietā Nr.SKK-129/2012 (13800003911)).

No Krimināllikuma 47.panta nosaukuma un satura izriet, ka par atbildību mīkstinošiem apstākļiem var atzīt tādus apstākļus, kas saistīti ar vainīgās personas vai citas personas izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Uz minēto vērsa uzmanība arī Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta lēmumos (Augstākās tiesas 2018.gada 11.septembra lēmums lietā Nr.SKK-546/2018 (11331017315), 2007.gada 27.marta lēmums lietā Nr.SKK-155/2007 (12503000306)).

¹² Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 214.lpp.

¹³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A.. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U.Krastiņš – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 391.lpp.

Krimināllikums par atbildību mikstinošu apstākli noteic noziedzīga nodarījuma izdarīšanu cietušā prettiesiskas vai amorālas uzvedības ietekmē (Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 5.punkts). Tiesu praksē atzīts, ka šo stāvokli var izraisīt, piemēram, vardarbība, smags goda aizskārums vai prettiesiska darbība pret vainīgo vai kādu trešo personu (Augstākās tiesas 2008.gada 11.jūnija lēmums lietā Nr.SKK-313/2008 (11515001207)). Arī Krievijas Federācijas Kriminālkodeksā paredzēts identisks atbildību mikstinoša apstākļa definējums. Līdzīgi minētais apstāklis definēts arī Lietuvas Republikas Kriminālkodeksā, proti, paredzot, ka nodarījumam jābūt izdarītam stipra psihiska uzbudinājuma stāvokli sakarā ar cietušās personas nelikumīgām darbībām.

Saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 7.punktu par mikstinošu apstākli atzīstama noziedzīga nodarījuma izdarīšana, vainīgajam atrodoties ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī. Vainīgās personas ierobežota pieskaitāmība precīzi tiek definēta Krimināllikuma 14.pantā, kurā noteikts, ka par ierobežoti pieskaitāmu atzīstama persona, kura noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā psihisko traucējumu vai garīgās atpalicības dēļ nav bijusi spējīga visā pilnībā saprast savu darbību vai to vadīt. Kā norādījis U.Krastiņš, gan darbība, gan bezdarbība noziedzīgā nodarījumā ir personas gribas izpausme. Abos gadījumos ir runa par apzinātu gribas izpausmi, realizējot gan darbību, gan bezdarbību. Personas neapzināta darbība vai bezdarbība nav krimināli sodāma. Tie ir gadījumi, kad cilvēka apziņa ir deformēta un viņš slimības dēļ, ārēju objektīvu apstākļu vai noteikta attīstības līmeņa nesasniedzšanas dēļ nav spējīgs vadīt savu gribu, piemēram, psihiskas slimības vai citas smagas slimības dēļ, nepārvaramas varas, tajā skaitā vardarbības ietekmē, mazgadības dēļ u.tml. gadījumos.¹⁴

Lietuvas Republikas Kriminālkodeksā formulējums atšķiras, proti, par mikstinošu apstākli atzīst tikai personas gūto stipra psihiska uzbudinājuma stāvokli (afektu), ko izsaukusi cietušā rīcība. Savukārt Igaunijas Republikas Sodukodeksā norādīts, ka šo stāvokli izsauc prettiesiskas darbības. Krievijas Federācijas Kriminālkodeksā atzīt personas ierobežotas pieskaitāmības stāvokļa faktu, bet minētais stāvoklis nav noteikts kā viens no atbildību mikstinošiem apstākļiem. Krievijas Federācijas Kriminālkodekss paredz personai, kura atzīta par ierobežoti pieskaitāmu, iespēju tiesai piemērot likumā noteiktos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus.

Saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 6.punktu par atbildību mikstinošu apstākli atzīstams arī tas, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās, galējās nepieciešamības, noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas aizturēšanas, attaisnojama profesionālā riska, pavēles un rīkojuma izpildīšanas tiesiskuma nosacījumus. Kā norādījis V.Kalašņikovs, no minētā secināms, ka tiesas pienākums ir konstatēt, ka pastāv reāls apdraudējums, ka personai nebija citu iespēju, kā novērst kaitējuma draudus vai tā nezināja par šādas iespējas esamību un tai nevajadzēja par to zināt. Ja persona pieļauj iespēju, ka var neatrasties galējās nepieciešamības stāvoklī un kaitējumu novērst bez apdraudējuma radīšanas citiem, tad arī minētā atbildību mikstinošā apstākļa iedibināšana nav iespējama. Tas

pats attiecas uz nepieciešamo aizstāvēšanos, personas aizturēšanu, attaisnojama profesionālā riska, pavēles un rīkojuma izpildīšanas tiesiskuma nosacījumu robežas pārkāpšanu.¹⁵

Lietuvas Republikas Kriminālkodeksā minētais atbildību mikstinošais apstāklis definēts plašāk, proti, paredzot arī nodarījuma izdarīšanu, pārkāpjot profesionālā pienākuma vai tiesību aizsardzības instanču uzdevuma pildīšanas, ražošanas vai saimnieciskā riska, zinātniskā eksperimenta tiesiskuma nosacījumus. Savukārt Igaunijas Republikas Sodukodeksā apstāklis saistīts tikai un vienīgi ar nepieciešamās aizstāvēšanās robežas pārkāpšanu.

Saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 1.punktu par atbildību mikstinošu apstākli atzīstams tas, ka noziedzīgā nodarījuma izdarītājs pieteicies par vainīgu, vaļširdīgi atzinies un nožēlojis izdarīto. Vainas atzīšana kopsakarā ar pieteikšanos par vainīgu un izdarītā nožēlošanu saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas pirmo punktu ir atzīstama par atbildību mikstinošu apstākli, kas ir pamats vieglāka soda noteikšanai, savukārt vainas neatzīšana nevar pastiprināt personas atbildību un pasliktināt tās stāvokli lietā (Augstākās tiesas 2018. gada 6.novembra lēmums lietā Nr.SKK-643/2018 (11518004016)). Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 1.punktā noteikto atbildību mikstinošo apstākli veido visu triju likumā norādīto darbību kopums (pieteikšanās par vainīgu, vaļširdīga atzīšanās un izdarītā nožēlošana).

Igaunijas Republikas Sodukodeksā, Lietuvas Republikas un Krievijas Federācijas kriminālkodeksos personu aktīva rīcība vainojamā nodarījuma atklāšanas veicināšanā tiek saistīta ar savas vainas atzīšanu un nožēlošanas apstākli.

Par atbildību mikstinošu apstākli Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 2.punkta izpratnē atzīstama vainīgā aktīva rīcība, veicinot noziedzīgā nodarījuma atklāšanu vai izmeklēšanu, kas var izpausties tādējādi, ka vainīgais sniedz pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm informāciju, kura tām nebija zināma (piemēram, vainīgais norāda noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas rīku vai noziedzīgā kārtā iegūto priekšmetu slēptuvi, izdod priekšmetus, kam ir pierādījumu nozīme, u.tml.).¹⁶

Līdz ar to tiesai šādi apstākļi ir jākonstatē, lai tos atzītu par atbildību mikstinošiem Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 2.punkta izpratnē.

Igaunijas Republikas Sodukodeksā vainīgā aktīva rīcība, veicinot noziedzīgā nodarījuma atklāšanu vai izmeklēšanu, saistīta ar izdodu ar nodarījuma atklāšanas veicināšanas aspektu. Lietuvas Republikas Kriminālkodekss nenosaka obligātu personas pieteikšanās faktu, tomēr ietver noziedzīga nodarījuma citu dalībnieku noskaidrošanas faktu, kas arī atsevišķi vērtējams kā mikstinošs apstāklis. Krievijas Federācijā regulējums ir līdzīgs Lietuvai, papildus piešķirot nozīmi sniegtai palīdzībai noziedzīgā ceļā gūtas mantas atrašanās noskaidrošanā.

Atbilstoši Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 3.punktam par atbildību mikstinošu apstākli atzīstams tas, ka vainīgais labprātīgi atlīdzinājis cietušajam ar noziedzīgo nodarījumu radīto kaitējumu vai novērsis radīto kaitējumu.

Tiesu praksē atzīts, ka par vainīgā atbildību mikstinošu apstākli – labprātīgu nodarīto zaudējumu

¹⁵ V. Kalašnikovs, promocijas darbs „Kriminālātbildību mikstinošie un pastiprinošie apstākļi”, 2016, 95.lpp.

¹⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U.Krastiņš – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 387.lpp.

atlīdzināšanu – atzīstams ne tikai fakts, kad viņš pats personīgi labprātīgi sedz nodarītos zaudējumus, bet arī kad to pēc vainīgā pilnvarojuma (arī mutvārdu) izdara cita persona. Ikvienā gadījumā zaudējumu labprātīgas segšanas iniciatīvai jānāk no vainīgās personas (Augstākās tiesas 2007.gada 19.marta lēmums lietā Nr.SKK-J-194/2007 (11290014805)). Pie tam nav svarīgi, kurā kriminālprocesa stadijā zaudējumi labprātīgi segti. Lietuvas Republikas Kriminālkodeksā paredzēts mikstināt atbildību ne tikai par sniegto palīdzību cietušajam, bet arī par citādām vainīgā aktivām darbībām, ar kurām novērš vai mēģināts novērst smagāku seku iestāšanos. Krievijas Federācijā, paredzot mikstināt atbildību par nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu, papildus izceļ arī labprātīgu morālā kaitējuma atlīdzināšanas nepieciešamību vai citu brīvprātīgo darbības veikšanu, ar kurām tiek segti nodarītie zaudējumi. Savukārt Igaunijā ir trīs atbildību mikstinājoši apstākļi, kas ietverkaitīgo seku novēršanu, kā arī palīdzības sniegšanu cietušajam tieši pēc nodarījuma izdarīšanas un nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu.

Saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 4.punktu par atbildību mikstinājošu apstākli atzīstams tas, ka vainīgais sekmējis citas personas nozieguma atklāšanu. Lai atzītu, ka vainīgais ir sekmējis citas personas nozieguma atklāšanu, jākonstatē, ka vainīgais ir sniedzis palīdzību pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm atklāt nevis viņa paša, bet citas personas izdarītu noziegumu. Tiesu praksē atzīts, ka Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 4.punktā norādītais apstāklis par atbildību mikstinājošu apstākli atzīstams gadījumā, ja citas personas vainīgums apstiprinās ar procesuālu nolēmumu (lēmumu, spriedumu) šajā lietā vai ar spēkā stājušos nolēmumu citā lietā. Šāds secinājums izriet no Krimināllikuma 1.panta un Kriminālprocesa likuma 380.panta (Augstākās tiesas 2007.gada 25.septembra lēmums lietā Nr.SKK-481/2007 (11190017204)).

Krimināllikuma 47.panta otrā daļa noteic, ka, nosakot sodu, par atbildību mikstinājošu apstākli var atzīt arī citu ar izdarīto noziedzīgu nodarījumu saistītu apstākli, kurš šajā likumā nav paredzēts.

Tiesu praksē atzīts, ka Krimināllikuma 47.panta otrajā daļā ietvertais norādījums nav tulkojams paplašināti un nedod tiesības atzīt par atbildību mikstinājošiem apstākļiem arī tādus, kas pēc sava satura un nozīmes neatbilst Krimināllikuma 47.panta pirmajā daļā ietvertajiem apstākļiem, kas norāda vai nu uz vainīgās personas attieksmi pret izdarīto, vai arī uz tādiem faktiem un apstākļiem, kuri ietekmējuši vai sekmējuši noziedzīga nodarījuma izdarīšanu (Augstākās tiesas 2007.gada 27.marta lēmums lietā Nr.SKK-155/2007 (12503000306)). Tā, piemēram, apsūdzētā smaga slimība nav atzīstama par atbildību mikstinājošu apstākli Krimināllikuma 47.panta izpratnē, taču to ņem vērā, izlemjot ar soda noteikšanu saistītos jautājumus. Tāpat arī tas, ka apsūdzētais izmanto savas tiesības uz sadarbību vienkāršotāka procesa izvēlē, pastiprina savas vainas atzīšanu un nožēlošanu, nav atzīstams par patstāvīgu viņa atbildību mikstinājošu apstākli. Kriminālprocesa likuma 21.pantā paredzētās personas tiesības uz sadarbību, kas var izpausties procesa norises veicināšanā, ir personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, procesuālās tiesības, kuru īstenošanu raksturo šīs personas brīva griba. Savu

procesuālo tiesību neizmantošana nevar būt par pamatu bargāka soda noteikšanai.

Arī Igaunijā, Lietuvā un Krievijas Federācijā paredzēta iespēja par atbildību mikstinājošu apstākli atzīt citu ar izdarīto noziedzīgu nodarījumu saistītu apstākli, kurš likumā nav paredzēts.

Ierobežotā apjoma dēļ rakstā īpašu uzmanību pievēršisim tikai dažiem atbildību pastiprinošiem apstākļiem – noziedzīga nodarījuma recidīvs, noziedzīgais nodarījums izdarīts pret personu, izmantojot tās dienesta, materiālo vai citādu atkarību no vainīgā, noziedzīgais nodarījums izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ, noziedzīgais nodarījums izdarīts alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē.

Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 1.punkts noteic atbildību pastiprinošu apstākli – noziedzīgais nodarījums veido noziedzīgu nodarījumu recidīvu. Gan krimināltiesību teorijā¹⁷, gan tiesu praksē (Augstākās tiesas lēmums lietā Nr.SKK-71/2011 (11410035310)) atzīts, ka noziedzīgu nodarījumu recidīvs ir tad, ja persona, kurai tiesa vai prokurors nosaka sodu, jau pirms tam ir vismaz vienu reizi tiesāta par jebkādu agrāk izdarītu noziedzīgu nodarījumu un sodāmība par to nav noņemta vai dzēsta. Ja persona par pirmo noziedzīgu nodarījumu tiek sodīta pēc tam, kad tā sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti vēlāk, nav tiesiska pamata konstatēt atbildību pastiprinošu apstākli – recidīvu, nosakot sodu par pirmo noziedzīgu nodarījumu.

Krievijas Federācijā regulējums ir identisks Krimināllikumā ietvertajam un recidīvu paredz kā atbildību pastiprinošu apstākli, savukārt Lietuvas Republikas Kriminālkodeksā recidīva apraksts iekļauts 56.pantā, kur ir runa par soda noteikšanu recidīvistam, tomēr tas nav iekļauts atbildību pastiprinošo apstākļu uzskaitījumā. Lietuvas Republikas Kriminālkodeksā ir izdalīti recidīvisi un bīstami recidīvisi. Recidīvisiem parasti par tišiem noziegumiem tiek piespriests sods – brīvības atņemšana. Bīstamiem recidīvisiem brīvības atņemšana par tišiem noziegumiem tiek piespriesta uz laiku, kas ir vairāk nekā vidējais termiņš, kas paredzēts pantā sankcijas robežā.¹⁸

Igaunijas Republikas Sod kodekss neparedz recidīvu kā atbildību pastiprinošu apstākli, vienlaikus kodeksā ietverta atkārtotība kā dažu noziedzīgu nodarījumu sastāva pazīme.

Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 2.punktā ir iekļauts tāds atbildību pastiprinošs apstāklis kā „noziedzīgais nodarījums izdarīts personu grupā”. Personu grupa var sastāvēt no diviem cilvēkiem, pie tam šo apstākli var atzīt neatkarīgi no tā, vai nodarījums izdarīts personu grupā ar vai bez iepriekšējas vienošanās, vai arī to izdarījusi organizēta grupa. Protams, pastāvot augstākai dalības pakāpei, ir pamats noteikt bargāku sodu Krimināllikuma Sevišķās daļas panta sankcijas robežās.¹⁹

Lietuvas Republikas Kriminālkodeksā līdzdalībnieku grupa un organizēta grupa veido divus savstarpēji

¹⁷ Piemēram, A.Judina pētījums „Recidīva rādītāji, to noteikšanas kārtība un piemērošana Valsts probācijas dienesta un Ieslodzījuma vietu pārvaldes darbā”, 2011. Pieejams Valsts probācijas dienesta mājaslapā sadaļā „Pētījumi”.

¹⁸ V. Kalašnikovs, Promocijas darbs „Kriminālatbildību mikstinājošie un pastiprinošie apstākļi”, 2016, 144.lpp.

¹⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 1.Vispārīgā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 171.lpp.

neatkarīgus atbildību pastiprinošos apstākļus. Lietuvas Republikas Kriminālkodeksa 60.pants pirmās daļas 1.punkts nosaka, ja noziegums izdarīts līdzdalībnieku grupā, tiesa, ņemot vērā katra atsevišķa līdzdalībnieka piedalīšanās raksturu un pakāpi noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, var neatzīt šo apstākli par pastiprinošu. Krievijas Federācijas Kriminālkodeksā šis atbildību pastiprinošais apstāklis definēts kā nozieguma izdarīšana personu grupā, personu grupā pēc iepriekšējās vienošanās, organizētā grupā vai noziedzīgā apvienībā (noziedzīgā organizācijā). Savukārt Igaunijas Republikas Sodudekss 58.pantā kā atbildību pastiprinošs apstāklis ir norādīta vainojama nodarījuma izdarīšana personu grupā.

Saskaņā ar Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 3.punktu par atbildību pastiprinošu apstākli atzīstams tas, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli vai citas personas uzticību. Kā norādījis V.Kalašnikovs, apstāklis jānorobežo no citiem, kas ietverti noziedzīgā nodarījuma dispozīcijā un tieši ietekmē tā kvalifikāciju. Ar vārdu „dienesta stāvoklis” saprot amatpersonu, kurai saskaņā ar likumu ir noteikts vai uzlikts uzdevums, piešķirtas tiesības un pilnvaru kopums. Valsts amatpersonas jēdziens ietverts Krimināllikuma 316.pantā, kuru jāvērtē kā vienu no atbildību pastiprinošajiem apstākļiem sastāvdaļām. Jāievēro, ka dienesta stāvokļa izmantošanai jābūt ļaunprātīgai, tajos gadījumos, ja persona tiešām ieņem attiecīgo amatu, tomēr, ja amata nosaukums ir tikai piesavināts noziedzīgā nolūkā, tad jārunā par ļaunprātīgu personu uzticības izmantošanu, protams, ja tas nav uzskatāms par noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmi.²⁰

Līdzīgi apstākļi tiek izprasti arī Krievijas Federācijas, kā arī Igaunijas Republikas Sodudekss 58.panta 11.punktā, īpaši akcentējot oficiāla formas tērpa vai dienesta atšķirības zīmju izmantošanu nolūkā atvieglot vainojama nodarījuma izdarīšanu. Savukārt Lietuvas Republikas Kriminālkodeksā šis pastiprinošais apstāklis vispār nav ietverts.

Saskaņā ar Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 11.punktu par atbildību pastiprinošu apstākli atzīstams tas, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ. Noziedzīgs nodarījums izdarīts aiz mantkārības, ja vainīgajam bija nodoms iegūt jebkura veida materiālos labumus sev vai citām personām (naudu, mantu, mantiskās tiesības, tiesības uz dzīvojamo platību, iespēju izmantot cietušā mantu utt.), kā arī izvairīties pašam vai lai izvairītos citas personas no materiāliem izdevumiem (parāda atdošanas, samaksas izdarīšanas, alimentu maksāšanas un tml.).²¹ Tā, piemēram, realizējot psihotropo vielu par noteiktu naudas summu, lai arī uz parāda, proti, atliekot naudas saņemšanu uz vēlāku laiku, apsūdzētais rīkojas mantkārīgu tieksmju dēļ. Turklāt, ievērojot to, ka noziedzīgā nodarījuma motīvs ir noziedzīgā nodarījuma subjektīvās, nevis objektīvās puses pazīme, tam apstāklim, vai apsūdzētais šo naudu reāli saņēmis, vai nē, nav izšķirošas nozīmes Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 11.punkta atbildību pastiprinošajam apstāklim konstatēšanā (Augstākās tiesas 2014.gada 30.septembra lēmums lietā Nr.SKK-306/14 (11519004512)).

Prettiesiska iedzīvošanās jeb mantkārība raksturīga ar to, ka personas mērķis ir panākt savu vai trešās personas saimnieciskā stāvokļa uzlabošanu, uz ko tai nav tiesību.²² Tas, vai personai ir šādas tiesības, nosakāms saskaņā ar materiālo tiesību normām.²³

Arī Igaunijas Republikas Sodudekss 58.panta 1.punktā iekļauts atbildību pastiprinošs apstāklis – mantkārīgs nolūks. Savukārt Lietuvas Republikas Kriminālkodeksā definīcija ir nedaudz plašāka, proti, 60.panta pirmās daļas 3.punktā ir iekļauts tāds atbildību pastiprinošs apstāklis kā „nodarījums izdarīts aiz huligāniskām vai mantkārīgām tieksmēm”.

Vācijas Federālā Augstākā tiesa par prettiesisku iedzīvošanās nolūku norādījusi, ka, ja prettiesiskas iedzīvošanās nolūku gribētu atzīt tikai gadījumos, kad mantiska labuma gūšana ir personas tuvākais, tiešākais vai vienīgais mērķis, tiesnesis būtu spiests ieslīgt bieži vien bezcerīgā lietas apstākļu noskaidrošanā. Tai pat laikā visbiežāk cilvēka apzinātas rīcības pamatā ir nevis viens motīvs, bet gan virkne vēlmju, tieksmju. Atkarībā no tā, cik lielu nozīmi katram no tiem persona piešķir, tie savstarpēji var būt gan līdzvērtīgi, gan pakārtoti. Tādējādi tiesnesim tiktu uzdots bieži vien neatrisināms uzdevums no šādas motīvu buķetes rast noteicošo vai vismaz pārsvarā esošo. Tas savukārt būtiski apdraudētu sekmīgu noziedzības apkarošanu. Tāpēc arī no krimināltiesību politikas viedokļa pietiekoši, ja prettiesiska labuma gūšanu persona akceptējusi kā savas rīcības drošas un vēlamas sekas, kaut arī tam līdzās pastāvēja citi mērķi, turklāt arī tad, ja sekas (prettiesiska mantiska labuma gūšana) bija tikai līdzeklis cita tālāka mērķa sasniegšanai.²⁴

Viens no visbiežākajiem atbildību pastiprinošajiem apstākļiem, kura esība tiek atzīta, ir noziedzīga nodarījuma izdarīšana alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē.

Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 12.punktā paredzētā atbildību pastiprinošā apstākļa konstatēšana ir saistīta ar fakta konstatēšanu, ka noziedzīgu nodarījumu izdarījusi persona atradies alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē.

Kā jau iepriekš norādīts, atzinumu par apstākļa konstatēšanu tiesa pamato ar tiesas sēdē pārbaudītiem pierādījumiem, proti, tiesai jānorāda uz konkrētiem lietā esošiem pierādījumiem, kas ir par pamatu atzinumam, ka noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī apsūdzētais atradies alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē (Augstākās tiesas 2012.gada 8.novembra lēmums lietā Nr.SKK-456/2012 (11221085210)).

Kriminālprocesa likums neierobežo alkohola ietekmes konstatēšanu tikai ar portatīvās ierīces izmantošanu alkohola ietekmes noteikšanai. Par alkohola ietekmes pierādījumiem var būt jebkuras likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālā formā nostiprinātas ziņas par minēto faktu, tostarp liecinieku liecības un paša apsūdzētā vaļsirdīga atzišanās (Augstākās tiesas 2018.gada 19.septembra lēmums lietā Nr.SKK-477/2018 (11331039917)).

Saskaņā ar Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa 23.pantu persona, kura izdara noziegumu, atrodas

²⁰ V. Kalašnikovs, promocijas darbs „Kriminālatbildību mikstināšie un pastiprinošie apstākļi”, 2016, 154., 156.lpp.

²¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 1.Vispārīgā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 173.lpp.

²² Šveices Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 09.05.2008, 6B_54/2008/hum.

²³ Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 16.12.1997, 1 StR 456/97.

²⁴ Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Beschluss vom 23.02.1961, 4 StR 7/61.

alkohola, narkotisko, vai citu apreibinošu vielu ietekmē, nav atbrīvojama no kriminālatbildības. Savukārt Lietuvas Republikas Kriminālkodeksā kā obligāta šā apstākļa prasība ir, ka tas iespaidojis nodarījuma izdarīšanu (60.panta pirmās daļas 9.punkts). Tas nozīmē, ka personas atrašanās apreibinošu vielu ietekmē pati par sevi nav atbildību pastiprinošs apstāklis, bet jākonstatē cēloņsakarība starp personas stāvokli un noziedzīgo nodarījumu.

NOSACĪTA NOTIESĀŠANA

Viens no aktuālākajiem jautājumiem soda noteikšanā ir nosacīta notiesāšana. Nosacītas notiesāšanas piemērošanas kritēriji noteikti Krimināllikuma 55.pantā. No panta pirmās daļas izriet, ja, nosakot sodu – brīvības atņemšana – ilgāku par trim mēnešiem, bet ne ilgāku par pieciem gadiem, tiesa, ņemot vērā izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, vainīgā personību un citus lietas apstākļus, gūst pārliecību, ka vainīgais, sodu neizciešot, turpmāk neizdarīs likumpārkāpumus, tā vainīgo var notiesāt nosacīti. Savukārt panta ceturtnā daļa paredz, ka, nosacīti notiesājot, spriedumā norādāmi apstākļi, kuru dēļ tiesa atzinusi par lietderīgu sodu neizpildīt.

Nosacīta notiesāšana bija paredzēta arī 1933.gada 24.aprīļa Sodu likumā²⁵. Šā likuma 21.pants noteica: „Ja apsūdzētajam piespriež cietuma, aresta vai naudas sodu, vai ievietošanu labošanas vai audzināšanas-labošanas iestādē un tiesai ir pamatoti iemesli sagaidīt, ka notiesātais, arī sodu neizpildot, turpmāk uzvedīsies nevainojami, viņai ir tiesība notiesātam nosacīti atlikt soda izpildīšanu”. Savukārt 23.pants noteica, ka spriedumā norādāmi apstākļi, kuru dēļ tiesa atzinusi par lietderīgu soda izpildīšanu nosacīti atlikt, kā arī iemesli, kamdēļ notiesātam uzlikti zināmi pienākumi. Arī šajā gadījumā likums norāda uz tiesas pārliecību, ka vainīgais, sodu neizciešot, turpmāk neizdarīs likumpārkāpumus, kas turklāt ir motivējams.

Igaunijas Republikas Sodu kodeksa 73.pantā ir paredzēta probācija, nevis nosacīta notiesāšana. No šā panta izriet, ja tiesa, ņemot vērā nozieguma izdarīšanas apstākļus un vainīgā personību, atzīst, ka nav lietderīgi likt notiesātajam izciest uz laiku piespriepto ieslodzījumu vai naudas summas piedziņu, tā var neizpildīt piespriepto sodu pilnībā vai daļā, ja tiesas noteiktajā probācijas laikā notiesātais neizdarīs jaunus tišus noziegumus. Probācijas ilgums ir no viena līdz pieciem gadiem. Ja notiesātais probācijas laikā izdara jaunu tišu noziegumu, tad sods tiek izpildīts. Kodeksa 74.pantā minēti kritēriji, kad tiesa var noteikt notiesātajam probāciju ar vainīgā pakļaušanu uzvedības uzraudzībai, proti, ņemot vērā apstākļus, kas saistīti ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un vainīgā personību, tiesa konstatē, ka nav lietderīgi izpildīt ieslodzījumu, tā var piemērot probāciju, notiesātajam jāievēro uzraudzības prasības un pienākumi. Šāda probācija ilgst no sešiem mēnešiem līdz pieciem gadiem. Likumā paredzētas sekas, ja notiesātais nepilda uzraudzības prasības.

Savukārt Lietuvas Republikas Kriminālkodeksa 75.pantā ir paredzēta soda izpildes atlikšana. No šā panta izriet, ka gadījumos, kad persona izdarījusi vienu vai vairākus noziegumus aiz neuzmanības un sodīta

ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem, vai tišus noziegumus un sodīta ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem, tiesa var atlikt soda izpildi uz laiku no viena līdz trīs gadiem. Soda izpildi var apturēt, ja tiesa nolemj, ka ir pamats uzskatīt, ka soda mērķis tiks sasniegts bez soda izciešanas. Atliekot soda izpildi, tiesa notiesātajam uzliek likumā paredzētos pienākumus. Tāpat šis likums nosaka sekas, ja notiesātais nepilda tiesas uzliktos pienākumus.

Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa 73.pantā ir paredzēta nosacīta notiesāšana. Piemērojot nosacītu notiesāšanu, tiesa ņem vērā nozieguma raksturu un sabiedrisko bīstamību, vainīgā personību, tostarp mīkstinājošos un pastiprinošos apstākļus. Piemērojot nosacītu notiesāšanu, var tikt piemēroti papildsodi. Nosacītas notiesāšanas pārbaudes laiks nevar pārsniegt piecus gadus, savukārt tiesas noteiktais sods nevar pārsniegt brīvības atņemšanu uz astoņiem gadiem. Tāpat likums ļauj atcelt nosacītas notiesāšanas piemērošanu vai pārbaudes laika pagarināšanu.

Šobrīd tiesu praksē arvien vairāk tiek aktualizēts jautājums, vai tiesas pamatoti piemēro nosacītu notiesāšanu. Noteiktās lietās, ja pirmās instances vai apelācijas instances tiesa piemērojusi nosacītu notiesāšanu, tiek iesniegti kasācijas protesti. Augstākā tiesa, izvērtējot kasācijas protestus, konstatē Krimināllikuma 55.panta nosacījumu piemērošanas vai izvērtēšanas pārkāpumus un atceļ vai atstāj negrozītus zemāku instanču tiesu nolēmumus. Augstākā tiesa 2018.gada 8.augusta lēmumā lietā Nr.SKK-434/2018 (11087170715), atstājot negrozītu zemākas instances tiesas lēmumu, norādīja, ka Krimināllikuma 55.panta pirmajā daļā noteikti nosacījumi nosacīta soda piemērošanai. Lemjot par iespēju notiesāt personu nosacīti, ir jāievēro kriminālsoda mērķi. Proti, ir jāizvērtē, kā konkrētās krimināltiesiskās represijas piemērošana sekmēs taisnīguma atjaunošanu, noziedzīgu nodarījumu recidīvu novēršanu, aizsargās sabiedrisko drošību, atturēs citu personu no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, sekmēs notiesāto personu resocializāciju. Jāievēro ne tikai vainīgā personību raksturojošie dati, bet arī fakti, kas saistīti ar noziedzīgu nodarījumu (noziedzīgu nodarījumu smagums, izdarīto noziedzīgo nodarījumu skaits, nodarītais kaitējums utt.). Turklāt tiesai pēc visu iepriekš minēto apstākļu izvērtēšanas ir jārodas pārliecība, ka, sodu neizciešot, vainīgais turpmāk neizdarīs likumpārkāpumus. Atzīts, ka apelācijas instances tiesai šāda pārliecība nav bijusi. Attiecībā uz nepamatotu Krimināllikuma 55.panta nosacījumu piemērošanu un nesamērīgi mīksta soda noteikšanu Augstākās tiesas 2015.gada 21.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-743/2015 (11096214814) norādīts, ka nesamērīgi mīksta soda noteikšana, kas pamatota vienīgi uz personību pozitīvi raksturojošo ziņu izvērtējumu, nesasniedz soda mērķi – sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, jo šādā gadījumā vainīgā persona netiks pakļauta soda piespiedu ietekmei un ar to saistītajiem ierobežojumiem tādā mērā, kas atbilstu izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturam un radītajam kaitējumam. Šajā lēmumā norādīts, ka šādas situācijas neveicina arī soda prevencijas uzdevuma izpildi, jo nenostiprina ne vainīgās personas, ne citu personu pārliecību par nepieciešamību pildīt likumus un atturēties no noziedzīgo nodarījumu

²⁵ 1933.gada 24.aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem. Atkārtots izdevums. Rīga, 12.lpp.

izdarišanas (Augstākās tiesas 2011.gada 8.jūnija lēmums lietā Nr.SKK-24/2011 (12812003006), Augstākās tiesas 2014.gada 30.septembra lēmumā lietā Nr.SKK-306/2014 (11519004512) arī izteikti atzinumi par minēto soda prevencijas uzdevumu). Turklāt virknē Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta lēmumu vērsta uzmanība, ka likums nepārprotami uzskaita apstākļus, kas jāņem vērā, piemērojot nosacītu notiesāšanu un ka tiesai nav tiesību ignorēt kādu no likumā norādītajiem apstākļiem (piemēram, Augstākās tiesas 2015.gada 21.decembra lēmums lietā Nr.SKK-743/2015 (11096214814), 2014.gada 30.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-656/2014 (11515000610), 2009.gada 27.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-567/2009 (11092049806)).

Kriminālprocesa likuma 527.panta otrās daļas 6.punktā noteikts, ka notiesājoša sprieduma motivu daļā tiesa norāda motīvus par konkrētā soda piemērošanu. Tādējādi secināms, ka tiesai ir jāmotivē Krimināllikuma 55.panta piemērošana, bet ikreiz nav jāmotivē tā nepiemērošana. Piemērot nosacītu notiesāšanu nav tiesas pienākums, bet gan izvēle, ja tiesa to atzīst par nepieciešamu (līdzīgas atziņas izteiktas Augstākās tiesas 2017.gada 23.februāra lēmumā lietā Nr.SKK-68/2017 (11815006815) un 2014.gada 3.jūlija lēmumā lietā Nr.SKK-420/2014 (Nr.11088130311)).

KOPSAVILKUMS

Ievērojot, ka kriminālatbildība ir smagākais no juridiskās atbildības veidiem, īpaša nozīme ir soda noteikšanai, ievērojot Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā iekļautos nosacījumus par nosacījumiem soda veida un mēra noteikšanā, par tiesas atzinumu motivēšanu tiesas nolēmos.

Izvērtējot soda veidu, jāvadās no Krimināllikuma 46.panta otrajā daļā noteiktajiem apstākļiem – noziedzīgā nodarījuma raksturs, radītais kaitējums un vainīgā personība. Soda veida izvēli nevar motivēt ar citiem apstākļiem, turklāt tādējādi pamatojot bargāka soda veida izvēli.

Pirms pieņemt lēmumu par soda mēru, tiesai katrā konkrētā gadījumā jāizvērtē norādītie Krimināllikumā paredzētie atbildību mikstinošie vai pastiprinošie apstākļi. Apsūdzētā atbildību pastiprinoša vai atbildību mikstinoša apstākļa konstatēšana ir tiesas tiesības, kas lietu izskata pēc būtības. Atzinumu par šo apstākļu konstatēšanu tiesa pamato ar tiesas sēdē pārbaudītiem pierādījumiem.

Izvērtējot iespēju piemērot nosacītu notiesāšanu, jāpievērš uzmanība likumā noteikto priekšnosacījumu konstatēšanai un to esība ir jāmotivē kopsakarā ar soda mērķi un pārliecību, ka, sodu neizciešot, vainīgais turpmāk neizdarīs likumpārkāpumus.

CIVILTIESĪBU IZTULKOŠANA LATVIJAS SENĀTA APVIENOTAJĀ SAPULCĒ

Zinaida INDRŪNA

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante
likumu piemērošanas jautājumos

No Krievijas impērijas Latvijas valstī pārņemtā Tiesu iekārtas likuma 185.pants 1923.gada 26.jūlijā tika izteikts šādā redakcijā: „Tieslietu ministram ir tiesība likt priekšā kasācijas departamentiem un Senāta Apvienotai sapulcei apspriest jautājumus, ko pārvaldības vai tiesu iestādes izšķir nevienādi vai kas, likumus piemērojot, rada šaubas. Tie šajā kārtībā taisītie spriedumi, kuru izspriešanu Senāts atzīst par derīgu, izsludināmi sevišķā krājumā, lai norādītu likumu vienādu iztulkošanu un piemērošanu.”¹

Savukārt Tiesu iekārtas 60.panta 13.punkts noteica, ka Senāta Apvienotā sapulce sastādās, lai izspriestu tās lietas un jautājumus, kas norādīti Civilprocesa nolikuma (1932.gada izdevums) 346., 779., 1426. un 1429. pantā un 14.punktā – visos citos gadījumos, kad Senāta Apvienotās sapulces priekšsēdētājs atzīst par vajadzīgu, izspriežamā jautājuma svarīguma dēļ, sasaukt Senāta Apvienoto sapulci.²

Šādas tiesu prakses vienveidošanas formas aizsākumi varētu būt meklējami kasācijas tiesas izveides

priekšvēsturē. Kā raksta romiešu tiesību profesors D.D.Grims (1864–1941) – Francijas Satversmes sapulce (*L'assemblée constituante*) 1790.gada 16./24.augustā nolēma, ka tikai tai ir tiesības ne vien izdot, bet arī iztulkot likumus. Šaubu gadījumā tiesām tika ieteikts iesniegt likumdevējam lūgumu izskaidrot likumu (*référé législatif*). Tas kļuva par tiesas pienākumu (*référé obligatoire*), ja dažādas tiesas šo likumu iztulkoja nevienādi, jo tas liecināja par likuma robu. Šīs kārtības īstenošana, profesora ieskatā, kļuva par pamatstimulu Kasācijas tiesas izveidei, kura sākotnēji bija iecerēta ne tik daudz kā tiesu varas institūts, bet gan kā savdabīga likumdevēja varas emanācija, kurai Satversmes sapulce deleģējusi daļu no savām funkcijām – sekot pareizai likumu piemērošanas praksei tiesu iestādēs.³ Napoleona kodekss 5.pantā 1803.gadā likumu iztulkošanas funkciju

¹ Tiesu iekārta. Kodifikācijas nodaļas 1936.g. izdevums. Rīgā, Valsts tipogrāfija, 1936, 29.lpp.

² Turpat, 12.lpp.

³ Гримм Д. Д. Участие суда в правотворчестве. Закон и суд: Вестник Русского юридического общества 1931/20, 640.-641.слеja; [Likums un tiesa]: Krievu Juridiskās biedrības vēstnesis. Latvijas Juristu biedrība, Senatora Augusta Lēbera fonds, 2000, 2.sējums 399.-400.lpp. Šim vēsturiski iecerētam Kasācijas tiesas modelim mūsdienās varētu būt pietuvināta, piem., Igaunijas Augstākā tiesa, kura apvieno gan kasācijas, gan Satversmes tiesas funkcijas. Pikamē P., Šulmane D. Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir tiesnesis kā visi citi. Jurista Vārds, 29.09.2015., Nr. 38 (890), 8.-10.lpp.

pilnībā deleģēja tiesām.⁴ Tiesības tiesām uzdot šādus jautājumus Kasācijas tiesai Francijā ir saglabājušās arī šodien.⁵ Atšķirībā no Latvijas Senāta Apvienotās sapulces prakses Kasācijas tiesas skaidrojums zemākas instances tiesām nav saistošs pat tajā lietā, no kuras izrietēja jautājums.

Saistībā ar Latvijas Senāta Apvienoto sapulci senators K.Ducmanis 1937.gadā rakstīja, ka pēc Tautu Savienības Satversmes 14.panta T.S. Padome un Asambleja ir vienīgās iestādes, kas var ierosināt Pastāvīgā Starptautiskā Tiesā tās savdabīgo konsultatīvo funkciju, kura zināmā mērā atgādina to Latvijas Senāta funkciju, kas tam uzlikta ar Tiesu iekārtas likuma 185.pantu: „Tieslietu ministram ir tiesība likt priekšā Senāta kasācijas departamentiem un Apvienotai sapulcei viņam zināmus jautājumus, kurus pārvaldības vai tiesu iestādes izšķir nevienādi, vai kuri, likumus piemērojot, rada šaubas [...]” Tēpat pieder senās Romas juristu *responsa prudentium*, ko deva Romas ķeizaru laikmetā kā atbildi uz tiesiskiem jautājumiem.⁶

Senators Augusts Rumpēters, ar atsaucēm uz Civilā kasācijas departamenta virsekretāra Aleksandra Zonnes 1970.gada 20.aprīļa un senatora Pētera Stērstes 1971.gada 21.jūnija vēstulēm, atceras – tā kā atklātā tiesas sēdē prāvnieki jau bija šais lietās izteikušies (vai arī varēja izteikties), tad šīs departamenta kopsēdes bija slēgtas. Bet tāpat kā no parastām atklātajām tiesas sēdēm, tā arī no šīm kopsēdēm varēja lietas virzīt attiecīga principiāla jautājuma izlemšanai uz Senāta Apvienoto sapulci. Pedējai parasti nodeva tās lietas, kurās Civildepartaments gribēja kādā principiālā jautājumā no savas līdzšinējās prakses atkāpties, vai arī kurās bija radies jautājums, kas agrākos spriedumos bija dažādi lemts.⁷

Tiesu iekārtas 91.pants noteica, ka Senāts savā Apvienotā sapulcē notur tiesas vai rīcības sēdes atkarībā no izspriežamo lietu būtības. Bet 90.pantā sniegts izvērstāks rīcības sēžu tvērums: tiesu iestāžu rīcības sēdes sastādās, tostarp, 7) lai uz tieslietu ministra priekšlikumu apspriestu jautājumus, kurus pārvaldības vai tiesu iestādes izšķir nevienādi vai kuri, likumus

piemērojot, rada šaubas.⁸

Apvienotā sapulcē izskatītos iesniegumos, kuros tika jautāts par tiesību normu piemērošanu, tās rezolutīvā daļa bija saistoša lietā, no kuras izrietēja uzdots jautājums. Latvijas Senāta Apvienotā sapulce 1925.gada 3.aprīļa spriedumā lietā Nr.32/25, atbildot uz jautājumu, vai stādot priekšā Senāta izšķiršanai jautājumus, kurus nevienādi izšķir Senātam padotas iestādes vai kuri, likumus piemērojot, rada šaubas, ir arī jāstāda Senātam priekšā lieta, resp. lietas, iz kurām šie jautājumi cēlušies, jeb vai ministri un galvenie pārvaldnieki var vienkārši aizrādīt, ka tādu un tādu jautājumu Senātam padotās iestādes izšķir nevienādi un ka tādos un tādos jautājumos ministram likuma piemērošana rada šaubas, atzina, ka tie paši apcerējumi, pēc kuriem Senāta Apvienotā sapulce atzinusi, ka „Senāts neuzskata par absolūti vadošiem savus spriedumus ārpus Civilprocesa likuma 813.p. un Kriminālprocesa likuma 930.p. atzīmētām lietām” un tamdēļ nepiešķir saviem, pat izsludinātiem, spriedumiem vispār saistošu spēku 815., resp. 933.p.p. nozīmē (Senāta Apvienotās sapulces 1921.g. 21.maija lēmums un 1924.g. 7.marta lēmums; Tieslietu Ministrijas Vēstnesis 1924.g. 4.nr., 197.lp.; Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedums 1920.g. Nr.8⁹), pilnā mērā piemērojami arī Senāta kasācijas departamentu vai Apvienotās sapulces Tiesu iekārtas likuma 185.panta kārtībā taisītiem lēmumiem, kurus Senāts tāpat atzīst par saistošiem tikai tai pašā kontekstā, kurā tie taisīti. Tādēļ Senātam jāpieņem izšķiršanai Tiesu iekārtas likuma 185.panta un Senāta iekārtas likuma 33.¹panta un 74.¹panta 10.punktā paredzētā kārtībā priekšā liktie jautājumi tikai tad, ja Senātam pie tam iesniegts attiecīgais faktiskais materiāls, sakarā ar kuru uzcēlušies jautājumi. Ja Senāts atzītu par vajadzīgu prakses apvienošanas nolūkā (sk. Privātlikuma ievada 26.pantu) izsludināt savus lēmumu vai spriedumus Tieslietu Ministrijas Vēstnesī, – saskaņā ar Senāta Apvienotās sapulces 1924.gada 7.marta lēmumu, tad arī šais sludinājumos Senāts izies katrā ziņā no tās konkrētās lietas, sakarā ar kuru izcēlies viņam priekšā liktais jautājums. Ka tāda bijusi arī vispārējā krievu Senāta reformas tendence, redzams kaut no tā nozīmīgā fakta, ka pretēji 259.¹panta iepriekšējai (1877.gada, resp., 1914.gada) redakcijai, tā pašā 259.¹panta (tagad 185.panta) 1916.gada redakcijā tika izlaista frāze „... но безъ указания дела по коему возникъ разрешенный Сенатомъ вопросъ”.¹⁰

Departamentu tiesības „aizkustināt jautājumu apspriešanu” senators A.Lēbers atvasina no 1916.gada 26.decembra pārgrozījumiem Senāta iekārtas likuma 33.¹panta (74.¹panta 10.punkta), kurā šādas tiesības bija paredzētas administratīvo (izpildu varas) departamentiem, bet iespējamās iebildumus atvairā ar atziņu, ka bažām sakarā ar varbūtējām pretrunām un nesaskaņām Senāta izskaidrojošā darbība kasācijas

⁴ No 1803.g. Francijas Civillikuma 5.pants nosaka, ka tiesnesim nav tiesību risināt tiesvedībā esošu lietu pieņemot vispārīgu regulējumu. Tādējādi tiesu vara tika atdalīta no likumdevējas varas. Šāda norma iekļauta kodeksā tādēļ, ka līdz 1790.gadam Francijas provincu vietējās augstākās tiesas tika dēvētas par parlamentiem un tiem bija tiesības izdot savus normatīvus aktu – reglamentus, kas bija saistoši attiecīgā provincē. Šie reglamentu nereti veidoja kolizijas ar karaļa ediktiem, tādēļ Francijas Satversmes sapulce un vēlāk arī Napoleons liedza tiesām izdot vispārīgu regulējumu ārpus tiesvedībā izskatāmās lietas ietvariem. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) = Code civil des Français (Code Napoléon) / пер. с фр. [Захватаева В.Н.] - М.: Инфотропик Медиа, 2012, 5.-6.lpp. Austrijas 1811.g. Civillikuma 8§ nosaka, ka tikai likumdevējam ir tiesības sniegt vispārīgu likuma izskaidrojumu, bet 12§ nosaka, ka tiesu nolēmumiem atsevišķās lietās nekad nav likuma spēka, tie nevar tikt attiecināti uz citiem kāzusiem vai citām personām. Общее гражданское уложение Австрийской Республики (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch): Пер. с нем. / Под ред. Л.Шарингера и Л.Шнехта. – М.: Старт, 2013, 48.lpp.

⁵ Likumdevējs deleģēja Kasācijas tiesai daudzas citas funkcijas. Piemēram, „atzinuma sniegšanas” funkciju (procédure d'avis), kas nodrošināja iespēju Kasācijas tiesai vienveidīgi tiesu praksi valstī, kad pie zināmiem nosacījumiem likuma tulkošana notiek nevis posteriori, bet vēl pirms nolēmuma pieņemšanas atbilstoši konkrētās lietas apstākļiem. https://www.courdecassation.fr/documents_traduits_2850/1088_1091_3584/1051_1068_16296.html. Skatīts 25.09.2015.

⁶ Ducmanis K. Starptautiskās tiesas spriedumi un konsultatīvi atzinumi.

Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1937/1, 119.lpp.

⁷ Rumpēters A. Atskats uz Senātu Latvijas tiesu sistēmā. Latviešu Juristi Raksti, 1973, Nr.12; Atkārtots izdevums sakarā ar svinīgo sanākumi Latvijas Senāta dibināšanas atceres dienā 1998.gada 19.decembrī - Rīga, 1998, 10.lpp.

⁸ Tiesu iekārta. Kodifikācijas nodaļa 1936.g. izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1936, 11.lpp.

⁹ Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedums 1920.g. Nr.8, Ofic. izd., 5.ieraksts, 13.lpp.; I Izvilkumi, 51.lpp.: „Apgabaltiesa nav pārkāpusi Civilprocesa likuma 815.p. caur to, ka tā nav uzskatījusi Krievu Senāta 1905.g. sprieduma paskaidrojumus priekš sevis šai lietā par saistošiem. Senāta spriedumi priekš tiesām ir formāli saistoši uz Civilprocesa likuma 815.panta pamata tikai tanīs lietās, kurās tie doti (1920.g. 4.marta spr. Finanšu min. Tiesu nodokļu dep. bl. šūdz. I, Nr.8).”

¹⁰ 1925.g. 3.aprīļa spriedums Latvijas Senāta Apvienotās sapulces lietā Nr.32/25. Latvijas Valsts vēstures arhīva 1533.fonds, 1.apraksts, arhīva lieta nr.634, 32.-33.lp. <http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1533-1-634/LVVA-1533-1-634-0033.jpg>

departamentos, no vienas puses, un administratīvos departamentos, no otras puses, nav vietas Latvijas Senāta praksē, jo Latvijas Senāts apspriež priekšlikumus, kuriem vispārēja nozīme, visu departamentu kopējā sapulcē.¹¹

Civildepartaments nereti izmantoja iespēju uzdot jautājumus un uzklauzīja pārējo senatoru domas stridīgus jautājumus. No Apvienotās sapulces spriedumiem departaments 35 lietās vēlējās saņemt Apvienotās sapulces izskaidrojumu civiltiesību vai lietu piekritības jautājumus, piemēram, lietās Nr.6/36¹² un 4/37. Dažkārt šādus piekritības jautājumus par civillietām uzdeva arī Administratīvais departaments, piem., lietā Nr.6/32. Visbiežāk diskusijas par civiltiesībām Senāta Apvienotā sapulcē raisīja Likuma par darba laiku 17. un 18.panta piemērošana (lietas Nr.17/26, 21/32, 8/37, 1/38, 9/38, arī 20/37); no procesuālām normām – dažādu nodevu aprēķināšana.

Tāpat kā departamenta spriedumu oficiālos izdevumos, arī Apvienotās sapulces nolēmumu publikācijās līdz 1930.gadam netika norādīti lietu numuri, tie pievienoti pēc Latvijas Valsts vēstures arhīvā esošajiem Apvienotās sapulces tiesas un rīcības sēžu žurnāliem.¹³ Iepretim departamentu spriedumu oficiālām publikācijām, Apvienotās sapulces spriedumi publikācijā izkārtoti to izskatīšanas secībā.

Ieskatam Apvienotās sapulces devumā civiltiesību laukā turpinājumā doti daži izvilkumi no spriedumiem, konkrēti jautājumi un Apvienotās sapulces atzinums – atbilde uz Civildepartamenta jautājumu, kā arī citu interesentu uzdotu jautājumu, saistībā ar civiltiesībām.

1925.gads

Lietā 28/25¹⁴ Civilais kasācijas departaments lūdza izspriest: 1) vai uz pilnvaras pamata, kura izdota lietas vešanai mirtiesu iestādēs ar tiesību iesniegt kasācijas sūdzību, pilnvarniekam ir tiesība vest lietu Senāta Civilā kasācijas departamentā un 2) vai, iesniedzot kasācijas sūdzību, pilnvarniekam, kurš vedis lietu zemākā instancē, ir jāpieliek attiecīgā pilnvara oriģinālā. Senāts 1925.gada 3.aprīlī nolēma atzīt, ka abi jautājumi izšķirami atraidoši.

1926.gads

Lietā 5/26¹⁵, atbildot uz Jelgavas apgabaltiesas jautājumu par piekritības strīda izšķiršanu starp tiesu iestādēm un Zemkopības ministriju [pers. A] prasības lietā par īpašuma tiesībām uz nekustamu īpašumu, Senāts 1926.gada 8.oktobrī nolēma atzīt, ka [pers. A] Jelgavas apgabaltiesā celtā prasība par viņas īpašuma tiesību atzīšanu uz Agrārreformas likuma pamata valsts zemes fondā ieskaitītām Kalkūnes muižā esošām rauga un spirta fabriku un ūdens dzirnavām piekrit administratīvu iestāžu izspriešanai.

Lietā 29/26¹⁶ Civilais kasācijas departaments lūdza

paskaidrot, vai Likumā par apželošanu lietotie vārdi „no soda un visām sekām atsvabināt” nozīmē „atcelt ar atpakaļejošu spēku visus civiltiesiskus aktus un darījumus, kuri notikuši attiecībā uz notiesāto, skaitot no krimināltiesas sprieduma spēkā nākšanas dienas līdz notiesātā apželošanas momentam”? Senāts 1926.gada 14.aprīlī nolēma paskaidrot, ka priekšā celtais jautājums izšķirams atraidoši.

1927.gads

Lietā 44/27¹⁷, atbildot uz Senāta virsprokurora priekšlikumu paskaidrot, vai ar Kodifikācijas nodaļas izdotā Civilprocesa likuma 79.pantu un Kriminālprocesa likuma 67.pantu atvieto šo likumu 1914.gada izdevuma attiecīgos pantus (Civilprocesa likuma 62.pants un Kriminālprocesa likuma 56.pants), jeb vai šie pēdējie likumi 1914.gada izdevuma panti uzskatāmi arī tagad par spēkā esošiem, Senāts nolēma paskaidrot, ka Kodifikācijas nodaļas izdotā Civilprocesa likuma 79.pants un Kriminālprocesa likuma 67.pants atvieto šo likumu 1914.gada izdevuma attiecīgos pantus.

1928.gads

Lietā Nr.59/28¹⁸ Senāta virsprokurors tieslietu ministra uzdevumā lūdza paskaidrot, vai krājaizdevu sabiedrības un kases arī pēc Likuma par kooperatīvu sabiedrībām un viņu savienībām izdošanas paturējušas tiesību piedzīt nokavētos aizdevumus administratīvā kārtā? Senāts 1928.gada 7.decembrī nolēma paskaidrot, ka krājaizdevu sabiedrībām un kasēm nav tiesības nokavētos aizdevumus piedzīt administratīvā kārtībā.

1929.gads

Lietā Nr.2/29¹⁹ Tiesu palāta jautāja, kam piekrit strīdu izšķiršana uz Agrārās reformas likuma pamata. Pretēji 1926.gada 8.oktobra sprieduma²⁰ atzinumam, atsaucoties uz to, ka īpašuma tiesības uz mantu aizsargā civillikumi, tādēļ strīdam ir civiltiesisks raksturs un tas saskaņā ar Civilprocesa likuma 1.pantu izspriežams no civiltiesas. Daļa senatoru nepiekrīta piekritības maiņai un publicēja savas atsevišķās domas.²¹

Lietā Nr.44/29²² 18.decembrī uz līdzīgu virsprokurora jautājumu, 1) vai var atjaunot civilprasības ceļā civiltiesības, ja tās aizskartas, ieskaitot zemi valsts zemes fondā sakarā ar agrārreformas izvešanu un 2) ja šādas prasības pielaižamas, vai tad var būt par šķērslī prasības izspriešanai administratīvās tiesas spriedums, ar kuru izšķirts jautājums par tās administratīvā orgāna rīcības likumību, Senāts norādīja, ka ar 1929.gada 17.maijā Saeimā pieņemtā Agrārās reformas likuma 1.daļas 12.¹panta spēkā stāšanos priekšā liktais jautājums neprasa paskaidrojumu, jo minētais likuma pants nepārprotami nosaka, ka visi strīdi par to, vai attiecīgie īpašumi uz Agrārās reformas likuma pamata atsavināti un likumīgi ieskaitīti valsts zemes fondā, kā arī strīdi par neatsavināmo daļu ierādīšanu piekrit vienīgi

¹¹ Dr. Augusts Loebers. Tiesu iekārtas likuma 2591.p. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1921.g. Nr.1/3, 27.lpp.

¹² Atšķirībā no Senāta Civilā kasācijas departamenta nolēmumu rakstības Apvienotās sapulces lietās vispirms norādīja lietas numuru, bet aiz šķērsvitras nolēmuma tapšanas gada pēdējos divus ciparus.

¹³ <http://www.archiv.org.lv/senats/index.php?id=401&kopa=4>.

¹⁴ LVVA 1535.fonds, 13.apraksts, 206.lieta, 3.lp. Latvijas Senāta nolēmumu atziņas: vēsturiskais mantojums. Rīga, Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2019, 113.-114.lpp. Sal. 06.12.2017. spr. lietā Nr.SK-379/2017 (C27159314), ECL:LV:AT:2017:1206.C27159314.1.S, 18.punkts.

¹⁵ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1925-1926. Tieslietu Ministrijas Vēstneša 1928.gada Nr.12 pielikums, 8.ieraksts, 42.lpp.

¹⁶ Turpat, 6.ieraksts, 36.-40.lpp. Skat. CKD spr. lietā 26/9, III Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Otrās izd. [B.v.], autoru izdevums, 1932, 177.-179.lpp.

¹⁷ <http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1533-1-634/LVVA-1533-1-634-0037.jpg>

¹⁸ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1927., 1928., 1929.g. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1934, 10.ieraksts, 36.-37.lpp.

¹⁹ Jurists, 1929/4, 115.-119.lpp.

²⁰ Spriedums Apvienotās sapulces lietā Nr.5. Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1925-1926. Tieslietu Ministrijas Vēstneša 1928.gada Nr.12 pielikums, 8.ieraksts, 42.-54.lpp.

²¹ Jurists, 1929/4, 115.-124.sleja.

²² LVVA 1533.fonds, 1.apraksts, arhīva lieta nr.634, 114.lp., vai 1535.fonds, 10.apraksts, arhīva lieta nr.39, 25.lp.; <http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1533-1-634/LVVA-1533-1-634-0118.jpg>

Senāta Administratīvā departamenta, bet ne civiltiesu izšķiršanai, pie kam pretēji šim noteikumam civiltiesās uzsāktās lietas izbeidzamas un civiltiesu šinīs lietās taisītie spriedumi, ciktāl tie vēl nav izpildīti, atzīstami par neesošiem.

1930.gads

Lietā Nr.18/30²³ Senāta virsprokurors tieslietu ministra uzdevumā lūdza izšķirt jautājumus: 1) vai piedziņas pēc izpildrakstiem, kas izdoti krimināltiesā piespriešu civilprasību piedzišanai, izdarāmas civilprocesa kārtībā, un 2) apstiprinošā gadījumā, vai policija var izdarīt kratišanu pie personas, no kuras piesprieša prasība, ar nolūku atrast parādnieka mantu. Senāts 1930.gada 3.jūnijā nolēma atzīt, ka abi jautājumi izšķirami apstiprinoši.

1932.gads

Lietā Nr.2/32²⁴ departaments vaicāja, vai valsts atbild par summām, kuras tiesu izpildītājs piedzinis no parādnieka un piesavinājis? Senāta Apvienotā sapulce 1932.gada 12.februārī nolēma atzīt, ka jautājums ir izšķirams apstiprinoši.

Lietā Nr.6/32²⁵ Senāta Administratīvais departamenta iesniedza jautājumu izšķiršanai, vai apgabaltiesas reģistrācijas nodaļas lēmumi par peļņu nesošo biedrību (kooperatīvu) reģistrēšanu, slēgšanu un statūtu izlabošanu ir pārsūdzami Tiesu palātas Civildepartamentā vai Senāta Administratīvā departamentā? Senāts 1932.gada 8.aprīlī nolēma atzīt, ka apgabaltiesas reģistrācijas nodaļas lēmumi par peļņu nesošo biedrību (kooperatīvu) reģistrēšanu, slēgšanu un statūtu izlabošanu pārsūdzami Tiesu palātas Civildepartamentā.

Lietā Nr.21/32²⁶ departaments jautāja, vai Likuma par darba laiku 17.panta papildinājuma pirmā rindkopa ir uzskatāma par šā paša likuma 17.panta 1922.gada redakcijas autentisku tulkojumu? Senāts 1932.gada 6.maijā nolēma atzina, ka jautājums izšķirams noraidīši.

Lietā Nr.23/32²⁷ Senāta virsprokurors tieslietu ministra uzdevumā lūdza izšķirt jautājumu par to, vai Finanšu ministrijai kā uzraudzības iestādei par akciju sabiedrībām ir tiesība konstatēt un apliecināt: 1) ka akciju sabiedrība no formālās puses likumīgi nodibināta un atzīta kā juridiska persona, un 2) kādas personas ir sabiedrības kā juridiskas personas pārstāvji. Senāts 1932.gada 11.oktobrī nolēma atzīt, ka tieslietu ministra priekšā liktais jautājums izšķirams noraidīši.

1934.gads

Senāta Administratīvais departaments lietā Nr.1/34²⁸ lūdza izšķirt jautājumu, kādā laikā iesniedzams lūgums par apelācijas vai kasācijas termiņa atjaunošanu, ja spriedums galīgā veidā nav izgatavots Civilprocesa nolikuma 713.pantā paredzētā laikā. Senāts 1934.gada 25.aprīlī nolēma atzīt, ka lūgums par apelācijas vai kasācijas termiņa atjaunošanu iesniedzams ne vēlāk kā divu nedēļu laikā, skaitot no apelācijas vai kasācijas termiņa notecējuma dienas.

Īpašu ievēribu un publikāciju trīs izdevumos piedzīvojis departamenta jautājums lietā Nr.9/34²⁹, kādā kārtībā konstatējama to apstākļu esamība, kuri pēc Civilprocesa nolikuma 908.panta 1.pukta dod prāvniekiem tiesību lūgt spriedumu lūkot cauri no jauna? 1934.gada 25.aprīlī Senāts nolēma atzīt, ka lūdzējam, kas griežas Senātā Civilprocesa nolikuma 908.panta 1.punkta kārtībā, jaunatklātie apstākļi jāstāda Senātam priekšā tādā objektīvā formā, kurai nav vajadzīgs kaut kāds iepriekšējs pārbaudījums, un kura padara šos apstākļus par ticamiem.

Lietā Nr.18/34³⁰ departaments lūdza izsvērt, kādā apjomā ires ligumi pāriet uz nama jauno īpašnieku pēc Likuma par telpu īri 27.panta³¹ Senāts 1934.gada 5.decembrī nolēma atzīt, ka pēc Likuma par telpu īri 27.panta (agrākā redakcijā) uz jauno īpašnieku pāriet ires ligums ar visām likumiskām saistībām un nosacījumiem, kas nodibināti slēgtā ires ligumā.

1935.gads

Lietā Nr.12/35³² Senāta Civilais kasācijas departaments ar kopsēdes 1935.gada 2.aprīļa ziņojumu lūdza izšķirt jautājumu par to, 1) vai biedrības nodaļa ir uzskatāma par juridisku personu, ja tā ir atzīmēta reģistrā Likumā par biedrībām, savienībām un politiskām organizācijām 23.panta kārtībā un ja statūti tai paredz īpašus pārvaldes orgānus, saimniecisku patstāvību un tiesības iegūt īpašumus; 2) ja viņa nav atzīstama par juridisku personu, vai šādai nodaļai tomēr nav atzīstama parta spēja viņai ar statūtiem piešķirtā darbības apjomā? Senāts 1935.gada 13.jūnijā nolēma atzīt: 1) ka biedrības nodaļas nav uzskatāmas par juridiskām personām; 2) ka jautājums par biedrības nodaļu partu spēju izšķirams atkarībā no biedrības statūtu satura katrā atsevišķā gadījumā.

Lietā Nr.14/35³³ departaments taujāja, vai Kurzemes zemnieku likuma 122.pantā paredzētā vīriešu kārtas mantinieku priekšrocība paturēt nekustamu īpašumu dabā var pāriet uz citu personu mantošanas vai cesijas kārtībā? Senāts 1935.gada 30.oktobrī nolēma atzīt, ka jautājums izšķirams noraidīši.

²⁹ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1930.-1934. Oficiāls izdevums.

Rīga, Valsts tipogrāfija, 1936, 3.ieraksts, 61.-63.lpp.; X Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senatori F.Konradi un Apgabaltiesas loceklis A.Walter. [B.v.], izd. „Jurists”, 1933/1934, 447.-451. lpp.; „Jurists” 1934/4, 124.-126.lpp. Mūsdienas sk. Augstākās tiesas mājaslapā Judikatūras nolēmumu arhīvs/civillietu departaments/klasifikators pēc lietu kategorijām/civilprocesa likums/C.daļa. Tiesas spriedumu un lēmumu pārsūdzēšana (478.-485.3 pants).

³⁰ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1930.-1934. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1936, 8.ieraksts, 68.-69.lpp.; XI Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senatori F.Konradi un Apgabaltiesas loceklis A.Valters. [B.v.], izd. „Grāmatrūpnieks”, 1934/1935, 214.-217.lpp.; <http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1533-1-634/LVVA-1533-1-634-0248.jpg>

³¹ Likuma par telpu īri 27.pants: „Namam pārejot citā īpašumā, uz jauno īpašnieku pāriet agrākā īpašnieka noslēgtie ires ligumi”. Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2013-17-01 „Par likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 8.panta pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam”. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/op/2014/133.29?search=on> Skat. spriedumu lietā Nr.SK-2465/2014, spriedumu lietā Nr.SK-166/2018 (C30480314).

³² Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 7.ieraksts, 14.-17.lpp.; XII Izvilkums no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senatori F.Konradi un Apgabaltiesas loceklis A.Valters. [B.v.], izd. „Grāmatrūpnieks”, 1935/1936, 143.-148.lpp.; šis atziņas praktisks piemērojums ir Senāta Civilā kasācijas departamenta kopsēdes 1935.gada 29.oktobra lēmums lietā Nr.1/35. LVVA 1535. fonds, 8.apraksts, arhīva lietas nr.83, 10.lp.

³³ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 8.ieraksts, 17.-18.lpp.; XII Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senatori F.Konradi un Apgabaltiesas loceklis A.Valters. [B.v.], izd. „Grāmatrūpnieks”, 1935/1936, 96.-97.lpp. Sal. Senāta Civillietu departamenta 11.06.2008. spriedums lietā Nr.SK-164/2008 (C04180402).

²³ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1930.-1931. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1936, 7.ieraksts, 12.-13.lpp.; <http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1533-1-634/LVVA-1533-1-634-0135.jpg>

²⁴ Turpat, 1.ieraksts, 35.-36.lpp.

²⁵ Turpat, 4.ieraksts, 39.-40.lpp.

²⁶ Turpat, 6.ieraksts, 41.-42.lpp.

²⁷ Turpat, 9.ieraksts, 45.-46.lpp.; <http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1533-1-634/LVVA-1533-1-634-0175.jpg>

²⁸ Turpat, 2.ieraksts, 49.-53.lpp.; X Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senatori F.Konradi un Apgabaltiesas loceklis A.Walter. [B.v.], izd. „Jurists”, 1933/1934, 446.lpp.; <http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1533-1-634/LVVA-1533-1-634-0221.jpg>

1936.gads

Lietā Nr.9/36³⁴ departaments uzdeva divus jautājumus: 1) vai likuma par sociālo apgādi (Lkr. 28/73) 4.pantā minētās attiecīgās valsts vai pašvaldības iestādes var piedzīt bezstrīdus kārtībā savus izdevumus, ja viņas nav ievērojušas šī likuma 4.panta paredzēto kārtību, proti, ja viņas nav noskaidrojušas, vai tuvinieks atsakās apgādāt apgādājamo, un nav paziņojušas tuviniekam, ka ņem apgādājamo savā apgādībā uz tuvinieka rēķina; 2) vai tuvinieks uz minētā likuma 4.panta trešās daļas pamata var apstrīdēt piedziņu ar prasību tiesā arī tādā gadījumā, ja attiecīgā iestāde piedzen savus izdevumus, neievērojot šī panta otrās daļas noteikto kārtību par apgādājamā ņemšanu savā apgādībā uz tuvinieka rēķina? Senāts 1936.gada 17.jūnijā nolēma atzīt, ka pirmais jautājums izšķirams noraidīši, bet otrs – apstiprinoši.

Lietā Nr.14/36³⁵ departaments vaicāja, vai no valsts fonda piešķirts zemes gabals ir uzskatāms par nekustamu mantu pirms izpirkšanas liguma noslēgšanas vai tā koroborēšanas uz ieguvēja vārda? Senāta Apvienotā sapulce 1936.gada 17.jūnijā nolēma atzīt, ka no Valsts zemes fonda piešķirts zemes gabals ir uzskatāms par nekustamu mantu no tā momenta, kad par Centrālās zemes ierīcības komitejas galīgu šī zemes gabala piešķiršanu ir izsludināts „Zemes ierīcības Vēstnesis” un likumā noteiktā laikā šī piešķiršana nav pārsūdzēta Senāta Administratīvā departamentā.

1937.gads

Lietā Nr.8/37³⁶ departaments lūdza izšķirt divus jautājumus: 1) vai darbs svētku un svinamās dienās, kas iekrīt darbdienās, ir pielīdzināms svētdienas darbam Likuma par darba laiku 17.panta nozīmē, un 2) vai – apstiprinošā gadījumā – strādnieks ar mēneša algu var saņemt par darbu šādās dienas vienīgi 75% piemaksu (uzskatot, ka pamatatalgojums par šādām dienām jau samaksāts ar mēneša algu) vai arī pašu pamatatalgojumu, ko dabū, dalot mēneša algu uz 25 dienām? Senāts 1937.gada 10.februārī nolēma, ka svētdienas darbam Likuma par darba laiku 17.panta nozīmē, pie kam darbiniekam ar noteiktu mēneša algu, pienākas par šādu darbu nostrādāto darba stundu pamatatalgojums līdz ar 75% piemaksu.

Lietā Nr.14/37³⁷ Senāta Administratīvais departaments lūdza izšķirt jautājumu, kādā momentā iegūst īpašuma tiesības kreditors–paturētājs, kas iegūst nekustamu īpašumu pēc nenotikušas ūtrupes? Senāts 1937.gada 10.februārī nolēma atzīt, ka kreditors–paturētājs īpašuma tiesības uz nekustamu mantu pēc nenotikušas izsoles iegūst ar imobila ierakstīšanu zemes grāmatā uz paturētāja vārda.

³⁴ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 3.ieraksts, 41.-43.lpp.; XII Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Apgabaltiesas loceklis A.Valters. [B.v.], izd. „Grāmatrūpnieks”, 1935/1936, 710.-713.lpp. Sal. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 28.02.2017. spriedums lietā Nr.SK-60/2017 (C36055613).

³⁵ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 4.ieraksts, 43.-45.lpp.; XII Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Apgabaltiesas loceklis A.Valters. [B.v.], izd. „Grāmatrūpnieks”, 1935/1936, 714.-718.lpp.

³⁶ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 5.ieraksts, 66.lpp.; XIII Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas loceklis A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1936/1937, 326.-326.lpp.

³⁷ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 6.ieraksts, 67.-69.lpp.; XIII Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas loceklis A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1936/1937, 408.-412.lpp.

Lietā Nr.20/37³⁸ Senāta Administratīvais departaments lūdza izšķirt jautājumu, vai pēc Likuma par darba laiku 18.panta darbiniekam, kurš pēc sešu mēnešu nokalpošanas vienā iestādē un divu nedēļu atpūtas izlietošanas ar pilnu algas izmaksu ticis atlaists no darba, pirms viņš nostrādājis pilnu gadu, par kuru atpūta piešķirta, atmaksājama attiecīgā daļa no algas, kas izmaksāta par atpūtas laiku, t.i., proporcionāli laikam, kas iztrūkst līdz pilnam gadam. Senāts 1937.gada 10.februārī nolēma atzīt, ka jautājums izšķirams apstiprinoši.

Lietā Nr.21/37³⁹ jautājums, vai Noteikumu par tirdzniecības reģistri 51.pants atļauj paturēt firmu ar tai ierakstītu tirgotāja vārdu un uzvārdu, kas nav rakstīti saskaņā ar Likumu par vārdu un uzvārdu rakstību dokumentos? Senāts 1937.gada 25.septembrī nolēma atzīt, ka jautājums izšķirams apstiprinoši.

Lietā Nr.31/37⁴⁰ departaments jautāja, vai ir saistošs civiltiesai (prāvā starp divu jaunsaimniecību ieguvējiem) Senāta Administratīvā departamenta lēmums, ar kuru uz Agrārās reformas likuma IV daļas 8.panta pamata atstāta bez ievēribas tagadējā prasītāja sūdzība par Centrālās zemes ierīcības komitejas lēmumu, kura, konstatējot, ka pie piešķirto jaunsaimniecību pārņemšanas dabā tās samazinātas, nolēmusi izlabot notikušo kļūdu, izdarīt uz plāniem piešķirto zemes gabalu apzīmējuma pārmaiņu, kā arī attiecīgo izlabojumu izpirkšanas aktos, pie kam nav strīda, ka minētie lēmumi taisīti pēc piešķirto zemes gabalu koroborēšanas uz prāvnieku vārda un pēc tagadējās prasības celšanas; prasītājs tajā lūdz atzīt viņa īpašuma tiesības uz viņam piešķirto un zemes grāmatās uz viņa vārda koroborēto zemes gabalu un izlikt atbildētāju no strīdu esošā zemes gabala. Senāts 1937.gada 25.septembrī nolēma atzīt, ka jautājums izšķirams apstiprinoši.

Lietā Nr.32/37⁴¹ departaments interesējās, 1) vai Tirdzniecības procesa nolikuma 446.panta 4. un 5.punkti uzskatāmi par atvietotiem ar Civilprocesa nolikuma V pielikuma (pie 1396.panta) 16.pantu, un 2) vai apgabaltiesai konkursa lietā ir tiesība uzraudzības kārtībā, pamatojoties uz Tirdzniecības procesa nolikuma 446.panta 5.punktu, atcelt konkursa valdes locekļus no amata, arī neierosinot pie tam nodošanu krimināltiesībai par ļaunprātībām? Senāts 1937.gada 25.septembrī nolēma pirmo jautājumu izšķirt noraidīši, otro – apstiprinoši.

Lietā Nr.33/37⁴² departaments lūdza izšķirt jautājumu, vai pilsēta atbild par zaudējumiem, kurus nodarījis ielu

³⁸ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 7.ieraksts, 69.-70.lpp.; XIII Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas loceklis A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1936/1937, 420.-421.lpp.

³⁹ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 17.ieraksts, 81.-84.lpp.; XIII Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas loceklis A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1936/1937, 736.-740.lpp.

⁴⁰ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 18.ieraksts, 84.-86.lpp.; XIV Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas loceklis A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1938, 281.-282.lpp.

⁴¹ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 19.ieraksts, 86.-88.lpp.; XIV Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas loceklis A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1938, 104.-107.lpp.

⁴² Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 20.ieraksts, 88.-90.lpp.; XIV Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas loceklis A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1938, 77.-80.lpp. Sk. Senāta 29.12.2016. spriedumu lietā Nr.SK-368/2016 (C29459809).

dzelzceļu vagona vadītājs ar krimināltiesā pierādītu neuzmanīgu braukšanu? Senāts 1937.gada 29.novembrī nolēma atzīt, ka pilsēta atbild par zaudējumiem, kurus nodarījis ielu dzelzceļu vagona vadītājs ar krimināltiesā pierādītu neuzmanīgu braukšanu, ja vien pilsēta saskaņā ar Civiltikuma 3304.pantu nepierāda, ka zaudējumu cietēja tiesību aizskārums nav pieskaitāms viņai par vainu.

Lietā Nr.34/37⁴³ departaments lūdza izšķirt jautājumu, vai, dibinot no vienpersonīga uzņēmuma, respektīvi, personāltirdznieciskas sabiedrības, akciju sabiedrību, notiek vienpersonīgā uzņēmuma, respektīvi, personāltirdznieciskas sabiedrības, mantas atsavināšana akciju sabiedrībai? Senāts 1937.gada 29.novembrī nolēma atzīt, ka jautājums izšķirams apstiprinoši.

1938.gads

Lietā Nr.1/38⁴⁴ jautājums: 1) vai sargam, kuram pēc liguma jāstrādā tikai svētdienās un svētku dienās un kuram par šo darbu noliģta mēneša alga Ls 40 apmērā, ir tiesība saņemt Likumā par darba laiku 17.pantā paredzētās piemaksas par virsstundām, ja viņš svētdienas un svētku dienās strādā vairāk par 8 stundām dienā; 2) gadījumā, ja viņam tādas piemaksas pienākas, kādā veidā aprēķināms algas apmērs par normālo darba stundu, pēc kāda apmēra tad būtu aprēķināms Likumā par darba laiku 17.pantā paredzētās piemaksas. Senāts 1938.gada 7.martā nolēma atzīt, ka pirmais jautājums izšķirams apstiprinoši, bet otrais jautājums atstājams bez caurlūkošanas.

Lietā Nr.9/38⁴⁵ jautājums Apvienotai sapulcei: vai slimo kases darbiniekam Vasaras svētku trešā diena ir svinama diena, kurā nostrādātais darbs būtu pielīdzināms svētdienas darbam Likuma par darba laiku 17.panta nozīmē? Senāts 1938.gada 5.aprīlī nolēma jautājumu izšķirt noraidoši.

Lietā Nr.12/38⁴⁶ departaments vaicāja, vai ir atzistams par spēkā esošu 1935.gada 1.novembrī noslēgtais līgums, ar kuru pārdevējs aizpārdevis jaunsaimniecību, kura viņam ar Centrālās zemes ierīcības komitejas lēmumu tika piešķirta tikai 1935.gada 6.novembrī? Senāts 1938.gada 14.jūnijā nolēma atzīt, ka jautājums izšķirams apstiprinoši.

Lietā Nr.18/38⁴⁷ departaments jautāja: 1) vai gadījumā,

kad vīra pirmā laulība nav tikusi šķirta, bet civilstāvokļa aktu reģistrā nepareizi apzīmēta par šķirtu, kas devis vīram faktisku iespēju iestāties otrā laulībā, 1921.gada Likuma par laulību 36.panta otrās daļas noteikums ir par šķērsli prasībai, kurā pirmās laulības sieva prasa atzīt viņas laulību par bijušu spēkā līdz vīra nāvei, ja šādu prasību ceļ pēc vīra nāves; 2) vai gadījumā, ja šādi prasībai nav par šķērsli 1921.gada Likuma par laulību 36.panta otrās daļas noteikums, šādu prasību var celt, iepriekš neceļot atsevišķu prasību atzīt ierakstu civilstāvokļa aktu reģistrā par spēkā neesošu. Senāts 1938.gada 29.novembrī nolēma atzīt, ka pirmais jautājums izšķirams noraidoši, bet otrs apstiprinoši.

1939.gads

Lietā Nr.1/39⁴⁸ Civilā kasācijas departamenta kopsēde lūdza izšķirt jautājumu, ar kādu procesuālu līdzekli jāatjauno vekselturētāja juridiskais stāvoklis, kad viņam piederošais vekselis ar izpildu uzrakstu gājis zudumā? Senāta Apvienotā sapulce 1939.gada 7.martā nolēma atzīt, ka vekselturētāja juridiskais stāvoklis, kad viņam piederošais vekselis ar izpildu uzrakstu gājis zudumā, nav atjaunojams pēc Civilprocesa likuma 1059.panta, bet tas ir atjaunojams prasības kārtībā.

Lietā Nr.2/39⁴⁹ Senāta Apvienotai sapulcei bija jāizšķir Civilā kasācijas departamenta kopsēdes jautājums, vai bijušās Krievijas akciju bankas nodaļas likvidācijas gadījumā 1927.gada 6.septembra noteikumu 4.pants atļauj pēc likvidācijas noslēgšanas pārpalikušās summas 10 gadu laikā izmaksāt akcionāriem. Senāts 1939.gada 7.martā nolēma atzīt, ka jautājums izšķirams noraidoši.

1940.gads

No Latvijas Valsts vēstures arhīvā esošajām 27 lietām divās 1940.gada lietās ir pieejams sprieduma projekts. Lielāko interesi no civiltiesību viedokļa varētu izraisīt tieši šie projekti – lietā Nr.28/40⁵⁰ firmas „I.G.Farbenindustrie Aktiengesellschaft” Frankfurtē pie Mainas prasībā pret firmas „Medfo” īpašnieku par preču zīmes „Rivanol” lietošanas aizliegumu un lietā Nr.29/40⁵¹ jautājuma izšķiršanai, vai konkursa valdes priekšsēdētājs pēc konkursa valdes slēgšanas, bet pirms faktiskā darba izbeigšanas, turpina būt dienestpersona, vai ir tikai privātpersona konkursa likvidācijas darbos, kas ir savdabīgs Senāta Apvienotās sapulces lietu Nr.23/37, 32/37, 15/38 turpinājums jautājumos par advokātu darbību konkursa procesā.

Šis materiāls atklāj Senāta Apvienotās sapulces konsultatīvo darbību. Šādi jautājumi bija ļoti būtiski, it īpaši ņemot vērā, ka daudzi likumi tika pārņemti no Krievijas, tie nebija pilnībā pielāgoti Latvijas vajadzībām. Tādēļ nereti bija risināmi jautājumi par tā vai cita normatīvā regulējuma tvērumu un atbilstību valsts interesēm, t.i., Senāta Apvienotā sapulce daļēji pildīja mūsdienu Satversmes tiesas funkcijas.

⁴³ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 21.ieraksts, 90.-94.lpp.; XIV Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas locekļi A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1938, 108.-114.lpp.

⁴⁴ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 3.ieraksts, 102.-103.lpp.; XIV Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas locekļi A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1938, 152.-153.lpp. Sal. Augstākās tiesas 28.03.2014. spriedums lietā Nr.SK-1609/2014 (C17155912).

⁴⁵ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 6.ieraksts, 107.-108.lpp.; XIV Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas locekļi A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1938, 456.-458.lpp. Sal. Eiropas Savienības Tiesas 2019.gada 22.janvāra spriedums lietā „Cresco Investigation”, C-193/17, ECLI:EU:C:2019:43.

⁴⁶ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 9.ieraksts, 111.-113.lpp.; XIV Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas locekļi A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1938, 502.-505.lpp.

⁴⁷ Senāta Apvienotās sapulces spriedumi 1935.-1938. Oficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 1939, 12.ieraksts, 115.-116.lpp.; XV Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas locekļi A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1939, 6.-8.lpp. Šis lietas turpinājumu skat. 1940.gada 26.aprīļa spriedumā CKD lietā 40/422 par laulības atzīšanu par spēkā neesošu – tēzē XVI Izvilkumi, 166.lpp. Sk. arī <http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1535-8-34/LVVA-1535-8-34-0178.jpg> (Sal. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017.gada 27.aprīļa spriedums lietā „Schmidt v. Latvia”, iesniegums nr.22493/05, par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta pirmās daļas pārkāpumu; Augstākās tiesas Senāta 16.03.2005. spriedums protesta lietā Nr.SPC-4/2005).

⁴⁸ XV Izvilkumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši senators F.Konradi un Tiesu palātas locekļi A.Valters. Tieslietu Ministrijas Vēstneša pielikums, 1939, 200.-204.lpp.

⁴⁹ Turpat, 209.-214.lpp.

⁵⁰ Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1535.fonds, 10.apraksts, arhīva lieta nr. 196.

⁵¹ Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1535.fonds, 10.apraksts, arhīva lieta nr. 197. <http://www.archiv.org.lv/senats/index.php?id=38&kopa=4>

TIESU VARA DZIMUMA PERSPEKTĪVĀ

Dr. iur. Dace ŠULMANE

Tieslietu padomes sekretariāta padomniece

**Rakstā paustie secinājumi ir autoras zinātniskās pētniecības rezultāts, kas nav saistoši nevienai institūcijai, kurā viņa darbojas*

Dzimumu līdztiesība kļuvusi par pašsaprotamu mūsdienu demokrātisko valstu pamatprincipu, kas ieviests valstu un starptautiskos normatīvajos aktos. Periodiski tiek piedāvāti dažādi pētījumi, kuros valstis tiek salīdzinātas pēc to atbilstības dzimumu līdztiesības (vienlīdzības) idejai. Latvija šajā jomā pēdējos gados ir pastāvīgi uzrādījusi ļoti labus rezultātus. Sieviešu īpatsvars ir gana augsts gan privāto kompāniju augstākajos amatos, gan politikā, gan tiesu varā. Raksta autore plašākam juristu lokam piedāvā iepazīties ar oriģinālu pētījumu ar nosaukumu „Dzimums un tiesāšana” (*Gender and Judging*), kas grāmatas formātā izdots starptautiski plaši atzītā Onati tiesību socioloģijas institūta paspārnē¹. Raksts veidots kā pētījuma konspektīvs apskats, kā arī, autorēsprāt, nozīmīgāko un Latvijas juristiem saistošāko atziņu apkopojums.

Pētījuma „Dzimums un tiesāšana” autorē ir pētnieces, kas no tiesību socioloģiskā aspekta aplūkojušas dažādus

aspektus, kas aktualizējami sieviešu lomas analīzei un nostiprināšanai tiesu varā. Pētījuma ģeogrāfija aptver visu kontinentu valstis no Vācijas un Argentīnas līdz Kambodžai un Japānai.

Pētījumā kopumā aplūkots ievērojamu sieviešu – tiesnešu devums jurisprudenci, viņu karjeras pieredze, kā arī uzdots jautājums, vai dzimumam ir nozīmīga loma tiesāšanā. Vairāku rakstu autorē pētījušas, vai pastāv kādas tendences uz sieviešu – tiesnešu specializāciju. Kā pašsaprotams uztverams sieviešu – feministu jautājumu loka apskats dažādu pasaules valstu tiesu praksē.

TIESNEŠA LOMA DAŽĀDĀS TIESĪBU SISTĒMĀS

Pētījuma redaktore ievadā iezīmējušas vairākus svarīgus aspektus, kas, neapšaubāmi, jau sākotnēji fundamentāli iezīmē tiesu darba dažādo funkcionēšanu un pamatprincipus.

Pirmkārt, jāņem vērā izšķirīgās atšķirības starp kontinentālās Eiropas tiesību loka (*civil law*) un anglo-amerikāņu tiesību loka (*common law*) sistēmām.

EIROPAS TIESĪBU LOKA (CIVIL LAW) SISTĒMA	ANGLO-AMERIKĀŅU TIESĪBU LOKA (COMMON LAW) SISTĒMA
Tiesneša karjera ir viena no iespējamām amata izaugsmes iespējām pēc jurisprudences studijām	Par tiesnešiem izvēlas pieredzējušus tiesību praktiķus
Par tiesnesi var kļūt jau 25–35 gadu vecumā	Vidējais vecums kļūšanai par tiesnesi 40–50 gadi
Tiesneša atlasē izšķirošā ir formālā kvalifikācija	Tiesneša atlasē izšķirošie ir profesionālie sasniegumi, daudzās valstīs tiesneši tiek ievēlēti
Valstī profesionālo tiesnešu kopskaits ir lielāks	Valstī tiesneša loma ir sadalīta (pastāv arī citi amati tiesu sistēmā)
Tiesneši izstrādā plašu, detalizētu rakstisku argumentāciju. Spriedumā stingri jāievēro likumi, metodoloģija, iepriekšējā tiesu prakse. Tiesnesis ir neitrāls: piemēro likumu. Nerakstīts liegums salīdzināt dažādu aspektu (piemēram, tautības, dzimuma) ietekmi uz lietu spriešanu.	Spriedumi mēdz būt īsi, kodolīgi, bez detalizētām atsaucēm. Tiesnešiem ir lielākas iespējas radīt no iepriekšējās prakses „atšķirīgus” spriedumus – „veidot tiesības”. Spriedums vairāk izpauž tiesneša personību.
Tiesneša pozīcija tieslietu nozarē ir augsta, tomēr nav novērojams ne visaugstākais atalgojums, ne plaši atpazīstams respektabls stāvoklis sabiedrībā (civildienesta izpratnē)	Tiesnesis pieder pie sabiedrības elites, saņem ievērojamu atalgojumu.
Sievietēm tiesneša amats ir pieejamāks: prasības ir racionālas, atlases process – caurspīdīgs. Ir vairāk tiesnešu – sieviešu	Noteicošā ir profesionālā atpazīstamība, labvēlīgs balsojums, pieeja vajadzīgajām aprindām. Ir mazāk tiesnešu – sieviešu

Piemēram, Apvienotajā Karalistē vēl arvien sieviešu – tiesnešu skaits ir izteikti zems. Piemēram, Augstākajā tiesā no 11 tiesnešiem tikai viena ir tiesnese, kas ievēlta 2003.gadā, Brenda Heila (*Brenda Hale*).² Analizējot dažādos instrumentus, kas ieviesti, lai sekmētu dzimumu līdztiesību darba tirgū, ticis uzsvērts, ka standarta „vienlīdzības biznesa pieeja”, kurā norādīts uz ekonomisko (atalgojuma) vienlīdzību, nebūtu attiecināma arī uz tiesu darbu. Brenda Heila retoriski vaicā, vai proporcionāls sieviešu skaita pieaugums tiesās mainītu vai pat uzlabotu „tiesas iznākumu” (*judicial product*).³

1956.gadā aprakstot ievērojamo Vācijas Konstitucionālās tiesas tiesnesi Karlu Heku (*Karl Heck*), ticis sniegts idealizēts Vācijas tiesneša raksturojums:

„Mūka un virsnieka apvienojumi, pašaieliedzīgi centīgi, taču ar mazu radošumu; bargi, precīzi, dedzīgi; personas ar vairāk vai mazāk identisku skatījumu, kas pilnīgi sevi veltījušas pienākumu iepildei.”⁴ Vēl nesen Vācijā pausts novērojums, ka „sievietes tiesas spriešanu padarījušas dzīvīgāku un krāsaināku”.⁵ Tomēr tiesas institūciju augstākajos amatos vēl joprojām lielā pārsvarā ir vīrieši, kas sabiedrībā veido un nosaka tiesas publisko seju.

Nīderlandē pirms 10 gadiem masu medijos notikušas plašas diskusijas par sieviešu skaita palielināšanos tiesnešu amatā. Lai gan vairākums ekspertu un citu juristu noliedza atšķirības spriešanā atkarībā no dzimuma, tomēr bija arī pretēji viedokļi, turklāt kā negatīvu tendenci norādot vispārējo sieviešu skaita palielināšanos ne tikai tiesu sistēmā, bet arī medicīnā un izglītībā.⁶

KĀ SPRIEDUŠAS SIEVIETES – TIESNESES

Zinātniskie pētījumi un tiesu spriedumu analīze ārvalstīs ir ļāvusi nonākt pie vairākiem ļoti interesantiem secinājumiem.

- Pētot tiesnešu sastāvu lietās par seksuālo uzmākšanos darbavietā, ASV un Itālijas tiesu praksē pierādījies, ka pieteicēju biežāk atbalstījušas tiesas, kuru sastāvos bija sievietes. Līdzīgi rezultāti bijuši attiecībā uz rasu diskrimināciju un faktu, vai tiesnešu sastāvā bijuši afroamerikāņu pārstāvji vai nē.
- Arī attiecībā uz patvēruma lietām pētījumos konstatētas dzimumu atšķirības. Sievietes – tiesneses 44% vairāk piešķirušas patvērumu nekā tiesneši – vīrieši. Vienlaikus šāds secinājums varētu kļūt pats par sevi problemātisks laikmetā, kad izstrādāta virkne normatīvu un politisko dokumentu imigrācijas jomā. Zinātniskajā literatūrā tiek pieļauts, ka, lai izvairītos no stereotipiem (par pielaidīgu un saudzīgu tiesas spriešanu), sievietes – tiesneses varētu bargāk skatīt lietas, lai aizsargātu sava amata neitralitātes imidžu. Kā īpaša lieta Apvienotajā Karalistē

izcelta Fornah lieta (2006),⁷ kurā tiesnesei Brendai Heilai izdevās pārliecināt kolēģus par nepieciešamību paplašināt patvēruma jēdzienu, attiecinot to ne tikai uz politisko patvērumu, bet arī uz gadījumiem, kad pieteicējai draud sieviešu dzimumorgānu kroplošana.⁸

- Savukārt ģimenes tiesās ir pierādījies, ka sievietes – tiesneses ir principiāli stingrākas nekā kolēģi – vīrieši lietās, kas skar uzturlīdzekļu piedziņu. Pētījumi piedāvā skaidrojumu, ka tiesneses – sievietes kā profesionālas un finansiāli neatkarīgas sievietes izjūt mazāku līdzjūtību pret sievietēm, kas finansiāli paļaujas uz saviem vīriem. „Bailes, ka sievietes atbalsta sievietes, nešķiet pamatotas”.⁹
- Vācu tiesību socioloģe Ulrike Šulca (*Ulrike Schultz*) sociālo tiesību jomā bija atradusi interesantu piemēru, kurā kardināli atšķiras sieviešu – tiesnešu un vīriešu – tiesnešu viedoklis jautājumā, vai *Viagra* būtu iekļaujama apmaksājamo zāļu sarakstā.¹⁰ Īpaši tiek izcelts arī Vācijas tiesneses, Eiropas Savienības Tiesas ģenerāldavokātes Juliānas Kokotes (*Juliane Kokott*) devums, aktīvi proponējot vienlīdzīgas apdrošināšanas prēmijas ieviešanu sievietēm un vīriešiem.
- Uzdodot retorisku jautājumu, vai krimināllietās sievietes – tiesneses piespriež maigākus sodus, pozitīvas atbildes gadījumā apstiprinātos sabiedrībā vispāratzīts priekšstats par sievietēm, kuras pārsvarā ir emocionālākas, līdzjūtīgākas, jūtīgākas nekā vīrieši. Tomēr Vācijā 1990. gadu sākumā veiktais pētījums apstiprinājis, ka soda bardzības noteikšanā tiesneša dzimumam faktiski nav nozīmes. Tieši otrādi: citu valstu pieredze liecina, ka tiesneses mēdz būt striktākas vardarbības noziegumu spriešanā. Pie savdabīga secinājuma pētniece Ulrike Šulca nonākusi, Vācijā padziļināti apskatot citu lietas dalībnieku dzimumu. Piemēram, lietās, kurās prokurore bijusi tiesnese, parasti bijis maigāks sods, savukārt ja advokāte – tad bargāks! Par vīriešu – tiesnešu attieksmi pret apsūdzētajām sievietēm Vācijas tiesu praksē U.Šulca konstatējusi, ka liela nozīme ir apsūdzētās spējai savā uzvedībā atbilst vājā, neaizsargātā dzimuma stereotipam. Tādā gadījumā maigāka soda piespriešanai ir lielāka varbūtība.¹¹

Ievēribas vērts ir Vācijā plašu atpazīstamību guvušās Jauniešu tiesas (*Das Jugendgericht* (vāc), *the Youth Court* (angl)) tiesneses Rutas Hercas (*Ruth Herz*, 1933) raksts par savu pieredzi un tiesneses karjeru kā sievietei. Viņa Vācijas sabiedrības uzmanības lokā nonāca 2001.–2005. gados, kad uzstājās kā tiesnese TV tiesas šovā „Jauniešu tiesa”, kurā viņa skatīja lietas, kas balstītas uz patiesiem lietu apstākļiem. Tiesnese bijusi iniciatore no ASV

² Ibid, p. 18.

³ Ibid, p.22.

⁴ Ibid, p.25. Citēts no Hänlein A. Richter des BVerfG a.D. Dr. Karl Heck, in: Neue Juristische Wochenschrift 1996, 3131.

⁵ Ibid, p. 25.

⁶ Dijksterhuis B. Women Judges in the Netherlands. In: Gender and Judging. Schultz U.(ed), Shaw G. (ed). Oxford and Portland Oregon: Hart Publishing, Oñati International Series in Law and Society, 2013, p. 273.

⁷ UK - House of Lords, 18 October 2006, Fornah v. Secretary of State for the Home Department (linked with Secretary of State for the Home Department v. K) [2006] UKHL 46.

⁸ Gender and Judging. Schultz U.(ed), Shaw G. (ed). Oxford and Portland Oregon: Hart Publishing, Oñati International Series in Law and Society, 2013, p. 35.

⁹ Ibid, p.35.

¹⁰ Ibid, p.35.

¹¹ Ibid, p.36.

pieredzes pārņemt alternatīvās strīdu risināšanas metodes, kā arī jaunietēm piemērotas pāraudzināšanas iespējas. Tomēr, raksturojot situāciju Vācijā, R.Herca secina: „Ir pārsteidzoši, ka mūsu laikmetā, kurā ir tik liela līdzdalība un pakļaušana iedarbībai, tiesu vara reti atsaucas uz savu lomu sabiedrībā, uz tās varu vai politiskajiem uzstādījumiem”.¹²

KARJERAS IZAUGSME TIESU VARĀ EIROPAS VALSTĪS

Interesantus secinājumus tiesību socioloģe Ulrike Šulca izdarījusi, ilgākā laika periodā izpētot lielākās Vācijas federālās zemes Ziemeļreinas-Vestfālenes (18 miljoni iedzīvotāju) tiesnešu karjeras izaugsmes posmus un priekšnosacījumus. Īpašu uzmanību izpelnījusies Vācijas prakse organizēt apvienotos valsts eksāmenus jurisprudencē, kuru rezultāti ir noteicošie, lai pretendētu uz tiesneša amatu (tikai 15% kandidātu eksāmenu nokārto nepieciešamajā līmenī).¹³

Sieviešu – tiesnešu skaits pēdējās desmitgadēs Vācijā ir būtiski pieaudzis: no 2,6% 1961.gadā līdz 38,45% 2011.gadā. Tomēr tiesu priekšsēdētāju – sieviešu īpatsvars ir minimāli pieaudzis. U.Šulca trāpīgi raksturojusi necaurspīdīgos, nerakstītos likumus, kas ir būtiski tiesneša karjeras ceļā: „Vācijas tiesās karjera ir atkarīga no atpazīstamības un „uzrunāšanas”. Kandidāti piesakās, ja ir tikuši iedrošināti un ir radījuši labu iespaidu par savu profesionalitāti un/vai savu personību. [...] Noteiktas personas uzsāk ierunāšanos. Tas ir svarīgs kritērijs. Laba reputācija ir kas tāds... kam ir nozīme.”¹⁴ Vācijas tiesnešu vidē arī nepilna laika darbs nav retums. Tomēr dažkārt karjeras izaugsmes aspektā „nepilns darba laiks tiek izprasts kā mazāka atdeve”.¹⁵

Visai skarbi feminizācijas procesus Francijas tiesu sistēmā raksturojusi Anne Boigeola (*Anne Boigeol*): „Feminizācija ir visur, bet jo augstāka tā ir, jo zemāks ir visas nozares novērtējums (*ranking*)”¹⁶. To, ka ievērojami palielināties sieviešu – tiesnešu skaits Francijas tiesās, var

attiecināt arī uz ļoti zemo vīriešu (tikai 15%) interesi par studijām *Ecole nationale de la magistrature* (specializētā tiesnešu un prokuroru mācību iestāde). Tas tiek daļēji saistīts ar tiesneša ierobežotās ietekmes uz jurisprudenci un tiesību attīstību lomu (tiesnesis kā „karaļa mute”) pretēji augstskolu profesoriem, kā arī starptautisko advokātu kompānijām, kas ieņem arvien dominējošāku lomu juristu profesionālajā vidē.¹⁷

Savukārt Šveicē, kurā tiesneši tiek politiski ievēlēti, sieviešu – tiesnešu fenomens parādījās aptuveni vienlaikus līdz ar sieviešu vēlēšanu tiesību iegūšanu 1971.gadā. Pētījumā iekļauts psiholoģisks ieskaits Šveices tiesnešu darbā. Pamatojoties uz aptaujas par tiesnešu pašnovērtējumu rezultātiem (aptaujāti 243 Šveices tiesneši), konstatēts, ka daudzos jautājumos (laika stresa un grūtību uztvere, lēmuma pieņemšana stresa apstākļos, profesionālais stress, kas ietekmē ģimeni un brīvo laiku (domas par izskatāmo lietu, situāciju tiesas sēdē utt.) faktiski nav dzimuma atšķirību. Kas attiecas uz subjektīvo uztveri attiecībā uz profesionālajām problēmām, konstatēts, ka sievietes – tiesneses biežāk redz profesionālas grūtības spriešanā nekā vīrieši. Būtiska atšķirība novērota attiecībā uz jautājumu par ārējās mediācijas kā stratēģiska instrumenta atzišanu. Tiesneses – sievietes šo metodi atzīst daudz labprātāk nekā kolēģi vīrieši.¹⁸ Lielu pārsteigumu nesagādā arī secinājums, ka tiesneses – sievietes, lai risinātu iekšējā stresa problēmas un rastu atbalstu, vairāk piedalās publiskās diskusijās par lietām, kā arī biežāk iesaistās sarunās ar ģimeni un draugiem par problemātiskiem jautājumiem savā profesionālajā darbībā. Šveicē, kurā daudzās profesijās pastāv nepilns darba laiks, tiesneša amats nav izņēmums. Tomēr, ja vīrieši pilna laika amatā veido 79,3%, tad salīdzinoši retāk pilna laika tiesneša darbu veic sievietes – 20,7%.

Šajā rakstā apskatītais starpdisciplinārais pētījums ļauj pārliecināties par to, ka tiesu darba izpēte neaprobežojas ar spriedumu analīzi. Daudzpusīgās pētniecības metodes mūsdienās sniedz nenovērtējamu ieguldījumu, laužot stereotipus par noteiktām dzimuma lomām gan tiesas kā institūcijas, gan kā profesionālas darba vietas, gan kā taisnīguma nesējas izpratnē.

¹² Herz R. Gendered Experiences of a Judge in Germany. In: Gender and Judging. Schultz U.(ed), Shaw G. (ed). Oxford and Portland Oregon: Hart Publishing, Oñati International Series in Law and Society, 2013, p. 265.

¹³ Schultz U. 'I was noticed and I was asked...' Women's Careers in the Judiciary in Germany. Results of an empirical study for the Ministry of Justice in Northrhine-Westfalia, Germany. In: Gender and Judging. Schultz U.(ed), Shaw G. (ed). Oxford and Portland Oregon: Hart Publishing, Oñati International Series in Law and Society, 2013, p.147.

¹⁴ Ibid, p.152.

¹⁵ Ibid, p.159.

¹⁶ Boigeol A. Feminisation of the French 'Magistrature': Gender and Judging in a Feminized Context. In: Gender and Judging. Schultz U.(ed), Shaw G. (ed). Oxford and Portland Oregon: Hart Publishing, Oñati International Series in Law and Society, 2013, p.127.

¹⁷ Ibid, p.127.

¹⁸ Ludwig R., Lallave J. Professional Stress, Discrimination and Coping Strategies: Similarities and Differences between Female and Male Judges in Switzerland. In: Gender and Judging. Schultz U.(ed), Shaw G. (ed). Oxford and Portland Oregon: Hart Publishing, Oñati International Series in Law and Society, 2013, p.239-242.

VALSTS ATBALSTA INSTITŪTA IEDZĪVINĀŠANA LATVIJAS TIESĪBU SISTĒMĀ – TERMINOĻĢISKIE ASPEKTI

Referāts nolasīts Latvijas Universitātes 77.zinātniskās konferences Sociālo zinātņu sekcijā 2019.gada 28.februārī

Solvita HARBACEVIČA

Tieslietu padomes sekretariāta vadītāja,
Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorante

1. IEVADS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD)¹ 107.panta pirmā daļā noteic, ka „[l]a vien Līgumi neparedz ko citu, ar iekšējo tirgu nav saderīgs nekāds atbalsts, ko piešķir dalībvalstis vai ko jebkādā citā veidā piešķir no valsts līdzekļiem un kas rada vai draud radīt konkurences izkropļojumus, dodot priekšroku konkrētiem uzņēmumiem vai konkrētu preču ražošanai, ciktāl tāds atbalsts iespaido tirdzniecību starp dalībvalstīm.”

Šī norma, kas nemainīgā veidā² tikusi pārmantota no vienas ES pamatlīgumu versijas uz nākamo, iedibināja valsts atbalsta *prima facie* aizliegumu. Šāds regulējums ir unikāls un cieši saistīts ar ES pārnacionālo dabu un vēlmi izveidot brīvu iekšējo tirgu ES dalībvalstu starpā.³ Starptautiskā līmenī vistuvākā analogija rodama Pasaules Tirdzniecības organizācijas regulējumā subsīdiju jomā, tomēr šis regulējums ir ievērojami mazāk strikts.⁴

Latvijas tiesiskajā telpā šis ES tiesību institūts⁵ ienāca jau pirms Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, līdz ar abu pušu līgumisko attiecību attīstību un likumdošanas saskaņošanas procesu, Latvijai sagatavojoties dalībai ES, tomēr tā iedzīvināšana ir bijusi saistīta ar vairākiem posmiem, kurus raksturojošo terminoloģisko sajukumu šajā rakstā mēģināts kļiedēt.

2. VALSTS ATBALSTA JĒDZIENA IENĀKŠANA UN PĀRMIESOŠANĀS LATVIJAS TIESĪBU TĒLPĀ

Pirmsiestāšanās perioda līgumi – gan Līgums par brīvo tirdzniecību un ar tirdzniecību saistītiem jautājumiem starp Eiropas kopienu, Eiropas atomenerģētikas kopienu un Eiropas ogļu un tērauda kopienu, no vienas puses, un Latvijas Republiku, no otras puses,⁶ gan tam sekojošais Eiropas līgums par asociācijas izveidošanu starp Eiropas

Kopienām un to Dalībvalstīm, no vienas puses, un Latvijas Republiku, no otras puses,⁷ ietvēra atsaucis uz likumdošanas saskaņošanas nepieciešamību. Tie tieši neminēja valsts atbalsta jomu, kas gan tajos ielasāma konkurences tiesību sastāvā.

Līdztekus Eiropas līguma ietvarā Eiropas Komisija izdeva dokumentu, kas kļuva par nozīmīgu metodoloģisku palīgmateriālu likumdošanas saskaņošanas procesa organizācijā – Balto grāmatu Asociēto Centrāleiropas un Austrumeiropas valstu sagatavošanai integrācijai Eiropas Savienības iekšējā tirgū.⁸ Uz šī dokumenta pamata tika izstrādātas pirmās nacionālās likumdošanas saskaņošanas programmas un progress to realizācijā tika analizēts Eiropas līguma izveidotajās institūcijās, Asociācijas komitejā un Asociācijas padomē.⁹

Baltā grāmata arī pirmo reizi Latvijai veicamo sagatavošanās darbu kontekstā minēja valsts atbalsta jēdzienu, paskaidrojot šīs jomas regulējuma nozīmi vienotā Eiropā: „[...] kad valstu robežas tiek atvērtas, arī valdības var censties piešķirt valsts palīdzību savai rūpniecībai, lai aizsargātu to pret augošo konkurenci. Ja valsts palīdzība tiek piešķirta vispārēju uzdevumu veikšanai, piemēram, pētniecībai un attīstībai, vides aizsardzībai vai reģionālā līdzsvara nodrošināšanai, tā ir pieņemama tiktāl, ciktāl valsts ieguldījumi pozitīvi ietekmē visu sabiedrību un netiek izmantoti tikai paša uzņēmuma interesēs. Tomēr būtu jāaizliedz tāda veida palīdzība, kas kropļo konkurenci un nenes labumu. Tādējādi iekšējā tirgū ir nepieciešama strikta valsts palīdzības kontrole”.¹⁰

Šajā Latvijas valdības institūcijas – Tulkošanas un terminoloģijas centra – tulkotajā¹¹ teksta fragmentā redzam pirmo no šobrīd LESD 107.pantā lietotā „valsts atbalsta” termina atšķirīgo sinonīmu – „valsts palīdzība.”

Savukārt pirmais Latvijas normatīvais akts, kas, realizējot Eiropas līguma apņemšanās likumdošanas saskaņošanas jomā, ieviesa Latvijas tiesību sistēmā valsts atbalsta koncepciju ES tiesību izpratnē, bija Satversmes 81.panta kārtībā izdotie 1997.gada 5.augusta Ministru kabineta noteikumi Nr.284 „Noteikumi par valsts un pašvaldību atbalsta uzņēmējdarbību

¹ Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 326, 2012.gada 26.oktobris.

² Nav mainīties normas vārdiskais saturs, tomēr tā dažādos periodos atrodama dažādi nosauktos ES pamatlīgumos ar dažādu numerāciju. Līdz Lisabonas līguma spēkā stāšanās brīdim tā bija Eiropas Kopienas līguma 87.panta pirmā daļa. Numerācijas izmaiņas jāpatur prātā, arī iepazīstoties ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru valsts atbalsta jomā – lai arī dažādi numurēti, valsts atbalsta vispārējā aizlieguma princips ir palicis tekstuāli nemainīgs un tam dotā tiesas interpretācija skatāma kā vienots, evolucionējošs kopums.

³ Werner & Verdouen, eds. EU state aid control. Law and Economics. Kluwer, 2017, 10.lpp.

⁴ Ilze Jozepa EU State Aid rules and WTO Subsidies Agreement, House of Commons library, Briefing paper Number 06775, 2018.gada 7.novembris, <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN06775> [Skatīts 02.12.2018].

⁵ Arī Eiropas Savienības Tiesa ir pastāvīgi atsaukusies uz valsts atbalsta regulējuma izcelsmi no ES tiesībām un šo apsvērumu kontekstā, piemēram, strikti nodalījusi ES un nacionālo institūciju procesuālās kompetences valsts atbalsta uzraudzības sistēmas kontekstā. Skat., piemēram, agrīno spriedumu lietā 74/76 Ianelli/Meroni, 1977, 12.punktu.

⁶ Latvijas Vēstnesis, 139 (270), 29.11.1994.

⁷ Latvijas Vēstnesis, 138 (421), 12.09.1995.

⁸ 03.05.1995.; COM(95) 163, Latvijas Vēstnesis, 50 (535), 20.03.1996. <https://likumi.lv/doc.php?id=39427>

⁹ Skat. līguma X sadaļu Institucionālie, vispārējie un noslēguma nosacījumi.

¹⁰ Latvijas Vēstnesis, 50 (535), 20.03.1996.

¹¹ Norādīts teksta beigās.

kontroli.”¹² Šo noteikumu 1.panta pirmā daļa noteica, ka „[v]alsts atbalsts [ir] valsts un pašvaldību atbalsts uzņēmējdarbībai, kas izpaužas jebkuras finansiālās palīdzības veidā, ko tieši vai pastarpināti sniedz valsts vai pašvaldības un kuras mērķis ir noteikta uzņēmuma (uzņēmējdarbības), uzņēmumu (uzņēmējdarbību) grupas vai visas nozares konkurētspējas paaugstināšana.”

Seit tāpat atšķirībā no Baltajā grāmatā lietotā termina parādās termins „valsts atbalsts”.

Šie noteikumi zaudēja spēku 1998.gada 31.martā, kad tos aizstāja 1998.gada 26.februārī pieņemtais likums „Par uzņēmējdarbībai sniegtā valsts un pašvaldību atbalsta kontroli.”¹³

Šī likuma 1.panta 7.punkts definēja valsts atbalstu kā „[...] jebkur[u] uzņēmējdarbībai sniegtu tiešu vai pastarpinātu valsts vai pašvaldības finansiālu palīdzību, kuras mērķis vai rezultāts ir attiecīgā uzņēmuma (uzņēmējdarbības), uzņēmumu (uzņēmējdarbību) grupas vai nozares konkurētspējas paaugstināšana”. Te redzam terminoloģisku izvērsumu „valsts atbalsts ir valsts vai pašvaldības finansiāla palīdzība”.

1998.gada likums zaudēja spēku 2003.gada 1.janvārī līdz ar Komerclikuma atbalsta kontroles likuma spēkā stāšanos. Šis likums vairs nedeva valsts atbalsta definīciju, bet 5.pantā uzskaitīja tā identifikācijai izmantojamās kumulatīvās kritērijas.¹⁴

2003.gada likumu 2014.gada 1.jūlijā aizstāja šobrīd spēkā esošais Komerclikuma atbalsta kontroles likums.¹⁵ Tā 1.pants izmanto jaunu juridisko tehniku, ietverot tiešu atsauci uz ES regulējumu un nosakot, ka „[š]ā likuma termini un jēdzieni lietoti Padomes 1999.gada 22.marta regulas (EK) Nr.659/1999, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Līguma par Eiropas Savienības darbību 108.panta piemērošanai (turpmāk – Padomes regula Nr.659/1999) izpratnē.” Tālāk likuma tekstā šī atsauce uz normu Eiropas Savienības izcelsmi un interpretatīvo saistību ir jau detalizētāk izvēsta.

Likuma 4.pants ietver atvērtu avotu uzskaitījumu, nosakot, ka „[k]omerclikuma atbalsta tiesiskais ietvars ir šis likums, Līgums par Eiropas Savienības darbību, Eiropas Savienības tiesību akti, Eiropas Savienības judikatūra un citi dokumenti komercdarbības atbalsta kontroles jomā, kurus piemēro, izvērtējot komercdarbības atbalsta saderīgumu ar iekšējo tirgu (turpmāk – Eiropas Savienības akti), kā arī citas Latvijas Republikai saistošās starptautisko tiesību normas.” Savukārt 5.pants turpina 2003.gada likuma praksi, dodot tekstuāli precizētas komercdarbības atbalstu raksturojošās pazīmes.

Abos šajos – 2003. un 2014.gada – likumos mēs redzam visnopietnāko terminoloģisko atkāpi no pirmavota – iepriekš citētā LESD 107.panta. Visas

LESD oficiālo valodu versijas runā par „valsts atbalstu”¹⁶ (ar uzsvaru uz dodošo subjektu), nevis kā divi pēdējie attiecīgo jomu regulējošie Latvijas likumi – par „atbalstu komercdarbībai” (ar uzsvaru uz finansējuma saņēmēju).

Kādēļ šāda evolūcija, kas terminoloģiski attālinās no pirmavota? Intervējot par šo likumu tapšanu atbildīgos ekspertus, noskaidrojās, ka terminoloģija tika grozīta pirmā likumprojekta ilgstošas saskaņošanas gaitā 2001.–2002.gadā, reaģējot uz Latvijas Pašvaldību savienības iebildumiem, kas uzskatīja, ka likums par „valsts” atbalsta kontroli neattiektos uz pašvaldībām (*quod non*). Lai neturpinātu 1998.gada likuma ieviesto neveiklo kalambūru „valsts atbalsts ir valsts vai pašvaldības finansiāla palīdzība”, tika atrasts formulējums, kas vispār izvairījās no atbalstu dodošā subjekta nosaukšanas.¹⁷

Savukārt no sākotnējā termina „valsts palīdzība”, kas, autoresprāt, ir precīzāks tulkojums, kas būtu identisks pirmavotā – šobrīd LESD 107.pantā – lietotajam jēdzienam citās ES oficiālajās valodās, atteicās jau iepriekš, lai nošķirtu konkurences tiesību normas no normatīvi regulētas valsts palīdzības sociālajā jomā.¹⁸

3. KOMERCDARBĪBAS ATBALSTA KONTROLES LIKUMA TVĒRUMS

3.1. Likuma atsauce uz valsts atbalsta procesuālo regulu

Likuma 1.panta pirmajā punktā noteikts, ka tā „[...] termini un jēdzieni lietoti Padomes 1999.gada 22.marta regulas (EK) Nr.659/1999, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Līguma par Eiropas Savienības darbību 108.panta piemērošanai (turpmāk – Padomes regula Nr.659/1999), izpratnē.”

Padomes regula Nr.659/1999¹⁹ pirmo reizi vienota normatīva akta formā kodificēja Eiropas Komisijas iedibināto, uz Eiropas Kopienas Tiesas precedentiem balstīto praksi – procedūras noteikumus un principus – Eiropas Kopienas Līguma 93.panta (tagad jau minētais LESD 108.pants) piemērošanai, kas līdz tam tika darīta zināma ieinteresētajām personām ar vairāku Komisijas paziņojumu starpniecību.²⁰

Šobrīd regula vairs nav spēkā, no 2015.gada 14.oktobra to aizstāj Padomes Regula (ES) 2015/1589, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Līguma par Eiropas Savienības darbību 108.panta piemērošanai,²¹ kodificējot vienotā tekstā visus Padomes regulas Nr.659/1999 grozījumus, ar kuriem tajā laika gaitā tika iekļautas Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk tekstā – EST) judikatūras atziņas.

EST judikatūras attīstība tālāk notikusi jau uz

¹² Latvijas Vēstnesis, 199/200 (914/915), 08.08.1997. <https://likumi.lv/ta/id/44591?&search=on>

¹³ Latvijas Vēstnesis, 69/71 (1130/1132), 17.03.1998., Ziņotājs, 8, 16.04.1998. <https://likumi.lv/doc.php?id=47327>

¹⁴ Teksts ar grozījumiem, kas izdarīti ar 01.04.2004. likumu, kas stājās spēkā 01.05.2004.

¹⁵ Pieņemts 19.06.2014., stājās spēkā: 01.07.2014. Latvijas Vēstnesis, 123 (5183), 27.06.2014. <https://likumi.lv/doc.php?id=267199>

¹⁶ Līguma latviešu tekstā lietotais termins. Savukārt tīri valodiski precīzāks tulkojums būtu bijis „valsts palīdzība”. Piemēram, – „aid granted by a Member State or through State resources” (angļu versijā), „les aides accordées par les États ou au moyen de ressources d’État.” (franču versijā), „gli aiuti concessi dagli Stati, ovvero mediante risorse statali” (itāļu versijā), „las ayudas otorgadas por los Estados o mediante fondos estatales” spāņu versijā, „staatliche oder aus staatlichen Mitteln gewährte Beihilfen” (vācu versijā). Skat. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

¹⁷ Intervijas (e-pasta sarakstes formā, autores personīgajā arhīvā) ar Finanšu ministrijas Komerclikuma atbalsta kontroles vadību.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Pēdējais konsolidētais teksts atrodams <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:01999R0659-20130820&from=LV>

²⁰ Ibid, Regulas preambulas 2.atkāpe.

²¹ OV L 248, 24.9.2015., 9./29.lpp. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lv/TXT/?uri=CELEX:32015R1589>

jaunās regulas 2015/1589 bāzes. Tādā ziņā likums savā pašreizējā redakcijā būtībā dezinformē valsts atbalsta jomu detalizēti nepārzinošu piemērotāju. ES tiesību pārākuma un tiesās iedarbības principi, protams, novērš iespēju ar šāda dalībvalsts likuma starpniecību izslēgt jaunākās procesuālās regulas piemērošanu, taču tā novecojušie formulējumi var kaitēt ES tiesību efektivitātei, kuras nodrošināšana savukārt ir viens no pamata iemesliem, kādēļ šāda likuma pieņemšana ir pieļaujama un vēlama.²²

Jebkurā gadījumā ar šī likuma starpniecību nav iespējams detalizēti, izsmeltoši veikt jau tā normatīvajiem aktiem neraksturīgo tiesību pedagoģisko funkciju, kazuistiski atspoguļojot norādes katrai potenciālai piemērošanas problēmai un izsmeltoši izskaidrojot likuma subjektiem to tiesības un pienākumus.

Tā vietā piemērotājiem būtu jāvadās no izpratnes par to, ka valsts atbalsta esamība izriet no LESD 107.pantā ietvertajiem četriem kumulatīvajiem kritērijiem. Šo kritēriju skaidrojums primāri rodams EST judikatūrā. Savukārt iesaistīto pušu procesuālās tiesības un pienākumi meklējami attiecīgajās ES procesuālajās regulās (šobrīd, jau minētā regula 2015/1589) un nacionālajās normās tikai tiktāl, ciktāl nepieciešams noteikt atbildīgās iestādes un sīkākas, implementējošās procesuālās normas.

Pēdējās desmitgades laikā, līdz ar finansiālo krīzi, ir pieaudzis pieprasījums pēc valsts atbalsta.²³ Tas savukārt ir izraisījis valsts atbalsta tiesvedības pieaugumu un strauju judikatūras attīstību un sazarošanos. Tomēr joprojām paliek daudzi piemērotājiem neskaidri jautājumi. Minēšu atsevišķus nesenus piemērus, kas ilustrē šīs tiesību nozares sarežģītību un piemērošanas problēmas, gan analizējot, vai attiecīgā situācija vispār skatāma valsts atbalsta kontekstā, gan izprotot analīzes principus, loģiku un secību brīdī, kad valsts atbalsta normu attiecināmība ir skaidra.

3.2. ES tiesību jomu nodalīšanas problemātika – valsts atbalsts vai konkurences tiesības?

Interesants, vēl līdz šim neatbildēts jautājums par klasisko konkurences tiesību un valsts atbalsta regulējuma mijiedarbību aktualizējās Augstākās tiesas lietā Nr.SKA-4/2016 (A43011412) „Starptautiskā lidosta „Rīga” VAS pret Konkurences padomi”. Lietā tika pārsūdzēts Konkurences padomes lēmums,²⁴ ar kuru un tā konstatēja, ka lidosta „Rīga” vainojama dominējošā stāvokļa ļaunprātīgā izmantošanā, nosakot diskriminējošas cenas par lidostas sniegtajiem pakalpojumiem, tādējādi pārkāpjot Līguma par Eiropas Savienības darbību 102.panta c) apakšpunktu. Savukārt administratīvās tiesvedības kontekstā tika analizēts jautājums par valsts atbalsta regulējuma piemērošanu minētajam strīdam. Augstākā tiesa 2016.gada 17.martā uzdeva EST vairākus jautājumus, no kuriem primārais lūdza skaidrot, „Vai Līguma par Eiropas Savienības darbību 102.panta un 107.panta 1.punkts interpretējams tādejādi, ka viena un tā pati valsts uzņēmuma darbības epizode vienlaikus var tikt vērtēta no valsts atbalsta

pastāvēšanas viedokļa (kā iespējama valsts atbalsta piešķiršana tās klientam/darījumu partnerim) un no dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas (cenu diskriminācijas) viedokļa?”²⁵ Šī problemātika jau iepriekš aktualizēta ES tiesību literatūrā.²⁶ Diemžēl ES Tiesai nebija iespējas atbildēt uz Augstākās tiesas uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem, jo lidosta „Rīga” noslēdza Administratīvo līgumu ar Konkurences padomi, samaksājot uzlikto soda naudu un izbeidzot tiesvedību saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punktu. Analizējot sākotnējo Konkurences padomes lēmumu, redzams, ka lidosta „Rīga” administratīvajā procesā iestādē nebija izteikusi argumentus par valsts atbalsta normu piemērojamību, tie parādījušies tikai tiesvedībā. Neskatoties uz to, šis jautājums ir pamatots un būtisks, bet EST nesniegtās atbildes būtība visdrīzāk attiektos uz lēmuma par valsts atbalsta piešķiršanu attiecināmību (*imputability*), t.i., gadījumā, ja lidosta to pieņēmusi, sekojot valsts pārstāvju norādījumiem (lēmums attiecināms uz valsti),²⁷ pakalpojuma cenu diferenciācija, nodrošinot vienam klientam zemāku cenu, ir analizējama valsts atbalsta kontekstā, savukārt, ja uzņēmums šo lēmumu pieņēmis neatkarīgi no valsts pārstāvju ietekmes un vadoties pēc komerciāliem apsvērumiem, tas būtu skatāms vienīgi konkurences tiesību kontekstā. Šeit Latvijas tiesa saskārās ar tādas sarežģītības tiesību jautājumu, ko būtu praktiski neiespējami analizēt, vadoties vienīgi no likuma normām.

3.3. Negaidīti regulējuma subjekti – baznīca kā potenciāla valsts atbalsta saņēmēja?

Savukārt pašvaldības kompetenci skaroša neordināra situācija nesen tika analizēta EST lietā C-74/16 saistībā ar tiesvedību par pašvaldības atteikumu atmaksāt kongregācijai ēku, ietaišu un būvdarbu nodokli samaksāto summu. Atbrīvojums no šī nodokļa izrietēja no līguma starp Spānijas valsti un Svēto Krēslu un attiecās uz nekustamo īpašumu, kas ir paredzēts tikai reliģiskiem mērķiem. Savukārt attiecīgais īpašums bija kongregācijas pārvaldītās skolas konferenču zāles ēka, kas tika pārbūvēta un paplašināta, lai izveidotu tajā 450 sēdvietas.

Spriedumā analizējot kongregācijas darbības formas attiecīgā nekustamā īpašuma izmantošanā, EST nonāca pie secinājuma, ka tās ir trejādas – reliģiskā darbība šaurā izpratnē, valsts deleģēta izglītības funkciju realizācija (skola iekļaujas vispārējās izglītības sistēmā) un kursu un semināru organizēšana, par kuriem tiek iekasēta nauda. Ja divas pirmās nav saimnieciskas darbības, tad trešā tāda ir un uz to var attiekties LESD 107.panta 1.punktā minētais aizliegums, ja un ciktāl šī darbība ir saimnieciskā darbība. Darbības raksturs savukārt ir jāpārbauda iesniedzējtiesai.

Teorētiski skatoties uz Komerccarbības atbalsta kontroles likuma piemērošanu analogā situācijā, būtu jāsaprot, ka šī likuma izpratnē baznīca vai reliģiska organizācija būtu kvalificējama kā komercsabiedrība. Vai

²⁵ Prejudiciālie jautājumi publicēti ES Oficiālajā vēstnesī 2016/C 191/19.

²⁶ Skat. Magnus Schmauk EU law on state aid to airlines. Law, economics and policy. Lexion Publisher, 2012, 89, 129.lpp.

²⁷ Komisijas paziņojums par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107.panta 1.punktā minēto valsts atbalsta jēdzienu (2016/C 262/01), 3.1.punkts. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0719\(05\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0719(05)&from=EN)

²² Skat. Tieslietu ministrijas izstrādāto Eiropas Savienības tiesību ieviešanas rokasgrāmatu <https://www.tm.gov.lv/lv/daliba-es/es-tiesibu-ieviesanas-rokasgramata>, it sevišķi tās 2.6 daļu „Regulu ieviešana”.

²³ http://ec.europa.eu/competition/state_aid/scoreboard/index_en.html#crisis

²⁴ https://www.kp.gov.lv/files/lemumu_pielikumi/RcbKdXvr5u.pdf

likuma piemērotājs bez EST judikatūras pārzināšanas spētu nonākt pie šāda secinājuma, šķiet visai apšaubāmi. Arī ES limenī šī valsts atbalsta lieta izsauca plašu rezonansi tieši baznīcas kā valsts atbalsta iespējamā saņēmēja dēļ.²⁸

3.4. Nodoms nav būtisks, būtisks ir rezultāts

Pievēršoties arī atsevišķiem Latvijas likumā ietvertiem jēdzieniem un to skaidrojumiem, jāatzīmē, piemēram, ka likums definē „atbalsta sniedzēju” kā valsts vai pašvaldības institūciju vai tās pilnvarotu juridisko personu, kas pieņem lēmumu par komercdarbības atbalsta piešķiršanu vai kas ir atbildīga par atbalsta programmas izstrādi vai atbalsta programmas vai individuālā atbalsta projekta piemērošanu.

Attiecībā par lēmuma pieņemšanas, programmas izstrādes vai atbalsta projekta piemērošanas kritērijiem, kas, abstrahējoties no EST judikatūras, ir formulēti proaktīvā formā, gan valsts (plašākā nozīmē) institūcijām, gan atbalsta saņēmējiem tomēr jāsaprot, ka valsts atbalsta piešķiršana var notikt arī pasīvi, piemēram, saņemot tikai šķietami vispārējas nodokļu atlaides, vai pat nejauši, pat neapzinoties, piemēram, tiesai ar blakuslēmumu par pagaidu aizsardzību starpniecību pagarinot preferenciāla elektroenerģijas tarifa piemērošanas termiņu.²⁹

Tāpat likumā minēti „ekskluzīvo” un „īpašo” tiesību jēdzieni, definējot tos abus kā „valsts” piešķirtus. Tas, protams, pēc būtības aptver visu valsts varas zaru, kā arī pašvaldību un valsts un pašvaldību uzņēmumu lēmumus, gan tiešus, gan netiešus un neatkarīgi no to pieņemšanas formas vai pat nodoma. Tādējādi pašā likuma tekstā pēc būtības saglabāta iepriekš aprakstītā potenciālā izpratnes problēma, ko likumdevējs centies risināt, runājot nevis par „valsts atbalstu”, bet par „komercdarbības atbalstu”.

4. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

1. Relatīvi īsā laika periodā, divdesmit gados kopš pirmo valsts atbalstu regulējošo normu pieņemšanas, viens tiesību institūts – valsts atbalsts (pieturēšos pie LESD oriģinālformas) – Latvijas tiesību sistēmā ir ticis dēvēts par „valsts palīdzību”, „valsts atbalstu”, kas savukārt ticis paskaidrots ar izvērsumu „valsts un pašvaldību atbalsts”, un visbeidzot par „komercdarbības atbalstu”.

2. Optimālās terminoloģijas meklējumos nav izdevies izvairīties arī no sajaukšanas riskiem ar valsts darbību sociālajā sfērā, piemēram, Ministru kabinetam pieņemot tādus normatīvus aktus kā Ministru kabineta

2013.gada 21.maija noteikumi Nr.261 „Noteikumi par valsts atbalstu ar celiakiju slimiem bērniem”.³⁰ Tāpat radniecīgā tiesību sfērā, kas attiecas specifiski uz lauksaimniecību un mežsaimniecību, bet atrodas Zemkopības, nevis Finanšu ministrijas pārraudzībā, tiek pastāvīgi lietots „valsts atbalsta” jēdziens.³¹

3. Jāsecina, ka, neskatoties uz centieniem pilnveidot attiecīgo tiesību institūtu aprakstošo terminu un definīciju vai pat atsevišķos gadījumos šo pilnveidošanas centienu dēļ, Latvijas tiesību sistēmā pastāv zināms vēsturisks un nozaru sajukums valsts atbalsta jomā. Terminoloģiskā neskaidrība savukārt traucē atpazīt šī tiesību institūta ES izcelsmi un tādējādi potenciāli traucē arī ES tiesību efektivitātes principa pilnvērtīgai realizācijai.

4. Visprecīzāk citām ES oficiālo valodu versijām būtu atbilstis pirmais latviskais tulkojums – „valsts palīdzība”. Tomēr tagad, pastāvot pamatlīgumu oficiālajām latviešu valodas versijām, par oficiālo arī ES limenī, likumdošanā un judikatūrā ir kļuvis termins „valsts atbalsts”. Pie tā konsekventas lietošanas vajadzētu atgriezties arī Latvijas normatīvajos aktos, savukārt izskaužot tā lietojumu citās sfērās un nozīmēs, piemēram, sociālajā, kultūras, medicīnas un izglītības jomā aizstājot to, kā jau sākotnēji ticis iecerēts, ar „valsts palīdzību” (ciktāl attiecīgais regulējums attiektos uz šo jomu nekomerciālajiem aspektiem, jo komerciālie vienlaig ir pakļauti valsts atbalsta disciplīnai).

5. Savukārt pievēršoties likuma piemērošanas problēmām saistībā ar tajā ietvertajām terminoloģiskajām niansēm un neprecizitātēm, kopumā jāsecina, ka valsts atbalsta režīma efektīvai funkcionēšanai ir nepieciešams precizējot grozīt Komercdarbības atbalsta kontroles likumu, kā arī pārdomāt nepieciešamību izdot skaidrojošas vadlīnijas atsevišķos valsts atbalsta jautājumos un intensificēt visu valsts varas atzaru, kā arī pašvaldību un valsts un pašvaldību uzņēmumu darbinieku apmācību valsts atbalsta tiesībās. Šobrīd publiskā sektora apmācību pieejamība šajos jautājumos ir visai ierobežota,³² bet būtībā tas ir vienīgais veids, kādā nodrošināt valsts atbalsta normu efektīvu piemērošanu.

³⁰ Latvijas Vēstnesis, 98 (4904), 23.05.2013.

³¹ Ministru kabineta 2013.gada 17.decembra noteikumi Nr.1524 „Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai”, Latvijas Vēstnesis, 253 (5059), 30.12.2013.

³² Kā tas izriet no to mājaslapās atrodamās informācijas un precizējošas e-pasta sarakstes ar Latvijas Tiesnešu mācību centru un Valsts administrācijas skolu (autore personīgajā arhīvā), no trijiem specializētajiem mācību centriem – Valsts administrācijas skolas, Latvijas Pašvaldību mācību centra un Latvijas Tiesnešu mācību centra – 2018.gadā mācības valsts atbalsta jomā notikušas tikai Tiesnešu mācību centrā vienas dienas formātā, un to ir apmeklējuši 27 tiesneši no vispārējās jurisdikcijas un administratīvajām tiesām.

²⁸ Even the Catholic Church Is not Absolved from State Aid Rules: The Essence of Economic Activity <http://stateaidhub.eu/blogs/stateaiduncovered/post/8940> un <http://stateaidhub.eu/blogs/stateaiduncovered/post/8947>

²⁹ 2016.gada 26.oktobra Tiesas spriedums (desmitā palāta) lietā C-590/14 P Dimosia Epicheirisi Ilektrismou AE (DEI) pret Eiropas Komisiju.

VII

TIESĪBU PRAKSE

SENĀTA DEPARTAMENTU PRIEKŠSĒDĒTĀJU SĒŽU LĒMUMI

PIETEIKUMA PAR MIRŠANAS FAKTA REĢISTRĀCIJAS UN MIRŠANAS APLIECĪBAS ANULŠANU PAKĻAUTĪBA ADMINISTRATĪVAJAI TIESAI

Tiesai lietā par miršanas fakta reģistrācijas anulēšanu nav jākonstatē fakts, vai persona ir dzīva, bet gan jānoskaidro, vai pastāvēja un joprojām pastāv pamats (ārstniecības iestādes izdota izziņa par personas (liķa) atpazīšanu, izmeklēšanas iestādes lēmums vai tiesas spriedums) ieraksta izdarīšanai miršanas reģistrā. Respektīvi, strīdus priekšmets šādās lietās ir priekšnoteikumu esība ziņu ierakstīšanai miršanas reģistrā. Tas atbilstoši Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 46.panta trešajai daļai ir izskatāms Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

Latvijas Republikas Senāta Departamentu priekšsēdētāju sēdes LĒMUMS

Rīgā 2019.gada 1.februārī

[1] 2000.gada 27.augustā Iecavas pagastā tika atrasts nezināmas personas liķis ar nezināmu nāves iestāšanās laiku. 2000.gada 6.novembri par neidentificētas personas miršanas faktu sastādīts miršanas reģistrs Nr. [numurs] un persona apglabāta. 2007.gadā mirusi persona atpazīta kā [pers.A] brālis [pers.B]. Savukārt 2018.gada 29.janvārī miršanas reģistrs Nr. [numurs] papildināts ar ziņām par identificētu personu [pers.B]. Līdz ar to pieteicēja 2018.gada 9.februārī saņēmusi brāļa miršanas apliecību.

Nepiekrītot dzimtsarakstu nodaļas reģistrētajam brāļa miršanas faktam, pieteicēja pieprasīja informāciju no iestādēm un vērsās administratīvajā rajona tiesā, lūdzot anulēt Civilstāvokļa aktu reģistra ierakstu par pieteicējas brāļa miršanas faktu 2000.gada 27.augustā un 2018.gada 9.februārī izdoto miršanas apliecību Nr. [numurs].

[2] Administratīvās rajona tiesas tiesnesis vērsās pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja ar iesniegumu par pakļautības jautājuma izšķiršanu, norādot, ka Civilstāvokļa aktu reģistrā reģistrētos faktus var apstrīdēt Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā, tomēr miršanas fakta kā tāda konstatēšanas kārtība ir noteikta Civilprocesa likumā, un šāda jautājuma izlemšana vispārīgi ir pakļauta vispārējās jurisdikcijas tiesai. Tomēr ņemot vērā, ka normatīvie akti neparedz kārtību, kādā persona tiktu atzīta par dzīvu jeb kārtību, kādā būtu konstatējams šāds fakts, prezumējams, ka atbilstoši minētajam regulējumam konkrētā fakta konstatēšana ir pakļauta izskatīšanai tieši vispārējās jurisdikcijas tiesai. Līdz ar to, lai izskatītu pieteicējas iesniegto pieteikumu, pamatojoties uz Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma

46.panta trešo daļu, Administratīvajai rajona tiesai jākonstatē konkrētās personas miršanas vai dzīvības fakta esamība, kas vispārīgi konstatējama Civilprocesa likuma 36. vai 37.nodaļā noteiktajā kārtībā vispārējās jurisdikcijas tiesā. Tāpēc, tā kā jautājums par iesniegtā pieteikuma pakļautību uzskatāms par sarežģītu, tiesnesis lūdza izlemt jautājumu par lietas pakļautību.

Motivu daļa

[3] Konkrētajā gadījumā pieteikums nav izskatāms vispārējās jurisdikcijas tiesā atbilstoši Civilprocesa likuma 36.nodaļas „Pazudušas personas izsludināšana par mirušu” (282.–287.pants) noteikumiem. Tas pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[4] Saskaņā ar Civillikuma 377.pantu un Civilprocesa likuma 282.pantu pieteikumu par pazudušas personas izsludināšanu par mirušu var iesniegt prokurors, ieinteresētā persona vai mantas aizgādnieks tiesā, tiklīdz pagājuši desmit gadi no tā gada beigām, kad par pazudušo personu saņemtas pēdējās ziņas.

No minētajām normām secināms, ka vispārējās jurisdikcijas tiesa Civilprocesa likuma 36.nodaļas kārtībā izsludina par mirušu tikai pazudušu personu. Tiesību doktrīnā norādīts, ka pazudušas (bezvēsts promesošas) personas izsludināšanas par mirušu mērķis ir radīt iespēju šīs personas mantas pārejai uz mantiniekiem (Bukovskis V. *Civilprocesa mācības grāmata*. Rīga: E. Pīpiņa un J. Upmaņa grāmatu un nošu spiestuve, 1933. *Faksimilizdevums, Jelgava: Jelgavas tipogrāfija, 2015, 692.lpp.*). Tāpat var uzskatīt, ka minētā tiesību institūta mērķis ir atrisināt arī citus civiltiesiska rakstura jautājumus, piemēram, izbeigt laulību u.c.

[5] Civilprocesa likuma 287.panta pirmā daļa noteic, ka, ja persona, kura ar tiesas spriedumu izsludināta par mirušu, ierodas vai ja noskaidrojas tās atrašanās vieta, tiesa, kas taisījusi spriedumu, ar jaunu spriedumu atceļ spriedumu par šīs personas izsludināšanu par mirušu.

Gramatiski un sistēmiski iztulkojot minēto normu, secināms, ka, ja persona, kura ar tiesas spriedumu izsludināta par mirušu Civilprocesa likuma 36.nodaļas kārtībā, t.i., izsludināta par mirušu ar vispārējās jurisdikcijas tiesas spriedumu pēc Civillikuma 377.pantā minēto personu pieteikuma, kad pagājuši desmit gadi no tā gada beigām, kad par pazudušo personu saņemtas pēdējās ziņas, ierodas vai ir zināma tās atrašanās vieta, respektīvi, persona ir dzīva, tad vispārējās jurisdikcijas tiesa pēc Civilprocesa likuma 287.panta otrajā daļā minēto personu pieteikuma ar jaunu spriedumu atceļ spriedumu par personas izsludināšanu par mirušu.

No lietas materiāliem redzams, ka pieteicējas brālis nav izsludināts par mirušu Civilprocesa likuma

36.nodaļas kārtībā. Tādējādi nav pamata skatīt konkrēto lietu vispārējās jurisdikcijas tiesā atbilstoši Civilprocesa likuma 287.pantam. Citiem vārdiem, izskatāmais gadījums nesakrīt ar minētās normas faktiskā sastāvu, tādējādi uz to nav attiecināmas arī normā noteiktās tiesiskās sekas.

Konkrētajā gadījumā Civilprocesa likuma 287.pants nav piemērojams arī pēc analogijas, jo nav konstatējams analogijas piemērošanas obligātais priekšnoteikums – atklāts likuma robs –, tā kā no minēto normu gramatiskā ietvara ir iespējams iztulkot normu saturu (*Kalniņš E. Tiesību tālākveidošana. Grāmata: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normas piemērošanā. Rakstu krājums profesora E. Melķiņa zinātniskajā redakcijā. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 158.lpp.*).

Tādējādi atzīstams, ka konkrētajā gadījumā, pastāvot esošajiem faktiskajiem apstākļiem, pieteicēja nevar vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā ar pieteikumu Civilprocesa likuma 36.nodaļā noteiktajā kārtībā.

[6] Tāpat arī pieteikums nav izskatāms vispārējās jurisdikcijas tiesā atbilstoši Civilprocesa likuma 37.nodaļas „Juridisko fakti konstatēšana” (288.–292.pants) noteikumiem.

„Juridiski fakti ir tie, uz kuru pamata izceļas, pārgrozās vai izbeidzas kādas tiesības vai pienākumi, t.i., tādi, kuriem ir juridiskas sekas. Juridiskais fakts ir, piemēram, personas dzimšana vai miršana [...]” (*Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.¹ nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 259.lpp.*).

[7] Civilprocesa likuma 288.panta pirmā daļa noteic, ka tiesa izskata lietas par tādu faktu konstatēšanu, no kuriem atkarīga fizisko un juridisko personu mantisko un nemantisko tiesību rašanās, grozīšanās vai izbeigšanās. Savukārt panta trešā daļa noteic, ka tiesai jākonstatē arī citi fakti, kuriem ir juridiska nozīme, ja spēkā esošie normatīvie akti neparedz citādu kārtību to konstatēšanai.

„Juridisko fakti konstatēšana [...] nevar tikt uztverta kā universāls bezstrīdus tiesvedības process visiem tiem gadījumiem, kad likumdevējs nav paredzējis speciālu kārtību, kādā pieteicējs varētu risināt sev nozīmīgo tiesisko jautājumu. Juridisko fakti konstatēšana ir patstāvīgs sevišķās tiesāšanās kārtības veids, kura mērķis ir būt par savienojamo elementu starp tiesību normu un civiltiesiskajām attiecībām” (*Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.¹ nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 279.lpp.*). Būtiski norādīt, ka pieteikums tiesai Civilprocesa likuma 37.nodaļas kārtībā nav vienīgais veids, kā iespējams konstatēt juridiskos faktus. Ikdienā juridiskos faktus konstatē arī administratīvā tiesa, konstatējot publiski tiesisko attiecību pastāvēšanu (*Administratīvā procesa likuma 184.panta pirmās daļas 3.punkts*); valsts iestādes, konstatējot tiesisko attiecību pastāvēšanu; privātpersonas, piemēram, apdrošinātāji, lemjot jautājumu par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu u.c. (*Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.¹ nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 303.lpp.*).

[8] Par kļūdainu atzīstams Administratīvās rajona tiesas tiesneša secinājums, ka pieteicējas nolūks būtībā vērst uz to, lai tiesa konstatētu faktu, ka pieteicējas brālis ir dzīvs, kas būtu par pamatu anulēt Civilstāvokļa

aktu reģistra ierakstu par minētās personas miršanas faktu 2000.gada 27.augustā.

Nemot vērā iepriekš minētās tiesību doktrīnas atziņas, par juridisku faktu atzīstams tāds fakts, kas rada juridiskas sekas. Respektīvi, juridiskas sekas iestājas ar personas dzimšanas brīdi (juridisks fakts) – rodas jauns tiesību subjekts, kas apveltīts ar tiesībspēju. Savukārt personas dzimšana rada virkni civiltiesisku seku, piemēram, pienākumu nākotnē uzturēt savus vecākus un vajadzības gadījumā arī vecvecākus (Civillikuma 188.pants). Atsevišķos gadījumos civiltiesiskas sekas rodas jau pirms personas dzimšanas, piemēram, mantojuma tiesības (Civillikuma 386.pants). Tāpat juridiskas sekas iestājas ar personas nāvi (juridisks fakts), jo persona beidz pastāvēt, radot virkni civiltiesisku seku, piemēram, mantojuma atklāšanos (Civillikuma 655.pants). Dzīvības process, personai esot dzīvai, nav atzīstams par juridisku faktu, kas būtu jākonstatē ar tiesas spriedumu, jo fakts, ka persona ir dzīva, nerada, negroza un neizbeidz kādas tiesības vai pienākumus. Ja persona ir dzimusi, tad prezumējams, ka tā ir dzīva līdz tās nāves iestāšanās brīdim un tai dzīves laikā nav jāpierāda sava esība.

Minētais ļauj secināt, ka dzimšana kā juridisks fakts ir pietiekams pierādījums tam, ka persona ir dzīva. Kļūdaini atzīstot dzīvas personas nāvi, personai jāapstrīd nepamatoti konstatētais juridiskais fakts, jo tās nāve nav iestājusies.

[9] No Civilprocesa likuma 287.panta izriet, ka gadījumā, ja par mirušu izsludināta persona ierodas vai noskaidrojas tās atrašanās vieta, tiesa netaisa jaunu spriedumu par personas izsludināšanu par dzīvu, bet atceļ spriedumu, ar kuru persona izsludināta par mirušu, jo nepastāv Civillikuma 377.pantā norādītais tiesiskais pamats personas izsludināšanai par mirušu. Citiem vārdiem, sprieduma rezolutīvajā daļā norāda „atcelt tiesas spriedumu, ar kuru persona izsludināta par mirušu”, nevis „izsludināt personu par dzīvu”.

Līdz ar to atzīstams, ka nav iespējama tāda juridiskā konstrukcija pieteikumam par juridiskā fakta konstatēšanu kā personas atzīšana par dzīvu.

[10] Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 46.panta pirmā daļa noteic, ka civilstāvokļa aktu reģistru ieraksti vienotajā civilstāvokļa aktu reģistrā un papīra formā un uz to pamata izsniegtie reģistrāciju apliecinātie dokumenti pierāda laulības noslēgšanu, dzimšanas un miršanas faktu reģistrāciju un citas civilstāvokļa aktu reģistru ierakstos norādītās ziņas. Savukārt reģistrētos faktus var apstrīdēt tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā (panta trešā daļa).

Šā likuma 42.panta pirmā daļa paredz, ka nezināmas (neidentificētas) personas miršanas faktu apliecina ar ārstniecības iestādes izsniegtu medicīnas apliecinību par nāves cēloni. Savukārt ja mirušo identificē vēlāk, trūkstošās ziņas ieraksta, pamatojoties uz ārstniecības iestādes izdotu izziņu par personas (liķa) atpazīšanu, izmeklēšanas iestādes lēmumu vai tiesas spriedumu (panta otrā daļa). Analogas normas iekļautas no 1993.gada 28.oktobra līdz 2005.gada 15.aprīlim spēkā esošā likuma „Par civilstāvokļa aktiem” 38.¹ pantā.

[11] No [...] novada Dzimtsarakstu nodaļas vēstules par informācijas sniegšanu redzams, ka 2000.gada 6.novembrī [...] Dzimtsarakstu nodaļā atbilstoši šajā laikā spēkā esošā likuma „Par civilstāvokļa aktiem” 38.¹ panta

pirmajai daļai reģistrēts nezināmas (neidentificētas) personas miršanas fakts. Mirusi persona 2007.gadā atpazīta kā pieteicējas brālis, tādējādi, atbilstoši Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likuma 42.panta otrajai daļai, 2018.gada 29.janvārī miršanas reģistrs papildināts ar ziņām par identificētu personu.

Konkrētajā gadījumā pieteicēja lūdz anulēt civiltāvokļa aktu reģistra ierakstu par viņas brāļa miršanas faktu, jo nav bijis tiesiska pamata nezināmo mirušo personu identificēt kā pieteicējas brāli. Respektīvi, strīdus priekšmets konkrētajā lietā ir priekšnoteikumu esība trūkstošo ziņu ierakstīšanai miršanas reģistrā. Kā jau iepriekš norādīts, trūkstošās ziņas miršanas reģistrā ieraksta, pamatojoties uz ārstniecības iestādes izdotu izziņu par personas (liķa) atpazīšanu, izmeklēšanas iestādes lēmumu vai tiesas spriedumu.

[12] Ņemot vērā iepriekš minēto, atzīstams, ka tiesai nav jākonstatē fakts, vai persona ir dzīva, bet gan jānoskaidro, vai pastāvēja un joprojām pastāv pamats (ārstniecības iestādes izdota izziņa par personas (liķa) atpazīšanu, izmeklēšanas iestādes lēmums vai tiesas spriedums) ierakstīt trūkstošās ziņas miršanas reģistrā. Tas atbilstoši Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likuma 46.panta trešajai daļai ir izskatāms Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 50.panta piekto daļu, Augstākās tiesas priekšsēdētājs un departamentu priekšsēdētāji

nolēma

Atzīt, ka pieteikums par civiltāvokļa aktu reģistra ieraksta par [pers.A] brāļa [pers.B] miršanas faktu un 2018.gada 9.februārī izdotās miršanas apliecības Nr. [numurs] anulēšanu ir pārsūdzams administratīvā procesa kārtībā.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičovičs
Departamentu priekšsēdētāji V.Krūmiņa,
A.Strupiņš, P.Dzalbe

KOMERCREGISTRA IESTĀDES DARBĪBAS SAISTĪBĀ AR SPRIEDUMA IZPILDI CIVILLIETĀ NAV PAKLAUTAS ADMINISTRATĪVĀS TIESAS KONTROLEI

Komercreģistra rīcība un lēmumi, izpildot tiesas spriedumu civilīetā, neatbilst ne faktiskās rīcības, ne administratīvā akta pazīmēm. Tiem nav patstāvīga nozīme, jo tie ir pakārtoti sprieduma izpildei civilīetā. Līdz ar to secināms, ka administratīvais process nav atbilstošais līdzeklis, lai pārbaudītu, vai ir izdarīts viss, kas nospriests ar spriedumu civilīetā. Jautājumi par sprieduma izpildes pareizību civilīetā risināmi, izmantojot civilprocesuālos līdzekļus.

Augstākās tiesas

Departamentu priekšsēdētāju sēdes LĒMUMS

Rīgā 2018.gada 12.novembrī

[1] Pieteicēja *Oilimpex Investment Limited* cēlusi tiesā prasību pret [pers.A], SIA „Solar Holding”, SIA „R Nafta”

un SIA „FOND 2” par darījumu un dalībnieku reģistru atzīšanu par spēkā neesošiem un ierakstu dzēšanu Uzņēmumu reģistrā. Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 14.februāra spriedumu lietā Nr.C04343611 pieteicējas prasība apmierināta un nospriests:

1) atzīt par prettiesiskiem un spēkā neesošiem no noslēgšanas dienas darījumus starp [pers.A] un SIA „Solar Holding”, kuru rezultātā SIA „Solar Holding” kļuva par vairāku kapitālsabiedrību, tostarp SIA „SEM PARKS” un SIA „BAS NET”, kapitāldaļu īpašnieci;

2) atzīt par spēkā neesošiem no parakstīšanas dienas dalībnieku reģistrus, saskaņā ar kuriem SIA „Solar Holding” kļuva par attiecīgo kapitālsabiedrību kapitāldaļu īpašnieci;

3) atzīt par prettiesisku un spēkā neesošu no to izdārīšanas dienas SIA „Solar Holding” kapitāla palielinājumu, kā rezultātā tiesības uz SIA „Solar Holding” 95,24% kapitāldaļām ieguva SIA „FOND 2”;

4) dzēst ierakstu par SIA „Solar Holding” kapitāla palielinājumu no 2000 latiem uz 42 000 latiem;

5) atzīt par prettiesisku un spēkā neesošu no noslēgšanas dienas darījumu, kā rezultātā tiesības uz SIA „Solar Holding” 95,24% kapitāldaļām ieguva SIA „FOND 2”;

6) dzēst ierakstu par SIA „FOND 2” dalību SIA „Solar Holding”, kā arī atzīt par spēkā neesošu no parakstīšanas dienas SIA „Solar Holding” dalībnieku reģistru, saskaņā ar ko SIA „FOND 2” kļūst par SIA „Solar Holding” dalībnieku;

7) atzīt par prettiesisku un spēkā neesošu no noslēgšanas dienas darījumu, kā rezultātā tiesības uz SIA „Solar Holding” 95,24% kapitāldaļām ieguva SIA „R Nafta”;

8) dzēst ierakstu par SIA „R Nafta” dalību SIA „Solar Holding”, kā arī atzīt par spēkā neesošu no parakstīšanas dienas SIA „Solar Holding” dalībnieku reģistru, saskaņā ar ko SIA „R Nafta” kļūst par SIA „Solar Holding” dalībnieku.

Ņemot vērā šo Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas spriedumu, ar Uzņēmumu reģistra 2018.gada 16.februāra lēmumu Nr.1-5/36 un Nr.1-5/34 (turpmāk – 2018.gada lēmumi) atzīts par spēku zaudējušu un prettiesisku Uzņēmumu reģistra 2011.gada 12.janvāra lēmums Nr.6-12/3570 un lēmums Nr.6-12/3596 (turpmāk – 2011.gada lēmumi), proti, tie lēmumi, ar kuriem SIA „BAS NET” un SIA „SEM PARKS” reģistrācijas lietām pievienoti dalībnieku reģistri, ar kuriem par dalībnieku kļuva SIA „Solar Holding”.

[2] Administratīvajā rajona tiesā 2018.gada 15.martā saņemts pieteicējas *Oilimpex Investment Limited* pieteikums, kurā lūgts atzīt par prettiesisku Uzņēmumu reģistra rīcību un 2018.gada lēmumus, ciktāl ar tiem nav veiktas izmaiņas un ieraksti tieši atbilstoši Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 14.februāra spriedumam lietā Nr.C04343611. Pieteikumā norādīts, ka tiesas spriedums, kas stājies spēkā, ir saistošs, tam ir likuma spēks, visiem tas ir obligāts. Uzņēmumu reģistram ir kompetence izdarīt izmaiņas, kas patiesi atbilstu spriedumā secinātajam.

[3] Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2018.gada 11.aprīļa lēmumu atteikts pieņemt pieteikumu. Lēmumā norādīts, ka faktiski strīds ir par vispārējās jurisdikcijas tiesas sprieduma izpildi. Proti, pieteikuma

apmierināšanas gadījumā tiesai pēc būtības būtu jāuzliek pienākums Uzņēmumu reģistram izpildīt spriedumu civillietā. Sprieduma izpilde civillietā ir privāttiesiska strīda atrisinājums. Šis tiesiskās attiecības nemaina apstākļi, ka sprieduma izpildei jānotiek ar administratīvā akta izdošanu.

[4] Izskatot pieteicējas blakus sūdzību par Administratīvās rajona tiesas tiesneša lēmumu, Administratīvo lietu departaments nolēma vērsties pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja jautājuma izšķiršanai par pieteikuma pakļautību.

Motīvu daļa

[5] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 14.februāra spriedumu atzīti par spēkā neesošiem SIA „BAS NET” un SIA „SEM PARKS” kapitāla daļu atsavināšanas darījumi, jo tie noslēgti ar mērķi samazināt pieteicējas parādnieka [pers.A] mantu apstākļos, kad pieteicēja bija uzsākusi parāda piedziņu. No spriedumā norādītā izriet, ka, atzīstot par spēkā neesošiem tos dalībnieku reģistrus, saskaņā ar kuriem cita persona (SIA „Solar Holding”) kļuva par minēto sabiedrību kapitāla daļu īpašnieku, tiktu novērstas prettiesisko darījumu sekas.

Uzņēmumu reģistrs, ņemot vērā Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas spriedumu, atzina 2011.gada lēmumus par spēku zaudējušiem un prettiesiskiem. Vienlaikus norādīts, ka, tā kā gan SIA „BAS NET”, gan SIA „SEM PARKS” pēc tiem ir notikusi virkne izmaiņu – pēc pamatkapitāla palielināšanas tām ir jauni dalībnieki, un to kapitāla daļas ir atsavinātas – un spriedums uz vēlākiem dalībnieku reģistriem neattiecas, Uzņēmumu reģistram nav tiesiska pamata pēc savas iniciatīvas pārkāpt sprieduma robežas un atzīt par prettiesiskiem un atcelt tādus lēmumus, ar kuriem pievienoti dalībnieku reģistri, kurus tiesa nav atzinusi par spēkā neesošiem.

Savukārt pieteicējas ieskatā, neskatoties uz to, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas spriedumā nospriests vienīgi par tiem darījumiem un dalībnieku reģistriem, ar kuriem SIA „Solar Holding” kļuva par SIA „BAS NET” un SIA „SEM PARKS” īpašnieci, Uzņēmumu reģistram bija jādzeš arī vēlākie ieraksti, ar kuriem izdarītas izmaiņas par labu trešajām personām. Tieši Uzņēmumu reģistram ir nepieciešamā kompetence izdarīt izmaiņas, kas patiesi atbilstu spriedumā secinātajam.

[6] Izskatāmajā gadījumā pieteicējas iebildumi ir saistīti vienīgi ar vispārējās jurisdikcijas tiesas sprieduma izpildi. Nav strīda, ka tiesas spriedums ir saistošs un tam ir likuma spēks. Komercreģistra iestādei jānodrošina, lai ieraksti komercreģistrā atbilstu tai tiesiskajai situācijai, kas nodibināta ar tiesas spriedumu.

Administratīvā procesa likuma 184.pantā noteikts, ar kādiem pieteikumiem persona var vērsties administratīvajā tiesā. To vidū nav pieteikums par sprieduma, kas taisīts civillietā, izpildi. Komercreģistra rīcība un lēmumi, izpildot tiesas spriedumu, neatbilst ne faktiskās rīcības, ne administratīvā akta pazīmēm. Tiem nav patstāvīga nozīme, jo tie ir pakārtoti sprieduma izpildei civillietā. Līdz ar to secināms, ka administratīvais process nav atbilstošais līdzeklis, lai pārbaudītu, vai ir izdarīts viss, kas nospriests ar spriedumu civillietā. Jautājumi par sprieduma izpildes pareizību civillietā

risināmi, izmantojot civilprocesuālos līdzekļus. Tieši kādi civilprocesuālie līdzekļi izmantojami konkrētajā gadījumā, ir atkarīgs no celtās prasības precizitātes, proti, atbilstības sasniedzamajam mērķim civillietā.

[7] Ievērojot minēto, atzīstams, ka tas, vai komercreģistra iestādes veiktās darbības faktiski atbilst un ir pietiekamas, lai atzītu, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 14.februāra spriedums pēc būtības ir izpildīts, nav pakļautas izskatīšanai administratīvajā tiesā.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 50.panta piekto daļu, Augstākās tiesas priekšsēdētājs un departamentu priekšsēdētāji

nolēma

Atzīt, ka *Oilimpex Investment Limited* pieteikums nav izskatāms administratīvajā tiesā.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs
Departamentu priekšsēdētāji V.Krūmiņa,
A.Strupišs, P.Dzalbe

PRASĪJUMS ATLĪDZINĀT NOZIEDZĪGA NODARĪJUMA (VALSTS AMATPERSONAS BEZDARBĪBAS) REZULTĀTĀ NODARĪTUS MANTISKUS ZAUDĒJUMUS NAV PAKĻAUTS IZSKATĪŠANAI ADMINISTRATĪVAJĀ TIESĀ

Ja personai nemantiskais kaitējums vai zaudējumi nodarīti ar valsts amatpersonas bezdarbību, kas atzīta par noziedzīgu nodarījumu, proti, faktiskā rīcība ir jau transformējusies par noziedzīgu nodarījumu, un tas ir atzīts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu krimināllietā, tad primāri par nodarīto kaitējumu un par zaudējumiem atbild tieši persona, kura ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, un šī persona atbild Kriminālprocesa likumā un Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

Publiskai personai var iestāties atbildība subsidiāri kā darba devējam, pamatojoties uz Civillikuma 1782.pantu. Attiecīgi cietušajam ir tiesības subsidiāri vērsties arī pret amatpersonas darba devēju civilprocesuālā kārtībā.

Augstākās tiesas Departamentu priekšsēdētāju sēdes LĒMUMS

Rīgā 2018.gada 11.oktobri

[1] Administratīvajā rajona tiesā 2018.gada 3.maijā saņemts pieteicējas [pers. A] pieteikums, kurā lūgts uzlikt Valsts meža dienestam pienākumu atlīdzināt pieteicējai 14699,11 euro par nodarītajiem mantiskajiem zaudējumiem. Pieteikumā norādīts, ka Valsts meža dienesta Ziemeļvidzemes virsmežniecības [...] mežniecības mežsardzes prettiesiskās bezdarbības rezultātā nelikumīgi izcirsti koki pieteicējai piederošajā nekustamajā īpašumā. Mežsardzes bezdarbības prettiesiskums ir atzīts ar spēkā stājušos [...] rajona tiesas spriedumu krimināllietā.

[2] Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2018. gada 10.maija lēmumu atteikts pieņemt pieteikumu. Lēmumā norādīts, ka jautājums par atlīdzinājumu tikai tad var tikt vērtēts Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto

zaudējumu atlīdzināšanas likuma kārtībā, ja kaitējums nodarīts ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību. Pieteicējai kaitējums radīts ar noziedzīgu nodarījumu, kura izdarīšanā par vainīgu atzīta mežsardze. Darbības, kas veiktas kriminālprocesa ietvaros, nav uzskatāmas par faktisko rīcību. Ar noziedzīgu nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšanas kārtība noteikta Kriminālprocesa likuma 26.nodaļā. No minētā izriet, ka prasījumi par noziedzīgu nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšanu neietilpst administratīvās tiesas kompetencē.

[3] Izskatot pieteicējas blakus sūdzību par Administratīvās rajona tiesas tiesneša lēmumu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments nolēma vērsties pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja jautājuma izšķiršanai par pieteicējas pieteikuma par zaudējumu atlīdzināšanu pakļautību.

Motīvu daļa

[4] Pieteicēja ir cietusi krimināllietā, kurā ar spēkā stājušos [...] rajona tiesas 2017.gada 1.februāra spriedumu Valsts meža dienesta mežsardze [pers. B] tika atzīta par vainīgu Krimināllikuma 319.panta otrajā daļā (*likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013.gada 31.martam*) paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā (Valsts amatpersonas bezdarbība).

Minētajā spriedumā vienlaikus nospriests nenoteikt pieteicējai kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā, ņemot vērā, ka pieteicēja lūgusi atstāt viņas kompensācijas pieteikumu bez izskatīšanas sakarā ar to, ka vēlas kompensācijas jautājumu risināt civiltiesiskā kārtībā.

Tomēr pieteicēja, vērsot uzmanību, ka zaudējumi viņai nodarīti Valsts meža dienesta amatpersonas bezdarbības rezultātā, ir vērsusies Valsts meža dienestā ar iesniegumu par zaudējumu atlīdzināšanu administratīvā procesa kārtībā saskaņā ar Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumu. No pieteicējas blakus sūdzības izriet, ka, pieteicējas ieskatā, Valsts meža dienesta amatpersonas [pers. B] bezdarbība ir faktiskā rīcība, un līdz ar to jautājums par zaudējumu atlīdzināšanu ir risināms administratīvā procesa kārtībā.

[5] Vispārīgi tāda veida bezdarbība, kādu ir pieļāvusi Valsts meža dienesta amatpersona [pers. B], varētu tikt atzīta par faktisko rīcību. Taču izskatāmajā gadījumā būtiski ir tas, ka konkrētā bezdarbība ir noziedzīgs nodarījums, proti, faktiskā rīcība ir jau transformējusies par noziedzīgu nodarījumu, un tas ir atzīts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu krimināllietā.

Ja personai nemantiskais kaitējums vai zaudējumi ir nodarīti ar noziedzīgu nodarījumu, tad primāri kārtība, kādā ir atlīdzināms šāds kaitējums vai zaudējumi, ir regulēta Kriminālprocesa likumā. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 22.pantu personai, kurai ar noziedzīgu nodarījumu radīts kaitējums, ņemot vērā tās morālo aizskārumu, fiziskās ciešanas un mantisko zaudējumu, tiek garantētas procesuālās iespējas morālas un materiālas kompensācijas pieprasīšanai un saņemšanai. Savukārt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 350.panta pirmajai daļai kompensācija ir naudas izteiksmē noteikta samaksa, ko persona, kura ar noziedzīgu nodarījumu radījusi kaitējumu, samaksā cietušajam kā gandarījumu par morālo aizskārumu,

fiziskajām ciešanām un mantisko zaudējumu. Turklāt Kriminālprocesa likuma 350.panta otrajā daļā ir uzsvērts, ka kompensācija ir krimināltiesisko attiecību noregulējuma elements, ko apsūdzētais samaksā brīvprātīgi vai uz tiesas nolēmuma vai prokurora priekšraksta par sodu pamata.

Kriminālprocesa likums paredz, ka jautājumu par atlīdzinājumu cietušais var risināt arī civilprocesuālā kārtībā. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 350.panta trešo daļu, ja cietušais uzskata, ka ar kompensāciju nav atlīdzināts viss radītais kaitējums, viņam ir tiesības prasīt tā atlīdzināšanu Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Nosakot atlīdzības apmēru, jāņem vērā kriminālprocesā saņemtā kompensācija.

Tātad no šā regulējuma izriet, ka noziedzīga nodarījuma gadījumā primāri par nodarīto kaitējumu un par zaudējumiem atbild tieši persona, kura ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, un šī persona atbild Kriminālprocesa likumā un Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

[6] Taču tas nenozīmē, ka publiskai personai, kuras amatpersona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, nevar iestāties nekāda atbildība. Publiskai personai var iestāties atbildība subsidiāri kā darba devējam, pamatojoties uz Civillikuma 1782.pantu. Saskaņā ar minēto normu, ja kāds nepiegiež vajadzīgo uzmanību, izvēloties kalpotājus un citus darbiniekus, un nepārliecinās papriekš par viņu spējām un noderību izpildīt viņiem uzliekamās pienākumus, tad viņš atbild par zaudējumiem, ko viņi ar to nodarījuši trešajai personai. Līdz ar to cietušajam ir tiesības subsidiāri vērsties arī pret amatpersonas darba devēju civilprocesuālā kārtībā.

[7] Administratīvā procesa likums un Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums regulē kārtību, kādā var saņemt atlīdzinājumu par kaitējumu vai zaudējumiem, kuri ir nodarīti ar administratīvo aktu, faktisko rīcību vai citām administratīvā procesa kārtībā pārbaudāmām iestādes darbībām valsts pārvaldes jomā. Šo likumu mērķis nav nodrošināt atlīdzinājumu cietušajam par kaitējumu vai zaudējumiem, kas nodarīti ar noziedzīgu nodarījumu, tostarp tādu noziedzīgu nodarījumu, kuru ir izdarījusi valsts amatpersona.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 50.panta piekto daļu, Augstākās tiesas priekšsēdētājs un departamentu priekšsēdētāji

nolēma

atzīt, ka [pers.A] pieteikums, kurā lūgts uzlikt Valsts meža dienestam pienākumu atlīdzināt [pers.A] ar valsts amatpersonas izdarītu noziedzīgu nodarījumu nodarītos mantiskos zaudējumus, nav pakļauts izskatīšanai administratīvajā tiesā.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs
Departamentu priekšsēdētāji V.Krūmiņa,
A.Strupiņš, P.Dzalbe

TIESU PRAKSES APKOPOJUMI

CIVILLIETU DEPARTAMENTA
PRAKSES APKOPOJUMS PAR
GODA UN CIENAS CIVILTIESISKO
AIZSARDZĪBU

Augstākās tiesas interneta vietnē publicētais Civillietu departamenta prakses apkopojums lietās par Civillikuma 2352.¹ pantā regulēto goda un cieņas aizskārums, kas izskatītas laika posmā no 2000.gada līdz 2018.gadam.¹ Apkopojums papildināts ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām lietās, kur tiesa, piemērojot Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju, līdzsvarojusi no privātās dzīves neaizskaramības izrietošās tiesības uz goda un cieņas aizsardzību un tiesības uz vārda brīvību, kā arī sniegusi citas norādes goda un cieņas aizsardzības jautājumos.

Civillikuma 2352.¹ pants, kas ietverts Civillikuma deviņpadsmitās nodaļas pirmajā apakšnodaļā, ir speciālā tiesību norma iepretim Civillikuma 1635.pantam un paredz civiltiesisku atbildību² par neatļautu darbību, kas atbilst vairākiem tiesiskā sastāva kritērijiem, kuru konstatēšana ir priekšnoteikums šī Civillikuma panta normu piemērošanai. Proti, pamats piemērot civiltiesisko aizsardzību saskaņā ar Civillikuma 2352.¹ pantu rodas, ja par personu ir izplatītas nepatiesas, godu un cieņu aizskarošas ziņas. Tātad, lai konstatētu šīs normas tiesisko sastāvu, tiesai, pirmkārt, ir jākonstatē, ka noteikta informācija ir izplatīta publiski, nevis aizskartajai personai izteikta privāti. Otrkārt, tiesai jāpārliecinās, ka prasījums attiecas uz publiski izplatītām ziņām, nevis uz viedokli. Treškārt, tiesai jānovērtē, vai izplatītās ziņas ir prasītāja godu un cieņu aizskarošas. Ceturtkārt, ir jānoskaidro, vai ziņu izplatītājs nevar pierādīt, ka šīs ziņas ir patiesas.

Ja kāds no šiem priekšnosacījumiem nav konstatējams, pastāv iespēja prasību pamatot ar vispārīgo normu, kas nosaka atbildību par neatļautu darbību – Civillikuma 1635. pantu.³ Saskaņā ar Civillikuma 1635. pantu var iestāties atbildība, piemēram, par godu un cieņu aizskarošu viedokļa izplatīšanu⁴ vai arī par tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību pārkāpumu, kas var izpausties kā personas privātuma aizskārums ar personas pieminējumu literārā darbā,⁵ nepieņemamā formā atspoguļotas biogrāfiskas detaļas par personu⁶ vai kā personas fiziskās integritātes, personiskā noslēpuma

un tiesību uz savu attēlu pārkāpums, ja bez personas piekrišanas publicēta fotogrāfija, kas uzņemta, personai atrodoties privātos apstākļos.⁷

Goda un cieņas aizskārums konstatēšana

Ar godu un cieņu aizskarošu ziņu izplatīšanu jāsaprot to publicēšana, pārraidīšana radio, televīzijā vai to paziņošana (izziņošana) citā veidā, tostarp, mutvārdos, nenoteiktam personu lokam vai kaut vienai personai.⁸ Turpretim, piemēram, subjektīvās aizdomas, kas izteiktas trešajai personai⁹, puses paskaidrojumi tiesai¹⁰ vai personai izsniegts atteikums pieņemt to darbā¹¹ nav atzīstams par ziņu izplatīšanu.

Fakti ir pakļauti patiesības pārbaudei, un to pastāvēšana var tikt pierādīta. Gadījumā, ja kāds apgalvo faktu, kas aizskar personas godu un cieņu, tad šī fakta izplatītājam jāpierāda izteikuma atbilstība patiesībai.¹² Turpretim viedoklis nevar būt ne patiess, ne nepatiess, un ar viedokļa paušanu nevar aizskart reputāciju. Pretējā gadījumā plašsaziņas līdzekļi nevarētu veikt uzdevumu, kam tie ir paredzēti – informēt sabiedrību par aktuāliem un tai svarīgiem jautājumiem.¹³ Ziņas un viedokļa nošķiršanā būtiskākā ir nevis izteikuma gramatiskā interpretācija vai tas, ka izteikums pausts apgalvojuma vai pieņēmuma formā¹⁴, bet gan publikācijas vai izteikuma kopējais konteksts.

Turklāt ne jebkura kļūdaina vai neprecīza informācija var tikt atzīta par aizskarošu un izraisīt mantiskas kompensācijas piešķiršanu.¹⁵ Svarīga ir arī izteiksmes forma, kas garantē radošu vidi un aizsargā personas tiesības brīvi paust savus uzskatus, pārdzīvojumus un pieredzi, izvēloties tai pēc pašas ieskatiem atbilstošākos mākslinieciskās izteiksmes veidus.¹⁶ Tāpat arī jāņem vērā konteksts, kādā izteikums pausts. Piemēram, ir vispāratzīts, ka politiķa cieņas aizsardzība vienmēr ir samērojama ar sabiedrības interesēm, un tiesai, vērtējot, vai ticis aizskarts politiķa gods un cieņa, šis konteksts ir jāņem vērā.¹⁷

Pierādīšanas pienākums attiecībā uz goda un cieņas aizskārums pastāvēšanu ir prasītājam, jo tikai prasītājs ir

¹ Apkopojums pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojuumi/civiltiesibas>.

² Arī Krimināllikumā paredzēta atbildība par goda un cieņas aizskārums, ja tam ir neslavas celšanas raksturs (Krimināllikuma 157.pants – neslavas celšana). Turpretim Krimināllikuma 156.pants, kas paredzēja atbildību par goda aizskaršanu, ir izslēgts ar 2009.gada 19.novembra likuma grozījumiem.

³ Civillikuma 2352.1 pants ir speciālā tiesību norma pret Civillikuma 1635.pantu. Sk.: Augstākās tiesas 2014.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr.SK-181/2014 (C31386210) 11.punktu; 2018.gada 29.marta spieduma lietā Nr.SK-72/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0329.C27134514.1.S) 10.punktu.

⁴ Augstākās tiesas 2017.gada 21.februāra spriedums lietā Nr.SK-26/2017 (C30706512), 6.punkts.

⁵ Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 12.septembra spriedums lietā Nr.SK-482/2012 (C04235008), 9.punkts.

⁶ Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 1.februāra paplašinātā sastāva spriedums lietā Nr.SK-8/2012 (C30332306), 9.punkts.

⁷ Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 20.aprīļa spriedums lietā Nr.SK-161/2011 (C20173308), 8.punkts.

⁸ Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 31.maija spriedums lietā Nr.SK-250/2013 (C11050911), 6.punkts.

⁹ Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 31.maija spriedums lietā Nr.SK-250/2013 (C11050911), 8.punkts.

¹⁰ Augstākās tiesas 2015.gada 22.decembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-1791/2015 (C40145611).

¹¹ Augstākās tiesas Senāta 2002.gada 8.maija spriedums lietā Nr.SK-297/2002.

¹² Augstākās tiesas 2017.gada 6.marta spriedums lietā Nr.SK-98/2017 (C17150712), 6.2.2.punkts.

¹³ Augstākās tiesas 2017.gada 23.februāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-749/2017 (C27251812), 5.punkts.

¹⁴ Sk. Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 25.novembra spriedumu lietā Nr.SK-276/2009 (C27054205). Sal. Augstākās tiesas 2017.gada 9.februāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SK-927/2017 (C28332514) 4.punktu.

¹⁵ Augstākās tiesas 2017.gada 20.oktobra spriedums lietā Nr.SK-233/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1020.C27151112.2.S), 7.3. punkts; 2017.gada 22.decembra spriedums lietā Nr.SK-25/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1222.C31477710.1.S), 6.2.punkts.

¹⁶ Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 12.septembra spriedums lietā Nr.SK-482/2012 (C04235008), 9.2.punkts.

¹⁷ Sk. Augstākās tiesas 2017.gada 5.oktobra sprieduma lietā Nr.SK-208/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1005.C17115713.1.S) 11.–13.punktu.

spējīgs sniegt paskaidrojumus un pierādīt to, kā aizskārums izpaudies, ietekmējis viņa godu sabiedrības vai atsevišķu personu acīs un pašvērtējumu (cieņu). Tiesa dod savu vērtējumu, vai izplatītās ziņas uzskatāmas par aizskarošām. Savukārt atbildētāja pienākums, ja viņš iebilst pret prasību, ir iesniegt pierādījumus par to, ka ziņas atbilst patiesībai.¹⁸

Tiesību aizsardzības līdzekļi un tiesību subjekti prasībā par godu un cieņas aizsardzību

Atzīstot, ka dokumentā ietvertās ziņas ir gan godu un cieņu aizskarošas, gan nepatiesas, tiesai jānosaka spriedumā tāds aizskarto tiesību novēršanas veids, kādu attiecīgām gadījumam paredz Civillikuma 2352.¹ pantā ietvertās normas.¹⁹

Likumdevējs paredzējis civiltiesisko aizsardzību pret dažādā veidā (presē, dokumentos, rakstveidā, mutvārdos, ar darbiem) paustām personas godu un cieņu aizskarošām ziņām, nosakot civiltiesiskus aizsardzības līdzekļus atkarībā no veida, kādā ziņas paustas. Gadījumā, ja godu un cieņu aizskarošas, nepatiesas ziņas izplatītas presē, tās jāatsauc, savukārt gadījumā, ja tās ir norādītas dokumentā, dokuments ir jāapmaina pret tādu, kurā šādas ziņas nav ietvertas.²⁰

Tiesu praksē atlīdzinājums naudā tiek noteikts, ja personai ir nodarīts būtisks morālais kaitējums. Rakstveida vai publiska atvainošanās un iepriekšējā stāvokļa atjaunošana ir biežāk sastopamie atlīdzinājumi par morālo kaitējumu, kas nav smags.²¹ Nosakot atlīdzinājumu par nodarīto morālo kaitējumu, tiesa pauž savu nostāju par aizskarto tiesību un paša tiesību aizskāruma nozīmīgumu. Pārāk augsts atlīdzinājuma apmērs par nodarīto kaitējumu sakarā ar nepatiesu, godu un cieņu aizskarošu ziņu izplatīšanu var nebūt adekvāts, ja to salīdzina ar morālā kaitējuma atlīdzības apmēru, ko tiesa citās lietās noteikusi par personisku aizskārumu sakarā ar miesas bojājumu nodarīšanu, nepamatotu aizturēšanu, vai arī par kaitējumu, kas nodarīts noziedzīga nodarījuma rezultātā.²²

Augstākās tiesas prakse liecina, ka Civillikuma 2352.¹ pants aizsargā ne vien fiziskās personas godu un cieņu, bet arī juridiskas personas, piemēram, komercsabiedrības²³, biedrības²⁴ vai politiskā partijas²⁵

¹⁸ Augstākās tiesas 2018.gada 28.februāra spriedums lietā Nr.SK-61/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0228.C27112214.1.S), 8.punkts. Sk. arī 2018.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr.SK-68/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0228.C31370910.1.S) 9.2.punktu; 2014.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr.SK-181/2014 (C31386210) 11.punktu; Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 9.februāra sprieduma lietā Nr.SK-60/2011 (C28081907) 7.punktu; 2011.gada 14.septembra spriedumu lietā Nr.SK-254/2011 (C27085108); 2004.gada 3.marta spriedumu lietā Nr.SK-102/2004.

¹⁹ Augstākās tiesas 2018.gada 28.februāra spriedums lietā Nr.SK-61/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0228.C27112214.1.S), 10.punkts.

²⁰ Augstākās tiesas 2018.gada 28.februāra spriedums lietā Nr.SK-61/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0228.C27112214.1.S), 8.punkts.

²¹ Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 31.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-886/2013 (C27165609).

²² Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 5.oktobra paplašinātā sastāva spriedums lietā Nr.SK-209/2011 (C04379105), 14.3.punkts.

²³ Augstākās tiesas 2018. gada 9. janvāra spriedums lietā Nr.SK-16/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0109.C27131713.1.S); 2018.gada 26.februāra spriedums lietā Nr.SK-23/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0226.C12096213.1.S); 2017.gada 9.februāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-927/2017 (C28332514); Augstākās tiesas Senāta 2005.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr.SK-41/2005 (C2839702).

²⁴ Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 12.augusta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-550/2013 (C28107006).

²⁵ Augstākās tiesas 2017.gada 31.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-1599/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1031.C29722714.1.L); 2017.gada 21.februāra spriedums lietā Nr.SK-26/2017 (C30706512); 2016.gada 12.maija rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-1637/2016 (C30621614).

reputāciju. Prasītājs var aizsargāt arī savu kā fiziskās personas profesionālo reputāciju.²⁶ Uzlikt pienākumu atsaukt godu un cieņu aizskarošās ziņas var to izplatītājam, kas nozīmē, ka šādu ziņu izplatītājam ir jābūt lietā atbildētāja statusā.²⁷

Reinis Markvarts,

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA PRAKSE KONKURENCES LIETĀS

Apkopojums veidots kā Konkurences likuma normu komentārs, kurā tiesas nolēmumos atrodamās atziņas sakārtotas pēc attiecīgajiem likuma pantiem – norādīts attiecīgās tiesību normas teksts, bet pēc tam saistībā ar konkrēto tiesību normas interpretāciju un piemērošanu paustās tiesas atziņas.

Apkopojumā ietverti nozīmīgākie Augstākās tiesas nolēmumi laikā no 2007.gada līdz 2018.gadam, īpaši aplūkojot tādus jautājumus kā konkurenci ierobežojošas darbības, tostarp aizliegtās vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, atbildība par konkurenci ierobežojošajām darbībām, tirgus dalībnieku apvienošanās kontrole, lietas izpētes procedūra, kā arī soda naudas noteikšana. Apkopojumā ir iekļautas atziņas no vairāk nekā 150 nolēmumiem, tostarp atziņas no atsevišķiem Satversmes tiesas, Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības Tiesas nolēmumiem.

Tiesu prakses apkopojumu sagatavoja Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks Aleksandrs Potaičuks.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA PRAKSE FINANŠU UN KAPITĀLA TIRGUS KOMISIJAS LIETĀS

Finanšu un kapitāla tirgus komisija regulē un pārbauda Latvijas banku, krājaizdevu sabiedrību, apdrošināšanas sabiedrību un apdrošināšanas starpnieku, finanšu instrumentu tirgus dalībnieku, privāto pensiju fondu, maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu darbību.

Apkopojumā ietverti nozīmīgākie Augstākās tiesas nolēmumi šajā lietu kategorijā laikā no 2006.gada līdz 2018.gada septembrim.

Īpaši aplūkoti tādi jautājumi kā atbildība un sankciju piemērošana, uzraudzības iestāžu sadarbība ar Finanšu un kapitāla tirgus komisiju, Komisijas kompetence un ierobežojumi pārsūdzēt Komisijas lēmumus administratīvajā tiesā.

Tiesu prakses apkopojumu sagatavoja Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks Aleksandrs Potaičuks.

²⁶ Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 5.oktobra paplašinātā sastāva spriedums lietā Nr.SK-209/2011 (C04379105), 12.3.3.punkts.

²⁷ Augstākās tiesas 2018.gada 22.februāra spriedums lietā Nr.SK-86/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0222.C33288114.1.S), 15.punkts.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA PRAKSE PAR ADMINISTRATĪVAJĀM TIESĀM PAKĻAUTIEM PRASĪJUMIEM

Par Senāta Administratīvo lietu departamenta atziņu apkopojumu jautājumā par administratīvajām tiesām pakļautiem prasījumiem departamenta priekšsēdētāja Veronikas Krūmiņa norāda: „Ne visos gadījumos, kad persona nav apmierināta ar valsts (pašvaldības) iestādes lēmumu vai rīcību, var vērsties administratīvajā tiesā. Administratīvo tiesu kompetencē ir kontrolēt iestāžu rīcību tikai saistībā ar administratīvajiem aktiem, faktisko rīcību vai publisko tiesību līgumiem. Ne visi iestāžu pieņemtie lēmumi ir administratīvie akti un ne katra iestādes rīcība ir faktiskā rīcība. Līdz ar to šāds apkopojums ir labs palīgs ikvienam, lai atpazītu, kādos gadījumos ir pamats vērsties administratīvajā tiesā.”

Apkopojumam pamatā ir nolēmumi, kuri pieņemti laikā no 2017.gada janvāra līdz 2018.gada decembrim. Pārskatīti aptuveni 220 nolēmumi, apkopojumā iekļautas atziņas no 115 nolēmumiem.

Atziņas ir sistematizētas pēc diviem kritērijiem – vispirms pēc administratīvo tiesību teorijas jautājumiem, pēc tam pēc tiesību nozares (jautājumu būtības). Tādējādi dažu nolēmumu atziņas lietotāja ērtības labad tiek atkārtotas abās nodaļās.

Apkopojumu sagatavoja Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultants Kaspars Kukmilks, sadarbojoties ar nodaļas vadītāju Anitu Zikmani, padomnieku Aleksandru Potaičuku un Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju Veroniku Krūmiņu.

*Visi tiesu prakses apkopojumi pieejami
Augstākās tiesas mājaslapā www.at.gov.lv sadaļā
Judikatūra/ Tiesu prakses apkopojumi*

TIESU DIALOGS

PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS UN SATVERSMES TIESAS DIALOGU 2018.GADĀ

IESNIEGTIE PIETEIKUMI SATVERSMES TIESĀ

2018.gadā Augstākā tiesa Satversmes tiesā ir vērsusies ar četriem pieteikumiem. Pārskatā atspoguļota šo lietu būtība un Satversmes tiesai izteiktais prasījums atzīt normu par spēkā neesošu.

Lieta Nr.2019-01-01

Lietā pieteicējs vērsās bāriņtiesā, lūdzot viņu atzīt par savas laulātās dēla un meitas adoptētāju. Bāriņtiesa atteica atzīt pieteicēju par bērnu adoptētāju, jo pieteicējs agrāk ir bijis sodīts par tišiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu. Tādējādi iestāde uzskatīja, ka pastāv Civillikuma 163.panta ceturtajā daļā noteiktais ierobežojums personai kļūt par adoptētāju. Tomēr lietas apstākļi liecināja, ka starp pieteicēju un adoptējamiem bērniem ir konstatējama faktiskās ģimenes pastāvēšana, turklāt pieteicējam un viņa laulātajai ir arī kopīgs bioloģiskais bērns, kas dzīvo šajā ģimenē; pieteicēja noziedzīgie nodarījumi izdarīti 1998. un 2000.gadā, un sodāmība ir dzēsta; bāriņtiesas psihologs savā atzinumā ir secinājis, ka pieteicējs ir ar emocionāli stabili, harmonisku, labestīgu un atbildīgu personību. Vērtējot Civillikuma 163.panta ceturto daļu, Augstākā tiesa atzina, ka likumdevējs pēc būtības nav izvērtējis absolūta aizlieguma piemērošanas sekas, kā arī nav pamatojis, ka šāds aizliegums ir nepieciešams tieši konkrētajā apmērā un, paredzot izņēmumus no šā absolūta aizlieguma, pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis netiktu sasniegts līdzvērtīgā kvalitātē. Tādējādi likumdevējs nav izvērtējis absolūta aizlieguma samērīgumu. Līdz ar to Augstākā tiesa nolēma iesniegt

pieteikumu Satversmes tiesai par Civillikuma 163.panta ceturtais daļas 1.punkta neatbilstību Satversmes 96. un 110.pantam¹. Satversmes tiesa nolēma ierosināt lietu.

Lieta Nr.2018-24-01

Pamatojoties uz Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 28.panta otro daļu, ieslodzītā korespondence tika pakļauta kontrolei (cenzēšanai). Šajā lietā Augstākā tiesa, pirmkārt, uzskatīja, ka minētā norma nav pietiekami precīza un nenodrošina pietiekamu aizsardzību pret iestādes patvaļu, jo nesatur skaidri formulētus šīs normas piemērošanas kritērijus. Otrkārt, tiesa atzina, ka konkrētajā gadījumā apstrīdētajā normā paredzētais tiesību ierobežojums ir efektīvs veids, kādā nodrošināt leģitīmā mērķa sasniegšanu. Taču leģitīmo mērķi var sasniegt arī ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Mazāk ierobežojošs līdzeklis būtu tāds tiesiskais regulējums, kas paredzētu korespondences kontrolei ierobežojošus nosacījumus, konkrētāk identificējot gadījumus, kad vispār kontrole ir veicama, nosakot kontroles ilgumu un, iespējams, paredzot arī dažādas kontroles veidus dažādās situācijās. Tas nodrošinātu arī efektīvāku iestādes resursu izmantošanu, koncentrējot to uz gadījumiem, kad tiešām pastāv paaugstināts sabiedrības drošības apdraudējuma vai citu cilvēku tiesību aizskārums risks. Turklāt tiesa uzskatīja, ka jebkurā gadījumā indivīda tiesību ierobežojums automātiskas un tik plašas korespondences kontroles gadījumā krietni pārsniedz sabiedrības gūto labumu. Lai arī apcietinātās personas gadījumā risks, ka šī persona varētu ietekmēt izmeklēšanu, varētu attaisnot šīs personas korespondences brīvības ierobežošanu, taču tas nevar būt par pamatu tik plašai visas privātās korespondences kontrolei. Līdz ar to Augstākā tiesa nolēma iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai par Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 28.panta otrās daļas (redakcijā, kas bija spēkā no 2011.gada 11.augusta līdz 2018.gada 3.janvārim), ciktāl tā paredzēja, ka izmeklēšanas cietuma darbinieki kontrolē apcietinātā saraksti (izņemot

¹ Augstākās tiesas 2018.gada 7.decembra lēmums lietā Nr.SKA-480/2018 (ECLI:LV:AT:2018:1207.A420154116.2.L).

saraksti ar šā likuma 15.panta trešajā daļā minētajiem adresātiem), neatbilstību Satversmes 96.pantam². Satversmes tiesa nolēma ierosināt lietu.

Lietā Nr.2018-21-01

Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra pārtrauca izmaksāt atlīdzību ārvalsti dzīvojošam aizbildnim – pensionārei, kas bija aizbildne savai mazmeitai – par tā pienākumu pildīšanu un pieprasīja atmaksāt pārmaksāto atlīdzību. Augstākā tiesa konstatēja, ka no tiesību normām izriet, ka atlīdzību par aizbildņa pienākumu pildīšanu var saņemt vienīgi Latvijas teritorijā pastāvīgi dzīvojoša persona. Apstrīdētās normas rada atšķirīgu attieksmi pret noteiktu personu grupu atkarībā no tā, kurā valstī ir aizbildņa un bērna patstāvīgā dzīvesvieta. Augstākā tiesa nesaskatīja objektīvu un saprātīgu pamatu atšķirīgas attieksmes noteikšanai pret tiem bērniem, kuru aizbildnis dzīvo ārvalstīs, tādēļ nolēma iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai par Valsts sociālo pabalstu likuma 4.panta pirmās daļas un 20.panta pirmās daļas 2.punkta, ciktāl tas attiecas uz atlīdzību par aizbildņa pienākumu pildīšanu, neatbilstību Satversmes 91. un 109.pantam³. Satversmes tiesa nolēma ierosināt lietu.

Lietā Nr.2018-09-0103

Lietā pieteicējs saukts pie administratīvās atbildības par administratīvo pārkāpumu, kā papildsodu piemērojot pārkāpuma rīka – transportlīdzekļa – konfiscēšanu. Ar Nodrošinājuma valsts aģentūras lēmumu pieteicējam uzlikts pienākums segt izdevumus par administratīvā pārkāpuma lietā izņemto preču un transportlīdzekļa nodošanu glabāšanā un glabāšanu. Lietā radās strīds par izdevumu, kas radušies sakarā ar lietā izņemto mantu glabāšanu un kas pieteicējam kā personai, kura ir saukta pie administratīvās atbildības, ir jāsedz, apmēru un to samērīgumu. Augstākā tiesa citastarp atzina, ka pastāv saudzējošāki līdzekļi, kas mazāk ierobežotu personai Satversmē noteiktās pamattiesības, un līdz ar to ierobežojums neatbilst arī samērīguma principam. Augstākā tiesa nolēma iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 257.panta astotās daļas un Ministru kabineta 2010.gada 7.decembra noteikumu Nr.1098 „Noteikumi par rīcību ar administratīvo pārkāpumu lietā izņemto mantu un dokumentiem” 74.punkta neatbilstību Satversmes 92. un 105.pantam⁴. Satversmes tiesa nolēma ierosināt lietu.

SATVERSMES TIESAS PIENĒMTIE NOLĒMUMI UN TO ĪSTENOŠANA

2018.gadā Satversmes tiesa ir pabeigusi izskatīt 6 Augstākās tiesas iesniegtus pieteikumus. Pārskatā iezīmēta katras lietas būtība un Satversmes tiesas nospriests.

Lietā Nr.2018-09-0103

Satversmes tiesa nosprieda atzīt Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 257.panta astoto daļu redakcijā, kas bija spēkā līdz 2018.gada 4.jūlijam, un Ministru kabineta 2010.gada 7.decembra noteikumu Nr.1098 „Noteikumi

par rīcību ar administratīvo pārkāpumu lietās izņemto mantu un dokumentiem” 74.punktu, ciktāl no šīm normām izriet pienākums personai, kura saukta pie administratīvās atbildības, segt izdevumus par administratīvā pārkāpuma lietā izņemtas mantas un dokumentu glabāšanu līdz brīdim, kad kļūst izpildāms lēmums par šīs personas saukšanu pie administratīvās atbildības, par atbilstošu Satversmes 105. pantam un 92.pantam. Šajā lietā administratīvajā tiesā vērsās persona, kurai Nodrošinājuma valsts aģentūra noteica pienākumu segt izdevumus par administratīvā pārkāpuma lietā izņemtas mantas glabāšanu. Aprēķinātā izdevumu summa par mantas glabāšanu vairākas reizes pārsniedza personai uzliktā administratīvā soda apmēru.

Satversmes tiesas spriedumā citastarp norādīts, ka iestādei un administratīvajai tiesai ir pienākums nodrošināt, ka administratīvā pārkāpuma lietā izņemtas mantas glabāšanas izdevumu aprēķināšanā un to atlīdzinājuma pieprasīšanā personas pamattiesības tiek ierobežotas samērīgi. Pienākums ievērot samērīguma principu nozīmē, ka aģentūrai un administratīvajai tiesai ikvienā gadījumā ir jāvērtē administratīvā pārkāpuma lietā izņemtas mantas glabāšanas izdevumu samērība, citastarp ņemot vērā personai piemēroto sodu, tās mantisko stāvokli, kā arī rīcību procesa virzībā un apsverot, vai vispār bija nepieciešams izņemto mantu turēt valsts rīcībā. Atbilstoši piemērojot apstrīdēto regulējumu, tiktu nodrošināta samērīguma principa ievērošana katrā konkrētajā gadījumā.⁵

Ņemot vērā Satversmes tiesas spriedumu, Senāts atcēla apgabaltiesas spriedumu daļā, ar kuru pieteicēja pieteikums tika apmierināts, un lēma nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas kārtībā. Apgabaltiesai būs jānoskaidro, vai tiesiskās sekas, kas personai radušās izņemtas mantas glabāšanas ilguma dēļ, ir saprātīgas un samērīgas ar personas tiesību uz īpašumu ierobežošanu.⁶

Lietā Nr.2017-18-01

Lietā aplūkots jautājums par jaunizveidotām draudzēm noteikto aizliegumu izveidot reliģisko savienību (baznīcu) pirms desmit gadus ilgā pārreģistrācijas perioda beigām, kā arī ierobežojumu vienā konfesijā izveidot tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu). Lietā bija saistīta ar reliģiskas kopienas „Latvijas Pareizticīgā Autonomā Baznīca” tiesībām izveidot reliģisko savienību (baznīcu). Šajā lietā Satversmes tiesa nosprieda atzīt Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otro daļu, ciktāl tā neparedz tiesības draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valsti jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), izveidot reliģisku savienību (baznīcu) pirms desmit gadus ilga pārreģistrācijas perioda beigām, par neatbilstošu Satversmes 99. un 102.pantam. Tāpat Satversmes tiesa nosprieda atzīt Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešo daļu un 8.panta ceturto daļu par neatbilstošām Satversmes 99. un 102.pantam.

Satversmes tiesa savā spriedumā citastarp norādīja, ka apstrīdētajās normās ietvertā ierobežojuma legītimos mērķus var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem – to, ka reliģisko organizāciju darbības atbilstību normatīvajiem aktiem uzrauga tiesībaizsardzības iestādes. Satversmes tiesa atzina, ka šāds citu cilvēku tiesību un sabiedrības

² Augstākās tiesas 2018.gada 22.novembra lēmums lietā Nr.SKA-141/2018 (ECLI:LV:AT:2018:1122.A420286014.3.L).

³ Augstākās tiesas 2018.gada 13.septembra lēmums lietā Nr.SKA-300/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0913.A420228514.2.L).

⁴ Augstākās tiesas 2018.gada 12.februāra lēmums lietā Nr.SKA-64/2018 (ECLI:LV:AT:2018:1220.A420348114.3.L).

⁵ Satversmes tiesas 2018.gada 14.decembra spriedums lietā Nr.2018-09-0103, 14.4.apakšpunkts.

⁶ Senāta 2019.gada 25.februāra spriedums lietā Nr.SKA-8/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0225.A420348114.4.S).

drošības apdraudējuma novēršanas līdzeklis ir alternatīvs ikgadējam pārreģistrācijas pienākumam, turklāt efektīvi individualizēts.⁷ Tāpat Satversmes tiesa uzskatīja, ka noteiktais ierobežojums, kas liedz draudzēm vienas konfesijas ietvaros reģistrēt vairāk nekā vienu baznīcu, pats par sevi nav nepieciešams nedz citu cilvēku tiesību, nedz sabiedrības drošības aizsardzībai.⁸

Ņemot vērā Satversmes tiesas spriedumu, Augstākā tiesa atcēla apgabaltiesas spriedumu un nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai apgabaltiesai.⁹

Lieta Nr.2017-12-01

Šajā lietā Satversmes tiesa nosprieda atzīt likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” (redakcijā, kas bija spēkā no 2010.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 31.decembrim) 12.panta 12.³ un 12.⁵daļu tiktāl, ciktāl tās nenodrošina pievienotās vērtības nodokļa pārmaksas atgriešanu nodokļu maksātājam saprātīgā termiņā, par neatbilstošām Satversmes 105.pantam. Tāpat Satversmes tiesa nosprieda attiecībā uz personām, kurām tika piemērotas apstrīdētās normas un kuras ir uzsākušas savu tiesību aizsardzību Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā, bet attiecībā uz kurām administratīvais process vēl nav noslēdzies, atzīt likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” (redakcijā, kas bija spēkā no 2010.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 31.decembrim) 12.panta 12.³ un 12.⁵daļu tiktāl, ciktāl tās nenodrošina pievienotās vērtības nodokļa pārmaksas atgriešanu nodokļu maksātājam saprātīgā termiņā, par neatbilstošām Satversmes 105.pantam un spēkā neesošām no to spēkā stāšanās brīža. Lieta bija saistīta ar Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektora lēmumu, ar kuru, pamatojoties uz apstrīdētajām normām, nodokļu maksātāja pievienotās vērtības nodokļa pārmaksa pārcelta uz nākamo taksācijas periodu līdz taksācijas gada beigām.

Satversmes tiesa savā spriedumā citastarp identificēja, ka atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas atziņām trīs mēneši ir saprātīgs pievienotās vērtības nodokļa pārmaksas atgriešanas termiņš, bet tādu termiņu, kas sasniedz un pārsniedz sešus mēnešus, Eiropas Savienības Tiesa atzinusi par nesaprātīgu. Šajā sakarā nacionālajā regulējumā noteiktais termiņš, kurā pievienotās vērtības nodokļa pārmaksa tiek atmaksāta nodokļu maksātājam, var svārstīties no aptuveni viena mēneša līdz vienam gadam un pat ilgāk. Radītā finanšu sloga kompensēšana ar nokavējuma procentiem likumā „Par pievienotās vērtības nodokli” nav noteikta, kas savukārt nozīmē, ka konkrētās normas neatbilst pievienotās vērtības nodokļa neitralitātes principam. Tādēļ normās noteiktais pamattiesību ierobežojums nav samērīgs un apstrīdētās normas ir atzīstamas par neatbilstošām Satversmes 105.pantam.¹⁰

Ņemot vērā Satversmes tiesas spriedumu, Augstākā tiesa atstāja negrozītu apgabaltiesas spriedumu, ar kuru pieteicēja pieteikums noraidīts. Augstākā tiesa atzina, ka apgabaltiesa vērtējusi pārmaksas pārcelšanu uz vienu nākamo taksācijas periodu, kas pieteicējas gadījumā ir 3 mēneši. Ņemot vērā Eiropas Savienības

Tiesas praksi, apgabaltiesa ir pareizi secinājusi, ka trīs mēneši ir atzīstami par saprātīgu nodokļa pārmaksas pārcelšanas termiņu. Apgabaltiesai bija arī jāpārbauda, vai ar konkrēto lēmumu netiek pārcelta pārmaksa, kas ir izveidojusies 1.ceturksnī, un šādu apstākļu esības gadījumā jānovērtē pārmaksas neatmaksāšanas samērīgums. Lai arī apgabaltiesa šādai pārbaudei nebija pievērsusies, no lietas materiāliem (piemēram, no pievienotās vērtības nodokļa deklarācijas) bija acīmredzams, ka ar pārsūdzēto lēmumu uz 3.taksācijas periodu ir pārcelta tikai tāda pārmaksa, kas ir izveidojusies 2.taksācijas periodā. Tādējādi apgabaltiesa konkrētās lietas apstākļos pamatoti vērtēja pārmaksas pārcelšanas samērīgumu tikai par 3 mēnešiem.¹¹

Lieta Nr.2018-04-01

Satversmes tiesa nosprieda atzīt likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” 7.panta trešo daļu par atbilstošu Satversmes 105.pantam. Šajā lietā persona vērsās pret pašvaldības domes lēmumu, ar kuru tai aprēķināta nekustamā īpašuma nodokļa papildlikme par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi par visu 2011.gadu, lai gan šī persona nekustamo īpašumu pārdeva 2011.gada martā. Personas ieskatā, tā nevarēja būt atbildīga par lauksaimniecībā izmantojamās zemes neapstrādāšanu, jo savā būtībā šī apstrāde bija jāveic jaunajam nekustamā īpašuma īpašniekam. Satversmes tiesas spriedumā norādīts papildlikmes mērķis – veicināt lauksaimniecībā izmantojamās zemes apstrādāšanu un izmantošanu lauksaimniecības vajadzībām, tādējādi uzturot to kārtībā. Satversmes tiesa norādīja, ka nekustamā īpašuma īpašniekam ir jāreķinās ar pienākumiem, kas var izrietēt no īpašuma tiesībām, tostarp pienākumiem attiecībā uz lauksaimniecībā izmantojamo zemi. Atbilstoši ilgtspējas principam personai ar rūpību ir jāveicina šādas zemes izmantošana, apstrādāšana un saglabāšana nākamajām paaudzēm. Ne tikai katra individa, bet visas sabiedrības interesēs ir atbildīgi izturēties pret šo dabas resursu. Satversmes tiesa uzsvera, ka privāttiesiskās autonomijas ietvaros lauksaimniecībā izmantojamās zemes īpašniekam ir jāapzinās savi pienākumi. Tādējādi īpašnieks var paredzēt papildlikmes piemērošanu un par tās maksāšanu vienoties un segt to privāttiesiskā kārtībā.¹²

Ņemot vērā Satversmes tiesas spriedumu, Augstākā tiesa atstāja negrozītu apgabaltiesas spriedumu, ar kuru pieteicēja pieteikums tika noraidīts.¹³

Lieta Nr.2017-30-01

Satversmes tiesa nosprieda atzīt Civilprocesa likuma 26.panta pirmo daļu, 128.panta otrās daļas 1.² punkta pirmo teikumu un 132.panta pirmās daļas 6.punktu, ciktāl tie nosaka pienākumu prasības pieteikumā norādīt atbildētāja deklarēto dzīvesvietu, par atbilstošu Satversmes 96.pantam. Lieta saistīta ar pienākuma norādīt prasības pieteikumā atbildētāja deklarētās dzīvesvietas adresi saskanīgumu ar tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību. Satversmes tiesas spriedumā citastarp norādīts, ka iespējamā atbildētāja civillietā pamattiesības uz viņa datu aizsardzību, kas ietvertas

⁷ Satversmes tiesas 2018.gada 26.aprīļa spriedums lietā Nr.2017-18-01, 21.punkta 3.2.apakšpunkts.

⁸ Satversmes tiesas 2018.gada 26.aprīļa spriedums lietā Nr.2017-18-01, 21.punkta 2.apakšpunkts.

⁹ Augstākās tiesas 2018.gada 20.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-23/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0720.A420410213.2.S).

¹⁰ Satversmes tiesas 2018.gada 11.aprīļa spriedums lietā Nr.2017-12-01, 22.punkts.

¹¹ Augstākās tiesas 2018.gada 14.maija spriedums lietā Nr.SKA-11/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0514.A420272113.2.S).

¹² Satversmes tiesas 2018.gada 18.oktobra spriedums lietā Nr.2018-04-01, 20.punkts.

¹³ Augstākās tiesas 2018.gada 30.novembra spriedums lietā Nr.SKA-16/2018 (ECLI:LV:AT:2018:1130.A420342413.3.S).

Satversmes 96.pantā, saduras ar citas personas pamattiesībām uz savu tiesību aizsardzību taisnīgā tiesā civilprocesā. Šis tiesības savukārt aizsargā Satversmes 92.pants. Sekas, kas iespējamajam atbildētājam civilīetā kā datu subjektam rodas Satversmes 96.pantā garantēto pamattiesību ierobežojuma rezultātā, ir viņa datu izpaušana ierobežotā apjomā un tikai konkrētai personai, kura ir pienācīgi pamatojusi šo datu pieprasījumu un kurai ir paredzēta atbildība tādā gadījumā, ja tā attiecīgos personas datus apstrādās prettiesiski. Turpretim, raugoties no to seku viedokļa, kuras varētu rasties prasītājam tad, ja ar iespējamā atbildētāja deklarēto dzīvesvietu saistītie dati netiktu apstrādāti, konkrētajā gadījumā ir jāatzīst, ka prasītājam pieeja tiesai savu tiesību aizsardzībai civilprocesā būtu liegta pēc būtības. Satversmes tiesa secināja, ka labums, ko no iespējamā atbildētāja pamattiesību ierobežojuma gūst sabiedrība, ir lielāks par viņa pamattiesībām nodarīto kaitējumu, tādēļ regulējumu atzina par samērīgu.¹⁴

Secīgi Augstākā tiesa atcēla rajona tiesas spriedumu, ar kuru bija noraidīts pieteikums, un nodeva lietu jaunai izskatīšanai. Augstākā tiesa atzina, ka rajona tiesas apsvērumi par pieteicējas iecerētās civilprasības pieļaujamību un pamatotību ir nevietā, un tiesa kļūdaini secinājusi, ka konkrētajā gadījumā nav konstatējama pieteicējas likumiska interese (interese vērsties tiesā ar civilprasību), kuras nodrošināšanai pieteicējai būtu nepieciešams saņemt tās pieprasītos datus.¹⁵

Lieta Nr.2017-19-01

Lieta par Latvijas Sodų izpildes kodeksa 50.²¹panta piektās daļas, ciktāl tā attiecas uz lēmumu, ar kuru atteikta soda izciešanas režīma mikstināšana, atbilstību Satversmes 92.panta pirmajam teikumam. Lietā regulējums liedza pārsūdzēt brīvības atņemšanas iestādes izvērtēšanas komisijas lēmumu, ar kuru notiesātajam atteikta soda izciešanas režīma mikstināšana. Šajā lietā Satversmes tiesa nolēma izbeigt tiesvedību, jo konstatēts, ka apstrīdētā norma pēc būtības ir zaudējusi spēku, jo kopš 2017.gada 21.decembra Latvijas Sodų izpildes kodeksa 50.²¹pantā notiesātajam ir paredzētas tiesības apstrīdēt izvērtēšanas komisijas lēmumu Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšniekam, pārsūdzēt Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka lēmumu tiesā, kā arī pārsūdzēt attiecīgo pirmās instances tiesas spriedumu kasācijas kārtībā. Turklāt, lai atrisinātu jau ierosinātās administratīvās lietas, kurās iepriekš bija piemērojama minētā norma, nebija nepieciešama normas atzīšana par spēkā neesošu no noteikta brīža pagātnē.¹⁶

Pamatojoties uz minēto, Augstākā tiesa atcēla rajona tiesas tiesneša lēmumu daļā, ar kuru atteikts pieņemt pieteikumu par cietuma izvērtēšanas komisijas lēmumu, un atteikties pieņemt pieteikumu šajā daļā saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 191.panta pirmās daļas 5.punktu.¹⁷

Aleksandrs Potaičuks,

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks

PĀRSKATS PAR LATVIJAS PREJUDICIĀLO NOLĒMUMU LIETĀM 2018.GADĀ

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAI UZDOTIE JAUTĀJUMI

2018.gadā Latvijas tiesas ir pieņēmušas lēmumu uzdot jautājumu Eiropas Savienības Tiesai četrās lietās. Pārskatā sniegta īsa informācija par šo lietu faktiskajiem apstākļiem un Eiropas Savienības Tiesai uzdotie jautājumi.

Lieta C-273/18, Kuršu zeme

Šajā lietā Valsts ieņēmumu dienests nodokļu auditā konstatēja, ka pieteicējas deklarētie darījumi ar pieteicējas darījumu partneri – Latvijas komersantu – faktiski nav notikuši, bet gan attiecīgās preces pieteicēja faktiski ieguvusi no Lietuvas uzņēmuma, pati atvedot preces no Lietuvas, uz savu ražošanas cehu Latvijā. Valsts ieņēmumu dienests konkrētajā gadījumā liedza pieteicējai priekšnodokļa atskaitīšanas tiesības, pamatojoties uz to, ka preču iegādes darījumi, par kuriem pieteicēja atskaitījusi priekšnodokli, esot bijuši simulatīvi. Pieteicējai priekšnodokļa atskaitīšanas tiesības liegtas tādēļ, ka tā iesaistījusies simulatīvu darījumu noformēšanā un bijusi par to informēta, kā rezultātā tai radušās, Valsts ieņēmumu dienesta ieskatā, nepamatotas jeb mākslīgas priekšnodokļa atskaitīšanas tiesības.

Augstākā tiesa 2018.gada 13.aprīlī apturēja tiesvedību un uzdeva Eiropas Savienības Tiesai jautājumu, vai Direktīvas 2006/112/EK¹⁸ 168.panta „a” punkts ir interpretējams tādejādi, ka tam neatbilst liegums atskaitīt priekšnodokli, pamatojoties vienīgi uz nodokļu maksātāja informētu iesaistīšanos simulatīvu darījumu noformēšanā, bet neidentificējot, kādā veidā konkrēto darījumu rezultātā budžetam varētu būt nodarīts zaudējums nesamaksāta vai nepamatoti atprasīta pievienotās vērtības nodokļa veidā, salīdzinot ar situāciju, kad darījumi būtu noformēti atbilstoši to faktiskajiem apstākļiem?¹⁹

Lieta C-329/18, Altic

Šajā lietā Valsts ieņēmumu dienests bija veicis pieteicējas pievienotās vērtības nodokļa auditu un, konstatējot, ka darījumi ar vairākiem pieteicējas sadarbības partneriem nav notikuši, uzlika par pienākumu pieteicējai samaksāt pievienotās vērtības nodokli, soda naudu un nokavējuma naudu. Strīds ir par to, vai pieteicēja, kas piegādāja preces saviem darījumu partneriem, kuriem ir konstatējamas fiktīvu uzņēmumu pazīmes, un nav nosakāma preču izcelsme, zināja vai tai bija jāzina, ka šie darījumi ir iesaistīti krāpšanā pievienotās vērtības nodokļa jomā?

Augstākā tiesa 2018.gada 31.maijā apturēja tiesvedību šajā lietā un uzdeva Eiropas Savienības Tiesai šādus jautājumus:

1) Vai Direktīvas 2006/112/EK 168.panta „a” punkts ir interpretējams tādejādi, ka tam atbilst liegums atskaitīt priekšnodokli, ja nodokļu maksātājs, kas piedalās pārtikas

¹⁴ Satversmes tiesas 2018.gada 11.oktobra spriedums lietā Nr.2017-30-01, 18.3.apakšpunkts.

¹⁵ Augstākās tiesas 2018.gada 31.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-20/2018 (ECLI:LV:AT:2018:1031.A420224915.5.5).

¹⁶ Satversmes tiesas 2018.gada 20.jūnija lēmums lietā Nr.2017-19-01, 7.punkts.

¹⁷ Augstākās tiesas 2018.gada 18.jūlija lēmums lietā Nr.SKA-366/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0718.A420142217.14.L).

¹⁸ Padomes 2006.gada 28.novembra Direktīva 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu.

¹⁹ Augstākās tiesas 2018.gada 13.aprīļa lēmums lietā Nr.SKA-153/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0413.A420292114.2.L).

preču aprītē, ņemot vērā Regulas Nr.178/2002²⁰ mērķi nodrošināt pārtikas nekaitīgumu, kas tostarp tiek īstenots, nodrošinot pārtikas izsekojamību, nav izrādījis lielāku rūpību, kas pārsniedz parasto darījumu veikšanas praksi, darījumu partnera izvēlē, kas pēc būtības ietver pienākumu pārbaudīt savu darījuma partneri, bet tajā pašā laikā ir pārbaudījis pārtikas kvalitāti, tādējādi sasniedzot Regulas Nr.178/2002 mērķi?

2) Vai Regulas Nr.852/2004²¹ 6.pantā un Regulas Nr.882/2004²² 31.pantā noteikta prasība par pārtikas aprītē iesaistītā uzņēmuma reģistrāciju, interpretējot to kopsakarā ar Direktīvas 2006/112/EK 168.panta „a” punktu, uzliek uzņēmuma darījuma partnerim pienākumu pārbaudīt reģistrācijas faktu, un vai šādi pārbaudei ir nozīme, novērtējot to, vai uzņēmuma darījuma partneris zināja vai tam vajadzēja zināt, ka tas iesaistās darījumā ar fiktīvu uzņēmumu, ņemot vērā aprakstīto darījumu specifiku?²³

Lieta C-480/18, PrivatBank

Augstākā tiesa 2018.gada 13.jūlijā apturēja tiesvedību lietā, kas ierosināta, pamatojoties uz AS „PrivatBank” pieteikumu par Finanšu un kapitāla tirgus komisijas lēmuma atcelšanu un zaudējumu atlīdzināšanu, uzdodot Eiropas Savienības Tiesai šādus jautājumus:

1) Vai Direktīvas 2007/64/EK²⁴ 2.panta 2.punktam atbilst tāds valsts tiesiskais regulējums, kas paredz komisijai tiesības izskatīt maksājumu pakalpojumu izmantotāju iesniegumus arī par tādiem maksājumu pakalpojumiem, kas nav sniegti *euro* vai kādas dalībvalsts nacionālajā valūtā, un līdz ar to – konstatēt likuma pārkāpumus un piemērot sankcijas;

2) Vai Direktīvas 2007/64/EK 20.panta 1. un 5.punkts un 21.panta 2.punkts ir interpretējams tādējādi, ka tas paredz kompetentās iestādes uzraudzību un sankciju piemērošanu arī par tādiem maksājumu pakalpojumiem, kas nav veikti *euro* vai jebkurā citā tādas dalībvalsts oficiālā valūtā, kura nav *euro* zonā;

3) Vai kompetentajai iestādei, ja tas nepieciešams Direktīvas 2007/64/EK 20. un 21.pantā minēto uzraudzības funkciju vai arī 80.–82.pantā minēto sūdzību procedūru īstenošanai, ir kompetence izšķirt strīdus starp maksātāju un maksājumu pakalpojumu sniedzēju, kas izriet no Direktīvas 2007/64/EK 75.pantā minētajām tiesiskajām attiecībām, noskaidrojot atbildīgo personu par neizpildītu vai nepareizi izpildītu darījumu;

4) Vai kompetentajai iestādei, īstenojot Direktīvas 2007/64/EK 20. un 21.pantā minētās uzraudzības funkcijas vai arī 80.–82.pantā minētās sūdzību procedūras, ir jāņem vērā šķērējoties nolēmums, kas atrisina strīdu starp maksājumu pakalpojumu sniedzēju un maksājumu pakalpojumu lietotāju.²⁵

Šai lietai noteikts slēgtas lietas statuss.

²⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2002.gada 28.janvāra Regula (EK) Nr.178/2002, ar ko paredz pārtikas aprītes tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu.

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 29.aprīļa Regula (EK) Nr.852/2004 par pārtikas produktu higiēnu.

²² Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 29.aprīļa Regula (EK) Nr.882/2004 par oficiālo kontroli, ko veic, lai nodrošinātu atbilstības pārbaudi saistībā ar dzīvnieku barības un pārtikas aprītes tiesību aktiem un dzīvnieku veselības un dzīvnieku labturības noteikumiem.

²³ Augstākās tiesas 2018.gada 10.maija lēmums lietā Nr.SKA-31/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0510.A420549912.2.L).

²⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.gada 13.novembra Direktīva 2007/64/EK par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū, ar ko groza Direktīvas 97/7/EK, 2002/65/EK, 2005/60/EK un 2006/48/EK un atceļ Direktīvu 97/5/EK.

²⁵ Augstākās tiesas 2018. gada 13. jūlija lēmums lietā Nr.SKA-18/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0713.A43017813.4.L).

Lieta C-743/18, Elme Messer Metalurgs

Tiesvedība šajā lietā ierosināta sakarā ar Liepājas speciālās ekonomiskās zonas sabiedrības ar ierobežotu atbildību „Elme Messer Metalurgs” prasību pret valsts aģentūru „Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra” par līguma izbeigšanas paziņojuma atzīšanu par spēkā neesošu un atbildētāja pretpasību pret Liepājas speciālās ekonomiskās zonas sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Elme Messer Metalurgs” par izmaksātā atbalsta finansējuma piedziņu.

Atbildētāja bija noslēgusi ar prasītāju kā finansējuma saņēmēju līgumu par projekta īstenošanu, kas paredzēja līdzfinansējuma piešķiršanu no Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzekļiem. Projekta īstenošanas laikā tika pasludināts prasītājas sadarbības partnera AS „Liepājas Metalurgs” maksātnespējas process, un atbildētāja, atsaucoties uz šo maksātnespējas procesu, paziņoja par vienkuseju atkāpšanos no līguma. Projekta īstenošanas gaitā atbildētāja konstatējusi nopietnus pārkāpumus, proti, būtiskas atkāpes no prasītāja biznesa plānā izvirzītajiem solījumiem. Atbildētāja uzskata, ka minētā situācija uzskatāma par neatbilstību Regulas 1083/2006²⁶ 2.panta 7.punkta izpratnē. Prasītāja vērsusies tiesā ar prasību pret atbildētāju par līguma izbeigšanas paziņojuma atzīšanu par spēkā neesošu, uzskatot, ka minētā Eiropas Savienības tiesību norma konkrētajā gadījumā nav piemērojama.

Rēzeknes tiesa 2018.gada 20.novembrī nolēma apturēt tiesvedību, uzdodot jautājumu, vai Regulas 1083/2006 2.panta 7.punkts ir interpretējams tādējādi, ka par saimnieciskās darbības subjekta (finansējuma saņēmēja) darbību vai bezdarbību, kas rada vai varētu radīt kaitējumu Eiropas Savienības budžetam, ir uzskatāma situācija, kurā finansējuma saņēmējs nav spējīgs sasniegt prognozētos komercdarbības apgrozījuma rādītājus attiecīgajā laika periodā tā iemesla dēļ, ka tobrīd ir iestājusies šīs komercdarbības veicēja vienīgā partnera darbības apturēšana vai maksātnespēja?²⁷

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAS PIEŅEMTIE NOLĒMUMI UN TO ĪSTENOŠANA LATVIJĀ

2018.gada laikā Eiropas Savienības Tiesa ir pabeigusi tiesvedību četrās Latvijas lietās. Pārskatā sniegta īsa informācija par šo lietu faktiskajiem apstākļiem un Eiropas Savienības Tiesas sniegtā atbilde, kā arī Latvijas tiesas nolēmums, ja tas šī pārskata sastādīšanas brīdī ir publicēts Tiesu informācijas sistēmā.

C-648/17, BTA Baltic Insurance Company

Šī lieta ir par apdrošināšanas sabiedrības tiesībām prasīt zaudējumu atlīdzinājumu (apdrošināšanas sabiedrības klientam izmaksāto apdrošināšanas atlīdzību) no personas, kas ir atbildīga par zaudējumu nodarīšanu apdrošināšanas sabiedrības klientam. Lietā strīds ir par to, vai zaudējumi trešās personas mantai, kas radušies, pasažierim atverot stāvoša transportlīdzekļa durvis, ietilpst obligātās transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās apdrošināšanas

²⁶ Padomes 2006.gada 11.jūlija Regula (EK) Nr.1083/2006, ar ko paredz vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu un atceļ Regulu (EK) Nr.1260/1999.

²⁷ Rēzeknes tiesas 2018. gada 20. novembra lēmums lietā Nr.C30387817/0187-18/14 (ECLI:LV:REZT:2018:1120.C30387817.1.L).

regulējumā lietotā jēdziena „apdrošināšanas gadījums” tvērumā? Lai lietā pareizi iztulkotu minēto jēdzienu, tiesai bija jānoskaidro, vai stāvoša transportlīdzekļa pasažiera durvju atvēršana ir „transportlīdzekļa lietošana” direktīvas 72/166/EK²⁸ izpratnē, saistībā ar ko Augstākā tiesa lūdza iztulkojumu Eiropas Savienības Tiesai.²⁹

Atbildot uz Augstākās tiesas jautājumu, Eiropas Savienības Tiesa 2018.gada 15.novembrī nosprieda, ka Direktīvas 72/166/EEK 3.panta 1.punkts ir interpretējams tādejādi, ka šajā tiesību normā paredzētajā jēdzienā „transportlīdzekļu lietošana” ietilpst situācija, kad stāvvietā novietota transportlīdzekļa pasažieris, atverot šī transportlīdzekļa durvis, ir saskrāpējis un bojājis tam blakus stāvošo transportlīdzekli.

Augstākā tiesa lietu vēl nav izskatījusi.

C-154/17, E LATS

Komersants, kas bija pieteicējs administratīvajā lietā, ir pievienotās vērtības nodokļa maksātājs, kas izsniedza aizdevumu privātpersonām, kas nav pievienotās vērtības nodokļa maksātāji, pret dārgmetālu un to izstrādājumu ķīlu. Savukārt neizpirktās ķīlas vai uzpirktos dārgmetālus (to izstrādājumus) pieteicējs tālāk pārdeva citiem komersantiem. Darījumos pieteicējs piemēroja īpašo pievienotās vērtības nodokļa maksāšanas režīmu, maksājot pievienotās vērtības nodokli par dārgmetālu izstrādājumu iegādes un pārdošanas cenas starpību. Valsts ieņēmumu dienests lietā secināja, ka pieteicējs pārdevis tālāk dārgmetālu izstrādājumus kā lūžņus, nevis kā lietotas mantas, tādēļ Pievienotās vērtības nodokļa likuma 138.pantā noteiktais īpašais nodokļa piemērošanas režīms, ko pieteicējs vēlējas piemērot, nav izmantojams. Šī Pievienotās vērtības nodokļa likuma norma bija pieņemta, ieviešot Direktīvas 2006/112/EK³⁰ prasības, un Augstākajai tiesai radās šaubas par minētās direktīvas 311.panta 1.punkta 1.apakšpunkta interpretāciju.³¹

Atbildot uz Augstākās tiesas jautājumu, Eiropas Savienības Tiesa 2018.gada 11.jūlijā nosprieda, ka Direktīvas 2006/112/EK 311.panta 1.punkta 1) apakšpunkts ir jāinterpretē tādejādi, ka jēdziens „lietotas preces” neaptver lietošanā bijušas preces, kuru sastāvā ir dārgmetāli vai dārgakmeņi, ja šīs preces vairs nespēj pildīt savu sākotnējo funkciju un ir saglabājušas vienīgi šiem metāliem un šiem akmeņiem raksturīgo funkciju, kas ir jāizvērtē iesniedzējtiesai, ņemot vērā visus objektīvos apstākļus, kuriem ir nozīme katrā konkrētajā gadījumā.³²

Ievērojot šo Eiropas Savienības Tiesas spriedumu, Augstākā tiesa nolēma atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas spriedumu, ar kuru bija noraidīts pieteicējas pieteikums, kurā bija lūgts atcelt Valsts ieņēmumu dienesta lēmumu, kurā bija atzīts, ka attiecībā uz pieteicēja veiktajiem darījumiem īpašais nodokļa piemērošanas režīms nav piemērojams.³³

²⁸ Padomes 1972. gada 24. aprīļa Direktīva 72/166/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu saistībā ar mehānisko transportlīdzekļu izmantošanu un attiecībā uz kontroli saistībā ar pienākumu apdrošināt šādu atbildību.

²⁹ Augstākās tiesas 2017.gada 13.novembra lēmums lietā Nr.SK-96/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1113.C30483409.1.L).

³⁰ Padomes 2006.gada 28.novembra Direktīva 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu.

³¹ Augstākās tiesas 2017.gada 21.marta lēmums lietā Nr.SKA-722/2017 (A42036815).

³² Eiropas Savienības Tiesas 2018.gada 11.jūlija spriedums lietā „E LATS”, C-154/17, ECLI:EU:C:2018:560.

³³ Augstākās tiesas 2018.gada 28.augusta spriedums lietā Nr.SKA-296/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0828.A420236815.2.S).

C-120/17, Ministru kabinets

Administratīvā rajona tiesa bija vērsusies Satversmes tiesā, lūdzot izvērtēt 2015.gada 14.aprīļa noteikumu Nr.187 „Grozījums Ministru kabineta 2004.gada 30.novembra noteikumos Nr.1002 „Kārtība, kādā ieviešams programdokuments „Latvijas Lauku attīstības plāns Lauku attīstības programmas īstenošanai 2004.–2006.gadam”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam.³⁴ Minēto Ministru kabineta noteikumu norma paredzēja pārtraukt priekšlaicīgas pensionēšanās atbalsta maksājumus personām, kas šo atbalstu saņem mantojumā. Savukārt Satversmes tiesai, uzsākot izskatīt lietu pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma, radās šaubas, vai Regulas Nr.1257/1999³⁵ normas aizliedza dalībvalstīm savos normatīvajos aktos iekļaut priekšlaicīgās pensionēšanās atbalsta mantošanas institūtu. Ievērojot minēto, Satversmes tiesa uzdeva Eiropas Savienības Tiesai jautājumus par minētās regulas normu iztulkošanu.³⁶

Atbildot uz Satversmes tiesas jautājumiem, Eiropas Savienības Tiesa 2018.gada 7.augustā nosprieda, ka Regulas Nr.1257/1999 10.–12.pants ir jāinterpretē tādejādi, ka tie liedz dalībvalstīm, kad tās īsteno šos pantus, veikt pasākumus, kas ļautu mantot tādu priekšlaicīgās pensionēšanās atbalstu kā pamatlietu aplūkoto. Tiesiskās palāvbības aizsardzības princips ir jāinterpretē tādejādi, ka tāda valsts tiesību norma kā pamatlieta aplūkotā, kurā ir paredzēta priekšlaicīgās pensionēšanās atbalsta mantošana un kuru Eiropas Komisija apstiprināja kā atbilstošu Regulai Nr.1257/1999, ir radījusi šī atbalsta saņēmēju lauksaimnieku mantiniekiem tiesisko palāvbību un ka tāds secinājums, kāds minēts Eiropas Komisijas Lauku attīstības komitejas 2011.gada 19.oktobra sanāksmes protokolā, saskaņā ar kuru minētais atbalsts nav mantojams, nav izbeidzis šo tiesisko palāvbību.³⁷

Satversmes tiesa nosprieda atzīt Noteikumus Nr.187 par atbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam.³⁸ Pēc Satversmes tiesas sprieduma spēkā stāšanās Administratīvā rajona tiesa ir atjaunojusi tiesvedību lietā.³⁹

C-651/16, DW

Pieteicēja, izmantojot pārvietošanās brīvību, bija strādājusi Eiropas Savienības institūcijā. Drīz pēc atgriešanās Latvijā pieteicējai iestājās maternitātes apdrošināšanas gadījums, un 11 mēnešu nodarbinātības periods ārpus Latvijas iekļaujas tajā periodā, kas atbilstoši Latvijas tiesību normām ir ņemams vērā, nosakot pieteicējai izmaksājamā maternitātes pabalsta apmēru. Atzīstot, ka šajos 11 mēnešos pieteicēja nav bijusi darba ņēmēja un sociālo iemaksu veicēja Latvijā, un līdz ar to pieņemot par viņas iemaksu algu valsti noteikto vidējo iemaksu algu, kas konkrētajā gadījumā ir bijusi ievērojami mazāka nekā pieteicējas iemaksu alga pēc atgriešanās Latvijā (aprēķina perioda divpadsmitajā mēnesī), pieteicējai aprēķinātā pabalsta apmērs bija ievērojami mazāks, nekā

³⁴ Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 16.decembra lēmums lietā Nr.A420301915.

³⁵ Padomes 1999.gada 17.maija regula (EK) Nr.1257/1999 par Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda (ELVGF) atbalstu lauku attīstībai un dažu regulu grozīšanu un atcelšanu.

³⁶ Satversmes tiesas 2017.gada 28.februāra lēmums par jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai lietā Nr.2016-04-03.

³⁷ Eiropas Savienības Tiesas 2018.gada 7.augusta spriedums lietā „Ministru kabinets”, C-120/17, ECLI:EU:C:2018:638.

³⁸ Satversmes tiesas 2018.gada 18.decembra spriedums lietā Nr.2016-04-03.

³⁹ Administratīvās rajona tiesas 2018. gada 19.decembra lēmums lietā Nr.A42-00034-18/39 (ECLI:LV:ADRIJLTN:2018:1219.A420301915.1.L).

tas būtu, ja viņa visus 12 mēnešus būtu strādājusi Latvijā. Administratīvā apgabaltiesa noraidīja privātpersonas pieteikumu par lielāka apmēra maternitātes pabalsta piešķiršanu.⁴⁰ Izskatot pieteicējas kasācijas sūdzību, Augstākā tiesa vērsās Eiropas Savienības Tiesā ar jautājumu par Līguma par Eiropas Savienību normu iztulkošanu.⁴¹

Atbildot uz Augstākās tiesas jautājumu, Eiropas Savienības Tiesa 2018.gada 7.martā nosprieda, ka Līguma par Eiropas Savienības darbību 45.pants ir jāinterpretē tādejādi, ka tam ir pretrunā tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums kā pamatlīdēt, atbilstoši kuram, nosakot vidējo apdrošināšanas iemaksu algu maternitātes pabalsta apmēra noteikšanai, atsaucies laikposma mēneši, kuru laikā attiecīgā persona ir bijusi nodarbināta Savienības iestādē un nav bijusi sociāli apdrošināta šajā dalībvalstī, tiek pielīdzināti laikposmam bez nodarbinātības un attiecībā uz šiem mēnešiem tiek piemērota minētajā dalībvalstī noteiktā

⁴⁰ Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 14.decembra spriedums lietā Nr.AA43-1336-15/3 (A420221414).

⁴¹ Augstākās tiesas 2016.gada 9.decembra lēmums lietā Nr.SKA-721/2016 (A420221414).

vidējā iemaksu alga, kam ir tādas sekas, ka tiek ievērojami samazināts šai personai piešķirtā maternitātes pabalsta apmērs salīdzinājumā ar to pabalsta apmēru, ko persona būtu varējusi saņemt, ja būtu bijusi nodarbināta vienīgi šajā dalībvalstī.⁴²

Ievērojot šo Eiropas Savienības Tiesas spriedumu, Augstākās tiesa 2018.gada 18.jūnijā nolēma atcelt Administratīvās apgabaltiesas spriedumu un nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.⁴³ Konstatējot, ka Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra veikusi pieteicējas maternitātes pabalsta pārrēķinu, Administratīvā apgabaltiesa izbeidza tiesvedību lietā.⁴⁴

Reinis Markvarts,

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks

⁴² Eiropas Savienības Tiesas 2018.gada 7.marta spriedums lietā „DW”, C-651/16, ECLI:EU:C:2018:162.

⁴³ Augstākās tiesas 2018.gada 18.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-41/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0618.A420221414.2.S).

⁴⁴ Administratīvās apgabaltiesas 2018.gada 20.jūnija lēmums lietā Nr.AA43-1233-18/13 (ECLI:LV:ADAT:2018:0720.A420221414.5.L).

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTA PADOMNIEKI APGABALTIESU SANĀKSMĒS ANALIZĒ NOLĒMUMU ATCELŠANAS IEMESLUS

Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta zinātniski analītiskie padomnieki Nora Magone un Jānis Baumanis piedalījās apgabaltiesu tiesnešu sanāksmēs, lai pārrunātu jautājumus, kas saistīti ar lietu izskatīšanu vienošanās kārtībā. 8.martā padomnieki bija aicināti uz Rīgas apgabaltiesas sanāksmi, kurā piedalījās Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas tiesneši, Rīgas tiesu apgabala rajona tiesu tiesneši un pārstāvji no Valsts policijas, savukārt 15.martā – uz Kurzemes apgabaltiesas sanāksmi, kurā piedalījās Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas tiesneši un Kurzemes tiesu apgabala rajona tiesu tiesneši.

Krimināllietu departamenta padomnieki šajās sanāksmēs analizēja Augstākajā tiesā 2018.gadā skatīto pirmās instances tiesas nolēmumu atcelšanas iemeslus. Pārrunāti spriedumi, kur apstiprināta starp prokuroru un apsūdzēto slēgtā vienošanās par vainas atzīšanu un sodu, kā arī tādi spēkā stājušies pirmās instances tiesas nolēmumi, par kuriem iesniegti protesti vai pieteikumi Kriminālprocesa likuma 62. vai 63.nodaļas kārtībā.

2018.gadā Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā iesniegti 65 pieteikumi vai protesti. Tiesas nolēmumi atcelti 55 gadījumos. Krimināllietu departamenta padomnieki minēja trīs galvenos iemeslus nolēmumu atcelšanai.

Pirmkārt, Krimināllikuma 55.panta piektās daļas piemērošana. Lidz 2018.gada 1.janvārim Krimināllikums noteica, ka, nosacīti notiesājot, var piespriest papildsodus, izņemot probācijas uzraudzību. Ar 2017.gada 8.jūnija likumu „Grozījumi Krimināllikumā” Krimināllikuma 55.panta piektā daļa izteikta jaunā redakcijā, proti, nosacīti notiesājot, var piespriest papildsodus. Papildsodu – probācijas uzraudzība – izpilda tikai tad, ja tiesa nolēmij izpildīt spriedumā noteikto pamatsodu. Piemērojot Krimināllikuma 55.panta piekto daļu, jāievēro 2017.gada 8.jūnijā pieņemta likuma pārejas noteikumu 1.punkts, kā arī Krimināllikuma 5.panta pirmā daļa.

Otrā kļūda – piespiedu darba noteikšana darbnespējīgām personām.

Treškārt, kļūdas sodu saskaitīšanā. Nosakot galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu vai 51.pantu, tiek pieskaitīts tāds ar citu tiesas spriedumu noteiktais sods, kas jau ir ņemts vērā, nosakot galīgo sodu citā krimināllietā.

2018.gadā un 2019.gada sākumā pirmās instances tiesas spriedumi atcelti 20 krimināllietās, kurās pirmās instances tiesā apstiprināta starp prokuroru un apsūdzēto noslēgtā vienošanās par vainas atzīšanu un sodu. Galvenie iemesli atcelšanai ir jau iepriekš minētā Krimināllikuma 55.panta piektās daļas nepareiza piemērošana un kļūdas sodu saskaitīšanā. Vēl arī neprecīzi noteikta neizciestā soda daļa, piemērojot Krimināllikuma 51.pantu, nosakot galīgo sodu, kā arī tas, ka nav ņemta vērā cietušā tiesā iesniegtā kaitējuma kompensācija. Proti, ja kompensācijas pietiekums iesniegts laikā, kad krimināllieta par pirmstiesas procesā slēgtu vienošanos atrodas tiesā, tiesai jādod iespēja līdz tiesas izmeklēšanas sākumam prokuroram ar apsūdzēto noslēgt papildu vienošanos par kaitējuma apmēru un tā atlīdzināšanu.

Tāpat biežs pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanas iemesls ir nevienošanos par mantas, kas pieder apsūdzētajam, ipašo konfiskāciju. Visbeidzot – Kriminālprocesa likuma 540.¹ pantā noteiktā 10 dienu termiņa neievērošana, kura laikā prokuroram, apsūdzētajam, aizstāvim un cietušajam ir tiesības pieteikt noraidījumu tiesas sastāvam un iesniegt iebildumus pret lietas iztiesāšanu rakstveida procesā.

Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta sadarbība ar apgabaltiesām notiek jau vairākus gadus. Tas darīts tiesu prakses vienādošanas un tiesas spriešanas kvalitātes uzlabošanas nolūkā.

JUDIKATŪRA – 2018: AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ PUBLICĒTO JUDIKATŪRAS NOLĒMUMU RĀDĪTĀJI PĒC LIETU KATEGORIJĀM

Publicējam Augstākās tiesas mājaslapā ievietoto judikatūras nolēmumu sarakstu klasifikatorā pēc lietu kategorijām. Šajā sarakstā ir tikai tie nolēmumi, kuriem Augstākās tiesas departamenti piešķirusi judikatūras nozīmi un kas publicēti ar judikatūras tēzēm.

Mājaslapā publicēto nolēmumu skaits ir daudz lielāks, jo tiek publicēti arī juridiski nozīmīgi nolēmumi bez tēzēm. Klasifikatoros nolēmumi ar tēzēm uzskatāmi nodalīti ar judikatūras simbolu – (J).

KLASIFIKATOROS PUBLICĒTIE ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI PĒC LIETU KATEGORIJĀM

1. Administratīvais process

- 1.1. Administratīvais akts
- 1.2. Faktiskā rīcība
- 1.3. Tiesību jomu nošķiršana
- 1.4. Tiesību principi
 - 1.4.1. Objektīvās izmeklēšanas princips
- 1.5. Tiesību normu piemērošana
- 1.6. Dalībnieki
- 1.7. Personas subjektīvās tiesības
- 1.8. Administratīvais process tiesā
 - 1.8.1. Administratīvais process tiesā
 - 1.8.2. Valsts nodeva/ drošības nauda
 - 1.8.3. Pagaidu aizsardzība administratīvajā procesā
 - 1.8.4. Pierādījumi

2. Atlīdzinājuma prasījumi

- 2.1. Vispārīgie jautājumi
- 2.2. Morālais un personiskais zaudējums

3. Bērnu tiesības/ Vecāku tiesības

4. Būvniecības tiesības

5. Cilvēktiesības

- 5.1. Tiesības uz brīvību un drošību
- 5.2. Tiesības uz medicīniskās palīdzības minimumu
- 5.3. Tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi

6. Ieslodzīto tiesības/ Sodū izpildes tiesības

7. Konkurences tiesības

8. Medicīnas un ārstniecības tiesības

9. Naturalizācija, pilsonības piešķiršana, uzturēšanās atļauju piešķiršana, ārzemnieku iekļaušana to personu sarakstā, kuriem aizliegta iecelšana Latvijas Republikā

10. Nodokļu tiesības

- 10.1. Vispārīgie jautājumi
- 10.2. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
- 10.3. Muitas nodoklis
- 10.4. Nekustamā īpašuma nodoklis
- 10.5. Pievienotās vērtības nodoklis
- 10.6. Uzņēmuma ienākuma nodoklis

11. Privatizācijas tiesības

- 11.1. Vispārīgie jautājumi
- 11.2. Zemes un citu objektu
privatizācija (atsavināšana)

12. Publiskie iepirkumi

13. Publisko lietu tiesības

14. Sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas uzraudzība

15. Sociālās tiesības

- 15.1. Vispārīgie jautājumi
- 15.2. Tiesības uz palīdzību dzīvokļu
jautājumu risināšanā
- 15.3. Tiesības uz pensijām un
pabalstiem

16. Tiesības un informāciju un atbildi pēc būtības

17. Valsts pārvaldes darbība

- 17.1. Finanšu un kapitāla tirgus
komisija
- 17.2. Pašvaldības
- 17.3. Uzņēmumu reģistrs
- 17.4. Valsts pārvaldes iekārta

18. Vides tiesības

19. Citi

1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS

1.1. ADMINISTRATĪVAIS AKTS

16.04.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1054/2018

Personas tiesības pieprasīt labvēlīga administratīvā akta izdošanu

08.02.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-892/2018

Nodokļu parāda pārcelšanas tiesiskā daba

21.09.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-151/2018

Veselības inspekcijas atzinuma tiesiskā daba

VII TIESĪBU PRAKSE

30.01.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-22/2018
Starplēmuma tiesiskuma mijiedarbība ar administratīvo aktu

1.2. FAKTISKĀ RĪCĪBA

09.03.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-291/2018
Efektīva tiesību aizsardzība lietā par faktiskās rīcības atzīšanu par prettiesisku

1.3. TIESĪBU JOMU NOŠKIRŠANA

16.01.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-825/2018
Ostas pietātnes nomas līguma tiesiskā daba

1.4. TIESĪBU PRINCIPI

1.4.1. OBJEKTĪVĀS IZMEKLĒŠANAS PRINCIPS

09.04.2018. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-772/2018
Par objektīvās izmeklēšanas principa pārkāpumu var tikt atzīta tiesas rīcība, formāli atsaucoties uz pierādījumu neesamību vai nepietiekamību

1.5. TIESĪBU NORMU PIEMĒROŠANA

27.11.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-123/2018
Iestādes kļūdainas norādes par dubultpilsonības nepieļaujamību ietekme uz Latvijas pilsonības atjaunošanu; Analogijas piemērošana

20.07.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-23/2018
Tiesas pienākums vērsties ar pieteikumu Satversmes tiesā

1.6. DALĪBNIEKI

20.12.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-564/2018
Fiziskās personas pārstāvja pilnvarošana mutvārdos

1.7. PERSONAS SUBJEKTĪVĀS TIESĪBAS

07.12.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1372/2018 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)
Tirgus dalībnieku subjektīvās tiesības prasīt Konkurences padomes lēmuma par tirgus dalībnieku apvienošanas pārbaudi tiesā

23.04.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-989/2018
Personas subjektīvās tiesības pārsūdzēt publisko tiesību līgumu

27.11.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-888/2018 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)
Pašvaldības domes deputāta tiesības saņemt domes rīcībā esošo informāciju; Pašvaldības domes deputāta subjektīvās tiesības uz vienlīdzīgu pieeju publiski finansētiem komunikācijas līdzekļiem

03.04.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-858/2018
Ierobežotas pieejamības informācijas statuss neatņem personai subjektīvās tiesības šādu informāciju pieprasīt; Piemērojamās tiesību normas, skatot jautājumu par Valsts drošības komitejas dokumentu izmantošanu

1.8. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

1.8.1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

27.06.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1174/2018
Tiesvedības izbeigšana tiesai jāpamato tikai ar vienu no tiesvedības izbeigšanas pamatiem

29.03.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-426/2018
Vairāku lietu apvienošana vienā tiesvedībā nemaina procesa dalībnieku procesuālo tiesību apjomu

22.02.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-288/2018
Ar tiesas spriedumu nodibinātu faktu izvērtējums patvēruma meklētāja izraidīšanas lietā

22.06.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-237/2018
Tiesneša, kas lietu izskatījis pirmās instances tiesā, tiesības piedalīties tās pašas lietas izskatīšanā Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta kopsēdē

22.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-167/2018
Personas tiesības iesniegt paskaidrojumus pēc lietas izskatīšanas atsākšanas

10.10.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-146/2018
Tiesas kompetence, nosakot periodu, kurā ir radusies nodokļu pārmaksa

13.02.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-92/2018
Pirmās, apelācijas un kasācijas instances tiesas kompetences nošķiršana

20.07.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-23/2018
Tiesas pienākums vērsties ar pieteikumu Satversmes tiesā

1.8.2. VALSTS NODEVA/ DROŠĪBAS NAUDA

15.03.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-835/2018
Fiziskās personas atbrīvošana no valsts nodevas samaksas

1.8.3. PAGaidu AIZSARDZĪBA ADMINISTRATĪVJĀ PROCESĀ

23.08.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1475/2018

Subjektīvā kritērija vērtējums, piemērojot pagaidu aizsardzības līdzekli pieteikumā vides aizsardzības jomā (sacensību trases trokšņu dēļ)

29.06.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1320/2018

Tiesas loma efektīvas pagaidu aizsardzības nodrošināšanā

1.8.4. PIERĀDĪJUMI

13.02.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-92/2018

Pierādīšanas pienākuma sadalījums starp nodokļu maksātāju un nodokļu administrāciju

2. ATLIDZINĀJUMA PRASĪJUMI

2.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

25.09.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1327/2018

Atlīdzinājuma prasījuma pieņemšanas atteikuma pamats

09.03.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-291/2018

Atlīdzinājuma noteikšanā jāņem vērā faktiskās ricības seku novēršanas iespējāmība

16.02.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-66/2018

Formālo kritēriju izmantošana atlīdzinājuma apmēra par personas tiesību aizskārums noteikšanai

2.2. MORĀLAIS UN PERSONISKAIS ZAUDĒJUMS

27.09.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1499/2018

Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma spēkā stāšanās ietekme uz iepriekš nodarītā nemantiskā kaitējuma atlīdzinājuma pieprasīšanu

09.11.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-395/2018

Valsts ricības prettiesiskuma konstatēšana un novēršana pati par sevi var būt atbilstīgs atlīdzinājums

3. BĒRNU TIESĪBAS/ VECĀKU TIESĪBAS

21.12.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1598/2018

Aizgādības tiesību pārtraukšana, ja vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības, nepildot tiesas nolēmumu; Aizgādības tiesību pārtraukšana vecākam, kas ļaunprātīgi izmanto savas tiesības, un aizgādības tiesību pārtraukšana pret bērnu, pieļautas emocionālas vardarbības dēļ; Ļaunprātīgas vecāka tiesību izmantošanas tvērums; Bāriņtiesas amatpersonas vienpersoniska lēmuma par aizgādības tiesību pārtraukšanu un bāriņtiesas koleģiāla lēmuma par aizgādības tiesību atjaunošanu vai neatjaunošanu tiesiskā daba un mijiedarbība

08.11.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-885/2018

Adopcijas mērķis un adoptētāju pienākums līdzsvarot ģimenē augoša bērna intereses ar adoptējamā bērna interesēm; Bāriņtiesas kompetence pirmsadopcijas periodā; Adoptētāju pienākumu un tiesību apjoms pirmsadopcijas periodā

16.04.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-681/2018

Pamats bāriņtiesas amatpersonai pieņemt vienpersonisku lēmumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem un bērna šķiršanu no ģimenes; Oficiālais darba laiks bāriņtiesas darbības nodrošināšanā

4. BŪVNIECĪBAS TIESĪBAS

13.07.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1281/2018

Tiesības būt par autoruzraugu

26.01.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-757/2018

Sabiedrības līdzdalības tiesības un pieteikuma iesniegšana vides aizsardzības interešu nodrošināšanas nolūkā

26.06.2018. Administratīvo lietu departamenta ricības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-631/2018

Dzīvokļu īpašnieku kopības piekrišana nav nepieciešama patvaļīgi uzbūvētu ēku nojaukšanai

20.12.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-506/2018

Plānotā būves izmantošanas veida neatbilstība būvatļaujā paredzētajam izmantošanas veidam kā pamats būvatļaujas atzīšanai par prettiesisku

09.01.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-77/2018

Detālpilānojumā jāievēro Teritorijas plānojuma noteikumi

30.01.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-22/2018

Starplēmuma tiesiskuma mijiedarbība ar administratīvo aktu

5. CILVĒKTIESĪBAS

5.1. TIESĪBAS UZ BRĪVĪBU UN DROŠĪBU

22.02.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-288/2018

Ar tiesas spriedumu nodibinātu faktu izvērtējums patvēruma meklētāja izraidīšanas lietā

5.2. TIESĪBAS UZ MEDICĪNISKĀS PALĪDZĪBAS MINIMUMU

15.10.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-592/2018

Veselības aprūpes pieejamība kā vērtējama kritērijs lietā par izbraukšanas rīkojumu

5.3. TIESĪBAS UZ PRIVĀTO UN ĢIMENES DZĪVI

16.04.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-528/2018

Personas vārda un uzvārda maiņa

31.10.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-20/2018

Iestādes un tiesas pienākums izvērtēt informācijas pieprasījuma pamatotību pirms pieprasījuma pamatotības patiesuma noskaidrošanas

6. IESLODZĪTO TIESĪBAS/ SODU IZPILDES TIESĪBAS

07.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-207/2018

Platības uz vienu ieslodzīto izvērtējums; Ieslodzījuma vietas kameras ventilācijas nodrošināšanas vērtējums

07.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-194/2018

Ieslodzītās personas nodrošināšana ar higiēnas līdzekļiem

26.04.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-119/2018

Roku un kāju dzelžu kā speciālo līdzekļu izmantošanas pieļaujamība

7. KONKURENCES TIESĪBAS

07.12.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1372/2018 (JUDIKATŪRAS MAINA)

Tirgus dalībnieku subjektīvās tiesības prasīt Konkurences padomes lēmuma par tirgus dalībnieku apvienošanas pārbaudi tiesā

17.05.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-517/2018

Konkurences likuma pārkāpumā atbildīgā subjekta noteikšana

8. MEDICĪNAS UN ĀRSTNIECĪBAS TIESĪBAS

21.09.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-151/2018

Veselības inspekcijas atzinuma tiesiskā daba

9. NATURALIZĀCIJA, PILSONĪBAS PIEŠĶIRŠANA, UZTURĒŠANĀS ATĻAUJU PIEŠĶIRŠANA, ĀRZEMNIEKU IEKĻAUSANA TO PERSONU SARAKSTĀ, KURIEM AIZLIEGTA IECEĻOŠANA LATVIJAS REPUBLIKĀ

22.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-237/2018

Pilsonības likuma regulējums jāpiemēro atbilstoši Latvijas valsts nepārtrauktības doktrīnai

27.11.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-123/2018

Iestādes kļūdainas norādes par dubultpilsonības nepieļaujamību ietekme uz Latvijas pilsonības atjaunošanu; Analogijas piemērošana

10. NODOKĻU TIESĪBAS

10.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

08.02.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-892/2018

Nodokļu parāda pārcelšanas tiesiskā daba

31.10.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-394/2018

Elektroniskās deklarēšanas sistēmā (EDS) iekļautās informācijas statuss; Informācijas par nodokļu maksātāju izsniegšanas pieļaujamība

10.10.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-146/2018

Tiesas kompetence, nosakot periodu, kurā ir radusies nodokļu pārākums; Nodokļu maksātāja pienākums pamatot nodokļu pārākuma atmaksas pieprasījumu

13.02.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-92/2018

Pierādīšanas pienākuma sadalījums starp nodokļu maksātāju un nodokļu administrāciju

20.02.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-17/2018

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas vadlīniju izmantošana; Sniegtā pakalpojuma būtības noskaidrošana kā priekšnosacījums izmaksu pieskaitīšanas metodes piemērošanai

10.2. IEDZĪVOTĀJU IENĀKUMA NODOKLIS

18.12.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-217/2018

Nekustamā īpašuma iegādes vērtības noteikšana, ja pirkuma līgumā nodalīta kustamās mantas pirkuma cena; Kapitāla aktīva iegādes vērtība, ja nekustamā īpašuma pirkuma līgumā nodalīta kustamās mantas pirkuma cena

29.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-125/2018

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes noteikšana par ienākumiem no nekustamā īpašuma izīrēšanas

10.3. MUITAS NODOKLIS

30.01.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-30/2018

Principāla kā galvenā atbildīgā atbildība par muitas parādu; Risks pazudušas neatmuitotas preces nonākšanai Eiropas Savienības ekonomiskajā aprītē kā pamats ievad muitas maksājuma noteikšanai (Muitas kodeksa 203.panta 1.punkts)

10.4. NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA NODOKLIS

03.07.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-90/2018

Nekustamā īpašuma nodokļa apmēra noteikšana par kopīpašumu

04.04.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-63/2018

Pienākums maksāt nekustamā īpašuma nodokli par neeksistējošu objektu izbeidzas ar tā ieraksta dzēšanu no Kadastra informācijas sistēmas

30.11.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-16/2018

Nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmes par neapstrādātu lauksaimniecības zemi maksāšanas pienākums

10.5. PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS NODOKLIS

14.05.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-11/2018

Pārmaksātā pievienotās vērtības nodokļa pārcelšanas samērīguma pārbaude

10.6. UZŅĒMUMA IENĀKUMA NODOKLIS

20.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-97/2018

Kritērija „izšķirošā ietekme” konstatēšana, piemērojot likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli”

12.panta otrās daļas 2.punktu

20.02.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-17/2018

Tirgus cenas principa piemērošana savstarpēji saistītiem uzņēmumiem

11. PRIVATIZĀCIJAS TIESĪBAS**11.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI**

25.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-311/2018

Vasarnīcu un dārza māju privatizācijas procesā piemērojamais regulējums

11.2. ZEMES UN CITU OBJEKTU PRIVATIZĀCIJA (ATSAVINĀŠANA)

25.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-311/2018

Vasarnīcu un dārza māju privatizācijas procesā piemērojamais regulējums

12. PUBLISKIE IEPIRKUMI

31.10.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1006/2018

Nepamatoti lēta piedāvājuma izvērtēšana; Piedāvājuma precizēšanas nošķiršana no piedāvājuma grozījumiem

29.03.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-426/2018

Neparedzamu ārkārtas apstākļu jēdziens; Zaudējuma atlīdzināšanas prasījuma tiesības izpildīta publiskā iepirkuma liguma gadījumā

13. PUBLISKO LIETU TIESĪBAS

16.01.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-825/2018

Ostas pietātnes nomas liguma tiesiskā daba

27.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums un blakus lēmums lietā Nr.SKA-306/2018

Valsts pienākums nodrošināt tās nekustamā īpašuma izmantošanu atbilstoši sabiedrības interesēm

14.05.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-149/2018

Ceļš kā meža infrastruktūras objekts pilsētā; Autocēļa un ielas nošķiršana

14. SABIEDRISKO PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS UZRAUDZĪBA

12.02.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-903/2018

Jēdziena „pārtraukums pakalpojumu sniegšanā” pirmšķietamā interpretācija; Sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzēja izvēles vispārīgais princips

15. SOCIĀLĀS TIESĪBAS**15.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI**

22.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-167/2018

Tiesību normu par sociālās palīdzības sniegšanu piemērošana sociāli atbildīgas valsts principa kontekstā; „Ienākumu” jēdziens trūcīgas personas statusa iegūšanas procesā

05.02.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-26/2018

Subsidiaritātes un personas līdzdarbības princips sociālajās tiesībās

15.2. TIESĪBAS UZ PALĪDZĪBU DZĪVOKĻU JAUTĀJUMU RISINĀŠANĀ

13.07.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1020/2018

Personas tiesības uz palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā pēc ieslodzījuma

15.3. TIESĪBAS UZ PENSIJĀM UN PABALSTIEM

14.12.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-668/2018

Maternitātes pabalsta apmēra noteikšana par trešo bērnu

31.10.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-666/2018

Apgādnieka zaudējuma pensijas apmēra noteikšanai piemērojamās tiesību normas

18.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-41/2018

Maternitātes pabalsta apmēra noteikšana personai, kura ir strādājusi Eiropas Savienības institūcijā

16. TIESĪBAS UZ INFORMĀCIJU UN ATBILDI PĒC BŪTĪBAS

25.09.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1327/2018

Iesniegumu likuma normu piemērošanas nošķiršana no Informācijas atklātības likuma normu piemērošanas

23.07.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1004/2018

Uz informācijas neizsniegšanu vērsta iestādes rīcība uzskatāma par informācijas pieprasījuma noraidīšanu

03.04.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-858/2018

Piemērojamās tiesību normas, skatot jautājumu par Valsts drošības komitejas dokumentu izmantošanu

31.01.2018. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-606/2018

Vērtējums par informācijas sabiedrisko nozīmīgumu

31.10.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-394/2018

Elektroniskās deklarēšanas sistēmā (EDS) iekļautās informācijas statuss; Informācijas par nodokļu maksātāju izsniegšanas pieļaujamība

23.04.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-244/2018

Pārkaupuma pārbaudes ietvaros iegūtā informācija nav uzskatāma par informāciju, kas attiecas uz novērtējuma procesu Informācijas atklātības likuma 5.panta otrās daļas 5.punkta izpratnē; Ierobežotas pieejamības statuss informācijai pats par sevi nav uzskatāms par pietiekamu pamatojumu informācijas neizsniegšanai

31.10.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-20/2018

Iestādes un tiesas pienākums izvērtēt informācijas pieprasījuma pamatotību pirms pieprasījuma pamatotības patiesuma noskaidrošanas; Fizisko personu datu izsniegšanas pieļaujamība trešajām personām

17. VALSTS PĀRVALDES DARBĪBA

17.1. FINANŠU UN KAPITĀLA TIRGUS KOMISIJA

16.04.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1054/2018

Kreditīestāžu pienākums lielo riska darījumu limitu ievērošanā

17.2. PAŠVALDĪBAS

27.11.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-888/2018 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Pašvaldības domes deputāta tiesības saņemt domes rīcībā esošo informāciju; Pašvaldības domes deputāta subjektīvās tiesības uz vienlīdzīgu pieeju publiski finansētiem komunikācijas līdzekļiem

20.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-170/2018

Pašvaldības autonomā funkcija ūdenssaimniecības pakalpojumu organizēšanā

17.3. UZŅĒMUMU REĢISTRS

27.06.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1174/2018

Lēmuma par ieraksta izdarīšanu komercreģistrā pārsūdzēšana

17.4. VALSTS PĀRVALDES IEKĀRTA

22.03.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-234/2018

Augstskolu autonomijas raksturs un pārraudzība

18. VIDES TIESĪBAS

23.08.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1475/2018

Subjektīvā kritērija vērtējums, piemērojot pagaidu aizsardzības līdzekli pieteikumā vides aizsardzības jomā (sacensību trases trokšņu dēļ)

23.04.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-989/2018

Kultūrvēsturiskais mantojums ietilpst prasījumā par vides aizsardzību

26.01.2018. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-757/2018

Sabiedrības līdzdalības tiesības un pieteikuma iesniegšana vides aizsardzības interešu nodrošināšanas nolūkā

07.05.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-356/2018

Sabiedrības līdzdalības tiesības vides aizsardzībā

27.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-195/2018

Meža likuma 8.panta otrajā daļā ietvertā jēdziena „cīršana” interpretācija

20.06.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-170/2018

Vides apdraudējuma riska faktori, ierīkojot individuālo kanalizācijas iekārtu

19. CITI

18.07.2018. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-348/2018

Adreses atbilstība demokrātiskai valsts iekārtai lietā par adreses maiņu

KLASIFIKATOROS PUBLICĒTIE

CIVILLIETU DEPARTAMENTA JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI PĒC LIETU KATEGORIJĀM

1. Civillikums

- 1.1. Ievads
- 1.2. Ģimenes tiesības
 - 1.2.1. Laulība
- 1.3. Mantojuma tiesības
 - 1.3.1. Likumiskā mantošana
 - 1.3.2. Mantojuma atklāšanās, apsardzība un mantojuma prasība
 - 1.3.3. Mantojuma pieņemšana un iegūšana
- 1.4. Lietu tiesības
 - 1.4.1. Īpašuma aprobežojumi
- 1.5. Saistību tiesības
 - 1.5.1. Tiesiski darījumi vispār
 - 1.5.2. Līgumi
 - 1.5.3. Saistības un darījumi no neatļautas darbības
 - 1.5.4. Saistību kopdalībnieku savstarpējās attiecības
 - 1.5.5. Zaudējumi un to atlīdzība
 - 1.5.6. Saistību tiesību izbeigšanās
 - 1.5.7. Dāvinājums
 - 1.5.8. Prasījumi no atdošanas līgumiem
 - 1.5.9. Prasījumi no atsavinājuma līgumiem/ Pirkuma līgums
 - 1.5.10. Nomas un īres līgums
 - 1.5.11. Prasījumi no darba attiecībām
 - 1.5.12. Prasījumi no svešu lietu pārziņas
 - 1.5.13. Prasījumi no dažādiem pamatiem

2. Civilprocesa likums

- 2.1. Civilās tiesvedības pamatnoteikumi
 - 2.1.1. Civilprocesa principi
 - 2.1.2. Civiltiesisko strīdu pakļautība
 - 2.1.3. Tiesāšanās izdevumi
- 2.2. Lietas dalībnieki
 - 2.2.1. Puses
- 2.3. Pierādījumi
- 2.4. Prasības tiesvedība
 - 2.4.1. Prasības celšana
 - 2.4.2. Spriedums
 - 2.4.3. Tiesvedības izbeigšana
 - 2.4.4. Tiesas lēmums
- 2.5. Atsevišķu kategoriju lietu izskatīšanas īpatnības
 - 2.5.1. Lietas par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem un aizsardzību

- 2.5.2. Lietas par kapitālsabiedrību dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem
- 2.6. Sevišķā tiesāšanas kārtība
 - 2.6.1. Fiziskās personas maksātnespējas lietas
- 2.7. Apelācijas tiesvedība
 - 2.7.1. Lietas izskatīšana apelācijas instancē
- 2.8. Kasācijas tiesvedība
 - 2.8.1. Kasācijas sūdzības iesniegšana
 - 2.8.2. Kasācijas instances spriedums
- 2.9. Lietas, kurā spriedums vai lēmums stāties likumīgā spēkā, jauna izskatīšana
- 2.10. Starptautiskā civilprocesa sadarbība
 - 2.10.1. Ārvalstu tiesu nolēmumu atzīšana un izpildīšana

3. Darba tiesības**4. Dzīvokļu tiesības**

- 4.1. Dzīvojamo telpu īre
- 4.2. Dzīvokļu apsaimniekošana
- 4.3. Dzīvokļu privatizācija un īpašuma tiesības

5. Intelektuālā īpašuma tiesības

- 5.1. Autortiesības
- 5.2. Rūpnieciskā īpašuma tiesības

6. Komerctiesības

- 6.1. Komerksabiedrības dalībnieka (biedra) statuss
- 6.2. Dalībnieku sapulces lēmumu atzīšana par spēkā neesošiem
- 6.3. Valdes locekļa atbildība
- 6.4. Komercdarījumi
- 6.5. Komersanta īpašuma tiesības
- 6.6. Kapitāla daļas un vērtspapīri
- 6.7. Uzņēmuma pāreja, reorganizācija, likvidācija

7. Patērētāju tiesību aizsardzība**8. Maksātnespējas lietas**

- 8.1. Nolēmumi juridiskas personas maksātnespējas lietās
- 8.2. Nolēmumi fiziskas personas maksātnespējas lietās

9. Privātās dzīves, goda un cieņas aizskārums**10. Tiesību koroborācija uz nekustamu īpašumu (nolēmumi par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem)****11. Dažādi****1. CIVILLIKUMS****1.1. IEVADS**

11.10.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-148/2018

Tiesības uz morālā kaitējuma atlīdzinājumu, ja izmaksāta atlīdzība par iekāpšanas atteikumu

1.2. ĢIMENES TIESĪBAS**1.2.1. LAULĪBA**

2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[C]/2018

Visas laulāto mantas kā kopuma sadale; Vienam laulātam piederošās mantas, kas atvietota ar citu mantu, statuss

1.3. MANTOJUMA TIESĪBAS

1.3.1. LIKUMISKĀ MANTOŠANA

01.03.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-58/2018

Pēc kreditora iesnieguma uzsāktas mantojuma lietas vešanas aspekti

1.3.2. MANTOJUMA ATKLĀŠANĀS, APSARDZĪBA UN MANTOJUMA PRASĪBA

17.05.2018. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1065/2018

Mantojuma aizgādņa tiesības apstrīdēt kapitālsabiedrības dalībnieku sapulces lēmumu pirms mantojuma pārņemšanas

01.03.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-58/2018

Pēc kreditora iesnieguma uzsāktas mantojuma lietas vešanas aspekti

1.3.3. MANTOJUMA PIENĒMŠANA UN IEGŪŠANA

15.11.2018. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1341/2018

Mantojuma atstājēja kreditoru pretenziju dzēšanas kārtība

1.4. LIETU TIESĪBAS

1.4.1. ĪPAŠUMA APROBEŽOJUMI

30.11.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-364/2018

Dzīvokļa īpašnieka un zemesgrāmatā neregistrēta dzīvokļa īpašuma ieguvēja tiesiskās attiecības

12.03.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1/2018 un tiesnešu Aivara Keiša un Marikas Senkānes atsevišķās domas

Kopīpašnieka tiesības rīkoties ar kopīpašuma priekšmetu, ja ar šo rīcību netiek skartas pārējo ēkas kopīpašnieku tiesības vai intereses

1.5. SAISTĪBU TIESĪBAS

1.5.1. TIESISKI DARĪJUMI VISPĀR

28.12.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-217/2018

Kolektīvā pārvaldījuma organizācijas pārstāvības prezumpcija; Licences maksas metodes izmantošana mantiskā kaitējuma aprēķināšanai kolektīvi pārvaldītu autortiesību vai blakustiesību aizskāruma gadījumā

28.09.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-207/2018

Līdzpārdošanas tiesības sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībnieku līgumā

15.03.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-29/2018

Lietas apstākļu vērtēšana, kad kasācijas instances tiesa atcēlusi zemākas instances tiesas spriedumu

19.02.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-7/2018

Simulativa un fiktīva darījuma nošķiršana

1.5.2. LĪGUMI

11.10.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-215/2018

Līguma neizpildīšanas ieruna pret prasību par divpusēja līguma izpildi

18.12.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-150/2018

Parāda vēlāka uzņemšanās kopīgi ar sākotnējo parādnieku

05.07.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-124/2018

Transportlīdzekļu tirdzniecība ar komisijas līgumu

1.5.3. SAISTĪBAS UN DARĪJUMI NO NEATĻAUTAS DARBĪBAS

11.10.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-148/2018

Tiesības uz morālā kaitējuma atlīdzinājumu, ja izmaksāta atlīdzība par iekāpšanas atteikumu

04.06.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-103/2018

Preču zīmes reputācijai nodarītā morālā kaitējuma pierādīšana

23.04.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-69/2018

Tiesu kompetences nošķiršana, apstrīdot iestādes faktisko rīcību

1.5.4. SAISTĪBU KOPDALĪBNIEKU SAVSTARPĒJĀS ATTIECĪBAS

18.12.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-150/2018

Parāda vēlāka uzņemšanās kopīgi ar sākotnējo parādnieku

1.5.5. ZAUDEJUMI UN TO ATLĪDZĪBA

21.06.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-193/2018

Maksātnespējas procesa administratora civiltiesiskā atbildība par viņa profesionālās darbības vai bezdarbības rezultātā nodarītajiem zaudējumiem kreditoram

1.5.6. SAISTĪBU TIESĪBU IZBEIGŠANĀS

06.12.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-292/2018

Tiesas kompetence pēc savas ierosmes vērtēt, vai pret patērētāju vērstajai prasībai ir iestājies noilgums

18.12.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-150/2018

Parāda vēlāka uzņemšanās kopīgi ar sākotnējo parādnieku

26.01.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-40/2018

Patērētāja tiesībām neatbilstoši līguma noteikumi

1.5.7. DĀVINĀJUMS

30.08.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-179/2018*
Valsts nodeva prasībā par piedziņas vēršanu uz atdāvināto mantu

1.5.8. PRASĪJUMI NO ATDOŠANAS LĪGUMIEM

19.02.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-7/2018*
Simulatīva un fiktīva darījuma nošķiršana

1.5.9. PRASĪJUMI NO ATSAVINĀŠANAS LĪGUMIEM/ PIRKUMA LĪGUMS

18.12.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1128/2018*
Civillikuma 2006.panta un Komerčķilu likuma 34.panta tvērums

1.5.10. NOMAS UN ĪRES LĪGUMS

08.11.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-93/2018*
Nomnieka tiesības prasīt nomas līguma atcelšanu, ja iznomātājs novilcina lietas nodošanu

27.06.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-5/2018 un tiesnešu Normunda Salenieka, Intara Bistera, Valerijana Jonikāna un Ļubovas Kušnires atsevišķās domas*
Daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas pārvaldnieks kā atbildētājs zemes piespiedu nomas tiesisko attiecību strīdā; Zemes piespiedu nomas maksas apmērs, ja zemes īpašnieks ir pievienotās vērtības nodokļa maksātājs

1.5.11. PRASĪJUMI NO DARBA ATTIECĪBĀM

11.10.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-215/2018*
Līguma neizpildīšanas ieruna pret prasību par divpusēja līguma izpildi

1.5.12. PRASĪJUMI NO SVEŠU LIETU PĀRZIŅAS

05.07.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-124/2018*
Transportlīdzekļu tirdzniecība ar komisijas līgumu

1.5.13. PRASĪJUMI NO DAŽĀDIEM PAMATIEM

22.02.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-86/2018*
Subjekts, kuram ir pienākums atsaukt izplatītās godu un cieņu aizskarošās ziņas
 28.02.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-61/2018*
Godu un cieņu aizskarošu ziņu vērtēšana

2. CIVILPROCESA LIKUMS**2.1. CIVILĀS TIESVEDĪBAS PAMATNOTEIKUMI****2.1.1. CIVILPROCESA PRINCIPI**

06.12.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-292/2018*
Tiesas kompetence pēc savas ierosmes vērtēt, vai pret patērētāju vērstajai prasībai ir iestājies noilgums

06.04.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-78/2018*
Prasības par atlīdzinājumu pakļautība, ja aizskārums radījusi iestādes faktiskā rīcība

26.04.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-36/2018*
Civilprocesuālā tiesvedība

2.1.2. CIVILTIESISKO STRĪDU PAKĻAUTĪBA

23.04.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-69/2018*
Tiesu kompetences nošķiršana, apstrīdot iestādes faktiskisko rīcību

2.1.3. TIESĀŠANĀS IZDEVUMI

04.12.2018. *Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-1451/2018*
Atbrīvošana no drošības naudas uz likuma pamata

03.09.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-240/2018*
Ar lietas vešanu saistīto izdevumu piedziņa pēc sprieduma stāšanās spēkā

28.09.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-207/2018*
Līdzpārdošanas tiesības sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībnieku līgumā

30.08.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-179/2018*
Valsts nodeva prasībā par piedziņas vēršanu uz atdāvināto mantu

2.2. LIETAS DALĪBNIEKI**2.2.1. PUSES**

02.02.2018. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-1/2018*
Maksātnespējas procesa laikā noslēgta prasījuma cesijas tiesiskuma pārbaude

2.3. PIERĀDĪJUMI

28.12.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-217/2018*
Licences maksas metodes izmantošana mantiskā kaitējuma aprēķināšanai kolektīvi pārvalditu autortiesību vai blakustiesību aizskāruma gadījumā; Kolektīvā pārvaldījuma organizācijas pārstāvības prezumpcija

11.10.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-215/2018*
Līguma neizpildīšanas ieruna pret prasību par divpusēja līguma izpildi

19.02.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-7/2018

Simulativa un fiktīva darījuma nošķiršana

2.4. PRASĪBAS TIESVEDĪBA

2.4.1. PRASĪBAS CELŠANA

25.04.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-404/2018 (JUDIKATŪRAS MAIŅA) un tiesnešu Andas Briedes, Anitas Čerņavskas, Ināras Gardas un Valērija Maksimova atsevišķās domas

Darba likuma 122.pantā noteiktā prekluzīvā termiņa pārkāpuma sekas

06.06.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-79/2018

Terminš prasījumiem, kas celti sakarā ar noteikumu par vienlīdzīgu darba samaksu pārkāpumu

26.04.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-36/2018

Civilprocesaālā tiesvedība

2.4.2. SPRIEDUMS

03.09.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-240/2018

Papildsprieduma robežas

10.12.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-233/2018

Lietas izskatīšanas robežas un princips iura novit curia – tiesai pašai jāzina likumi un jāpieņem tie ne tikai pēc likuma burtā, bet arī pēc likuma gara

20.04.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-213/2018

Darba devēja uzteikumam izvirzāmās prasības, ja uzteikums pamatots ar apstākli, ka darbinieks rīkojies pretēji labiem tikumiem

28.02.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-61/2018

Tiesas pienākums spriedumā norādīt godu un cieņu aizskarošo ziņu atsaukuma veidu un kārtību

15.03.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-29/2018

Lietas apstākļu vērtēšana, kad kasācijas instances tiesa atcēlusi zemākas instances tiesas spriedumu

2.4.3. TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANA

15.11.2018. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1341/2018

Tiesas ex officio pienākums pārbaudīt, vai pastāv pamats tiesvedības izbeigšanai

06.04.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-78/2018

Prasības par atlīdzinājumu pakļautība, ja aizskārumu radījusi iestādes faktiskā rīcība

23.04.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-69/2018

Tiesu kompetences nošķiršana, apstrīdot iestādes faktisko rīcību

26.04.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-36/2018

Civilprocesaālā tiesvedība

2.4.4. TIESAS LĒMUMS

25.04.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-404/2018 (JUDIKATŪRAS MAIŅA) un tiesnešu

Andas Briedes, Anitas Čerņavskas, Ināras Gardas un Valērija Maksimova atsevišķās domas

Darba likuma 122.pantā noteiktā prekluzīvā termiņa pārkāpuma sekas

2.5. ATSEVIŠĶU KATEGORIJU LIETU IZSKATĪŠANAS ĪPATNĪBAS

2.5.1. LIETAS PAR INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBU PĀRKĀPUMIEM UN AIZSARDZĪBU

04.06.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-103/2018

Preču zīmes reputācijai nodarītā morālā kaitējuma pierādīšana; Pārkāpuma preču iznīcināšana

2.5.2. LIETAS PAR KAPITĀLSABIEDRĪBU DALĪBNIKU (AKCIONĀRU) SAPULCES LĒMUMU

ATZĪŠANU PAR SPĒKĀ NEESOŠIEM

17.05.2018. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1065/2018

Mantojuma aizgādņa tiesības apstrīdēt kapitālsabiedrības dalībnieku sapulces lēmumu pirms mantojuma pārņemšanas

2.6. SEVIŠKĀ TIESĀŠANAS KĀRTĪBA

2.6.1. FIZISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS LIETAS

29.11.2018. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-10/2018

Kreditoru prasījumu apmierināšana saistību dzēšanas procedūras laikā

26.01.2018. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-2/2018

Pieteikuma atkārtota iesniegšana par maksātnespējas procesa pasludināšanu

2.7. APELĀCIJAS TIESVEDĪBA

2.7.1. LIETAS IZSKATĪŠANA APELĀCIJAS INSTANCĒ

28.06.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-195/2018

Lietas izskatīšanas robežas apelācijas instancē, ja pārsūdzēta tiesību pārkāpuma izdarīšana, bet nav apstrīdēts par šo pārkāpumu piemērotais tiesiskās aizsardzības līdzeklis

2.8. KASĀCIJAS TIESVEDĪBA**2.8.1. KASĀCIJAS SŪDZĪBAS IESNIEGŠANA**

04.12.2018. *Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-1451/2018*
Atbrīvošana no drošības naudas uz likuma pamata

2.8.2. KASĀCIJAS INSTANCES SPRIEDUMS

26.04.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-36/2018*
Civilprocesuālā tiesvedība

2.9. LIETAS, KURĀ SPRIEDUMS VAI LĒMUMS STĀJIES LIKUMĪGĀ SPĒKĀ, JAUNA IZSKATĪŠANA

26.01.2018. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-2/2018*
Pieteikuma atkārtota iesniegšana par maksātnespējas procesa paskaidrošanu

2.10. STARPTAUTISKĀ CIVILPROCESUĀLĀ SADARBĪBA**2.10.1. ĀRVALSTU TIESU NOLĒMUMU ATZĪŠANA UN IZPILDĪŠANA**

29.06.2018. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-781/2018*
Ar šķīrējtiesas procesu saistīta ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšana un izpilde

3. DARBA TIESĪBAS

18.09.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-926/2018*
Darba piespiedu kavējuma jēdziens un izpratne

28.09.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-552/2018*
Papilddarbs un nolīgtais darbs

25.04.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-404/2018 (JUDIKATŪRAS MAIŅA) un tiesnešu*
Andas Briedes, Anitas Čerņavskas, Ināras Gardas un Valērija Maksimova atsevišķās domas

Darba likuma 122.pantā noteiktā prekluzīvā termiņa pārkāpuma sekas

24.01.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-361/2018*

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonu darba tiesisko attiecību izbeigšanas kārtība

20.04.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-213/2018*

Darba devēja uzteikumam izvirzāmās prasības, ja uzteikums pamatots ar apstākli, ka darbinieks rīkojies preteji labiem tikumiem

06.06.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-79/2018*

Termiņš prasījumiem, kas celti sakarā ar noteikumu par vienlīdzīgu darba samaksu pārkāpumu

4. DZĪVOKĻU TIESĪBAS**4.1. DZĪVOJAMO TELPU ĪRE**

10.12.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-233/2018*

Lietas izskatīšanas robežas un princips iura novit curia – tiesai pašai jāzina likumi un jāpiemēro tie ne tikai pēc likuma burtā, bet arī pēc likuma gara

28.06.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-194/2018*

Pašvaldības kompetence, nosakot ires maksu dzīvojamām telpām, kas izīrētas, pašvaldībai sniedzot palīdzību dzīvokļu jautājumu risināšanā

4.2. DZĪVOKĻU APSAIMNIEKOŠANA

30.11.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-364/2018*

Dzīvokļa īpašnieka un zemesgrāmatā neregistrēta dzīvokļa īpašuma ieguvēja tiesiskās attiecības

27.06.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-5/2018 un tiesnešu Normunda Salenieka, Intara Bistera, Valerijana Jonikāna un Ļubovas Kušnires atsevišķās domas*

Zemes piespiedu nomas maksas apmērs, ja zemes īpašnieks ir pievienotās vērtības nodokļa maksātājs;

Daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas pārvaldnieks kā atbildētājs zemes piespiedu nomas tiesisko attiecību strīdā

12.03.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1/2018 un tiesnešu Aivara Keiša un Marikas Senkānes atsevišķās domas*

Kopīpašnieka tiesības rīkoties ar kopīpašuma priekšmetu, ja ar šo rīcību netiek skartas pārējo ēkas kopīpašnieku tiesības vai intereses

4.3. DZĪVOKĻU PRIVATIZĀCIJA UN ĪPAŠUMA TIESĪBAS

30.11.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-364/2018*

Dzīvokļa īpašnieka un zemesgrāmatā neregistrēta dzīvokļa īpašuma ieguvēja tiesiskās attiecības

5. INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS**5.1. AUTORTIESĪBAS**

28.12.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-217/2018*

Kolektīvā pārvaldījuma organizācijas pārstāvības prezumpcija; Licences maksas metodes izmantošana mantiskā kaitējuma aprēķināšanai kolektīvi pārvaldītu autortiesību vai blakustiesību aizskāruma gadījumā

28.06.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-195/2018*

Lietas izskatīšanas robežas apelācijas instancē, ja pārsūdzēta tiesību pārkāpuma izdarīšana, bet nav apstrīdēts par šo pārkāpumu piemērotais tiesiskās aizsardzības līdzeklis; Prasības priekšmeta konkretizēšana autortiesību pārkāpumu lietās; Prasības tiesību konstatēšana autortiesību pārkāpumu lietās; Licences maksas metodes izmantošana zaudējumu apmēra aprēķināšanai par autortiesību pārkāpumu

10.09.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-10/2018*

Blakustiesību subjektu tiesību uz atlīdzību juridiskā daba un no tās izrietošie prasījumi; Retranslācijas izpratne un konstatēšanas priekšnoteikums autortiesību un blakustiesību strīdos; Fonogrammu izmantošana, veicot tās saturošo raidījumu signālu tiešo ievadi; Komerčiālos nolūkos publicētu fonogrammu retranslācijas pierādīšana

5.2. RŪPNIECISKĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS

25.10.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-191/2018*

Preču zīmes funkciju pildošā apzīmējuma noteikšana; Preču zīmju sajaukšanas iespējas vērtēšanas kritēriji; Preču zīmes atveide uz iepakojuma latviešu valodā un svešvalodās

12.07.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-184/2018*

Pierādījumi, ar kuriem var pierādīt preču zīmes kļūšanu par sugasvārdu; Preču zīmes kļūšana par sugasvārdu

18.12.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-131/2018*

Pienākumrikojuma piemērošanas pamatotība; Izņēmuma tiesību uz preču zīmi rašanās brīdis

27.03.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-120/2018*

Kritēriji preču zīmju plašas pazīstamības noteikšanai; Tiesas kompetence preču zīmju sajaukamās līdzības vērtēšanā

28.08.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-115/2018*

Izņēmuma tiesību uz preču zīmi pastāvēšana neatkarīgi no zīmes izmantošanas uz reģistrācijā ietvertajām precēm un pakalpojumiem; Preču un pakalpojumu salīdzināšana, vērtējot preču zīmju sajaukšanas iespēju; Jēdziens „izmantošana komercdarbībā saistībā ar precēm un pakalpojumiem”, nosakot tiesību uz preču zīmi pārkāpumu sakarā ar tās ietveršanu firmā; Tiesību uz preču zīmi pārkāpums, ietverot to domēna vārdā

04.06.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-103/2018*

Preču zīmes piešķirto tiesību izsmelšanas izņēmumi; Pārkāpuma preču iznīcināšana; Preču zīmes reputācijai nodarītā morālā kaitējuma pierādīšana

6. KOMERCTIESĪBAS

6.1. KOMERCSABIEDRĪBAS DALĪBNIEKA (BIEDRA) STATUSS

28.11.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-266/2018*

Komerksabiedrības dalībnieka un kapitāla daļu īpašnieka statusu nošķiršana

31.01.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-34/2018*

Sabiedrības dalībnieka lojalitātes pārkāpums

6.2. DALĪBNIEKU SAPULCES LĒMUMU ATZĪŠANA PAR SPĒKĀ NEESOŠIEM

17.05.2018. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1065/2018*

Mantojuma aizgādņa tiesības apstrīdēt kapitālsabiedrības dalībnieku sapulces lēmumu pirms mantojuma pārņemšanas

6.3. VALDES LOCEKĻA ATBILDĪBA

23.11.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-291/2018*

Priekšnoteikumi zaudējumu piedziņai no maksātnespējīgās kapitālsabiedrības valdes locekļiem

28.06.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-195/2018*

Dalībnieka izslēgšana no sabiedrības, ja būtisks kaitējums sabiedrības interesēm nodarīts ar konkurējošu komercdarbību

6.4. KOMERCDARĪJUMI

18.12.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1128/2018*

Civillikuma 2006.panta un Komerčķīlu likuma 34.panta tvērums

05.07.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-124/2018*

Transportlīdzekļu tirdzniecība ar komisijas līgumu

6.5. KOMERSANTA ĪPAŠUMA TIESĪBAS

30.10.2018. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1489/2018*

Zemnieka saimniecības kā saimnieciskās darbības veicējas valsts nodevas likme par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatā

28.11.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-266/2018
Komerccabiedrības dalībnieka un kapitāla daļu īpašnieka statusu nošķiršana

6.6. KAPITĀLA DAĻAS UN VĒRTSPAPĪRI

28.09.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-207/2018
Līdzpārdošanas tiesības sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībnieku līgumā

6.7. UZŅĒMUMA PĀREJA, REORGANIZĀCIJA, LIKVIDĀCIJA

28.11.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-185/2018
Maksātnespējīgas sabiedrības kreditoru interešu aizsardzība situācijā, kad, pastāvot neizpildītām saistībām, veikta sabiedrības reorganizācija mantas nodalīšanas ceļā

7. PATĒRĒTĀJU TIESĪBU AIZSARDZĪBA

06.12.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-292/2018
Tiesas kompetence pēc savas ierosmes vērtēt, vai pret patērētāju vērstajai prasībai ir iestājies noilgums
26.01.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-40/2018
Patērētāja tiesībām neatbilstoši līguma noteikumi

8. MAKSĀTNESPĒJAS LIETAS

8.1. NOLĒMUMI JURIDISKAS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

24.05.2018. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-618/2018
Maksātnespējas administratora loma
23.11.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-291/2018
Priekšnoteikumi zaudējumu piedziņai no maksātnespējīgās kapitālsabiedrības valdes locekļiem
21.06.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-193/2018
Maksātnespējas procesa administratora civiltiesiskā atbildība par viņa profesionālās darbības vai bezdarbības rezultātā nodarītajiem zaudējumiem kreditoram
28.11.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-185/2018
Maksātnespējīgas sabiedrības kreditoru interešu aizsardzība situācijā, kad, pastāvot neizpildītām saistībām, veikta sabiedrības reorganizācija mantas nodalīšanas ceļā
02.02.2018. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-1/2018
Maksātnespējas procesa laikā noslēgta prasījuma cesijas tiesiskuma pārbaude

8.2. NOLĒMUMI FIZISKAS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

29.11.2018. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-10/2018
Kreditoru prasījumu apmierināšana saistību dzēšanas procedūras laikā
15.03.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SPC-5/2018
Saistību, kuru pamatā ir neatļauta darbība, dzēšanas nepieļaujamība fiziskās personas maksātnespējas procesā
26.01.2018. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-2/2018
Pieteikuma atkārtota iesniegšana par maksātnespējas procesa pasludināšanu

9. PRIVĀTĀS DZĪVES, GODA UN CIENAS AIZSKĀRUMS

22.02.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-86/2018
Subjekts, kuram ir pienākums atsaukt izplatītās godu un cieņu aizskarošās ziņas
28.02.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-61/2018
Godu un cieņu aizskarošu ziņu vērtēšana; Tiesas pienākums spriedumā norādīt godu un cieņu aizskarošo ziņu atsaukuma veidu un kārtību

10. TIESĪBU KOROBORĀCIJA UZ NEKUSTAMU ĪPAŠUMU (NOLĒMUMI PAR ZEMESGRĀMATU NODAĻU TIESNEŠU LĒMUMIEM)

30.10.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-1489/2018
Zemnieka saimniecības kā saimnieciskās darbības veicējas valsts nodevas likme par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatā
26.10.2018. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-1348/2018
Zvērināta tiesu izpildītāja nostiprinājuma lūguma, kas iesniegts Zemesgrāmatu likuma 118.¹ panta kārtībā, izskatīšanas ipatnības

11. DAŽĀDI

11.10.2018. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-148/2018
Iekāpšanas atteikums, kas saistīts ar pārvadātāja kļūdu, novērtējot ceļojuma dokumentu atbilstību

KLASIFIKATOROS PUBLICĒTIE

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTA JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI PĒC LIETU KATEGORIJĀM

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

1. Vispārīgie noteikumi
2. Noziedzīgs nodarījums
3. Sods
4. Soda noteikšana

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

5. Noziegumi pret cilvēci, mieru, kara noziegumi, genocīds
6. Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi
7. Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību
8. Noziedzīgi nodarījumi pret ipašumu
9. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā
10. Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību
11. Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību
12. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

13. Kriminālprocesa pamatprincipi
14. Amatpersonas, kuras veic kriminālprocesu
15. Apstākļi, kas liedz veikt kriminālprocesu
16. Personas, kuras īsteno aizstāvību
17. Cietušais un viņa pārstāvība
18. Citas kriminālprocesā iesaistītās personas
19. Pierādīšana un pierādījumi
20. Ar noziedzīgo nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšana
21. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana
22. Kriminālprocesa uzsākšana un izbeigšana
23. Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi
24. Spriedums
25. Tiesvedības ipatnības attiecībā uz pirmstiesas procesā slēgtu vienošanos
26. Lietas sagatavošana iztiesāšanai apelācijas instances tiesā
27. Lietas iztiesāšana apelācijas kārtībā
28. Lietas izskatīšana kasācijas kārtībā
29. Kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[B]/2018

Soda noteikšana par noziedzīgiem nodarījumiem, kuru izdarīšanas laiks pirmstiesas kriminālprocesā precīzi nav noskaidrots

2. NOZIEDZĪGS NODARĪJUMS

31.05.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-145/2018

Mantiska zaudējuma nozīme noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijā

3. SODS

19.06.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-348/2018

Soda noteikšanas prasību izvērtējums

4. SODA NOTEIKŠANA

06.11.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-643/2018

Savas vainas neatzišana un tiesību uz sadarbību neizmantošana nav pamats noteikt bargāku sodu

19.09.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-477/2018

Alkohola ietekmes fakta konstatēšana kriminālprocesā

08.08.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-434/2018

Nosacītas notiesāšanas piemērošana

19.09.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-426/2018

Lietas taisnīgai izspriešanai nozīmīgi apstākļi un to izvērtēšana tiesas nolēmumā

19.06.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-348/2018

Soda noteikšanas prasību izvērtējums

11.09.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-255/2018

Cilvēktiesību garantēšana, nosakot brīvības atņemšanas sodu personai ar invaliditāti

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

5. NOZIEGUMI PRET CILVĒCI, MIERU, KARA NOZIEGUMI, GENOCĪDS

22.05.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-184/2018

Krimināllikuma 77.¹pants (Prettiesiska piedalīšanās bruņotā konfliktā) un 89.¹panta (Noziedzīga organizācija) otrā daļa – tiesību normu konkurence vai noziedzīgu nodarījumu kopība

28.03.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-16/2018

Krimināllikuma 78.pantā (Nacionālā, etniskā un rasu naida izraisīšana) paredzētā noziedzīgā nodarījuma, kas izpaužas kā naida runa, subjektīvās puses izvērtēšana

6. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET DABAS VIDI

31.05.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-145/2018

Mantiska zaudējuma nozīme noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijā

7. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET TIKUMĪBU UN DZIMUMNEAIZSKARAMĪBU

2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[A]/2018

Pornogrāfiska rakstura materiāla, iesaistot vai izmantojot tajā nepilngadīgo, izgatavošanas vieta

8. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET ĪPAŠUMU

07.08.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-408/2018

Krimināllikuma 185.pantā (Mantas tiša iznīcināšana un bojāšana) paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets un kaitējuma kompensācijas apmēra noteikšana

06.09.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-194/2018

Pretrunīgs tiesas nolēmums par Krimināllikuma 185.pantā (Mantas tiša iznīcināšana un bojāšana) paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi

9. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI TAUTSAIMNIECĪBĀ

25.09.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-275/2018

Tabakas izstrādājumu nelikumīga uzglabāšana un pārvietošana (pārvadāšana)

09.11.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-240/2018

Latvijas Republikas teritorijā ievestu akcīzes preču vērtības noteikšana

21.06.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-159/2018

Krimināllikuma 218.pantā (Izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas) paredzētā noziedzīgā nodarījuma speciālais subjekts

25.10.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-57/2018

Krimināllikuma 191.pantā (Neatļautas darbības ar muitošanai pakļautām precēm un citām vērtībām) un 221.pantā (Alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu nelikumīga uzglabāšana, pārvietošana (pārvadāšana) un realizācija) paredzēto noziedzīgo nodarījumu nošķiršana; Muitošanai pakļauta prece

10. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET VISPĀRĒJO DROŠĪBU UN SABIEDRISKO KĀRTĪBU

26.01.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-17/2018

Ievērojams apdraudējums Latvijas Republikas valsts interesēm kā būtisks kaitējums, kas veido Krimināllikuma 237.¹ panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmi

11. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET PĀRVALDĪBAS KĀRTĪBU

28.03.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-49/2018

Dokumenta viltošana, ja tā izdarīta personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās

12. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI VALSTS INSTITŪCIJU DIENESTĀ

09.11.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-240/2018

Latvijas Republikas teritorijā ievestu akcīzes preču vērtības noteikšana

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

13. KRIMINĀLPROCESA PAMATPRINCIPI

06.11.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-643/2018

Savas vainas neatzišana un tiesību uz sadarbību neizmantošana nav pamats noteikt bargāku sodu

29.11.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-625/2018

Tiesas pienākums noskaidrot iemeslu, kādēļ apsūdzētais atsakās no aizstāvja

04.10.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-540/2018

Pierādījumu vērtēšanas prasības

04.09.2018. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-337/2018

Kriminālprocesa pabeigšana saprātīgā termiņā

11.09.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-255/2018
Cilvēktiesību garantēšana, nosakot brīvības atņemšanas sodu personai ar invaliditāti
25.04.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-168/2018
Jaunas kasācijas sūdzības pieļaujamība

14. AMATPERSONAS, KURAS VEIC KRIMINĀLPROCESU

11.05.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-149/2018
Vainas formas konstatēšana ir tiesas, nevis eksperta kompetence
21.06.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-23/2018
Lietas izskatīšanas robežas kasācijas instances tiesā, ja ir iesniegta cietušā kasācijas sūdzība, bet nav iesniegts kasācijas protests

15. APSTĀKĻI, KAS LIEDZ VEIKT KRIMINĀLPROCESU

19.06.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-197/2018
Tikai draudzības apstiprināšana sociālajos tīklos vien nav pietiekams pamats interešu konflikta pastāvēšanas konstatēšanai
29.03.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-20/2018
Pierādījumi, ko procesuālo uzdevumu izpildītājs ieguvies pēc viņa nopratināšanas liecinieka statusā
07.03.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-7/2018
Tiesneša piedalīšanās lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā, kurā šis tiesnesis iepriekš pieņēmis organizatoriska rakstura procesuālu lēmumu

16. PERSONAS, KURAS ĪSTENO AIZSTĀVĪBU

29.11.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-625/2018
Tiesas pienākums noskaidrot iemeslu, kādēļ apsūdzētais atsakās no aizstāvja
25.09.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-333/2018
Ziņu, kuras apsūdzētais sniedzis liecinieka statusā citā kriminālprocesā, pieļaujamība un izmantošana pierādīšanā

17. CIETUŠAIS UN VIŅA PĀRSTĀVĪBA

2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[C]/2018
Obligātā juridiskā palīdzība nepilngadīgajam cietušajam

18. CITAS KRIMINĀLPROCESĀ IESAISTĪTĀS PERSONAS

25.09.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-333/2018
Ziņu, kuras apsūdzētais sniedzis liecinieka statusā citā kriminālprocesā, pieļaujamība un izmantošana pierādīšanā

19. PIERĀDĪŠANA UN PIERĀDĪJUMI

04.10.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-540/2018
Pierādījumu vērtēšanas prasības
25.09.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-333/2018
Ziņu, kuras apsūdzētais sniedzis liecinieka statusā citā kriminālprocesā, pieļaujamība un izmantošana pierādīšanā
22.08.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-297/2018
Pierādījumu vērtēšana ir tiesas, nevis liecinieku kompetence
24.04.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-69/2018
Apsūdzētā tiesā sniegto liecību ticamība, ja pirmstiesas procesā šī persona ir atteikusies liecināt
29.03.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-20/2018
Pierādījumi, ko procesuālo uzdevumu izpildītājs ieguvies pēc viņa nopratināšanas liecinieka statusā

20. AR NOZIEDZĪGO NODARĪJUMU RADĪTĀ KAITĒJUMA ATLĪDZINĀŠANA

06.09.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-420/2018
Kaitējuma kompensācijas noteikšana cietušajam par izdevumiem saistībā ar juridiskās palīdzības saņemšanu
07.08.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-408/2018
Krimināllikuma 185.pantā (Mantas tiša iznīcināšana un bojāšana) paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets un kaitējuma kompensācijas apmēra noteikšana
28.03.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-13/2018
Morālā kaitējuma kompensācijas apmēra noteikšana

21. PROCESUĀLIE IZDEVUMI UN TO ATLĪDZINĀŠANA

11.09.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-255/2018
Cilvēktiesību garantēšana, nosakot brīvības atņemšanas sodu personai ar invaliditāti

22. KKRIMINĀLPROCESA UZSĀKŠANA UN IZBEIGŠANA

23.03.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-190/2018
Izliguma iespējamība kasācijas instances tiesā

23. KRIMINĀLLIETAS IZTIESĀŠANAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

31.05.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-121/2018
Tiesas sastāva nemainīgums

14.06.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-15/2018
Atteikšanās no apsūdzības sekas

09.02.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-5/2018
Tiesas sastāva nemainīgums

24. SPRIEDUMS

19.09.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-426/2018

Lietas taisnīgai izspriešanai nozīmīgi apstākļi un to izvērtēšana tiesas nolēmumā

19.07.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-362/2018

Pretrunīgs apelācijas instances tiesas nolēmums par uzskūditāja nodomu

06.09.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-194/2018

Pretrunīgs tiesas nolēmums par Krimināllikuma 185.pantā (Mantas tiša iznīcināšana un bojāšana) paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi

25. TIESVEDĪBAS ĪPATNĪBAS ATTIECĪBĀ UZ PIRMSTIESAS PROCESĀ SLĒGTU VIENOŠANOS

16.10.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-320/2018

Tiesas kompetence vienošanās procesā nosūtīt lietu prokuroram pārkāpumu novēršanai

09.04.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-22/2018

Tiesneša kompetence soda veida vērtēšanā vienošanās procesā

26. LIETAS SAGATAVOŠANA IZTIESĀŠANAI APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ

06.09.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-420/2018

Smagāka soda noteikšanas nepieļaujamība apelācijas instances tiesā, ja cietušais pirmās instances tiesā piekritis prokurora izteiktajam viedoklim par sodu un prokurors nav iesniedzis apelācijas protestu

04.07.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-274/2018

Apelācijas instances tiesas tiesības iztiesāt lietu rakstveida procesā

27. LIETAS IZTIESĀŠANA APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ

06.09.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-420/2018

Smagāka soda noteikšanas nepieļaujamība apelācijas instances tiesā, ja cietušais pirmās instances tiesā piekritis prokurora izteiktajam viedoklim par sodu un prokurors nav iesniedzis apelācijas protestu

03.09.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-413/2018

Nosacījumi smagāka soda noteikšanai apsūdzētajam apelācijas instances tiesā

14.02.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-125/2018

Apelācijas instances tiesas tiesības noteikt bargāku sodu

28. LIETAS IZSKATĪŠANA KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ

25.04.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-168/2018

Jaunas kasācijas sūdzības pieļaujamība

14.03.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-94/2018

Soda pastiprināšana, nosakot naudas sodu, ja palielinājies minimālās mēnešalgas apmērs

21.06.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-23/2018

Lietas izskatīšanas robežas kasācijas instances tiesā, ja ir iesniegta cietušā kasācijas sūdzība, bet nav iesniegts kasācijas protests

27.04.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-21/2018

Kasācijas protesta apjoms un lietas izskatīšanas robežas kasācijas instances tiesā

29. KKRIMINĀLPROCESA ATJAUNOŠANA SAKARĀ AR JAUNATKLĀTIEM APSTĀKĻIEM

20.06.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-133/2018

Prokurora pienākums veikt procesu jaunatklātu apstākļu izmeklēšanai

19.03.2018. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-43/2018

Jaunatklāts apstāklis – Satversmes tiesas spriedums, ar kuru tiesību norma, uz kuras pamata spēkā stājies nolēmums, attiecībā uz pieteicēju ir atzīta par spēkā neesošu no pamattiesību aizskārums rašanās brīža

JUDIKATŪRAS MAINĀ TĒZES NOLĒMUMIEM, KUROS 2018.GADĀ MAINĪTA KASĀCIJAS INSTANCES PRAKSE

*Civillietu departamenta
2018.gada 25.aprīļa spriedums
lietā Nr.SK-404/2018*

Darba likuma 122.pantā noteiktā prekluzīvā termiņa pārkāpuma sekas

Vēršanās tiesā pēc Darba likuma 122.pantā noteiktā viena mēneša termiņa, kuru prasītājs nav lūdzis atjaunot, ietveras Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punkta sastāvā un apliecina subjektīvās prasības tiesības zudumu, kas ir pamats atteikumam pieņemt prasības pieteikumu vai tiesvedības izbeigšanai, ja lieta ir bijusi ierosināta (Civilprocesa likuma 223.panta 2.punkts).

*Administratīvo lietu departamenta
2018.gada 27.novembra lēmums
lietā Nr.SKA-888/2018*

Pašvaldības domes deputāta tiesības saņemt domes rīcībā esošo informāciju; Pašvaldības domes deputāta subjektīvās tiesības uz vienlīdzīgu pieeju publiski finansētiem komunikācijas līdzekļiem

Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 13.panta pirmās daļas 2.punkts noteic, ka pašvaldības iestāžu un kapitālsabiedrību vadītājiem un citām amatpersonām deputāta vēlēšanu apgabala teritorijā ir pienākums izsniegt deputātam viņa pilnvaru realizēšanai nepieciešamo dokumentu norakstus. Lidz ar to pašvaldības domes deputātam ir subjektīvas tiesības saņemt informāciju no pašvaldības iestāžu un kapitālsabiedrību vadītājiem un citām amatpersonām.

Ja pašvaldības domes deputātam tiek atteikts sniegt informāciju vai tā vienkārši netiek sniegta, tad pastāv strīds par pašvaldības deputāta subjektīvo publisko tiesību izmantošanu, kas atbilstoši demokrātiskas tiesiskas valsts principam un Administratīvā procesa likuma 2.pantam ir pakļauts administratīvās tiesas kontrolei.

*Administratīvo lietu departamenta
2018.gada 7.decembra lēmums
lietā Nr.1372/2018*

Tirgus dalībnieku subjektīvās tiesības prasīt Konkurences padomes lēmuma par tirgus dalībnieku apvienošanās pārbaudi tiesā

1.Tirgus dalībniekiem nav subjektīvo tiesību uz noteiktu tiem labvēlīgu tirgus situāciju. Attiecīgi arī Konkurences padomes lēmumu par apvienošanās atļaušanu tirgus dalībnieki nevar pārsūdzēt tiesā tikai tādēļ, ka vispārīgi izmainās situācija tirgū. No Konkurences likuma 16.panta trešās un ceturrtās daļas secināms, ka apvienošanās kontroles mērķis un attiecīgi aizsargātā tiesiskā interese ir tas, ka netiek nostiprināts dominējošs stāvoklis un netiek būtiski samazināta konkurence jebkurā konkrētajā tirgū. Tā ir vispārīga sabiedrības interese – pienācīga tirgus funkcionēšana un konkurences aizsardzība tirgū. No normas formulējuma neizriet, ka tā būtu vērsta uz kādu konkrētu personu subjektīvo tiesību aizsardzību, pat ja noteikts tirgus stāvoklis var būt saimnieciski izdevīgs vieniem vai citiem tirgus dalībniekiem. Arī tirgus dalībnieka ekonomiskais izdevīgums, proti, ka Konkurences padomes aizliedzošs lēmums paaugstinātu personas izredzes noslēgt līgumu, nav aizsargāts ar tiesību normām.

Tomēr nav izslēgts, ka tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu varētu secināt no citām tiesību normām. Tostarp ipašuma tiesības vai tiesiskās vienlīdzības princips var būt vispārīgs pamats šādi prasībai, piemēram, tirgus dalībnieks var norādīt uz būtisku negatīvu atļautās apvienošanās ietekmi uz tā leģitīmi iegūtu pozīciju tirgū un uz spēju turpināt komercdarbību, ja šāda ietekme varētu rasties no Konkurences padomes lēmuma, kas pieņemts pretēji Konkurences likumā aizsargātajiem mērķiem (tiek pieļauta pārlieka tirgus koncentrācija).

2. Nav pamatoti izmantot Eiropas Savienības Tiesas piemēroto kritēriju, ka tirgus dalībniekam ir atzīstamas tiesības vērsties tiesā, ja citu tirgus dalībnieku apvienošanās skar šo personu tieši un individuāli, jo personas tiesības vērsties nacionālajā tiesā izriet no dalībvalsts procesuālajiem noteikumiem. Apstāklis, ka Eiropas Savienības un Latvijas konkurences tiesību materiālās normas vienlīdz vērstas uz efektīvu un godīgu konkurenci, nav pamats vienādi piemērot procesuālo tiesību normas.

Latvijas likumdevējs konkurences tiesību jomā, tostarp apvienošanās kontroles jomā, nav pieņēmis speciālus noteikumus, kas varētu būt pamats personu tiesībām vērsties tiesā piemērot no vispārīgā administratīvā procesa atšķirīgus kritērijus.

NOZĪMĪGĀKĀS LIETAS DEPARTAMENTOS 2018.GADA OTRAJĀ PUSĒ

Judikatūras un zinātniski analitiskā nodaļa, strādājot ar Augstākās tiesas nolēmumu apstrādi publicēšanai Augstākās tiesas nolēmumu portālā un atlasī publicēšanai Augstākās tiesas mājaslapas Judikatūras nolēmumu arhīvam, ir sagatavojusi ieskatu tiesību piemērotājiem interesantos nolēmumos. Augstākās tiesas nolēmumos kā ierasti ir aplūkots plašs jautājumu loks, proti, gan vispārīgi procesa jautājumi, gan arī konkrētu nozaru tiesību jautājumi. Šajā apskatā izcelti nolēmumi, kuros paustās atziņas var būt noderīgas vispārīgu zināšanu papildināšanai vai konkrēti attiecīgo tiesību nozaru jomā.

Nolēmumus apkopojuši attiecīgi par katra departamenta nolēmumu apstrādi atbildīgie: par Administratīvo lietu departamenta nolēmumiem – Kaspars Kukmilks; Civillietu departamenta nolēmumiem – Zinaida Indrūna un Evita Fridentāle, sadarbībā ar Reini Markvartu, par Krimināllietu departamenta nolēmumiem – Kristīne Laganovska.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

PERSONAS SUBJEKTĪVĀS TIESĪBAS

SKA-888/2018.¹ Kopsēdes lēmumā lietā tiesa risināja divus jautājumus par pašvaldības domes deputāta subjektīvajām tiesībām – tiesībām saņemt domes rīcībā esošu informāciju un deputāta tiesībām uz vienlīdzīgu pieeju pašvaldības finansētajiem komunikācijas līdzekļiem.

Šī lēmuma motīvu daļas I sadaļā risināts jautājums par pašvaldības domes deputāta subjektīvajām tiesībām saņemt domes rīcībā esošu informāciju. Minētā lēmuma ietvaros tiesa atkāpās no iepriekš lemtā šajā jautājumā² un noteica, ka pašvaldības domes deputātam ir subjektīvās tiesības saņemt informāciju, kura ir domes rīcībā. Savukārt tajos gadījumos, kad ir atteikts (vai arī informācija netiek sniegta), ir strīds par pašvaldības deputāta subjektīvo tiesību izmantošanu, kas atbilstoši Satversmes tiesas 2018.gada 29.jūnija spriedumā lietā Nr.2017-32-05 noteiktajam ir pakļauts administratīvo tiesu kontrolei.

Vienlaikus šī paša lēmuma motīvu daļas II sadaļā risināts jautājums par pašvaldības domes deputāta subjektīvajām tiesībām uz vienlīdzīgu pieeju pašvaldības finansētajiem komunikācijas līdzekļiem. Atbilstoši lēmumā noteiktajam pašvaldības domes deputātam ir šādas tiesības, tomēr ir jāņem vērā, ka lēmumā nav noteiktas pašvaldības domes deputāta subjektīvās tiesības uz sava viedokļa publicēšanu pašvaldības komunikācijas līdzekļos (interneta portālos, pašvaldības laikrakstos utt.), bet gan uz pašvaldības deputāta tiesībām prasīt vienlīdzīgu pieeju publiski finansētajiem komunikācijas līdzekļiem. Minēto apsvērumu tiesa pamatoja ar to, ka konkrētajā gadījumā neviena

tiesību norma³ neparedz pašvaldībai pienākumu savos komunikācijas līdzekļos publicēt domes deputātu viedokļus. Vienlaikus ir uzsverams: ja pašvaldība savos saistošajos noteikumos ir noteikusi šādas tiesības (proti, ka tā publicē pašvaldības domes deputātu viedokļus savos komunikācijas līdzekļos), tad personai būtu tiesības prasīt sava viedokļa atsevišķu publicēšanu pašvaldības komunikācijas līdzeklī.

SKA-1372/2018.⁴ Šajā lietā tiesa risināja jautājumu par tirgus dalībnieku subjektīvajām tiesībām iesniegt pieteikumu par Konkurences padomes lēmumu par tirgus dalībnieku apvienošanu (turpmāk – Konkurences padomes lēmumu) pārbaudi, un arī šī lēmuma ietvaros tiesa atkāpās no iepriekš lemtā, un mainīja judikatūru. Tomēr vienlaikus ir uzsverams, ka, risinot konkrēto jautājumu (proti, tirgus dalībnieku subjektīvās tiesības pārsūdzēt Konkurences padomes lēmumus), ir būtiski sadalīt tirgus dalībniekus divās grupās – apvienošanās dalībnieku grupā un pārējos tirgus dalībniekos (kuri nepiedalās konkrētajā apvienošanās procesā kā dalībnieki). Šādam tirgus dalībnieku sadalījumam ir nozīme, jo, kā savā lēmumā atzina tiesa, apvienošanās dalībniekiem ir subjektīvās tiesības pārsūdzēt Konkurences padomes lēmumu, ja tas dalībniekiem ir nelabvēlīgs (proti, Konkurences padome ir aizliegusi tirgus dalībnieku apvienošanu) vai arī Konkurences padomes lēmums satur Konkurences padomes izvirzītus saistošus noteikumus, lai tirgus dalībnieki varētu apvienoties.

Savukārt attiecībā uz otru grupu (proti, tirgus dalībnieki, kuri nav konkrētās apvienošanās dalībnieki) tiesa atkāpās no divām savām atziņām, kuras ir norādītas 2011.gada 8.februāra lēmumā lietā Nr.SKA-157/2011. Pirmkārt, ka no Konkurences likuma 16.panta ceturtās daļas izriet tirgus dalībnieku (kuri nav apvienošanās dalībnieki) subjektīvās tiesības prasīt apvienošanās atļaujas pārbaudi tiesā. Šo atziņu tiesa balstīja uz apsvērumu, ka no Konkurences likuma 16.panta trešās un ceturtās daļas formulējuma izrietētu, ka tā būtu vērsta uz kādu konkrētu personu subjektīvo tiesību aizsardzību. Vienlaikus tiesa uzsvera, ka, lai gan tirgus dalībniekiem nav subjektīvās tiesības uz noteiktu tiem labvēlīgu tirgus situāciju (līdz ar to subjektīvo tiesību aizskārumu dalībnieki nevar pamatot ar vispārīgām izmaiņām tirgū), nav izslēdzams, ka tirgus dalībnieka tiesības vai tiesisko interešu aizskārumus var izrietēt no citām tiesību normām.

Savukārt otra atziņa bija tāda, ka šādos jautājumos nav jāpiemēro Eiropas Savienības Tiesas piemērotais kritērijs, kurš nosaka, ka tirgus dalībniekam ir tiesības vērsties tiesā, ja apvienošanās skar šo tirgus dalībnieku tieši un individuāli. Atkāpšanos no šīs atziņas tiesa pamatoja ar to, ka Eiropas Savienības Tiesas veiktā Eiropas Savienības tiesību normu interpretācija nav saistoša, interpretējot Latvijas procesuālās normas, līdz ar to šādos strīdos ir piemērojamas nevis Eiropas Savienības tiesību normas (un līdz ar to Eiropas Savienības Tiesas judikatūra šo normu piemērošanā), bet gan Administratīvā procesa

¹ 2018.gada 27.novembra lēmums lietā Nr.SKA-888/2018, ECL:LV:AT:2018:1127.SKA088818.7.L.

² Autora piezīme – līdz minētā lēmuma pieņemšanai Augstākās tiesas prakse bija tāda, ka pašvaldības domes deputāta informācijas pieprasījumi nav skatāmi administratīvā procesa kārtībā, jo tas skar attiecības valsts pārvaldes iekšienē. Sk. arī Augstākās tiesas 2016.gada 27.maija lēmumu lietā Nr.SKA-1075/2016 un 2013.gada lēmumu lietā Nr.SKA-508/2013.

³ Autora piezīme – konkrētajā gadījumā tiesa analizēja Ventspils pilsētas domes saistošos noteikumus, jo pieteicējs bija šīs pašvaldības domes deputāts.

⁴ 2018.gada 7.decembra lēmums lietā Nr.SKA-1372/2018, ECL:LV:AT:2018:1207.A43010117.9.L.

likuma normas. Vienlaikus tomēr būtu uzsverams, ka tiesa norādīja, ka nav pamata pilnībā izslēgt atsaukšanos uz Eiropas Savienības Tiesas atziņām, jo tās var būt derīgas salīdzinoši vērtējot.

SA-3/2018⁵. Sprieduma ietvaros tiesa risināja jautājumu par Saeimas deputāta kandidāta subjektīvajām tiesībām pārsūdzēt Saeimas vēlēšanu iecirkņa komisijas lēmumu par balsu skaitīšanas protokola rezultātu apstiprināšanu. Risinot šo jautājumu, tiesa, pirmkārt, aplūkoja un analizēja to, kuras tiesību normas konkrētajā gadījumā ir jāpiemēro – Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju likuma 32. un 33.pants (paredz, ka tiesības pārsūdzēt vēlēšanu iecirkņa lēmumus ir gan kandidātu saraksta iesniedzējam, gan arī pašiem kandidātiem) vai Saeimas vēlēšanu likuma 35.¹pants (paredz to, ka tiesības pārsūdzēt vēlēšanu iecirkņu lēmumus par balsu skaitīšanas rezultātu protokola apstiprināšanu ir tikai kandidātu saraksta iesniedzējam). Pēc šo normu analīzes tiesa nonāca pie secinājuma, ka konkrētajā gadījumā nepastāv kolīzija starp abām šo likumu normām, un noteica, ka ir jāpiemēro Saeimas vēlēšanu likuma 35.¹pants kā speciālā tiesību norma, vienlaikus atzīstot, ka minētā norma neatbilst Satversmē noteiktajām vēlēšanu tiesībām un tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Tomēr ņemot vērā, ka atbilstoši spēkā esošajam regulējumam lieta ir jāizskata un nolēmums jāpieņem septiņu dienu laikā un tiesiskās stabilitātes principam tiesa tā vietā, lai nodotu jautājumu par Saeimas vēlēšanu likuma 35.¹panta atbilstību Satversmei Satversmes tiesai, atzina, ka kandidātam ir subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu par vēlēšanu iecirkņa komisijas lēmumu par balsu skaitīšanas protokola apstiprināšanu.

ATLIDZINĀJUMA PRASĪJUMI

SKA-395/2018.⁶ Spriedumā tiesa atzina, ka valsts rīcības prettiesiskuma konstatēšana un novēršana pati par sevi var tikt uzskatīta par atbilstīgu atlīdzinājumu par personas tiesību aizskārumu. Tomēr vienlaikus jāņem vērā vairāki apsvērumi attiecībā uz konkrēto tiesas atziņu. Pirmkārt, ir jāņem vērā konkrētā tiesību aizskāruma raksturs – šajā lietā persona vēlējās, lai viņam Iedzīvotāju reģistrā norādītu uzvārdu kā dzimšanas apliecībā ar dubulto līdzskani un izsniegtu jaunu pasi ar šo uzvārdu. Otrkārt, tiesību aizskāruma seku novēršanas veids un ilgums – iestāde pēc tam, kad tiesiskajā regulējumā tika izdarīti grozījumi, kuru rezultātā ir pieļaujama tāda uzvārda rakstība (ar dubulto līdzskani), kādu persona vēlējās, ātrāk nekā mēneša laikā izsniedza personai jaunu personu apliecinošu dokumentu, kurā personas uzvārds ir rakstīts, dubultojot līdzskani. Treškārt, personas rīcība, lai novērstu tiesību aizskārumu – konkrētajā lietā persona vērsās ar iesniegumu par uzvārda rakstību vairāk nekā desmit gadus pēc tam, kad iestāde aktualizēja uzvārda rakstību (šajā laika posmā personai tika izsniegtas trīs pases).

SKA-1372/2018.⁷ Atšķirībā no iepriekš aprakstītā sprieduma šajā lēmumā tiesa risināja nevis jautājumu

par atlīdzinājuma noteikšanu par kādu konkrētu tiesību aizskārumu, bet gan par Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Atlīdzināšanas likums) pārejas noteikumu 2.punkta piemērošanu attiecībā uz tiem nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanas prasījumiem, kuri ir radušies agrāk nekā sešus mēnešus pirms Atlīdzināšanas likuma spēkā stāšanās un par kuriem nav ierosināta tiesvedība vispārējās jurisdikcijas tiesā.

Tiesai šāds jautājums bija jārisina tikai tāpēc, ka pirms Atlīdzinājuma likuma spēkā stāšanās iepriekšējais likums (likums „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu”, kas nav spēkā kopš 2018.gada 1.marta) nenoteica nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanas termiņu, līdz ar to tam tika piemērots Civillikuma 1895.pantā paredzētais noilgums – 10 gadi. Pieņemot Atlīdzināšanas likumu, likumdevējs pārejas noteikumos noteica regulējumu tikai tiem atlīdzināšanas gadījumiem, kuri radās pēdējo sešu mēnešu laikā pirms Atlīdzinājuma likuma spēkā stāšanās. Minēto jautājumu tiesa atrisināja, norādot uz saprātīgu tiesību izmantošanas termiņu – seši mēneši no likuma spēkā stāšanās brīža, lai personām, kurām nemantiskais kaitējums ir radies vēlāk nekā sešus mēnešus pirms Atlīdzināšanas likuma spēkā stāšanās, būtu iespēja pārorientēties uz jauno tiesisko kārtību un iesniegt atlīdzinājuma pieprasījumu atbilstoši Atlīdzinājuma likumam.

TIESĪBAS UZ INFORMĀCIJU UN ATBILDI PĒC BŪTĪBAS

SKA-20/2018.⁸ Spriedumā tiesa aplūkoja divus jautājumus, proti, par fizisko personu datu izsniegšanas pieļaujamību trešajām personām un par iestādes un tiesas pienākumu izvērtēt informācijas pieprasījuma pamatotību pirms šī informācijas pieprasījuma pamatotības patiesuma noskaidrošanas. Ja aplūko jautājumu par informācijas pieprasījuma pamatotību, tad tiesa šajā gadījumā „atgādināja” iestādēm un Administratīvajai rajona tiesai to, ka informācijas pieprasījuma lietās būtiski ir izvērtēt pašu informācijas pieprasījuma pamatotību. Proti, iestādei (un tiesai, ja strīds nonāk tajā) papildu pierādījumi (t.s. dokumenti par prasību) ir jāpieprasa tikai tadā gadījumā, ja iestādei vai tiesai ir objektīvs pamats šaubām par informācijas pieprasījuma pamata patiesumu.

Savukārt jautājumā par fizisko personu datu apstrādi, tostarp izsniegšanas pieļaujamību trešajām personām, tiesa atsauca uz Eiropas Savienības Tiesas atziņu *Rīgas satiksmes* lietā,⁹ kurā tika noteikts, ka, lai būtu pieļaujama fizisko personu datu apstrāde, ir jāiestājas trim nosacījumiem trešās personas legítimo interešu nodrošināšanai. Pirmkārt, trešās personas likumisko interešu esībai, otrkārt, objektīva vajadzība šo trešo personu likumisko interešu nodrošināšanai apstrādāt fiziskās personas datus, treškārt, ir konstatējams, ka datu subjekta interese uz datu aizsardzību neprevālē pār tām interesēm, kuru nodrošināšanai trešā persona prasa datu atklāšanu.

⁵ 2018.gada 31.oktobra spriedums lietā Nr.SA-3/2018, ECLI:LV:AT:2018:1031. SA000318.4.L.

⁶ 2018.gada 9.novembra spriedums lietā Nr.SKA-395/2018, ECLI:LV:AT:2018:1109.A420385514.3.S.

⁷ 2018.gada 27.septembra lēmums lietā Nr.SKA-1499/2018, ECLI:LV:AT:2018:0927.SKA149918.4.L.

⁸ 2018.gada 31.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-20/2018, ECLI:LV:AT:2018:1031. A420224915.5.S.

⁹ Skat. Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 4.maija spriedumu lietā „Rīgas Satiksme”, C-13/16, ECLI:EU:C:2017:336.

Vienlaikus tiesa uzsvēra, ka, vērtējot pirmo kritēriju (personas likumisko interešu esība), nedz iestādes (konkrētajā lietā Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde), nedz tiesas kompetencē nav jautājums par personas iecerētās civilprasības prognozējamo pamatotību (proti, vai tā tiks apmierināta vai noraidīta) un pieļaujamību, jo šis konkrētais jautājums ir vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē. Tāpat norādīts uz vēl vienu atziņu no Eiropas Savienības Tiesas sprieduma attiecībā uz trešo jautājumu, proti, attiecībā uz samērīgumu starp fiziskās personas datu aizsardzību un trešās personas likumiskajām interesēm. Eiropas Savienības Tiesa ir norādījusi, ka tas ir atkarīgs no katra attiecīgā gadījuma apstākļiem.¹⁰

SKA-394/2018.¹¹ Spriedumā tiesa analizēja jautājumu par Elektroniskās deklarēšanas sistēmā (EDS) iekļautās informācijas statusu atbilstoši Informācijas atklātības likuma iedalījumam – vispārpieejama vai ierobežotas pieejamības informācija. Analizējot Informācijas atklātības likuma tiesību normas, tiesa secināja, ka EDS iekļautā informācija ir uzskatāma par ierobežotas pieejamības informāciju. Secinājums pamatots ar to, ka pretēji Administratīvās rajona tiesas secinājumam EDS iekļautā informācija nav uzskatāma par tādu informāciju, kas padarīta par publiski pieejamu (atbilstoši Informācijas atklātības likuma 5.panta sestajai daļai par ierobežoti pieejamu informāciju nav uzskatāma informācija, kas ir publicēta vai pieejama sabiedrībai bez likumā paredzētiem ierobežojumiem), jo, lai informāciju atzitu par publisku pieejamu, tai ir jābūt publicētai/pieejamai tā, lai jebkura persona, kura interesējas par to, var ar to iepazīties, nevis kā ir situācijā ar EDS iekļauto informāciju, kas ir pieejama konkrētam sistēmas lietotājam. Līdz ar to minētā informācija ir uzskatāma par ierobežotas pieejamības informāciju.

NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA NODOKLIS

SKA-16/2018.¹² Lietā tiesa analizēja jautājumu par nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmes par neapstrādātu lauksaimniecības zemi maksāšanas pienākumu. Spriedumā tiesa pieņēma pēc tam, kad bija vērsusies Satversmes tiesā ar pieteikumu par likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” 7.panta trešās daļas, ciktāl tā nenosaka nodokļa papildlikmes par neapstrādātu lauksaimniecības zemi maksāšanas pienākuma izbeigšanos, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam.¹³ Ņemot vērā Satversmes tiesas sniegto normas interpretāciju, tiesa atzina, ka personai, kurai bija nekustamā īpašuma nodokļa maksāšanas pienākums (kura konkrētajā gadījumā bija nekustamā īpašuma pārdevējs) konkrētajā gadā, ir pienākums maksāt gan nodokļa pamatlikmes, gan papildlikmes (t.sk. arī nodokļa papildlikmi par neapstrādātu lauksaimniecības zemi).

¹⁰ Skat. Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 4.maija spriedumu lietā „Rīgas Satiksme”, C-13/16, ECLI:EU:C:2017:336, 31.punktu.

¹¹ 2018.gada 31.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-394/2018, ECLI:LV:AT:2018:1031.A420261416.2.S.

¹² 2018.gada 30.novembra spriedums lietā Nr.SKA-16/2018, ECLI:LV:AT:2018:1130.A420342413.3.S.

¹³ Autors piezīme – Satversmes tiesa ar 2018.gada 18.oktobra spriedumu lietā Nr.2018-04-01 atzina likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” 7.panta trešo daļu, ciktāl tā nenosaka nodokļa papildlikmes par neapstrādātu lauksaimniecības zemi maksāšanas pienākuma izbeigšanos, par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam.

SKA-63/2018¹⁴ un **SKA-90/2018**.¹⁵ Šajās lietās mainīta Augstākās tiesas prakse nekustamā īpašuma nodokļa jomā, jo spēkā stājušies grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli”. Vēl 2018.gada pirmajā pusgadā tika pieņemts spriedums lietā Nr.SKA-63/2018, kurā tiesa risināja jautājumu par pienākumu maksāt nekustamā īpašuma nodokli par neeksistējošu objektu. Šajā spriedumā tiesa atzina, ka līdz ar grozījumiem likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli”, kas stājās spēkā 2014.gada 1.janvārī, nekustamā īpašuma nodokļa samaksas pienākuma izbeigšanās saistāma vienīgi ar to laiku, kad Kadastra informācijas sistēmā tiek dzēsts ieraksts par objektu. Iepriekšējā tiesas prakse bija bijusi atšķirīga: tiesa atzina, ka gadījumā, ja persona spēj pierādīt, ka objekts vairs neeksistē, personai nav jāmaksā nekustamā īpašuma nodoklis par šādu neeksistējošu objektu.

Savukārt lietā Nr.SKA-90/2018 tiesa analizēja jautājumu par nekustamā īpašuma nodokļa apmēra noteikšanu par kopīpašumu. Iepriekšējā tiesas prakse paredzēja, ka, nosakot nekustamā īpašuma nodokļa apmēru par kopīpašumu, ir jāņem vērā arī vienošanās par kopīpašuma lietošanas kārtību, kas ir reģistrēta zemesgrāmatā. Šajā lietā tiesa atkāpās no šīs prakses, jo, ņemot vērā grozījumus likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli”, kuri stājās spēkā 2012.gada 1.janvārī, un likumdevēja mērķi, pieņemot šos grozījumus, nosakot nekustamā īpašuma nodokļa apmēru par kopīpašumu, nav vairs jāņem vērā vienošanās par kopīpašuma lietošanas kārtību, kura ir reģistrēta zemesgrāmatā.

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

GALVINIEKA IERUNA EKSPROMISORISKĀ GALVOJUMA GADĪJUMĀ

SKC-1069/2018.¹⁶ Spriedumā Senāts konstatēja, ka lietā pastāv strids par to, vai galvinieki ir atbrīvojami no galvojuma saistību izpildes, ja galvenās parādnieces ieķīlātais nekustamais īpašums pārdots labprātīgā izsolē tiesas ceļā, galvinieku ieskatā, nosakot nepamatoti zemu izsoles sākumcenu.

Civillikuma 1701.pants pieļauj galviniekam izlietot visas ierunas, izņemot tās, pret kurām kreditors taisni gribējis nodrošināties ar galvojumu. Aplūkojot jēdziena „ieruna” izpratni vēsturiski, redzams, ka ar šo terminu tika saprasti materiāltiesiski iebildumi, kuru būtība ir tā, ka atbildētājs, neapstrīdot prasītāja norādītos faktus, atsaucas uz apstākļiem, kas uz laiku vai vispār paralizē kreditora tiesības. Tiesa atzina, ka tas, ka galvenās parādnieces ieķīlātais nekustamais īpašums pārdots labprātīgā izsolē, pēc galvinieku domām, nosakot nesamērīgi zemu izsoles sākumcenu saskaņā ar novērtētāja novērtējumu, nav atzīstams par tādu apstākli, kas pats par sevi paralizē kreditora tiesības, un arī galvojuma līgumos neviens punkts pēc satura vai jēgas neparedz galvinieku atbrīvošanu no galvojuma saistības minētā apstākļa dēļ. Spriedumā atgādināts, ka Civillikuma 1692.–1715.panta normas,

¹⁴ 2018.gada 4.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-63/2018, ECLI:LV:AT:2018:0404.A420333214.2.S.

¹⁵ 2018.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-90/2018, ECLI:LV:AT:2018:0703.A420337714.3.S.

¹⁶ 2018.gada 5.septembra spriedums lietā Nr.SKC-1069/2018, ECLI:LV:AT:2018:0905.C33437713.6.S.

kas regulē galvojuma institūtu, paredz divu veidu galvojumus: 1) neekspromisorisko (vienkāršo) galvojumu un 2) ekspromisorisko galvojumu. Pastāvot neekspromisoriskam jeb vienkāršam galvojumam, kreditoram ar prasību vispirms ir jāvērsas pie galvenā parādnieka un tikai pēc tam pie galvinieka. Savukārt ekspromisoriskā galvojuma gadījumā galvinieks atsakās no Civillikuma 1702.panta pirmajā daļā paredzētajām tiesībām prasīt, lai kreditors vispirms vērsas ar prasību pie galvenā parādnieka. Apstākļi, vai kreditors vērsies pie galvenā parādnieka un kādas darbības šajā sakarā veiktas, lai panāktu saistību izpildījumu, neietekmē ekspromisoriskā galvinieka atbildību.

KREDITORU VIENLĪDZĪBAS PRINCIPS

SKC-202/2018.¹⁷ Spriedumā tiesa nodibināja, ka darījumā par savstarpējiem norēķiniem starp maksātnespējīgo SIA un šīs sabiedrības valdes locekli puses vienojušās daļu no atdodamā parāda, kuram vēl nav iestājies atmaksas termiņš, dzēst ar sabiedrībai piederošas mantas nodošanu valdes loceklei (atbildētājam), ar mērķi ārpus kārtas samazināt sabiedrības (prasītājas) parādu atbildētājam, faktiski atmaksājot daļu no aizdevuma pirms termiņa. Lietā nav strīda, ka sabiedrībai nepietiek mantas kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Maksātnespējas likuma 99.panta mērķis ir atjaunot kreditoru vienlīdzību situācijā, kad parādnieks, būdams faktiski maksātnespējīgs, pilda saistības pret atsevišķiem kreditoriem, vienlaikus nesedzot citu kreditoru prasījumus. Kā norādīts Augstākās tiesas apkopojumā „Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesu ietvaros”, naudas līdzekļu atprasīšana uz šī panta pamata notiek, neapstrīdot darījumus, ar kuriem pamatoti maksājumi un kuri paši par sevi sākotnēji var arī nebūt vērsti uz zaudējumu nodarīšanu.

Proti, pats par sevi valdes locekļa aizdevums sabiedrībai neradīja zaudējumus, bet uzlaboja sabiedrības finansiālo stāvokli. Taču ar to, ka sabiedrība, nonākot finansiālās grūtībās, isi pirms maksātnespējas pasludināšanas, nepildot saistības pret citiem kreditoriem, daļēji sedza atbildētājas maksājuma saistību, kurai nav iestājies izpildes termiņš, tiek pārkāpts kreditoru vienlīdzības princips. Norādītajos apstākļos apelācijas instances tiesai bija pamats piemērot Maksātnespējas likuma 99.panta pirmās daļas 2.punktu. Pretējā gadījumā tas būtu pretrunā ar Maksātnespējas likuma mērķi – aizsargāt kreditoru kopuma intereses parādnieka maksātnespējas gadījumā, jo nostādītu sabiedrības dalībnieci un bijušo valdes locekli privilēģētākā stāvoklī nekā šīs sabiedrības kreditorus.

Senāts norāda, ka apelācijas instances tiesa, noskaidrojot un izvērtējot pušu nodomu, ir pareizi atzinusi, ka šī darījuma rezultātā faktiski notika nevis mantas pārdošana, bet pirmstermiņa aizdevuma atmaksa.

KĻŪDAS LABOŠANA ZEMESGRĀMATAS IERAKSTĀ

SKC-1445/2018.¹⁸ Lietā par matemātiskā aprēķina kļūdas labošanu nekustamā īpašuma zemesgrāmatas nodalījuma ierakstā, kas ieviesusies, sadalot garāžu boksu domājamās daļās, Senāts norādījis, ka kļūdu izlabošanas kārtību zemesgrāmatu ierakstos reglamentē Zemesgrāmatu likuma 54.pants, saskaņā ar kuru ierakstu izlabojumi, kas nesaskan ar nostiprinājuma lēmumiem, pielaižami vienīgi 90. un 97.pantā paredzētā kārtībā. Zemesgrāmatu likuma 90.pantā noteiktā kļūdas izlabošana nostiprinājuma lēmumā ir bezstrīdus procedūra zemesgrāmatu procesa ietvaros, kuru var ierosināt gan pats zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis, atzīstot savu nostiprinājuma lēmumā pieļauto kļūdu, gan nostiprinājuma lūdzēji, uz kuru nostiprinājuma lūguma pamata taisīts kļūdainais lēmums. Senāts atzinis, ka faktiskie apstākļi lietā nerada dibinātu iemeslu runāt par nostiprinājuma lūgumā ieviešamos kļūdu, kura labojama Zemesgrāmatu likuma 90.panta kārtībā. Senāts secinājis, ka, atzīstot, ka kļūdas izlabošana notikusi atbilstoši Zemesgrāmatu likuma 90.pantam, tiesa nav ņēmusi vērā, ka faktiski lūgums par kļūdas izlabošanu ir vērst uz citu personu noslēgtā darījuma priekšmeta grozīšanu, nevis pašas tiesību nostiprinājuma kļūdas novēršanu. Konkrētā gadījumā ar matemātiskā aprēķina kļūdas izlabošanu ir pieļauta situācija, ka ir pārgrozīta nostiprinātā tiesība. Nostiprinājuma lūdzēji kļūdas izlabošanu nostiprinājuma lūgumā nav lūguši, tas bijis izpildīts tā, kā lūgts.

Kļūdas labošanas kārtība citas personas tiesību pārgrozīšanai bez šīs personas piekrišanas nav paredzēta (Zemesgrāmatu likuma 61.panta pirmās daļas 2.punkts). Šāda iespēja, kad ar kļūdas izlabojumu (kopīpašuma domājamo daļu pārrēķināšanu) pārgroza kopīpašnieku tiesības, var būt paredzēta speciālā tiesību normā, piemēram, likuma „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” 48.panta piektajā daļā noteiktajā gadījumā, bet apskatāmā situācijā acīmredzami nav tā, par ko ir runa šajā normā. Tas nozīmē, ka nostiprināto tiesību pārgrozījums, ja tam nepiekrīt persona, pret kuru tas vērst, varēja tikt izdarīts tikai prasības kārtībā, kā to noteic Zemesgrāmatu likuma 97.panta otrais teikums.

SABIEDRĪBAS DALĪBNIEKA TIESĪBAS UZ INFORMĀCIJU

SKC-293/2018.¹⁹ Senāts secinājis, ka problēmjautājums lietā saistīts ar izpratni par sabiedrības dalībnieku tiesībām uz informāciju, to ierobežošanas tiesisko pamatu, kā arī sekām šo tiesību pārkāpuma gadījumā.

No Komerclikuma 134.panta pirmās daļas un 186.panta trešās daļas normu satura secināts, ka sabiedrības dalībnieki ir tiesīgi piedalīties sabiedrības pārvaldē un ietekmēt sabiedrības darbības, kā arī zināmos jautājumos pat pieņemt lēmumus sabiedrības vārdā. Savukārt tiesisks instruments, kas nodrošina dalībniekus ar šīm ietekmes un lēmumu pieņemšanas iespējām, ir sabiedrības dalībnieku sapulces un lēmumu pieņemšana tajās.

Nolēmumā atzīts, ka dalībnieku tiesības piedalīties sabiedrības pārvaldē ir saistītas ar vienu no Komerclikuma 194.pantā noteiktajām dalībnieka

¹⁷ 2018.gada 11.oktobra spriedums lietā Nr.SK-202/2018, ECL:LV:AT:2018:1011.C36031816.2.S.

¹⁸ 2018.gada 26.oktobra lēmums lietā Nr.SK-1445/2018, ECL:LV:AT:2018:1026.SK144518.5.L.

¹⁹ 2018.gada 15.novembra spriedums lietā Nr.SK-293/2018, ECL:LV:AT:2018:1115.C15226415.1.S.

pamattiesībām – tiesībām uz informāciju. Turklāt tiesības pieprasīt informāciju no sabiedrības var realizēt ne tikai dalībnieku sapulcēs, bet arī šo sapulču starplaikos.

Senāts atzinis, ka dalībnieka tiesība uz informāciju ir katram un ikvienam dalībniekam (neatkarīgi no tā, cik kapitāla daļu viņam pieder) individuāli piemītoša tiesība un nodrošina iespēju saņemt no sabiedrības dalībniekam interesējošu informāciju par sabiedrības darbību.

Analizējot Komerclikuma 194.panta normas saturu, Senāts secinājis, ka tās regulējums ietver divas dalībnieku tiesības: 1) no valdes saņemt informāciju par sabiedrības darbību jeb tiesības uz informāciju; 2) iepazīties ar visiem sabiedrības dokumentiem jeb tiesības pārbaudīt informāciju.

Attiecīgi dalībnieka tiesības uz informāciju jeb tiesības no valdes saņemt informāciju par sabiedrības darbību ietver visu to informāciju, kas saistīta ar sabiedrību un tās lietām. Proti, dalībniekam ir tiesība saņemt ziņas un informāciju par faktiem, kas saistīti ar sabiedrības saimniecisko darbību, tās darījumiem un attiecībām ar trešajām personām, kā arī sabiedrības grāmatvedību. Savukārt dalībnieka tiesības pārbaudīt sabiedrību jeb iepazīties ar visiem sabiedrības dokumentiem nodrošina dalībniekiem tiesības iepazīties ar sabiedrības korespondenci, grāmatvedības, lietvedības un citiem dokumentiem. Sabiedrības valdei savukārt ir pienākums šīs dalībnieka tiesības nodrošināt.

Komerclikuma 194.pantā noteiktās sabiedrības dalībnieka tiesības uz informāciju un tiesības pārbaudīt sabiedrību aplūkojamas kopsakarā ar Komerclikuma 186.panta trešo daļu. Lai ierobežotu Komerclikuma 194.pantā minētās dalībnieka tiesības uz informāciju un tiesības iepazīties ar sabiedrības dokumentiem, ir jārealizējas kumulatīvu pazīmju kopumam. Pirmkārt, jābūt dalībnieku sapulces lēmumam. Otrkārt, šāds lēmums var tikt pieņemts vienīgi pamatotu aizdomu gadījumā par šo ziņu izmantošanu pretēji sabiedrības interesēm, balstoties uz vairāku kritēriju izvērtējumu.

PROCESUĀLO TIESĪBU NODROŠINĀŠANA, IZBEIDZOT TIESVEDĪBU

SKC-1341/2018.²⁰ Senāts konstatējis, ka tiesvedība lietā izbeigta Civillikuma 705.panta otrajā daļā paredzēto tiesisko seku dēļ sakarā ar to, ka prasītājs mantojuma lietā nebija pieteicis kreditora pretenziju.

Pārbaudot blakus sūdzības argumentu, ka, vērtējot pēc savas iniciatīvas prasības tiesību esamību, apelācijas instances tiesa pārkāpa lietas izskatīšanas robežas, Senāts norādījis, ka pamatus tiesvedības izbeigšanai imperatīvi nosaka Civilprocesa likuma 223.pants, un saskaņā ar minētā panta pirmās daļas 2.punktu tiesa izbeidz tiesvedību, ja prasību cēlusi persona, kurai nav prasības tiesību.

Senāts paudis viedokli, ka prasības tiesību esamības pārbaude, ievērojot Civilprocesa likuma 1.pantā noteikto vispārīgo principu, atbilstoši kuram prasības tiesību esamība veido pamatu tiesas aizsardzībai un kas jāievēro pirms konkrētā strīda izšķiršanas neatkarīgi no pušu izvirzītajiem argumentiem. Līdz ar to prasības tiesību esamības pārbaude nav uzskatāma par lietas

izskatīšanas robežu pārkāpumu, bet gan par primāru tiesas pienākumu, lai tiesas aizsardzība būtu nodrošināta personai, kurai ir tiesības to saņemt.

Tas tomēr nenozīmē, ka lēmumu par tiesvedības izbeigšanu tiesa var pieņemt, neuzklausot pirms tam lietas dalībnieku paskaidrojumus par apstākļiem, no kuru esamības vai neesamības ir atkarīgs, vai tiesvedība lietā tiks izbeigta, kā arī nenodrošinot lietas dalībniekiem iespēju izmantot citas Civilprocesa likumā lietas dalībniekiem garantētās procesuālās tiesības. Pretējā gadījumā būtu pārkāpts Civilprocesā nostiprinātais sacīkstes princips, kā arī radīts aizskārums lietas dalībnieku tiesībām uz taisnīgu tiesu.

TULKA NODROŠINĀŠANA MAZNODROŠINĀTAI PERSONAI

SKC-1458/2018.²¹ Lēmumā šajā lietā Senāts atgādina, ka Civilprocesa likuma 13.panta ceturrtā daļa noteic, ka lietas dalībniekiem, kuri lietā saņem valsts nodrošināto juridisko palīdzību vai ir atbrīvoti no tiesas izdevumu samaksas, tiesa nodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties procesuālajās darbībās, izmantojot tulka palīdzību, ja viņi nepārvalda tiesvedības valodu.

Prasītājs norādīja, ka nepārvalda valsts valodu un pats nevar nodrošināt tulka pakalpojumus, tādēļ ir vērsies sociālajā dienestā jautājumā par maznodrošinātas personas statusa piešķiršanu. Tā kā viņa pieteikums vēl nav izlemts, lūdza lietas izskatīšanu atlikt. Apelācijas instances tiesa, ņemot vērā to, ka lietas izskatīšanas brīdī prasītājam nebija piešķirts maznodrošinātas personas statuss un jau pirmās instances tiesa ir izskaidrojusi personai par nepieciešamību pašam nodrošināt tulku, prasītāja lūgumu noraidīja un izskatīja lietu pēc būtības.

Ar Juridiskās palīdzības administrācijas lēmumu prasītājam tika piešķirta valsts apmaksātā juridiskā palīdzība. Prasītājs iesniegtajā kasācijas sūdzībā norādīja uz minētajiem apstākļiem, lūdzot atjaunot nokavēto kasācijas sūdzības iesniegšanas termiņu, jo Civilprocesa likuma 453.panta prasībām atbilstošās kasācijas sūdzības sastādīšana bija iespējama tikai pēc Juridiskās palīdzības administrācijas lēmuma, ar kuru prasītājam piešķirta valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība, saņemšanas.

Augstākās tiesas ieskatā, apelācijas instances tiesas atzinums, ka kasācijas sūdzības neiesniegšana likumā noteiktajā termiņā sakarā ar valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības nesaņemšanu nevar tikt atzīta par objektīvu no prasītāja gribas un rīcības neatkarīgu apstākli un līdz ar to būt par pamatu nokavētā procesuālā termiņa atjaunošanai, konkrētajos apstākļos ir formāls. It īpaši tāpēc, ka lieta izskatīta, prasītājam nepārvaldot tiesvedības valodu, tādējādi liedzot prasītājam Satversmes 92.pantā garantētās tiesības uz savu tiesību aizsardzību tiesā.

²⁰ 2018.gada 15.novembra lēmums lietā Nr.SK-1341/2018, ECL:LV:AT:2018:1115.C17110415.8.L.

²¹ 2018.gada 21.novembra lēmums lietā Nr.SK-1458/2018, ECL:LV:AT:2018:1121.C30428115.7.L.

ĪRES LĪGUMA STATUSS, JA NEPASTĀV TIESISKS ĪRES PRIEKŠMETS

SKC-222/2018.²² Spriedumā norādīts, ka, konstatējot, ka dzīvojamās telpas īres līgums ir noslēgts par telpām, kas neatbilst likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 3.panta 1.teikumā noteiktajam īres līguma priekšmetam (objektam), noslēgtais līgums ir atzīstams par spēkā neesošu tā būtiskās sastāvdaļas – tiesiska īres priekšmeta – neesības dēļ.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 1971.gadā būvēto ēku atzina par nelikumīgi uzceltu un nojaucamu sešu mēnešu laikā pēc šī sprieduma spēkā stāšanās.

Preteji atziņai, ka par nelikumīgi uzceltā ēkā esošām telpām nevar slēgt dzīvojamās telpas īres līgumus, divām ģimenēm 1978.gadā un 1984.gadā bija izsniegti orderi un noslēgti dzīvojamo telpu īres līgumi, kuri pārslēgti 2005.gadā.

Senāts atzina, ka strīdus būve 1971.gadā uzcelta kā nedzīvojamā – saimniecības ēka. Tas, ka saimniecības ēkas telpas vēlāk – 1977.gadā – nelikumīgas būvniecības rezultātā pārveidotas un turpmāk izmantotas kā dzīvojamās telpas, nepiešķir tām dzīvojamo telpu statusu.

Nedzīvojamu telpu lietošana un personas faktiska dzīvošana šādā telpā nerada tiesības noslēgt dzīvojamās telpas īres līgumu, bet, ja tāds ir noformēts, tam nav juridiska spēka. Spriedumā dota norāde uz judikatūrā nostiprināto atziņu, ka nedzīvojamo telpu izmantošana pastāvīgai dzīvošanai nedod pamatu piemērot likuma „Par dzīvojamo telpu īri” normas un nerada pamatu šo telpu atzīšanai par dzīvojamām telpām.

CIVILPROCESA LIKUMA 475.PANTA SEPTĪTĀS DAĻAS PIELIETOJUMS

Senāts šajā lietā²³ atzina, ka apelācijas instances tiesa, izspriežot prasītāja prejudiciālo atzīšanas prasību pēc būtības, atstājusi bez ievērības judikatūrā nostiprinātās juridiskās tēzes, ka mūsdienās spēkā esošās civilprocesuālās tiesību normas neparedz personai tiesību preventīvi vērsties tiesā gadījumā, kad atbildētājs vēl nav pārkāpis (traucējis) prasītāja tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses. Turklāt tiesa nav sniegusi pamatojumu, kas ļautu saprast iemeslus, kāpēc notikusi atkāpšanās no tādas līdzšinējās un nemainīgās tiesu prakses, kurai ir principiāla nozīme.

Līdz ar to Senāts konstatēja Civilprocesa likuma 5.panta sestās daļas pārkāpumu, kas atbilstoši šā likuma 452.panta otrajai daļai vērtējams kā būtisks, jo novedis pie lietas nepareizas izspriešanas.

Šāda situācija Civilprocesa likuma 475.panta septītās daļas izpratnē rada patstāvīgu pamatu apelācijas instances tiesas sprieduma atcelšanai, neanalizējot kasācijas sūdzībā norādītos apsvērumus, kuros apstrīdēta prasības noraidīšanas argumentācija. Citiem vārdiem, Senātam saskaņā ar minēto tiesību normu ir paredzētas tiesības nevērtēt tos kasācijas sūdzībā ietvertos motīvus, kas attiecas uz apelācijas instances tiesas sprieduma, kurā tikušas pilnīgi ignorētas judikatūras atziņas, būtību, jo tie katrā ziņā nevar iespaidot lietas iznākumu.

Senāts norāda, ka, tā kā prasību cēlusi persona, kurai nav prasības tiesību, kas izslēdz tiesvedību lietā, pārsūdzēto spriedumu nevar atzīt par tiesisku. Spriedums tika atcelts, un tiesvedība izbeigta.

²² 2018.gada 18.decembra spriedums lietā Nr.SK-222/2018, ECLI:LV:AT:2018:1218.C3047481.1.1.S.

²³ Lietai slēgtas lietas statuss.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

NEATĻAUTU DARBĪBU AR MUITOŠANAI PAKĻAUTĀM PRECĒM UN CITĀM VĒRTĪBĀM (KRIMINĀLLIKUMA 191.PANTS) UN ALKOHOLISKO DZĒRIENU UN TABAKAS IZSTRĀDĀJUMU NELIKUMĪGAS UZGLABĀŠANAS, PĀRVIEITOŠANAS (PĀRVADĀŠANAS) UN REALIZĀCIJAS (KRIMINĀLLIKUMA 221.PANTS) NOŠKIRŠANA SKK-57/2018.

²⁴ Atzīstot, ka lietai var būt īpaša nozīme likuma normu interpretēšanā,²⁵ Augstākā tiesa mutvārdu procesā 2018.gada 25.oktobrī izskatīja lietu par noziedzīgu darbību, kas veiktas ar alkoholiskajiem dzērieniem vai tabakas izstrādājumiem, kuri Latvijas Republikā nonākuši, apejot muitas kontroli, kvalifikāciju. Augstākā tiesa konstatēja atšķirīgu tiesu praksi, kvalificējot šos noziedzīgos nodarījumus. Proti, darbības ar šādām precēm atsevišķos gadījumos ir kvalificētas pēc Krimināllikuma 191.panta, bet citos – pēc Krimināllikuma 221.panta. Krimināllikuma 191.pants paredz atbildību par neatļautām darbībām ar muitošanai pakļautām precēm un citām vērtībām, savukārt Krimināllikuma 221.pantā ir paredzēta atbildība par alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu nelikumīgu uzglabāšanu, pārvietošanu (pārvadāšanu) un realizāciju. Abiem šiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir atšķirīgs gan noziedzīgā nodarījuma objekts²⁶, gan priekšmets²⁷. Tā kā arī alkoholiskie dzērieni un tabakas izstrādājumi var būt muitošanai pakļautas preces, Augstākā tiesa uzsvēra, ka izšķiroša nozīme noziedzīga nodarījuma kvalifikācijā, nošķirot Krimināllikuma 191.pantā paredzētos noziedzīgos nodarījumus no 221.pantā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, ir apstāklim, vai konkrētai precei inkriminētā noziedzīgā nodarījuma laikā ir bijis muitošanai pakļautās preces statuss. Par muitošanai pakļautu preci Krimināllikuma 191.panta izpratnē Augstākā tiesa atzina preci, kas Latvijas teritorijā nonākusi, šķērsojot Eiropas Savienības teritorijas ārējo robežu, apejot muitas kontroli, kā arī ārpus Savienības preci, kas Latvijas teritorijā nonākusi, izejot muitas kontroli, bet kuras statuss nav mainīts, kura nav izvesta no Savienības muitas teritorijas un nav arī iznīcināta. Tas, vai attiecīgajai precei ir muitošanai pakļautās preces statuss, ir nosakāms, ņemot vērā attiecīgajā laika periodā spēkā esošos normatīvos tiesību aktus un izvērtējot pierādījumus lietā. Augstākā tiesa uzsvēra, ka, lemjot par noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju gadījumos, kad konstatētas nelikumīgas darbības ar muitošanai pakļautiem alkoholiskiem dzērieniem vai tabakas izstrādājumiem, būtiska nozīme ir celtās apsūdzības saturam – tajā norādītajiem faktiskajiem apstākļiem, kas noteic noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju, un apsūdzības viedoklim par noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju.

²⁴ 2018.gada 25.oktobra lēmums lietā Nr.SK-57/2018, ECLI:LV:AT:2018:1025.12501000217.4.L.

²⁵ 2018.gada 18.aprīļa lēmums lietā Nr.SK-57/2018, ECLI:LV:AT:2018:0418.12501000217.3.L.

²⁶ Krimināllikuma 191.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objekts ir tautsaimniecības intereses muitas lietu (muitas darbības) sfērā, savukārt Krimināllikuma 221.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objekts ir tautsaimniecības intereses akcīzes preču – alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu – aprites sfērā.

²⁷ Krimināllikuma 191.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets ir muitošanai pakļautās preces un citas vērtības, savukārt Krimināllikuma 221.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets ir alkoholiskie dzērieni un tabakas izstrādājumi kā akcīzes preces, kuru aprītei ir noteikta īpaša kārtība.

SKK-189/2018.²⁸ Augstākā tiesa atzina, ka apelācijas instances tiesa lietā nepareizi piemērojusi Krimināllikuma pantu, atzīstot, ka apsūdzētā nodarījums kvalificējams pēc Krimināllikuma 221.panta pirmās daļas. Ar pirmās instances tiesas spriedumu apsūdzētais tika atzīts par vainīgu Krimināllikuma 191.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā par to, ka viņš Latvijas Republikas muitas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas pārvadāja muietošanai pakļautas preces, radot būtisku kaitējumu. Savukārt apelācijas instances tiesa apsūdzēto atzina par nevainīgu Krimināllikuma 191.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un attaisnoja. Tiesa atzina, ka pie apsūdzētā izņemtās cigaretes Latvijas Republikas teritorijā ir ievestas nelikumīgi, apejot muitas kontroli, un tādejādi tās neatradās un nevarēja atrasties muitas iestāžu kontrolē. Apelācijas instances tiesas spriedums tika atcelts, un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai.

PIERĀDĪŠANA UN PIERĀDĪJUMI

Kasācijas instances tiesa pierādījumus no jauna nevērtē, taču tās kompetencē ietilpst pārbaudīt, vai apelācijas instances tiesa, vērtējot pierādījumus, ievērojusi Kriminālprocesa likuma normas.²⁹

SKK-540/2018.³⁰ Šajā lietā Augstākā tiesa izskaidroja pierādījumu vērtēšanas prasības. Kasācijas instances tiesa atsauca uz pierādīšanas standartu, proti, ka pierādīšanas priekšmetā ietilpstotšie apstākļi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā izslēgtas jebkādas saprātīgas šaubas par to esamību vai neesamību. Pierādīšanas priekšmetā ietilpstotšos apstākļus pierāda ar pieļaujamiem, attiecināmiem, ticamiem un pietiekošiem pierādījumiem, kas iegūti, pārbaudīti un novērtēti Kriminālprocesa likuma noteiktajā kārtībā. Augstākā tiesa uzsvēra, ka Kriminālprocesa likums neparedz pierādījumu vērtēšanas veidu – objektīva vērtēšana vai objektīvās patiesības noskaidrošana. Kasācijas sūdzībā bija norādīts, ka apelācijas instances tiesa ir pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 15.pantā noteiktās apsūdzētā tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā, objektīvā un neatkarīgā tiesā, kā argumentu minot, ka „apelācijas instances tiesa pierādījumus šajā lietā vērtējusi neobjektīvi un tendenciozi, piešķirot augstāku ticamības pakāpi acīmredzami pretrunīgiem pierādījumiem”.

SKK-439/2018.³¹ Savukārt šajā lietā Senāts par nepamatotu atzina tiesas secinājumu, ka kā patstāvīgs pierādījums nav vērtējams Valsts ieņēmumu dienesta nodokļu pārskata atzinums daļā par to, ka komersanta darījumi ar citiem četriem komersantiem nav atzīstami par notikušiem. Kasācijas instances tiesa izskaidroja, ka Kriminālprocesa likumā nav jēdziena „patstāvīgs pierādījums” un tiesa nevar kādu pierādījuma daļu „nevērtēt kā patstāvīgu pierādījumu”. Tas neatbilst Kriminālprocesa likuma normu prasībām par pierādījumu vērtējumu.

SKK-333/2018.³² Augstākā tiesa atzina, ka tiesai ir jāizvērtē apsūdzētā citā kriminālprocesā liecinieka statusā

sniegtajās liecībās ietverto ziņu pieļaujamība pierādīšanā izskatāmajā kriminālprocesā, tostarp jāvērtē ziņas par viņa faktisko saistību ar kriminālprocesu, kurā viņš tika pratināts liecinieka statusā, liecinieka statusa ilgums un šā statusa pamatotība visā tā esības laikā, kā arī attieksme pret liecību sniegšanu kontekstā ar tiesībām neliecināt apjomu. Apelācijas instances tiesa spriedumā izdarītos atzinumus par apsūdzētā vainu cita starpā bija pamatojusi ar apsūdzētā liecībām, kuras sniegtas liecinieka statusā citā kriminālprocesā. Šajā kriminālprocesā apsūdzētais tika nopratināts citā kriminālprocesā kā liecinieks trīs reizes. Pirms nopratināšanas personai tika izskaidrotas viņa kā liecinieka tiesības un pienākumi, izskaidrotas tiesības neliecināt pret sevi un sev tuviem radniekiem. Persona tika brīdināta par kriminālatbildību par apzināti nepatiesu liecību sniegšanu un par nepamatotu atteikšanos dot liecību. No minētā kriminālprocesa tika izdalīts kriminālprocess, kurā persona ir apsūdzētā statusā, un nopratināšanas protokolu kopijas pievienotas izdalītajam kriminālprocesam. Būdam nopratināta apsūdzētā statusā, persona izmantoja tiesības neliecināt.

SKK-297/2018.³³ Augstākā tiesa akcentēja, ka par pierādījumiem atzīstamas likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālā formā nostiprinātas ziņas par faktiem, nevis liecinošās personas sniegtais šo ziņu vērtējums. Pirmās instances tiesa atzina par pierādītu, ka apsūdzētā ir izdarījis desmit svešas kustamas mantas slepenas zādzības nelielā apmērā no veikala. Atzinumu par apsūdzētās vainīgumu pirmās instances tiesa cita starpā pamatoja ar cietušā pārstāves un liecinieku liecībām par apstākļiem, kurus liecinošās personas saskatījušas videonovērošanas kameru ierakstos, un viņu secinājumiem par šiem apstākļiem. Apelācijas instances tiesa pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu. Augstākā tiesa atzina, ka abas zemāko instanču tiesas pretēji Kriminālprocesa likuma 127.panta pirmajā daļā noteiktajam izmantojušas kā pierādījumus arī liecinošo personu subjektīvo viedokli par viņu uztvertajiem faktiem.

APJOMS UN IETVARI, KĀDOS LIETA TIEK IZTIESĀTA APPELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ

SKK-413/2018.³⁴ Augstākā tiesa norādīja, ka Kriminālprocesa likuma 562.panta trešā daļa, kas pieļauj smagāka soda noteikšanu apsūdzētajam apelācijas instances tiesā tad, kad prokurors apelācijas protestā vai cietušais apelācijas sūdzībā ir lūdzis noteikt smagāku sodu, kā arī tad, ja pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības apsūdzība grozīta uz smagāku, interpretējama tādejādi, ka prokurora apelācijas protestā vai cietušā apelācijas sūdzībā izteiktajiem prasījumiem par smagāka soda noteikšanu jābūt motivētiem. Tikai pēc motivēta protesta vai sūdzības tiesa var noteikt apsūdzētajam smagāku sodu. Vienlaikus Augstākā tiesa izskaidroja, ka Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmajā daļā noteiktais, ka apelācijas instances tiesa var pārsniegt apelācijas protestā izteikto prasību apjomu, ja tai rodas šaubas par apsūdzētā atbildību pastiprinošiem apstākļiem, jāsaprot tā, ka tiesa pēc savas iniciatīvas nevar konstatēt jaunus atbildību pastiprinošos apstākļus vai tos vērtēt par sliktu apsūdzētajai personai.

³³ 2018.gada 22.augusta lēmums lietā Nr.SK-297/2018, ECLI:LV:AT:2018:0822.11250014115.2.L.

³⁴ 2018.gada 3.septembra lēmums lietā Nr.SK-413/2018, ECLI:LV:AT:2018:090.3.11092037615.2.L.

²⁸ 2018.gada 8.novembra lēmums lietā Nr.SK-189/2018, ECLI:LV:AT:2018:110.8.11823001414.3.L.

²⁹ 2018.gada 19.jūlija lēmuma lietā Nr.SK-336/2018, ECLI:LV:AT:2018:0719.11.511002013.2.L., 5.punkts.

³⁰ 2018.gada 4.oktobra lēmums lietā Nr.SK-540/2018, ECLI:LV:AT:2018:1004.11520035214.7.L.

³¹ 2018.gada 30.novembra lēmums lietā Nr.SK-439/2018, ECLI:LV:AT:2018:11.30.15830009812.4.L.

³² 2018.gada 25.septembra lēmums lietā Nr. SK-333/2018, ECLI:LV:AT:2018:0925.12130001210.2.L.

SKK-420/2018.³⁵ Augstākā tiesa norādīja, ka, lai gan Kriminālprocesa likums paredz, ka smagāka soda noteikšana apsūdzētajam apelācijas instances tiesā pieļaujama, ja cietušais apelācijas sūdzībā ir lūdzis noteikt smagāku sodu (šajā gadījumā nav nepieciešams, lai prokurors atbalsta cietušā apelācijas sūdzību), tomēr cietušais un viņa pārstāvis apelācijas sūdzībā nevar lūgt vairāk par to, ko viņi lūguši iztiesāšanā pirmās instances tiesā. Pirmās instances tiesas sēdē cietušās pārstāve norādīja, ka cietusi pilnībā pievienojas prokurora viedoklim par apsūdzētajam nosakāmo sodu. Prokurors apelācijas protestu neiesniedza. Savukārt cietušās pārstāve apelācijas sūdzībā lūdza atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par noteikto sodu un noteikt apsūdzētajam bargāku sodu. Apelācijas instances tiesa cietušās pārstāves apelācijas sūdzību daļā par apsūdzētajam noteikto sodu apmierināja un noteica viņam bargāku sodu. Augstākā tiesa atzina, ka apelācijas instances tiesa nav ievērojusi Krimināllikuma 551.panta ceturtajā daļā noteikto, ka cietušais un viņa pārstāvis apelācijas sūdzībā nevar lūgt vairāk par to, ko viņi lūguši iztiesāšanā pirmās instances tiesā.

TIESĪBAS UZ KRIMINĀLPROCESA PABEIGŠANU SAPRĀTĪGĀ TERMIŅĀ

SKK-337/2018.³⁶ Augstākā tiesa atzina, ka par objektīvu iemeslu iztiesāšanas pagarināšanai nav atzīstams tāds iemesls, kas saistīts ar tiesas darba organizāciju. Kasācijas instances tiesa konstatēja, ka pirmās instances tiesā starp divām tiesas sēdēm ir bijis 10 mēnešu pārtraukums, kam par iemeslu bija apstākļi, ka tiesnesis, kas vadīja iztiesāšanu, bija iecelts par izmeklēšanas tiesnesi.

SODA NOTEIKŠANAS JAUTĀJUMI

SKK-643/2018.³⁷ Augstākā tiesa atzina, ka savas vainas neatzišana un tiesību uz sadarbību neizmantošana nav pamats noteikt bargāku sodu. Apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apelācijas protestu, atcēla pirmās instances tiesas spriedumu daļā cita starpā par apsūdzētā notiesāšanu nosacīti. Pamatojot spriedumu šajā daļā, apelācijas instances tiesa norādīja arī uz to, ka apsūdzētais pirmstiesas procesa laikā kategoriski noliedzis savu vainu un nav sadarbojies ar procesa virzītāju. Apelācijas instances tiesa atzina, ka šie fakti negatīvi raksturo apsūdzēto un ir ņemami vērā, lemjot par nosacītas notiesāšanas iespējamību. Augstākā tiesa atzina, ka iepriekš norādītos faktus (to, ka apsūdzētais pirmstiesas procesa laikā kategoriski noliedzis savu vainu un nav sadarbojies ar procesa virzītāju) apelācijas instances tiesa ir nepamatoti novērtējusi kā apsūdzētā personību raksturojošas ziņas Krimināllikuma 55.panta izpratnē un, atsaucoties uz šiem faktiem, nepamatoti lēmusi par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu daļā par notiesāšanu nosacīti. Augstākā tiesa norādīja, ka personas tiesības sevi neapsūdzēt, kas ietver arī tiesības neatzīt savu vainu, ir viens no taisnīgas tiesas elementiem. Vainas atzišana kopsakarā ar pieteikšanos par vainīgu un izdarītā nožēlošanu saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas pirmo punktu ir atzīstama par atbildību mikstinošu

apstākli, kas ir pamats vieglāka soda noteikšanai, savukārt vainas neatzišana nevar pastiprināt personas atbildību un pasliktināt tās stāvokli lietā. Arī Kriminālprocesa likuma 21.pantā paredzētās personas tiesības uz sadarbību, kas var izpausties procesa norises veicināšanā, ir personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, procesuālās tiesības, kuru īstenošanu raksturo šīs personas brīva griba. Savu procesuālo tiesību neizmantošana nevar būt par pamatu bargāka soda noteikšanai.

SKK-434/2018.³⁸ Augstākā tiesa uzsvēra, ka, lemjot par iespēju notiesāt personu nosacīti, ir jāievēro kriminālsoda mērķi. Ir jāizvērtē, kā konkrētās krimināltiesiskās represijas piemērošana sekmēs taisnīguma atjaunošanu, noziedzīgu nodarījumu recidīvu novēršanu, aizsargās sabiedrisko drošību, atturēs citu personu no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, sekmēs notiesāto personu resocializāciju. Jāievēro ne tikai vainīgā personību raksturojošie dati, bet arī fakti, kas saistīti ar noziedzīgu nodarījumu (piem., noziedzīgu nodarījumu smagums, izdarīto noziedzīgu nodarījumu skaits, nodarītais kaitējums utt.). Turklāt tiesai pēc visu šo apstākļu izvērtēšanas ir jārodas pārliecība, ka, sodu neizciešot, vainīgais turpmāk neizdarīs likumpārkāpumus.

PRETRUNĪGS TIESAS NOLĒMUMS

Vairākās lietās Augstākā tiesa ir atzinusi zemāko instanču tiesu nolēmumus par pretrunīgiem.³⁹ Pretrunīgs tiesas nolēmums nav atzīstams par tiesisku un pamatotu Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas un 512.panta pirmās daļas izpratnē.

SKK-194/2018.⁴⁰ Šajā lietā Augstākā tiesa par pretrunīgu atzina apelācijas instances tiesas sniegto par pierādītu atzītā noziedzīgā nodarījuma aprakstu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 185.panta. Apelācijas instances tiesa bija atzinusi, ka apsūdzētie tiši sabojāja ārdurvis un iekšdurvis. Vienlaikus apelācijas instances tiesa norādījusi, ka durvis kļuva pilnīgi nederīgas, zaudēja savu lietošanas vērtību un tādēļ nebija izmantojamas pēc to nozīmes, proti, tiesa norādījusi pazīmes, kas raksturo mantas iznīcināšanu. Turklāt pirms pierādītā noziedzīgā nodarījuma apraksta, formulējot noziedzīgo nodarījumu atbilstoši Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas dispozīcijai, tiesa norādījusi, ka apsūdzētie tiši iznīcināja mantu, savukārt pierādītā noziedzīgā nodarījuma apraksta beigās, rezumējot aprakstā norādīto, tiesa secinājusi, ka apsūdzētie tiši sabojāja svešu mantu. Augstākā tiesa uzsvēra, ka Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzēta atbildība par diviem dažādiem darbības vai bezdarbības veidiem – svešas mantas tišu iznīcināšanu un svešas mantas tišu bojāšanu. Tādējādi par pierādītu atzītā noziedzīgā nodarījuma aprakstā jānorāda, vai manta ir sabojāta vai iznīcināta. Tāds par pierādītu atzītā noziedzīgā nodarījuma apraksts, kurā norādīts, ka manta ir sabojāta, vienlaikus norādot pazīmes, kas raksturo mantas iznīcināšanu, atzīstams par pretrunīgu.

³⁵ 2018.gada 6.septembra lēmums lietā Nr.SK-420/2018, ECLI:LV:AT:2018:090 6.11360024715.3.L.

³⁶ 2018.gada 4.septembra lēmums lietā Nr.SK-337/2018, ECLI:LV:AT:2018:090 4.11210030713.3.L.

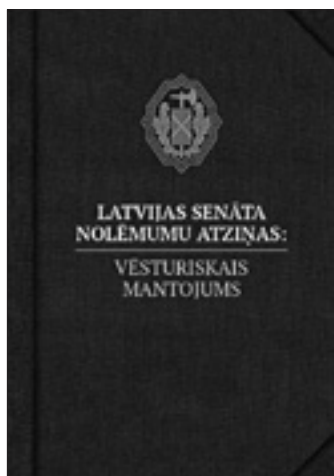
³⁷ 2018.gada 6.novembra lēmums lietā Nr.SK-643/2018, ECLI:LV:AT:2018:110 6.11518004016.5.L.

³⁸ 2018.gada 8.augusta lēmums lietā Nr.SK-434/2018, ECLI:LV:AT:2018:0808.1 1087170715.4.L.

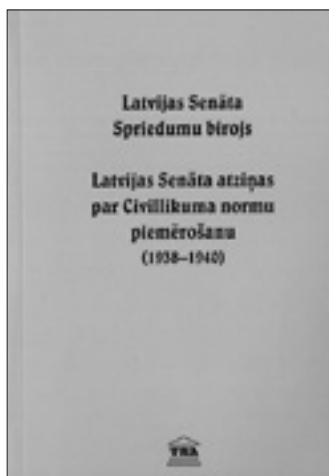
³⁹ Piemēram, 2018.gada 19.jūlija lēmums lietā Nr.SK-362/2018, ECLI:LV:AT:2018:0719.11331060914.6.L., 2018.gada 15.novembra lēmums lietā Nr.SK-427/2018, ECLI:LV:AT:2018:1115.11095105213.3.L.

⁴⁰ 2018.gada 6.septembra lēmums lietā Nr.SK-194/2018, ECLI:LV:AT:2018:090 6.11290030816.2.L.

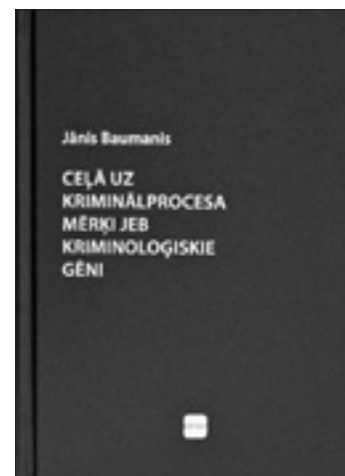
JURIDISKĀS LITERATŪRAS JAUNUMI

**Latvijas Senāta atziņas:
vēsturiskais mantojums**

**Latvijas Senāta Spriedumu
birojs. Latvijas Senāta atziņas
par Civillikuma normu
piemērošanu (1938–1940)**

**Ceļā uz kriminālprocesa mērķi
jeb kriminoloģiskie ģēni**

Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analitiskās nodaļas sagatavotajā grāmatā apkopoti Latvijas Senāta spriedumi, uz kuriem ir atsauces šodienas Augstākās tiesas nolēmumos, kā arī tādi, kas vēl nav izmantoti, bet varētu būt juridiski interesanti.

Latvijas Senāta mantojums ir parādīts kontekstā ar tā aktualitāti šodien, un Senāta nolēmumos ietverto atziņu izmantošana šodienas tiesību praksē atbilst valsts nepārtrauktības doktrinai un apliecina tiesību sistēmas vienotību un pēctecību.

Grāmatas īpašā pievienotā vērtība ir Augstākās tiesas senatoru komentāri, kas atklāj starpkaru Senāta atziņu izziņāšanu un izmantošanu šodien.

Tiesu namu aģentūras izdotā grāmata veltīta 1938.gadā Latvijas Senātā izveidotajam Spriedumu birojam, kas aizsāka tiesu prakses zinātnisko izpēti un apkopošanu Latvijā.

Grāmatas idejas autore ir Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analitiskās nodaļas konsultante Zinaida Indrūna, grāmatas veidošanā līdzdarbojušies arī citi Augstākās tiesas un Tiesu namu aģentūras speciālisti un Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes mācībspēki. Grāmatas pirmajā daļā apkopots plašs informatīvais materiāls par Sprieduma biroja vēsturi. Izmantoti Latvijas Valsts vēstures arhīva dokumenti, arī tādi, kuri iepriekš nav publicēti. Grāmatas otrajā daļā iekļauta Spriedumu biroja apkopoto Latvijas Senāta nolēmumu tēzu izlase ar Civillikuma normu piemērošanu saistītajos jautājumos. Tēzes sistematizētas atbilstoši Civillikuma spēkā esošajai redakcijai (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 01.12.2018.) un publicētas kopā ar tām Civillikuma normām, kuras pamato attiecīgo Senāta atziņu vai kuru no normām Senāts interpretējis.

Atsevišķos rādītājos apkopoti svešvārdu, vecvārdu un izteicienu skaidrojumi, tēzēm pievienotie atslēgvārdi, informācija par to, kur atrodami tēzēm izmantoto Senāta nolēmumu pilni teksti.

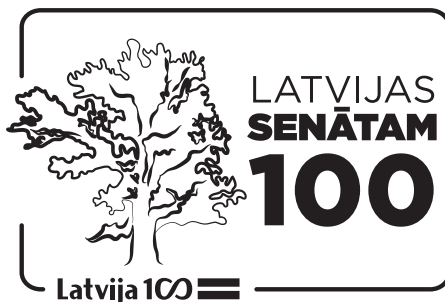
„Latvijas Vēstneša” Grāmatu apgāds laidis klajā Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta zinātniski analitiskā padomnieka Jāņa Baumaņa kriminālprocesa tiesību tematikai veltītu monogrāfiju. Grāmatā tiesību institūti analizēti sasaistē ar praksi. Izgaismojot konkrētu tiesisku problemātiku, autors ne vien piedāvā iespējamus variantus prakses uzlabošanai, bet arī pauž savu viedokli tiesību normu jaunradei.

Autors pievēršas gan kriminālprocesa tiesībām, gan arī kriminoloģijai un krimināltiesībām, piedāvāto tematiku integrējot dažādās tiesību nozarēs. Tās visas tiek sasaistītas, par pamatu ņemot noziedzīgu nodarījumu un izmantojot analogiju. Šāda pieeja piešķir grāmatai unikālu stilu.

Monogrāfijas struktūra pakārtota kriminālprocesa norises ķēdei, virzoties no kriminālprocesa uzsākšanas uz tā pabeigšanu, īpašu uzmanību pievēršot noziedzīga nodarījuma cēloņu un veicinošo apstākļu noskaidrošanai.

VIII

LATVIJAS SENĀTAM 100

LATVIJAS SENĀTS SĀK OTRO GADU SIMTU

Ar svinīgu pasākumu, atskatoties uz simtgades gadā darīto, Augstākā tiesa 2018.gada 19.decembrī atzīmēja Latvijas augstākās tiesu instances – Latvijas Senāta – simtgadi. Pasākumā piedalījās senatoru tuvinieki, Augstākās tiesas bijušie un tagadējie tiesneši un darbinieki, tiesu sistēmas pārstāvji, apgabaltiesu un rajona (pilsētu) tiesu pārstāvji, kā arī tie cilvēki pašvaldībās, muzejos, augstskolās un citur, kas palīdzējuši realizēt Augstākās tiesas simtgades

projektus. Tieši viņi dalījās pārdomās, ko raisījuši kopā ar Augstāko tiesu darītie darbi. Latvijas Senāta simtgades pasākums bija apliecinājums, ka Senāta vēsture ir dzīva ne tikai vēstures grāmatās un arhīva dokumentos, un ne tikai senatoru dzimtu atmiņās, bet arī Latvijas Senāta darba turpinātāju – Augstākās tiesas – darbā. „Mēs esam atbildīgi par Latvijas Senāta turpmākajām vēstures lappusēm,” sacīja Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs.

AKCENTĒ LATVIJAS SENĀTA UN SENATORU LOMU LATVIJAS VALSTS UN TIESĪBU SISTĒMAS VĒSTURĒ

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docents Jānis Pleps akcentēja senatoru ticību un uzticību Latvijas valstij pat šķietami bezcerīgos brīžos. Viņš arī ar spilgtiem piemēriem raksturoja Latvijas Senāta mantojuma mūsdienīgo aktualitāti, uzsvērdams, ka tiesiskums ir arī radošums

Eiropas Savienības
Tiesas tiesnesis
Egils Levīts uzsvēra
institucionālās
atmiņas nozīmi
un atzīmēja
nozīmīgākos Latvijas
Senāta vēstures
pieturpunktus. Viņš
novēlēja, lai mērķi
un ideāli, ko Latvijas
brīvvalsts pirmā
laika senatori gribēja
sasniegt, būtu arī
šodienas senatoru
mērķi un ideāli

Latvijas Universitātes
Juridiskās fakultātes
dekāne Anita Rodiņa
norādīja uz zinātnes
un prakses nozīmīgo
saikni, ko senatori
vienmēr uzskatījuši par
pašsaprotamu

Vēsturnieks
Valters Ščerbinskis, kurš
sastādījis vairāku profesiju
biogrāfiskās vārdnīcas,
uzsvēra augstāko tiesu
instanču tiesnešu augsto
morāli un atbildīgumu par
amata prestižu

**PAŠVALDĪBU VADĪTĀJI KĀ LIELU VĒRTĪBU NOVĒRTĒ TO, KA VIŅU NOVADNIEKI
BIJUŠI SENATORI – LATVIJAS TIESĪBU SISTĒMAS PAMATLICĒJI, KĀ ARĪ STĀSTA
PAR KOPĀ AR AUGSTĀKO TIESU RĪKOTAJIEM SENATORU PIEMIŅAS PASĀKUMIEM**

Priekuļu novada domes priekšsēdētāja Elīna Stapulone un
Cesvaines novada domes priekšsēdētājs Vilnis Špats

Rumbas pagasta pārvaldniece Lija Šēle

**PERSONISKU UN EMOCIONĀLU AKCENTU PASĀKUMAM DEVA
LATVIJAS SENĀTA SENATORU BĒRNU UN MAZBĒRNU LĪDZDALĪBA**

Ģirts Rumpēters vienīgais no vēl dzīvajiem senatoru bērniem bija klāt Latvijas Senāta simtgades pasākumā. Jāņa Skudres meitu Balvas un Gaidas veselība nebija tik stipra, lai piedalītos, senatora Augusta Rumpētera dēls Ilmārs Rumpēters, kas dzīvoja ASV, pēc pāris nedēļām aizgāja aizsaulē. Senatoru bērnu paaudze aiziet, viņu vietā dzimtas atmiņas saglabāšanu turpina mazbērni

Milla mamma!
Nekad bērni nevar atmaršat
savam vīzākam viņu priekš
un mīļestību. Tas ir jēdains
frāts bērni, ka vīzāki uztur
jas savu bērnu labā. Mīn
tē dēnu un nanti, jāst pēmas
lētā vaj tviņst karstajā vāpā,
sautē, lai tikai bērneem
būtu labāka, vīglāna dīhne.
Tas ir udlimts instināts
nīā radītā. Jau no pafīha
jēdīpā sātēst nē vīzāki
savus bērnu islēnam dīhne
un sarga tos, ka tu nepārdāsa
savas kājas un neaptraipa
savus uztiejo zilvēku, savu
dīheli pē dīhne nīāpīnās
un vīnās traipēsleem. Un
vēlāk kad bērns jau pēaujis
vīnī nāk ar gūru padomī
vīnī nāk ar gūru pēdīhne

Vera Mihejeva,
vaicāta par
dzimtas
relikvijām, nolasīja
sava vectēva
Jāņa Skudres
vēstuli, ko viņš,
vēl students
būdams, rakstīja
savai mātei

Senatora Mintauta Čakstes mazmeita
Kristīne Čakste stāstīja, kā „Aučos” aug
Baltijas valstu Augstāko tiesu stādītāis
ozoliņš, un vēlēja visiem savus bērnus
audzināt par Latvijas patriotiem

Senatora Augusta Rumpētera mazdēls Videmars
Rumpēters, Berģu evaņģēliski luteriskās draudzes
mācītājs, deva svētību Latvijas Senāta darba
turpinātājiem, atgādinot, ka patiesība un taisnība nāk
no Dieva un ka Senātam visvairāk vajadzīga gudra sirds

ATJAUNOTĀS LATVIJAS TIESU SISTĒMAS LIECINIEKI

Pirmais atjaunotās Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājs
Gvido Zemrībo puda gandarījumu par vēsturiskā Senāta vārda
atgriešanu Augstākajai tiesai

Tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs runāja
par vērtībām, ko par nozīmīgām Latvijas
tiesu sistēmai atzinuši paši tiesneši

PRIEKŠNESUMI – SAISTĪTI AR SENATORU DZĪVESGAITĀM

Apvienotās sapulces priekšsēdētāja Aleksandra Gubena māsa Marija Gubena bija pirmā sieviete ērģelniece, komponiste un pirmā Latvijas konservatorijas profesore. Ērģelnieki Ilze un Aigars Reiņi izpildīja Maijas Solovjovas darbu „Pasauli es izstaigāju”, kas veidots par Marijas Gubenes tāda paša nosaukuma korāļa tēmu

Sveicienus no Latvijas Senāta Apvienotās sapulces pirmā priekšsēdētāja Kristapa Valtera dzimtās Kuldīgas puses nesa folkloras kopa „Kūrava”, vadītāja Ina Celitāne

Viena no Latvijas Universitātes kora „Jubilate” izpildītajām dziesmām bija Emīla Dārziņa „Sapņu tālumā” ar Aspazijas vārdiem. Izrādās, šo dzejoli toreiz jaunā dzejniece Aspazija veltījusi savai mīlestībai – jaunajam un perspektīvajam Maskavas universitāti absolvējušajam juristam, vēlāk senatoram un Apvienotās sapulces priekšsēdētājam Kārlim Ozoliņam

Ieva Akuratere, kuras dziesmas ir Latvijas atmodas simbols, izpildīja toreiz tik leģendāro „Manai tautai”, kas atgādināja arī par senatoru – trimdinieku – ilgām pēc dzimtenes

**APSVEIKUMI
NO KOLĒGIEM**

Augstāko tiesu Latvijas Senāta simtgadē sveica apgabaltiesu priekšsēdētāji un Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietniece Sanita Osipova

Smaidīgie klausītāji

MIRKĻI NO PASĀKUMA

Satikšanās prieks:
bijušie Augstākās tiesas tiesneši
Gunārs Aigars un Aiva Zariņa

Katru pasākuma dalībnieku
sagaidīja tiesas darbinieces,
pasniedzot dāvanu – grāmatu
„Senatoru atziņas. 100 un vairāk”

Kāds ir Latvijas Senāts uz otrā gadu
simta sliekšņa? To rādīja īsfilma
par Augstāko tiesu šodien un arī
struktūrvienību forogrāfijas

SENATORU ATZIŅAS. 100 UN VAIRĀK

Latvijas Senāta simtgades noslēguma pasākumā departamentu priekšsēdētāji bija aicināti teikt vēlējumu sev un kolēģiem otrajam gadu simtam, izvēloties kādu domu no grāmatas „Senatoru atziņas. 100 un vairāk”, kas liekas būtiska šodienas senatoru darbā un dzīvē.

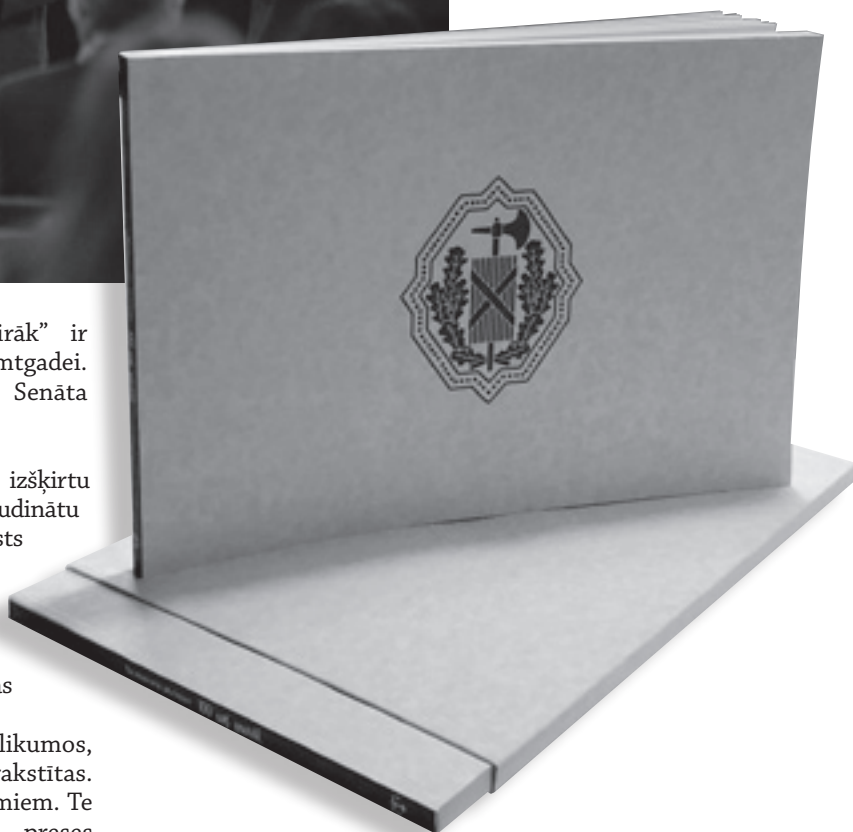
Grāmata „Senatoru atziņas. 100 un vairāk” ir Augstākās tiesas veltījums Latvijas Senāta simtgadei. Grāmatu kā dāvanu saņēma katrs Latvijas Senāta simtgades noslēguma pasākuma dalībnieks.

Grāmatas ievadā rakstīts:

„Vairāk par 65 000 augstākajā tiesu instancē izšķirtu lietu un Latvijas suverēnās tautas vārdā pasludinātu spriedumu veidoja Latvijas tiesu praksi un valsts pilsoņu izpratni par taisnīgumu brīvvalsts pirmajā posmā līdz padomju okupācijai 1940. gadā. Tas ir tas bagātais mantojums, ko no aizmirstības pēc 50 gadiem pamazām gaismā cēla atjaunotās Latvijas valsts juristi un kas Latvijas tiesu praksē tiek izmantots joprojām.

Tiesas vārds ir spriedums, balstīts faktos un likumos, un tiesnešu domas ir spriedumu motivos ierakstītas. Bet šajā grāmatā nav atziņas no Senāta spriedumiem. Te apkopotas senatoru domas, kas izteiktas citur – preses publikācijās, grāmatās, lekcijās, uzrunās, sarunās. Arī tas ir bagāts mantojums.

Vārds, kas uzrakstīts, pārvēršas par vēsturisku liecību. Senatoru atziņas ir ne tikai starpkaru Latvijas vēstures

un tiesiskās domas vērtīga liecība, bet arī apliecinājums juristu elites, kam neapšaubāmi piederēja senatori, plašajām zināšanām, daudzpusīgajam dzīves tvērumam, inteliģencei, valstsmīlestībai un dziļajai cilvēcībai. Senatoru

Departamentu priekšsēdētāju izvēlētās atziņas

CIVILLIETU DEPARTAMENTA
PRIEKŠSĒDĒTĀJA
PIENĀKUMU
IZPILDĪTĀJA
EDĪTE VERNUŠA:

Tiesnesim nedrīkst būt „lielu” un „mazu”, „svarīgu” un „nesvarīgu” lietu, bet katra viņa rīcībā nonākusi lieta ir jāpārbauda vienlīdz rūpīgi un uzmanīgi, un dažreiz taisni „mazajā” lietā var slēpties tādi faktori, kuriem var būt ļoti svarīgas, paliekošas sekas.

Jānis Balodis. *Pie jautājuma par tiesneša darbu. Rakstu krājums „Darbam un tiesībām”. Latvijas Krimināltiesību biedrības izdevums, 1939*

TIESNESIS

Tiesnesim nekad nevajadzētu aizmirst, ka no tiesu aktu vienmuļajiem un varbūt apnikušajiem vākiem raugās ārā dzīvi cilvēki, kuri sāpīgi sajūt, kādā veidā viņu dažkārt dienišķās un nepieciešamās vajadzības apmierina tiesa.

Teodors Bergtāls. *Miertiesas institūts. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1939, Nr. 1, 36., 38. lpp.*

• Senatoru atziņas 100 un vairāk •

atziņās atklājas viņu ētiskie un arī politiskie uzskati, personība un domāšanas veids. Izteikt savu domu atklāti, tieši, saprotami – tas prasa gudrību un arī zināmu drosmi. Kā redzams no atziņu avotu daudzuma – senatoriem pieticis gudrības un nav trūcis pilsoniskas drosmes rakstīt un izteikties par visdažādākajiem jautājumiem. Arī laiks tam ir atrasts, jo acimredzot sabiedrības domas rosināšana tika uzskatīta par goda pienākumu.

Publicētās atziņas to autori izteikuši gan laikā, kad pildīja senatora amatu, gan citos savas dzīves posmos. Daudzpusība bijusi raksturīga tā laika personībām. Senatori pirms vai pēc darba tiesu sistēmā (dažkārt arī vienlaikus, ja likums to ļāva) bijuši gan politiķi, gan diplomāti, augstskolu mācībspēki, publicisti, ministri, ierēdņi. Darbojušies juristu, kultūras un citās sabiedriskās biedrībās, arī baznīcu valdēs. Tas paplašinājis dzīves redzējuma horizontus un devis citu pieredzi.

Neticami, ka izdevies atrast pa kādam domu graudam no gandrīz visu 30 senatoru garīgā mantojuma. Jācer, ka

ar laiku aizpildīsies arī nelielie iztrūkumi. Bet jau savāktā materiāla bija tik pietiekami, ka sākumā iecerēto 100 atziņu vietā bija jāliek 100 un vairāk. Vairākas atziņas, kas nākušas no viena avota, liktas zem viena numerācijas cipara, un krājums simboliski nobeigts ar 101 atziņu.

Taču ne atziņu skaitam vai to garumam nozīme. Grāmatas mērķis nav arī nostalgija vai patoss par to, kas reiz bijis. Lai šis Latvijas Senāta senatoru atziņu krājums ir pašapziņas un ierosmes impulss tiem, kas šodien strādā Latvijas tiesību laukā. Lai plašāk un netradicionālāk palūkojamies uz tiesu un tiesību lomu un tiesneša misiju. Lai tiesībkultūru baudām brīvāk un cilvēciskāk.”

Senatoru atziņas grāmatā sakārtotas septiņās sadaļās: Valsts, Pasaule, Tiesībkultūra, Tiesa, Tiesnesis, Taisnīgums, Dzīvotmāka.

Grāmata izdota nelielā tirāžā Augstākās tiesas reprezentācijas vajadzībām. Grāmatu Augstākā tiesa dāvinājusi arī Latvijas Nacionālajai bibliotēkai, tiesām un augstskolu Juridiskajām fakultātēm.

*Departamentu priekšsēdētāju
izvēlētās atziņas*

ADMINISTRATĪVO LIETU
DEPARTAMENTA PRIEKŠSĒDĒTĀJA
VERONIKA KRŪMIŅA:

VALSTS

Valsts ir kaut kas vairāk par ārēji redzamo teritoriju un valdību. Valsts ir tauta – vīri un sievietes, kuros mājā suverenitāte. Kamēr vīru un sievu sirdis liesmos par suverenitāti, valsts nav mirusi. Tā var būt apspiesta un novesta līdz pēdējai nebrīvības pakāpei, bet tā vienmēr ir spējīga atdzimt jaunai dzīvei.

Mintauts Čakste. 1945.gada 18.novembrī. *Latvju Ziņas*, 14.11.1945., Nr.53

VALSTS

[..] lai mūsu republikas satversme – jaunākā no visām konstitūcijām pasaulē – pie kuras izstrādāšanas patērēts daudz nopietnu pūļu un laika, izrādītos par tādu pamatu, uz kā var celt stipru valsts ēku, kurā būtu nodrošināta visas zemes mierīga attīstība un visu iedzīvotāju slāņu labklājība.

Baldvins Disterlo. *Juridiskas piezīmes pie Latvijas Republikas Satversmes. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1923, Nr.7, 13.lpp.*

• Senatoru atziņas 100 un vairāk •

• Senatoru atziņas 100 un vairāk •

KRIMINĀLLIETU
DEPARTAMENTA
PRIEKŠSĒDĒTĀJS
PĒTERIS DZALBE:

TIESNESIS

Gara darbinieks, inteliģents cilvēks, nedrīkst ierobežot savu domāšanas loku ar savu dažreiz šauru darba sfēru, bet lielākai vai mazākai interesei viņam jābūt par visu, kas skar cilvēces kulturālos sasniegumus un sevišķi, kas skar viņa paša tautas un valsts kulturālo un saimniecisko dzīvi.

Jānis Skudre.

*Tiesnešu biedrības priekšlasījumu cikls.
Tieslietu Ministrijas Vēstnesis,
1940, Nr.2, 409.–410.lpp.*

TAISNĪGUMS

Temīdas svaru kausi ir stipri jutīgi pret katru ar lietu sakarā stāvošu apstākli un ne vienreiz vien nosvarojums gulšketami sīkā apstākli, kas, mests svaru kausā, gala rezultātā var dot lietai citādu apgaismojumu un svaru kausiem citādu nosvarojumu.

Aleksandrs Gubens. *Darbam un tiesībām. Latvijas Krimināltiesību biedrības izdevums, 1939, 12.lpp.*

• Senatoru atziņas 100 un vairāk •

• Senatoru atziņas 100 un vairāk •

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs kopā ar Latvijas Senāta senatoru bērniem, mazbērniem un citiem tuviniekiem. Pasākumā piedalījās senatoru Jāņa Ankrava, Vladimira Bukovska, Mintauta Čakstes, Augusta Rumpētera, Jāņa Skudres, Fridriha Vesmaņa dzimtu pārstāvji

Augstākās tiesas tagadējie un bijušie tiesneši Latvijas Senāta simtgadē

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā

www.at.gov.lv